הקדמה לתפילה:

- סדר תפילה – ברכות השחר כנגד עולם העשייה, פסוקי דזמרא עולם היצירה. ק"ש עולם הבריאה, וש"ע עולם האצילות. לב אליהו ב:ל

מודה אני

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ

מֶלֶךְ

- י"מ "מלך" אצל הקב"ה לשון "מוליך" דמנהיג כל העולם. עיון תפילה

חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה,

- באמת היה לו להקב"ה לתפוס נשמתינו דהן פקודין אצלו בעבור החוב שיש לו עלינו בשביל העוונות. עץ יוסף – זוהר, עיון תפילה – תנחומא

רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

- עי"ז אנו יודעין שיהיה תחיית המתים. ענף יוסף
- לא כבשר ודם שאבדו או מחזירו לבעלים אחרים בטעות. עיון תפילה
  - ולא כבו"ד שמחזירו בלויין אלא מקפידין בלויין ומקבל חדשים. עיון תפילה
- רבה אמונת הקב"ה בי – אע"פ שכפי מעשי עד עכשיו איני זוכה שהקב"ה מחזיר נשמתי, החזרתה. וצריך לומר הטעם משום דהקב"ה מאמין שאני יעשה תשובה ומעשים טובים עד שאני באמת זוכה לזה. נ"ל

(תהילים קיא:י)

רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל-עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

- עי"ז נותן הודאה להקב"ה שאנו בחלקו שהוא מלך גדול לעולם. עץ יוסף
- קיי"ל ד"שמע" מלכות [ר"ה לב:, ברכות יג:], לכן אמרינן אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו וכו'." עיון תפלה

מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהוצאתני מאפלה לאורה.

הריני מקבל עלי לקיים מצות עשה של "ואהבת לריעך כמוך".

נטילת ידים

בָּרוּךְ אַתָּה

- כל ברכות מתחיל לשון נגלה אח"כ נסתר – דיש ב' מדרגות בהקב"ה – מה שאנחנו יודעין אותו ע"י מעשיו, ועל זה מברכין "אתה", אבל מקור עצמותו סתר ולכן אצל המצוה אמרינן לשון נסתר, דהמצוה בא ממקור עצמותו דא"א להבין. עיון תפילה – נפש החיים
- לשון ברוך להקב"ה ג"כ הכוונה דרוצה המברך לרבוי המתברך. וכאן הכוונה שרוצה להתגדל מלכות הקב"ה בעולם ע"י אושר הנבראים ומלוכתו. עיון תפילה

יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ

עַל נְטִילַת יָדָיִם.

- "נטילת" על שם הכלי שקורין נטל. ואע"ג דא"צ כלי כמו לפת, לא רצו לשנות הברכה. ב"י או"ח ד:א – רי"ו, רא"ש
  - א"נ הוא לשון הגבהה כמ"ש "שאו ידכם קדש וברכו את ה'." עץ יוסף
    - הגביה קדושת ידם מטומאה לטהרה. עיון תפילה
    - ע"ש התרגום "שאו ידיכם קדש" – טולו ידיכם קודשא. עיון תפילה
      - לא כתב לשון דקרא "נשיאת ידים", דזה משמע ברכת כהנים. עיון תפילה
    - דעי"ז מגביהן אותן ומכונין אותן לעבודת השם לכל היום, כמו כהנים קודם עבודה. רשר"ה
- ר"ת "עני" דהמזלזל בנט"י סוף בא לידיד עניות. ענף יוסף
- ברכה זו יש בו י"ג תיבות, כנגד הי" ג מידות. ענף יוסף

מה דאמרינן תכף לנט"י ברכה – גם בשל שחר. עיון תפילה

אשר יצר

מצינו ברכה זו בכתבי ר' יונתן בן עוזיאל. תקון תפילה

מ"ז תיובת – מ' כנגד יצירת הולד, ז' כנגד קליטת הזרע. ענף יוסף - כלבו

- ע"כ יש לו גרסא אחרת. ענף יוסף
- י"א כ"ה תיבות. מ"א ב' – כתבים
  - לכאורה כוונתו בלא הברכות תחילה וסוף. ואפי' הכי יש יותר מזה, וצ"ע. נ"ל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם

- זה הודאה שלא עשני בהמה. ר"ז כהן

בְּחָכְמָה,

- שנתן באדם חכמה.
- א"נ דבריאת האדם נעשה בחכמה. עץ יוסף
  - דברא כל צרכיו קודם בריאת האדם. ב"י – תוס'
- במילואו = תרי"ג, דטעם יצירת האדם לעשות המצוות. ענף יוסף

וּבָרָא בוֹ

- לשון בריאה גם לדברים שאין בהן ממש כמו חשך, נקבים. עיון תפילה
- י"מ לשון "ובא אותן בחרבותם" לשון נקיבה. ענף יוסף

נְקָבִים נְקָבִים,

- נקבים דקים בכל מקום בגוף. ענף יוסף
- כפל להראות דיש הרבה מהן. ב"י

חֲלוּלִים חֲלוּלִים.

- מחילים מן הגדין עד העור, והכל פועל יחדיו. עיון תפילה
- שיש י' מקומות שנכנס המאכל, ומחילה מכל א' לחבירו. וכשהמאכל בא', הנקב לשני הוא נסתם עד שהוציא כל הדברים הצריכים לאותו מקום מן המאכל. עץ יוסף
- גמטריא רמ"ח, דכל אבר יש כמה חלולים וכו'. טור, ענף יוסף
- גרסא נכונה "חלולים". טור
  - נראה ד"חללים" הוא החלל בתוך האבר, משא"כ "חלולים" ר"ל האברים החלולים. ב"י
    - צ"ע, דא"כ גם צ"ל "נקובים"? ט"ז א'
  - דחללים לשון הריגה. ד"מ א'
  - י"מ דהטור פי' "נקבים נקבים" ר"ל אותן הנקובים קודם לידה ואותן הנקובים אחר לידה, ועל זה קאי "חלולים חלולים" דהנקובים מתחילה עכשיו חלולים [סתומין מכל צד], וכן להיפך. ט"ז

גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ,

- דכל הנשמות באה מתחת הכסא. ?

שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם, אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם,

- כן גרסת רש"י רי"ף ורא"ש. והרמב"ם גרס להיפך. ב"י

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם

וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ.

- לשון עבדות. רשר"ה, עון תפילה
- כמש"כ בנדה – דבשעת לידה נפתח הסתום ונסתם הפתוח, ואם לאו הכי א"א לעמוד. טור

יש גורסין: אפי' שעה א'

- יש שאין גורסין כן, דשפיר יכול לקיים שעה א' בפה סתום. מהר"ם, אבודרהם, כלבו. מ"א ב, מ"ב ג' – גר"א
- ואע"ג דיכול להתקיים כן לכמה ימים, הכוונה דבשעת יצירה לא היה אפשר להתקיים אפי' שעה א'. טור, עץ יוסף – א"ר
  - צ"ע, דאינו מענין הברכה. ב"י
    - ולפי מש"כ הט"ז לעיל, שפיר קשור למש"כ מקודם. ט"ז
    - עו"ק, דא"כ קאי רק על הפה, ו"אחד מהן" ר"ל המיוחד שבהן, ואינו שוה ל"או יפתח אחד מהם". ב"י

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, רוֹפֵא כָל בָּשָׂר

- דאין תינוק נולד בלי ריסוק אברים. עץ יוסף
- במה שיוציא הפסולת. ב"י – אבודרהם
- י"ג "רופא כל חולי בשר". ש"ע ט"ז ג' – רא"ש
  - יש שאין גורסין. ט"ז ג' – רי"ף, ב"ח – רש"ל. מ"א ג' – רמ"פ, של"ה, מט"מ, אגודה. מ"ב
    - כן משמע מגמ' ברכות ס: - "מאי חתים אמר רב רופא חולים. אמר שמואל קא שוינהו אבא לכולי עלמא קצירי? אלא רופא כל בשר."
      - ואפשר לחלק בין "חולים" ל"חולי". ט"ז
  - יש לכל א' על מה לסמוך. ט"ז

וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת.

- שהקב"ה צר את הולד במעי אמו פתיחה ופיה למטה ומשתמר. עץ יוסף
- חיבור נשמה לגוף, לעשותן תלויין זב"ז. ד"מ ב', רשר"ה
  - ושייך לברכת אשר יצר, דאם הגוף אינו בריא, א"א להנשמה לעשות צרכיו מחמת הטרדא. ד"מ
  - ונקשרים ע"י המאכל, דהגוף ניזון מגשמיות המאכל, והנשמה מרוחניות. מ"א ד'
- דגוף מלא רוח ויש נקבים, והרוח אינו יוצא. רש"י, תוס', טור
- שהגוף נוטל מה שצריך מן הפסולת. ב"י – אבודרהם

אלקי נשמה

אינו פותח בברוך –

- י"מ דסמוך להמפיל, ואין שינה הפסק. תיקון תפילה
  - י"א דאין זה ברכה על סוף שינה, רק המעביר שינה! תיקון תפילה
- י"מ משום דסמוכה לאשר יצר. תקון תפילה – רא"ש
- י"מ משום דהוא הודאה. תיקון תפילה – ר"ת

מאריכין בברכה זו כדי לעורר הכונה בחתימתה. תקון תפילה

אֱלֹהַי,

- צריך להפסיק מעט בין "אלקי" ל"נשמה". ענף יוסף – אבודרהם

נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי

טְהוֹרָה הִיא.

- שהיא מעצם השמים לטוהר ועצם רוחני גזורה ממקור החיים. עץ יוסף
- לעולם נשאר בטהרתו, ולכן כל אדם יכול לטהר מעשיו. רשר"ה
- וטעם הברכה להזכיר שצריך לשמור הנשמאה בטהרה. עיון תפילה

אַתָּה בְרָאתָהּ,

- משמת ימי בראשית. עץ יוסף
- נפש בדם. ענף יוסף

אַתָּה יְצַרְתָּהּ,

- שנתן לה צורה. עץ יוסף
- בגמ' כתב "אתה יצרתה בי", אבל אין לגרוס בי, דהוא נוצר ששת ימי בראשות, וגם מה שייך נפיחה בו אם כבר נברא בו. עץ יוסף – צל"ח
- הרוח. ענף יוסף

אַתָּה נָפַחְתָּה בִּי,

- בבטן אמו, אחר שנברא הגוף. עץ יוסף
- והשפיע עמה מחכמתו על האדם. עץ יוסף
- הנשמה. ענף יוסף
- מאת הקב"ה עצמו, וזה מעלה אפי' על המלאכים. ענף יוסף

וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי,

- שאחר יציאתה לאויר העולם צריכה שמירה ועזר אלהי. עץ יוסף

וְאַתָּה עָתִיד לִטְלָהּ מִמֶּנִּי,

- דאפי' לאחר מות אין הנפש נפסדת. עץ יוסף

וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבוֹא.

- ממה שאתה מחדשנו בכל בוקר ובוקר אנו יודעים שתחיה המתים. עץ יוסף

כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי,

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ,

- אין שום דבר נעלם ממך. רשר"ה

יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי,

רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים,

אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְפְגָרִים מֵתִים.

- ר"ל בזמן תחיית המתים. עץ יוסף, רשר"ה
- א"נ בכל בוקר אחר שינה דהוא א' מס' של מיתה. עץ יוסף, רשר"ה
- י"מ פגרים מתים הן הרשעים שגם בחייהן קרויין מתים, וזה חידוש וחסד גדול דאפי' להם החזיר הקב"ה נשמותיהן בכל בוקר. עץ יוסף – פרי מגדים
- מה שמצינו כמה מאמרי חז"ל להזכיר תחית המתים כל יום – הכוונה לברכה זו. תקון תפילה

ברכות התורה

הקדמה:

- הב' ברכות – ראשונה "לעסוק" לתורה שבע"פ, השניה "דברי תורתיך" לתורה שבכתב. עיון תפילה
  - הקדימו ברכה לתושבע"פ, דבימי שמואל שתקן מטבע הברכה, נתרבו המינין במלחמה כנגד תורה שבע"פ. תקון תפילה – עיי"ש לראיות
- י"א ג' ברכות כגנד תורה משנה ובריית'א. רשב"א ברכות יא: - בעה"מ

ל' תיבות בברכה כנגד כ"ד ספרי תנ"ך וו' סדרי משנה. ענף יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו,

וְצִוָּנוּ

- "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם". עץ יוסף
- "והגית בו יומם ולילה". דזה הצווי לעסוק. עיון תפילה

לַעֲסוֹק

- שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה. עץ יוסף – ט"ז
- בכלל זה מי שאינו יכול ללמוד ועוסק במשא ומתן להספיק ללומדי תורה. עץ יוסף – חות יאיר

בְּדִבְרֵי תוֹרָה.

- י"ג "על דברי תורה", וטעם שלנו דא"כ שמע דקאי על עשיית המצות. תקון תפילה
  - ועוד, ד"לעסוק" משמע תורה שבע"פ. תקון תפילה

וְהַעֲרֶב נָא

- שלא תהיה לטורח עלינו. עץ יוסף
- כמש"כ בסנהדרין לט, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר. ר"ל דהחוזר על ד"ת הן מבקשין מאת קונה למסור לו טעמי תורה. עץ יוסף
- דאם אינו ערב, א"א לעסוק בו כראוי. לב אליהו ב:ו
- שלא יצליחו הצדוקים למרר תורה שבע"פ בפינו. עיון תפילה
- אין מאריכין בבקשות, ולכן מבקש דבר שהכל נמשך ממנו. לב אליהו זכרון צבי תפילה ב'

יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,

וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ

- י"א דצריך לומר "צאצאי צאצאינו", דכל שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים שוב לא יפסוק תורה מִזַּרְעוֹ. ענף יוסף – ב"ח
  - י"א דכל יוצאי חלציו נכלל ב"צאצאינו". ענף יוסף – מ"א

וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ

יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ

- שתמסור לנו טעמי וסודות התוורה. כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה. עץ יוסף
- שההנהגה יהיה ע"י הקב"ה ולא ע"י מזל, דעמילות בתורה הוא זכות גדול שהוציאנו מתחת מזל. עץ יוסף – א"ר

וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ.

- לשם התורה עצמה. עיון תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

- צריך ללמוד בענין שיהיה נכלל לתועלת כל כלל ישראל, ואז יהיה זוכה שהקב"ה מלמד תורה לנו. רשר"ה
- צריך סייעתא דשמיא לידע איך ללמוד להיות מצליח. רשר"ה
- יש שאין מברכין כן, דתלוי עלינו ולא על הקב"ה. תיקון תפילה – אברהם בן הרמב"ם
  - ואין זה טענא, כדמצינו בכל תנ"ך דמתפללים כך להקב"ה, דלאוקמא גרסא סייעתא דשמיא. תקון תפילה

כשברך ברכה זו יכוון –

- על מעמד הר סיני,
- ומה שהשמיענו מתוך האש,
- והיא בית חיינו וכלי חמדתו שמשתעשע בו בכל יום. טור או"ח מז

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים,

- שכפה עלינו הר כגיגית, ולא עשה כן לשאר אומות כשהחזיר התורה עליהן. עץ יוסף
- כשהקב"ה אמר לשאר אומות לקבל התורה, רק המצוות, אבל עמילות בתורה מעולם לא ניתן אלא לכלל ישראל. רא"י פרידמן – ר"א קטלר
- זה קאי על אצם כריתת ברית, דהיה על ב' סיון, כשאמר הקב"ה, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". פחד יצחק חנוכה א' – גר"א

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

- לשון הוה, דבכל יום כשאנו עוסקים בה, הקב"ה ממציא לנו טעמנים ודינים. טור, עץ יוסף
- טובה גדולה עשה הקב"ה שנתן לנו יכולת לחדש בתורה וקונים בו קנין כאילו אנו הבעלים. לב אליהו ב:ו
- לא אמרינן למי, דהוא כהפקר וכל הרוצה זוכה. עץ יוסף שחרית שבת

(במדבר, נשא ו:כד)

יְבָרֶכְךָ יְהוָה

- יתברכו נכסיך. רש"י
  - שיתרבו בניך בנותיך. עץ יוסף על ברכת כהנים בש"ע

וְיִשְׁמְרֶךָ:

- שלא יבאו שודדים ליטול ממונך. רש"י
  - אין הקב"ה כבו"ד שאינו יכול לשמור מתנתו. רש"י
- מיצר הרע, שלא תהא העושר שמור לרעתך. עץ יוסף על ברכת התורה. ר"י קלצקי – אור החיים
- מעין הרע. עץ יוסף על ש"ע

יְבָרֶכְךָ יְיָ, וְיִשְׁמְרֶךָ.

- לית ביה תרגום. ואף שיש לנו תרגום, אפשר דאינו מקובל מסיני. (עץ יוסף על הסידור – של"ה, מחציה"ש רפה:ב – תר"י, מכון ממרא - כתבי יד תימן העתיקין.)

(במדבר, נשא ו:כה)

יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יראה לך פנים שוחקות. רש"י
  - פניו של זעם תהפך לרחמים. עץ יוסף על סידור
- כדי לדעת מה הקב"ה רצה ממנו, ומה תכלית חייו. רשר"ה
  - ויכול לדעת את זה ע"י לימוד התורה. רשר"ה
- חילוק בין "לך" ל"אליך", ד"לך" הוא התכלית, ו"אליך" דבר להגיע להתכלית. ולכן יאר ה' פניך אליך, אין זה התכלית, רק "ויחנך". וכן בפסוק הבא, הקב"ה ישא פניך אליך, והתכלית הוא "לך שלום". אחרית שלום

וִיחֻנֶּךָּ:

- יתן לך חן. רש"י
- אע"פ שאינו כדאי. עץ יוסף
- בכל מקום שאתה הולך. עץ יוסף - ברכת התורה

יָאֵר יְיָ שְׁכִינָתֵיהּ לְוָתָךְ, וִירַחֵים עָלָךְ.

(במדבר, נשא ו:כו)

יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יכבוש כעסו. רש"י
- פניו של רצון. עץ יוסף על ש"ע
- שתכלית שלך יהיה דבר דעל ידו יהיה קידוש השם. רשר"ה

וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

- בכניסתך, ביציאתך, ועם כל אדם. עץ יוסף על ברכת התורה
- כדי להיות מצליח בתכלית שלו. רשר"ה

יְסַב יְיָ אַפּוֹהִי לְוָתָךְ, וְיִשְׁוֵי לָךְ שָׁלָם

משנה פאה א:א

אלו דברים שאין להם שעור.

הפאה

- יש לו שיעור מדרבנן א' מס'. תוס' חגיגה ו: ד"ה שאין
  - מחלוקת בירושלמי אם נתן פחות מא' מס' אם יצא – ודאי חייב להשלים, רק נ"מ אם מה שהוסיף דינו כפאה ופטור ממעשרות אם לאו. תוס'

והבכורים

והראיון

וגמילות חסדים

- בגופו, דאילו בממונו יש שיעור. תוס' חגיגה ד"ה גמ"ח, רע"ב
  - בתוך לשון הרע"ב, "הלכך מבעי ליה לאינש לאפרושי מחישית הריוח בכל את, כדי שיהא מצוי כל זמן שיבא גמ"ח לידו שיקיימנו, ובהכי נפיק ידי חובתו."

ותלמוד תורה.

- לא תני אלא דברים שיש מצוה בהוספה. ולכן לא תני עפר סוטה, אפר פרה, רוק יבמה, דם צפור מצורע. תוס' חגיגה ד"ה ביכורים
- לא הביא תרומה –
  - דיש בו כמה שיעורין מדרבנן, משא"כ הני יש רק א'. תוס' חגיגה ד"ה ביכורים – ירושלמי
  - א"נ משום די"א דיש לו שיעור למעלמה מדאורייתא. תוס'

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן:
כִּבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים, וּבִקּוּר חוֹלִים, וְהַכְנָסַת כַּלָּה, וּלְוָיַת הַמֵּת, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם.

- מאמר זה מיוסד על גמ' שבת קכז. –

↓↓↓↓↓↓↓

אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה

- זה השמחה שיגיע לאדם ע"יהמצות, ומה שנתקדש אותנו בעוה"ז על ידם. רשר"ה

והקרן קיימת לו לעולם הבא

- בעבור שהכח בקרנים יקרא גוף הדבר קרן. עץ יוסף ברכות השחר

ואלו הן הכנסת אורחין וביקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חברו לכף זכות

איני והא אנן תנן אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו

ות"ת כנגד כולם

- דלימוד תורה הביא לידי מעשה. עץ יוסף ברכות השחר

[הני אין מידי אחרינא לא]

הני נמי <בגמילות חסדים שייכי לישנא אחרינא הני> בהני שייכי

↑↑↑↑↑↑↑

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת ואל תצל מפי דבר אמת כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

עטיפת טלית

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִת.

- יכוין שהנשמה היא המתעטפת באור המצוה בין למטה בין למעלה. וכלל זה לכל מצוה. עץ יוסף – ר"ח
- במקרא "עיטוף" בלשון התפעל הוא אסיפת כח, אבל בלשון חכמים קאי על לבישה. עון תפילה
- בציצת בפתח – אותן ציצית שצוה הקב"ה. עיון תפילה
- ר"ת ל"ב, כנגד הל"ב נתיבי חכמה. ואם יכוון לזה יש סגולה שלא יכאבו שיניים, דיש לאדם ל"ב שיניים. דרשו מ"ב יא:יב 71 – כף החיים

תהילים לו:ח

מַה-יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן:

- ואינו כדאי להמשך על הרשעים. רש"י

תהילים לו:ט

יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם:

- זה עוה"ב. ארחות צדיקים הקדמה "לכן"

תהילים לו:י

כִּי-עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה-אוֹר:

תהילים לו:יא

מְשֹׁךְ חַסְדְּךָ לְיֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי-לֵב:

ברכת תפלין

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין.

- אין מברכין "לקשור" דהעיקר שיהיה עליו זמן מה. עיון תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין.

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

- עי"ז נותן הודאה להקב"ה שאנו בחלקו שהוא מלך גדול לעולם. עץ יוסף

וּמִחָכְמָתְךָ, אֵל עֶלְיוֹן, תַּאֲצִיל עָלַי, וּמִבִּינָתְךָ תְּבִינֵנִי, וּבְחַסְדְּךָ תַּגְדִּיל עָלַי, וּבִגְבוּרָתְךָ תַּצְמִית אוֹיְבַי וְקָמַי. וְשֵׁמָן הַטּוֹב תָּרִיק עַל שִׁבְעָה קְנֵי הַמְּנוֹרָה, לְהַשְׁפִּיעַ טוּבְךָ לִבְרִיּוֹתֶיךָ.

(תהילים קמה:טז)

פּוֹתֵחַ אֶת-יָדֶךָ

- בהשפעה. רד"ק, מעם לועז
- ר"ת פא"י גמטרי"א הוי"ה ואדנ"י. עץ יוסף
- סופי תיבות "חתך" דהוא מלאך הממונה על פרנסה. של"ה, עץ יוסף
  - והקב"ה מצוה אותו ליתן בשפע. עץ יוסף
- מכאן דמפתח של פרנסה ביד הקב"ה. תענית ב:

וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן:

- הקב"ה משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו. רש"י
- בעת רצון, אז הקב"ה נותן בשביעה. מלבים
- י"מ דנותן לכל בריאה מה שהוא רצה לאכול. של"ה
  - נראה דפסוק זה בדרך לא זו אף זו, ד"אכלם" בכלל "רצון". נ"ל
- י"מ דנותן גם מה שאדם רוצה אבל הוא בוש לשאול. מעם לועז
- י"מ דנותן להבריאות הרצון ותאוה לאכול. מעם לועז
  - שכל א' וא' יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו. מעם לועז
- שהקב"ה נותן לכל א' יכולת להיות שמח בחלקו. צל"ח ברכות ד:
- עיין מכתב מאליהו א' 17.
- למד מכאן דאם יש כפנא ומותנא בעיר, וא"א לשאול על ב', יש לשאול על הכפנא דהקב"ה משביע רק לחיים. תענית ח:
- סופי תיבות "עלין" שנותנין למאכל חיות. עץ יוסף
- ס"ת "לענני", שמשביעו במה שיש לו. עץ יוסף
- הקב"ע ישביע רק כפי רצונו, וא"א למעשה אדם לשנותו. לב אליהו קונטרת זכרון צבי ח'

הושע ב:כא

וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:

הושע ב:כב

וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת-יְהוָה:

מה טובו

י"א שלא לומר מה טובו, דנהפך לקללה. תקון תפילה – רש"ל

- וצ"ע מה בכך – כוונתינו לטוב. וכן מצינו דרצו לתקן כל דברי בלעם במקום ק"ש! וגם בר"ה אמרינן "לא הביט עון ביעקב." תיקון לפילה
  - גם בר"ה אמרינן "לא הביט עון ביעקב".

(במדבר, בלק כד:ה)

מַה-טֹּבוּ אָהָלֶיךָ יַעֲקֹב

- י"מ בית כנסת ובית המדרש. עיון תפילה – גמ' סנהדרין
- י"מ אהל מועד. עיון תפילה – מדרש
- י"מ ביהמ"ק ראשון ושני. עיון תפילה – שוחר טוב

מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

- על שראה פתחיהן אינן מכוונין זל"ז. רש"י
- מה טובו אהל שילה ובית עולמים שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם. רש"י
  - אהליך כשהן בישובן, ומשכנותיך אף כשהן חריבין. רש"י

מָא טָבָא אַרְעַךְ, יַעֲקוֹב; בֵּית מַשְׁרָךְ, יִשְׂרָאֵל.

תהילים ה:ח

וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ

- להודות לך על שהראותינו נקמה מהם. רש"י
- חסד גדול שאנו יכולין לבא אל ביתו קודם שמתקנין כל עוונותינו. עיון תפילה

אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל-הֵיכַל-קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ:

- כשאנו משתחווין כנגד הארון – אין משתחוין להארון ח"ו, אלא להקב"ה. ענף יוסף
- פסוק זה עם פסוק "???" אחר תפילה = י"ח תיבות כנגד שמנה עשרה. תקון תפילה

תהילים כו:ח

יְהוָה אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ:

- לבא בה ולהלל. מצ"ד

וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה, אֲבָרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשִׂי.

תהילים סט:יד

וַאֲנִי תְפִלָּתִי-לְךָ | יְהוָה עֵת רָצוֹן

- בשעה שהצבור מתפללין. ברכות ח.
- אם תפילתי בענין שאני פונה רק לך, אז ממילא יהיה עת רצון. לב אליהו ג:לד

אֱלֹהִים בְּרָב-חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

- בישועה המתקיים [אמת = קיים]. מצ"ד, ענף יוסף

י"א דאין לומר כן, דתקנו חז"ל דוקא בשבת מנחה. ענף יוסף – רש"ל

<u>בכרות השחר</u>

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִינָה

- שכוי הוא הלב. טור סי' מו, עין יוסף
  - ונקט לשון זה דמשמע ג"כ תרנגול, דתקנו הברכה בשעת שמיעת תרנגול. טור, ב"י – ר' יונה
    - וי"מ דהכוונה בזה ליתן שבח גם על ההנאה דע"י התרנגול יודע שקרוב הוא לבוקר. מ"ב ד' ועין יוסף – לבוש
  - י"מ דמטעם זה נקרא תרנגול "שכוי". ב"י – רא"ש
- י"מ לשון "שכה" דהוא הודאה על ראיה, שיכול לראות ולהבחין בין אור לחשך. עין יוסף
  - וגם לשון בינה שייך לראויה. כמו באיוב לא:א
  - נ"ל צ"ע לפ"ז נמצא שיש ב' ברכות על הראיה?!

לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה.

- להבחין = להבדיל. עיון תפילה
- ברכה על חילוק היום לב' חלקים – א' לעשייה וא' לחדש כוחינו. רשר"ה

ממשיכין בברכות על היצירה. ענף יוסף – לבוש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי.

- שבחר בנו וקרבנו לעבודתו. טור
- שלא נתחלף נשמותינו בנשמות עכו"ם. עץ יוסף – כוונת האר"י

טעמים שמברכין "שלא עשני גוי, עבד, אשה" ולא "שעשני ישראל, בן חורין, איש" כתבתי באו"ח מו:ד.

- י"מ דהקב"ה רק עשה שלא יהא גוי, אבל להיות יהודי, צריך אדם לעשות לעצמו. ר"י געלינסקי – ר' שך
- יש גורסין "שעשני ישראל", אבל רק משום הצנצור. תקון פילה

בכל ברכה צריך להתבונן על תכלית של דברים אלו ומה חובים יש לנו מחמת כן. רשר"ה

אין מברכין שלא עשאני בהמה – דא"א לנשמתן להיות אלא תוך נכרי או אשה. עיון תפילה

- אבל עיין לעיל, די"מ דברכת "אשר יצר את האדם" במקום שלא עשאני בהמה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד.

- עבד כנעני. אע"ג דהוא טוב מעכו"ם, מ"מ אין לו יחס וזכות אבות ואסור בבת ישראל ושאר עניני שפלות. עץ יוסף - לבוש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה.

- שפטורין ממצות עשה שהזמן גרמא, וגדול המצווה ועושה יותר משאינו מצוה ועושה. טור, עץ יוסף – לבוש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

פּוֹקֵחַ עִוְרִים.

- שבשעת השינה היה כעור בעינים סגורות. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים.

- לאו דוקא ערומים בשעת שינה, רק שאין לובשין בגד עליון. מ"ב ה' – פר"ח

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

מַתִּיר אֲסוּרִים.

- שמניע איבריו שהיו כאסורים כל הלילה. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
זוֹקֵף כְּפוּפִים.

- על זקיפת קומתו שהיתה כפופה כל הלילה. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם.

- דהוא נגד הטבע, דהארץ כבד יותר מהמים. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי.

- שבח שנותן לנו מנעלים.
  - ולכן אומרים אותו לשון יחיד. מ"א ב'
  - דא"א לצאת לעשות כל צרכיו בלא מנעלים. עיון תפילה – אבודרהם
  - דצריך אדם למכור כל מה שיש לו לקנות נעלים לרגליו, ולכן מי שיש לו יכול להשאיר לעצמו כל צרכו. חכמ"ש מו:א
  - י"מ דהוא ברכה על כל מה שיקרה לו במשך היום, ואע"ג דלפעמים נעשה דברים הרעים נותן הודאה עליהם ג"כ משום דיסורין מביאין אותו למדרגות גבוהות יותר. ולכן בן אדם נחשב "מהלך" שהולך ממדרגה למדרגה, משל למה שהולך במנעלים שלו. חכמ"ש

י"ג שעשית לי כל צרכי". וצ"ע דשאר כל ברכות בלשון שלילה. עיון תפילה

צ"ע למה אין מברכין "העושה לי כל צרכי" כמו בשאר ברכות – עיין ענף יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר.

- שבח על שברא באדם איברים וחוליות שברגלים שמהם בא ההילוך. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה.

- על אזירת חגורה. גמ', עיין ש"ע
  - אע"ג דזה בכלל מלביש ערומים [וכן הברכה הבא] – מברכין במיוחד דיש בהן דברים מיוחדין לכלל ישראל. ענף יוסף, ב"ח מו:ד
- הוזכר ישראל, דאין הנאתו שוה בכל האומות, דאע"ג דשאר בנ"א נהנה מחגורה לזרז בו כח יותר, לישראל יש הנאה נוספת לצניעות שהלב אינו רואה את הערוה. ט"ז ב', מ"ב ט'
  - ואע"פ שאין עיקר כוונת ישראל לגבורה, הקב"ה נותן לנו הגבורה אגב. עץ יוסף – לבוש
  - טעם שאין לבו רואה את הערוה, שלא להניח התאוות לשלוט על השכל. והעושה כן הגבורה האמיתי. רשר"ה
- גבורה נגד הנכרים וצרות. עיון תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה.

- הוזכר ישראל, דאין הנאתו שוה בכל האומות, דאע"ג דשאר בנ"א נהנה מכובע להגן על ראשו, לישראל יש הנאה נוספת ליראת שמים. ט"ז ב', מ"ב ט'. עץ יוסף - לבוש
  - ללמד דגם השכל צריך להות משעובד להקב"ה. רשר"ה
- ע"ש הפסוק [ישעיה סב:ג] "והיית עטרת תפארת ביד ה'." טור
- שמנצחין את שונאנו. עין תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ.

- שמחזיר לו הקב"ה נשמתו העייפה מטורח היום בריאה וחזקה. עץ יוסף
- לסבול הגלות. עיון תפילה

כתב המ"א דיש נ"ח תיבות – אבל לא מצינו כן אלא לגרסת הרמב"ם. תיקון תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

הַמַּעֲבִיר שְׁנָה מֵעֵינָי

- לא אמרינן "חבלי שינה" כמו בלילה, דרוצים שיעבור כל השינה. תקון תפילה – ענף חיים

וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי.

- הוא נים ולא נים תיר ולא תיר. עץ יוסף

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ

וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

- מזכירין כך בתפילותינו כדי להזכיר זכות אבות. עץ יוסף

שֶׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ,

- אע"ג דטוב ורע בבחירת האדם, מתפלל להש"י שיסייעו לעשות הטוב ולהתרחק מן הרע. עץ יוסף
- והוא ברכה א', דאם אין קימה בבקר בתנאי שיעשה עבודת השם, טוב יותר להשאר ישן. עיון תפילה, רשר"ה
- "תרגילנו" שנהיו רגילין בהן שכל מעשינו יכולין להיות ע"פ התורה. רשר"ה

וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ,

וְאַל תְּבִיאֵנוּ לֹא לִידֵי חֵטְא,

- דבלא סעייתא דשמיע היצה"ר יגבר עליו. עץ יוסף
- אין זה כנגד בחירה – אלא דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. עיון תפילה

וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן,

- במזיד. עץ יוסף
  - "והמתפלל צריך שיתפלל תחלה על דבר מועט ואח"כ מוסיף והולך." עץ יוסף
    - נ"ל צ"ע, דהלא להציל ממזיד הוא מועט לגבי הצלה משוגג?
- עבירה בכל מקום הוא דבר ערוה, וגם כאן הכוונה לשום עבירה הנעשית ע"י תגבורת היצר, דהוא בין חטא [שוגג] לבין עון [מזיד]. עיון תפילה

וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן,

וְלֹא לִידֵי בְּזָיוֹן,

- דעל ידי הנסיון יבא לידי בזיון, כמו שמצינו גבי דוד המעל"ה. עץ יוסף
- י"מ שלא אצטרך לבריות שמתנתם מועטת וחרפתם מרובה. עץ יוסף

וְאַל תַּשְׁלֵט בָּנוּ יֵצֶר הָרָע.

- כמו ששלט באיוב והכהו. עץ יוסף

וְהַרְחִיקֵנוּ מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע.

וְדַבְּקֵנוּ בְּיֵצֶר הַטּוֹב

- שתזמין לנו דרכים המביאים לידי תכלית. עץ יוסף

וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים,

וְכוֹף אֶת יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֶּד לָךְ.

- תן לי הכנעה וכפייה בטבע שאוכל לעשות רצונו בבחירתי. עץ יוסף

וּתְנֵנוּ הַיּוֹם, וּבְכָל יוֹם, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ,

וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ,

- כדי שיכולין להשפיע עליהן. לֵב אליהו זכרון צבי תפילה ג'

וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים.

- חסדים שאינן ממעטין זכויות. עץ יוסף
- משום שיש חסדים שאינם טובים כפי הנראה, אנו מבקשין חסדים טובים בנגלה ונסתר. עץ יוסף
- כל טובות האלו. רשר"ה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

- חתימתה כעין פתיחתה, דהגמילות חסדים במה שמעביר השנה ומחדש כוחו. טור
  - וגם למש"כ אח"כ – דאם אינו עושה מעשים טובים, טוב יותר לישאר ישן. לֵב אליהו זכרון צבי תפילה ד'

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתַּצִּילֵנִי

הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם

- היום עד הלילה ובכל יום מלילה עד בקר הבא. עון תפילה

מעזי פנים

ומעזות פנים

- שלא יוציאו עלי לעז שאני ממזר. (רש"י, עץ יוסף על ברכת השחר – מהרש"א. יש לעיין, דהוא גמ' מפורשת שבת ל:)
- שלא אעיז גם אני, כי עז פנים לגהינם. (עץ יוסף על ברכת השחר – אבודרהם)

מאדם רע

- אפי' אינו עז פנים. עץ יוסף על ברכת השחר

ומחבר רע

משכן רע

- דאוי לרשע אוי לשכינו. עץ יוסף על ברכת השחר

ומפגע רע

ומשטן המשחית

- דהוא השטן הוא מלך המות. (עץ יוסף על ברכת השחר)

ומדין קשה ומבעל דין קשה

- נראה דאמר כן משום דהוא דיין. עיון תפילה

בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית

- מתפלל שלא יבא לגזול בין מן הישראל בין מן הנכרי. עץ יוסף על ברכת השחר – מעין הברכות

יכול להוסיף בתפילה זו כל בקשות על בעיות שיש בין אדם לחבירו. רשר"ה

לעולם יהא אדם

תפילה זה תקנו לומר בימי מר בר רב אשי בשעת גזירת וזדאגערד השני שאינו כהראשון בימי רב אשי שהיה טוב ליהודים, ותחת ממשלתו גמרו תלמוד בבלי. אלא הוא גזר שלא לקרות ק"ש, ולכן תקנו שכל א' קורא פסוק א' בביתו. וגם תקנו בצבור במוסף, דמאחר דהוא לאחר זמן ולא ישמעו השומעין.

- בלעו תנין אחר ה' שנים ובטל הגזירות. וזכר לנס לא בטל התקנות. תיקון תפילה
- י"א דמתחילה תקנו לומר בקדושה של כל תפילה, ואחר הגזירה הניחו רק במוסף. רב עמרם

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יְרֵא שָׁמַיִם

- אפי' כשהוא עושה דברים גשמיים, יהא לבו לשמים. עץ יוסף
- לשון "ירא שמים" יראת רוממות. משא"כ "מורא שמים" יראת עונש. עיון תפילה

בְּסֵתֶר וּבַגָּלוּי,

- יש שאין גורסין "ובגלוי", והכוונה "בסתר" ר"ל בעמקי לבו. עץ יוסף. [עיין או"ח מו:ח-ט לענין גרסא זו]
- י"מ דגם המצוות השכליות, אין לעשותן אלא בכוונה לקיים מצות בוראו. עץ יוסף – בינה לעתים
- בשעת הגזירה א"א אלא בסתר, אבל אמרו דבאמת ראוי גם בגלוי. רשר"ה

וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת,

- א' מז' דברים שנאמרו על ת"ח. עיון תפילה

וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ:

- אחד בפה וא' בלב. (רש"י)
  - כהמעשה בר' ספרא... (עץ יוסף על ברכת השחר)
  - לא כתב "בפיו" דצריך האמת להיות תקוע בלב האדם. (ארחות צדיקים כג "האלהים")

וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר:

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים,

לֹא עַל צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ,

- התפילה הבא "קדש את שמך וכו'". עיון תפילה

כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים.

מָה אֲנַחְנוּ,

- ז' פעמים "מה" כנגד ז' הבלים שאמר קהלת. עץ יוסף

מָה חַיֵּינוּ, מָה חַסְדֵּנוּ,

מַה צִּדְקוֹתֵינוּ,

- שאנו עושין צדקות רק להתגאות ולא לשם שמים. עץ יוסף

מַה יְשׁוּעָתֵנוּ, מַה כֹּחֵנוּ, מַה גְּבוּרָתֵנוּ.

מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

הֲלֹא כָּל הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ,

- ר"ל הגיבורים במצוות. עץ יוסף
  - * דכל זכיות אינן כדאי לחיי שעה שהקב"ה זן ומפרנס אותי. עץ יוסף

וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ,

- אותן הנזכרין בבראשית ו:ד. עיון תפילה

וַחֲכָמִים כִּבְלִי מַדָּע,

וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל.

כִּי רֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ,

- אבל לא כל, דתורה ומצוות חשובין עד מאוד. עץ יוסף, עיון תפילה
- י"מ דהמרבה בסחורה אינו מחכים, וענין הצלחה שממעט במעשה ועושה מלאכתו עראי וזה המועט ירויח. עץ יוסף – הפלאה
- אם בטל זמנם על מעשה תהו, אז חכמים נשארו בלי מדע. לב אליהו זכרון צבי תפילה ה'

וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ,

- מה שמוסיפין הספרדים ותימנים כאן לענין הנשמה ונכרים איו מן הענין ולא נמצא בקדמונים. עיון יעקב

מקצת פסוק קהלת ג:יט

וּמוֹתַר הָאָדָם מִן-הַבְּהֵמָה אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל:

- כשאדם מבלה ימיו בהבל, אז כל הכחות שנטעו הקב"ה בבנ"א נחשבין לאין, דלא ניתן לבנ"א אלא להתקרב להקב"ה. עץ יוסף על ברכת השחר
- המתגאה נקרא "אדם", ואז כל מעשים טובים שלו אינן עולה אל הקב"ה, ואין לו יתרון מבהמה. עץ יוסף
- י"מ דהמותר האדם מן הבהמה במה שהוא יכול להיות עניו ולהחשיב עצמו לאין. אבל אם נחשב להיות "הכל", אז הוה כאילו עובד ע"ז [דהבל הוא ע"ז]. עץ יוסף – סמא דחיי
- המותר מה שיכול האדם לומר "אין" וא"צ לילך אחר תאוותיו. ר"ז לעף טז חשון תשעג

אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ,

- אבל = באמת. עץ יוסף
- בשעת השמד, כשיש לנכרים כל הכבוד, כל זה הבל. אבל אנחנו אפי' כשאנו למטה וכו'. רשר"ה

בְּנֵי בְרִיתֶךָ,

- פי', שכרת עמנו ברית. א"נ הכוונה דאנו בני האבות שכרת עמהן ברית. עץ יוסף

בְּנֵי אַבְרָהָם אֹהַבְךָ

- ע"ש, דברי הימים ב' כ:ז "לזרע אברהם אוהבך". עץ יוסף

שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,

זֶרַע יִצְחָק יְחִידוֹ,

- נקרא כן, דלעולם לא כפל הקב"ה שמו כמו "אברהם אברהם" "יעקב יעקב". עץ יוסף
  - צ"ע, דלכאורה אין לפרש כן אלא לפי הגרסא "יחידך" ולא לפי גרסתינו? נ"ל
  - עו"ק, דלמה זה מעלתו, אמרינן בעלמא דכפלות השם הוא לשון חיבה וכדומה. נ"ל
- בן יחיד דאברהם. ב"י או"ח מו, עיין מש"כ שם, תקון תפילה
- שמיחד הקב"ה שמו עליו בחייו. תקון תפילה

שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, עֲדַת יַעֲקֹב בְּנוֹ בְּכוֹרֶךָ,

שֶׁמְּאַהֲבָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ אוֹתוֹ,

וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ,

- שהמלאכים מרקדים עמו מרוב שמחה. עיון תפילה

קָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁוּרוּן.

- ישורון גמטריא "ישר ונאה". עץ יוסף
- ישראל שם המורה על שאנחנו מוסרין נפש לקיים דברי ה' ולעשות הישר בעיניו. רשר"ה

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לָךְ,

- ז' לשונות של הודאה כנגד הז' פעמים "מה" דאמרינן לעיל. עץ יוסף – זקוקין

וּלְשַׁבֵּחֲךָ, וּלְפָאֶרְךָ, וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלָתֵת שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמֶךָ.

אַשְׁרֵינוּ,

מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ,

- הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל. עץ יוסף
  - ורק מחמת זה נוכל להעיד עליו שהוא א'. עץ יוסף – חיי אדם
- א"נ הקב"ה, כמש"כ איכה ג:כד "חלקי ה' אמרה נפשי," תהילים עג:כו "וחלקי אלהים לעולם." עץ יוסף
- א"נ חלק בארץ ישראל. עץ יוסף
- הברית שהקב"ה כרת עמנו. עיון תפילה
- בעוה"ז. עץ יוסף

וּמַה נְּעִים גּוֹרָלֵנוּ,

- שיש לנו בחירה. עץ יוסף
- א"נ הקב"ה. כמש"כ בפדר"א, כשחלק הקב"ה בדור הפלגה ע' לשונות לע' שרים העליונים ע"י גורל, נפל גורל של ישראל להקב"ה. עץ יוסף
- בזמן התחייה. עץ יוסף

וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ.

- הברית שכרותה לנו מאבותינו. עץ יוסף
- התורה, "מורשה קהלת יעקב". עץ יוסף
- זכות אבות. עיון תפילה
- לעתיד לבא. עץ יוסף

אַשְׁרֵינוּ,

- נבחרנו מכל אומות ליחד שמו ולהפיץ דעת הקב"ה בארץ. עיון תפילה

שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים, עֶרֶב וָבֹקֶר, וְאוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם:

(דברים, ואתחנן ו:ד)

מכסין העניים באמרית שמע, להראות שמאמינים בלא שום פילוספיא. עץ יוסף

- נ"ל עוד, דמאמינין גם מה שא"א לראות בעינים.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

- ה' שהוא עתה אלהנו, עתיד להיות ה' א' לכל האומות. רש"י
- ה' אלהנו ולבדו נעבוד בלא צירוף. וכמו בדברי הימים ב, יג:י. רשב"ם
- מדת הדין ומדת הרחמים הן א', ואין שינוי אלא בנו. לב אליהו שביבי לב א:עו, ב:פח. דובר שלום "עלינו"
- יכוון שהקב"ה שהוא אלקינו מיוחד בז' רקיעים ובארץ ובד' רוחות. עץ יוסף
- כל המכוון ב"אחד" [גמטריא י"ג], ניצול מגיהנם [דכתיב אש י"ג פעמים במתן תורה] וזוכה לגן עדת [דכתיב גן י"ג פעמים בבראשית]. עץ יוסף
- ה' שהיה קודם העולם, הוא אלקינו עכשיו, וגם ה' לעתיד. ענף יוסף שבת
- ה' שברא העולם הוא אלקינו ומשגיח עלינו בלא שום אמצעי. ענף יוסף שבת
  - ה' שהכל מודים במציאותו, רק ס"ל דהוא גדול כ"כ ולכן אין לו שום קשר בהעולם ומסר השגחתו לאחרים, אנו אומרים דהוא ג"כ אלקינו. עיון תפילה
- אחד = דאין דומה לו. עיון תפילה
- ה' אלקינו כנגד "אנכי", ה' אחד כנגד "לא יהיה לך". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל: יְיָ אֱלָהֵנָא, יְיָ חַד.

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

- עי"ז נותן הודאה להקב"ה שאנו בחלקו שהוא מלך גדול לעולם. עץ יוסף

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,

- לענין הגרסא "נברא", עיין מש"כ באו"ח מו:ט.
- י"מ דאמרינן כן על "ברוך" להראות דאין אנו מוסיפין לו ע"י הברכה, דהוא כמו שהיה קודם בריאת העולם, וכן יהיה לעולם, ואין בו שום שינוי. עיון תפילה
- י"מ דאמרינן כן על "שמע" דהאחדות שלו לעולם לא נשתנה. עיון תפילה

אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא.

קַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מְקַדִּישֵׁי שְׁמֶךָ,

- דברכה זו נתקנה בשעת השמד שגזרו שלא לקרות ק"ש, והרבה מסרו נפשם, ולכן מתפללים "על מקדישי שמיך". עץ יוסף - לבוש
- לשלם שכר טוב למקדשים שמיך. עיון תפילה

וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ,

- לענש רשעים. עיון תפילה
- נראה דהוסיפו תיבות אלו בשעת הגזרה. תקון תפילה

וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרִים וְתַגְבִּיהַּ קַרְנֵנוּ.

- הבטחון בישועת הקב"ה תרום אותנו, ועי"ז הקב"ה מגביה אותנו יותר. עיון תפילה
- עיין מורה נבוכים א:כ לענין כפלות הלשון. עיון תפילה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּרַבִּים.

- הודאה על מה שנתבטלה הגזירה ועכשיו יכולין אנו לקרות ק"ש ברבים. עץ יוסף - לבוש
- ביעב"ץ גרס "את שמו". עץ יוסף

* פי' גרסא שלנו - אע"ג דבשר ברכות אמרינן לשון נסתר, כאן בשעת השמד מברכין בענין שניכר יותר דאין אנו מצטרפי לו שום דבר ח"ו. עיון תפילה

קרבנן התמיד

לא תקנו התמיד בתפילה, דאז א"א להתפלל אלא פעם א', ורצו שיכול אדם "הלואי שיתפלל אדם כל היום".

?

ברוב מקומות א"א תפלה זו בשבת ויו"ט

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְתִמְחַל לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ, וּתְכַפֵּר לָנוּ אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ, וְתִסְלַח לְכָל פְּשָׁעֵינוּ, וְתִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, מִפִּי כְבוֹדֶךָ, כָּאָמוּר:

<u>הקדמה לפרשת תמיד</u>:

- סמך תמיד לבחירת יהושע –

* משום דאמר למעלה "יפקוד ה'," א"ל הקב"ה עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו' כדאיתא בספרי. רש"י
* דצוהו שלא לבטל תורה ותמידים. (בעל הטורים)

- דזה טעם הצלחתו – לא ימוש מן האהל, וזה ענין התמיד – כל יום בלא הפסק. לב אליהו זכרון צבי המשך כה

♦ קרבן תמיד מורה על מה שישיראל הן צאן של הקב"ה -

✱ מזין הדם על המזבח להראות דמקדשין כל עצמיות שלנו לעבודת השם.

✱ איברים להראות דמקדשין איברים שלנו למאכל ולצרך האש של תורה ומצוות להיות אשה ריח ניחוח להשם.

✱ סלת ושמן להראות דכל עושר ופרנסה של ישראל ג"כ מקודשין לרצון השם.

✱ יין להראות דגם תענוגים שלנו רק ע"י עבודת השם. רשר"ה

במדבר, פנחס כח:א

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמַלִּיל יְיָ, עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר.

במדבר, פנחס כח:ב

צַו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:

♦ איך קרבן של כל ישראל קרבין ואינו עומדין על גביו, ע"כ צריך מעמדות. רש"י ד"ה תשמרו – תענית כז.

♦ כפל לשון "צו.. ואמרת" לקבוע חובה לדורות. עץ יוסף

✱ לצוות הממונים להביא – דאין יחיד יכול להקריב. דובר שלום

♦ קרבני = הדם, לחמי = האימורים. רש"י

♦ "קרבני" משא"כ שאר קרבנות, דאינו בא משום שום מעשה אדם, רק להביא שפע מהקב"ה לעולם. דובר שלום

♦ במועדו = כל יום. רש"י

✱ אפי' בשבת ובטומאה. עץ יוסף

✱ כוונת המועדים להזכיר אותנו לגבורת ומעשה הקב"ה [כגון יציאת מצרים] כן כל בקר וערב הן מועדים לזכור מעשה בראשית. רשר"ה

פְּקֵיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתֵימַר לְהוֹן: יָת קָרְבָּנִי לְחֵים סְדוּר לְקָרָבָנַי, לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא, תִּטְרוּן, לְקָרָבָא קֳדָמַי בְּזִמְנֵיהּ.

במדבר, פנחס כח:ג

וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:

♦ אזהרה לב"ד. רש"י

✱ לכהנים. דובר שלום

♦ גם אנחנו בעבודת השם צריך להיות בכח של נערות. רשר"ה

♦ ב' ליום ולא ד', דאין להן תשלומין. עץ יוסף

♦ כנגד היום, תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מערבית, ושל בין הערבים על מזרחית צפונית. רש"י - יומא סב:

♦ להראות דגם יום ולילה להקב"ה. רשר"ה

וְתֵימַר לְהוֹן--דֵּין קָרְבָּנָא, דְּתַקְרְבוּן קֳדָם יְיָ: אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין תְּרִין לְיוֹמָא, עֲלָתָא תְּדִירָא.

במדבר, פנחס כח:ד

אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:

- אחד = מיוחד שבעדר. עץ יוסף
- בקר = בקר אור. עיון תפילה
- השני = מלמד דאם לא הקריבו התמיד של שחר במזיד, אין להקריב תמיד של בין הערביים. עץ יוסף
- בין הערביים = משש שעות ולמעלה. עץ יוסף
  - "ערביים" הוא רמז למנחה גדולה ולמנחה קטנה. עץ יוסף – יעב"ץ
- כבר אמרה לעיל שמות כט:לח?
  - י"ל דלעיל לימי המלואים, וכאן צוה לדורות. רש"י

יָת אִמְּרָא חַד, תַּעֲבֵיד בְּצַפְרָא; וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא, תַּעֲבֵיד בֵּין שְׁמָשַׁיָּא.

במדבר, פנחס כח:ה

וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין:

- כנגד המן להראות דמזונותינו תלויין בהקב"ה. רשר"ה
- כתית למצוה ואינו מעכב. עץ יוסף

וְחַד מִן עַסְרָא בְּתַלַּת סָאִין סֻלְתָּא, לְמִנְחָתָא, דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ כָּתִישָׁא, רְבָעוּת הִינָא.

במדבר, פנחס כח:ו

עֹלַת תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:

- כאותן שנעשו בימי המלואין. רש"י
- ד"א הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני ללמד שטעונה כלי, כמש"כ שם [שמות כד:ו]. רש"י
- גמטריא העשיה = השכינה. עץ יוסף. נ"ל צ"ע כוונתו.
- י"ל דחצי עליון של מזבח נקרא "הר סיני". רשר"ה
- נותנין על אש, רמז לאש של הר סיני, דאנחנו מוכנים לעבוד הקב"ה. רשר"ה

עֲלַת, תְּדִירָא--דְּאִתְעֲבִידַת, בְּטוּרָא דְּסִינַי, לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא, קֳרָבָּנָא קֳדָם יְיָ.

במדבר, פנחס כח:ז

וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה:

- על המזבח. רש"י
- יין המשכר, פרט ליין מגתו. רש"י – עיין ב"ב צז.

וְנִסְכֵּיהּ רְבָעוּת הִינָא, לְאִמְּרָא חַד; בְּקֻדְשָׁא, יִתְנַסַּךְ נִסּוּךְ דַּחֲמַר עַתִּיק--קֳדָם יְיָ.

במדבר, פנחס כח:ח

וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

- נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני. רש"י

וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא, תַּעֲבֵיד בֵּין שְׁמָשַׁיָּא: כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכֵּיהּ תַּעֲבֵיד, קֻרְבַּן דְּמִתְקַבָּל בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ.

(ויקרא, ויקרא א:יא)

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה

- אפרו של יצחק צפון לפני השם. ענף יוסף, עיון תפילה

לִפְנֵי יְהוָה

- ואין צפון בבמה. רש"י

וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-דָּמוֹ

- למעט אם נתערב בדם פסולין או בדם חטאת. רש"י פסוק ה', כמש"כ לעיל

עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָּבִיב:

וַיִּכּוֹס יָתֵיהּ עַל שִׁקָּא דְּמַדְבְּחָא, צַפּוּנָא--קֳדָם יְיָ; וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרוֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמַיָּהּ, עַל מַדְבְּחָא--סְחוֹר סְחוֹר.

ברוב מקומות א"א תפלה זו בשבת ויו"ט

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא אֲמִירָה זוֹ חֲשׁוּבָה וּמְקֻבֶּלֶת וּמֵרֵצָה לְפָנֶיךָ, כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּ קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ וּבִמְקוֹמוֹ וּכְהִלְכָתוֹ.

קְטֹרֶת

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ, שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים

- לשון "לפניך" משום דאין שום אדם או מלאך רשאי להיות תוך ההיכל בשעת הקטרת קטרת. דובר שלום

בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ, כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

שמות, כי תשא ל:לד

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לְךָ סַמִּים

נָטָף |

- הוא צרי ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף.רש"י
  - נראה דנקרא "הקטף" משום דשוברים ענפיו בימי החום והצרי זה בהקטיפה.עץ יוסף – רמב"ן
  - דהוא נקרא באלסמון, והוא מעץ האפרסמון.עץ יוסף
- פרש"י טריאק"ה בלעז.
  - וזה ודאי אינו, דטריאק"ה אינו סם א', אלא תערובת כמה מינים וגם יש בו דבש ובשר שרצים וכדומה, וודאי אין מכניסין אותו להקריב לפני הקב"ה! עץ יוסף

וּשְׁחֵלֶת

- שורש בשם חלק ומצהיר כצפורן. ובלשון המשנה קרוי צפורן. וכן תרגם אונקלוס "טפרא".רש"י
- באשכנז: נעגי"ל ווער"ן.דרישה או"ח קלג:ה

וְחֶלְבְּנָה

- שרף עץ הנקרא גלבא"ט.עץ יוסף
- ריחו רע, ונכלל ללמד דכל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית.כריתות ו:, רש"י
- באשכנז: טייבל"ש קו"ט.דרישה

סַמִּים

- אחרים. רש"י

וּלְבֹנָה זַכָּה

- הוא ג"כ שרף אילן. עץ יוסף
- י"א סממנין נאמרו למשה – סמים תרי, נטף שחלת וחלבנה ג', סמים אחריני ה', ולבונה א'. כריתות ו:, רש"י
- באשכנז: וואיירי"ך. דרישה

בַּד בְּבַד יִהְיֶה:

- הד' סמנים המנויין כאן יהיו שוין משקל במשקל. רש"י
- * נראה דלשון בד הוא יחיד, אחד באחד יהיה – זה כמו זה. רש"י

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ בֶּסְמִין, נָטוֹפָא וְטָפְרָא וְחֶלְבּוֹנָתָא, בֶּסְמִין, וּלְבוֹנָתָא דָּכְיָתָא: מַתְקַל בְּמַתְקַל, יְהֵי.

שמות, כי תשא ל:לה

וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח

- לשון מעורב כמש"כ בתרגום. וכמו "המלחים" [יונה א:ה] על שם שמהפכין את המים במשוטות. רש"י
- י"מ ממולח במלח סדומית, כמש"כ בברייתא. עין יוסף – רמב"ן [זה מחלוקת ת"ק ור"י בנו של ר"י בן ברוקא]
- א"נ מלשון נמחק כמו [ישעיה] "כי שמים כעשן נמלחו", ר"ל שיהיה שחוקים ומעורבין מאוד עד שיהיו נמחין ולא יוכר מהן. עין יוסף – רמב"ן

טָהוֹר קֹדֶשׁ:

וְתַעֲבִיד יָתַהּ קְטֹרֶת בֶּסְמִין, כְּסֵם עוֹבָד בֶּסְמָנוּ, מְעָרַב, דְּכִי לְקֻדְשָׁא.

שמות, כי תשא ל:לו

וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד

- כל יום ויום. רש"י

אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה

- כל מועדי דברו שאקבע לך אני קובעם לאותו מקום. רש"י

קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:

וְתִשְׁחוֹק מִנַּהּ, וְתִדֵּיק, וְתִתֵּין מִנַּהּ קֳדָם סָהֲדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא, דַּאֲמַלֵּין מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן; קֻדְשָׁא קֻדְשִׁין, תְּהֵי לְכוֹן.

וְנֶאֱמַר:

(שמות, תצוה ל:ז)

וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר

- מלמד שמטיבין וחוזרין ומטיבין. עין יוסף

בְּהֵיטִיבוֹ אֶת-הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה:

- כשמדשן הפתילות שנשרפו בלילה בכל בקר ובקר. רש"י
- בכל המקרא נרות הוא לוצי"ש בלע"ז, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה שהוא לשון הדלקה. רש"י

וְיַקְטַר עֲלוֹהִי אַהֲרוֹן, קְטֹרֶת בֶּסְמִין; בְּצָפַר בְּצָפַר, בְּאַתְקָנוּתֵיהּ יָת בּוּצִינַיָּא--יַקְטְרִנַּהּ.

(שמות, תצוה ל:ח)

וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת-הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד

- פרס שחרית ופרס בין הערבים. רש"י

לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

וּבְאַדְלָקוּת אַהֲרוֹן יָת בּוּצִינַיָּא בֵּין שְׁמָשְׁיָא, יַקְטְרִנַּהּ--קְטֹרֶת בֶּסְמִין תְּדִירָא קֳדָם יְיָ, לְדָרֵיכוֹן.

קדיש דרבנן

מזמור שיר

הקדמה

הטעם דאמרינן אותו קודם תפילה:

- משום דבית הכסת הוא מקדש מעט, והוא תקנה חדשה. תיקון תפילה
- דהוא כדי לחזק אמונה, ע"פ פי' הרע"ב. תיקון תפילה

תהילים ל:א

מִזְמ֗וֹר שִׁ֥יר-חֲנֻכַּ֥ת הַבַּ֑יִת לְדָוִֽד׃

- שאמרו הלויים כן בחנוכת הבית בימי שלמה. רש"י, מצו"ד
- י"א דהוא לבית שני ושלישי, דימי גלות כימי חולי. אב"ע
  - כן פי' מהרש"א שבועות טו. ד"ה שיר, דתקן דוד לבנין בית שני.
- י"א לחנוכת ביתו בית ארזים, דבאותו זמן דוד נחלה ונתרפא מחליו. אב"ע
- י"א דעצר המגפה אחר שבנה המזבח בגרון ארנון, וקבע המקום לבית המקדש. עיון תפילה
- י"מ בית העתידי. עיון תפילה
- י"א דהבית כאן רמז לגוף דהוא בית לנשמה ולכן אם חלה ונתרפא, הוה כחנוכת הבית. מלבים
  - נ"ל דה"ה למי שנעור אחר שינה. ולכן אמרינן אותו תחילה בכל בקר.

תהילים ל:ב

אֲרוֹמִמְךָ֣ יְ֭הוָה כִּֽי דִלִּיתָ֑נִי

- כלל ישראל למעלה מכל האומות. תקון תפילה

וְלֹא-שִׂמַּ֖חְתָּ אֹיְבַ֣י לִֽי׃

- "לי" ר"ל עלי. רש"י
- שהיו אומרים אין לדוד חלק לעוה"ב, וכשראו שבשבילו נפתחו הדלתות לארון, אז ידעו שמחל לו הקב"ה על אותו עון. רש"י
  - נ"ל דדרש לשון "דליתני" לשון דלת.
  - במה ששלמה הבא מבת שבע בנה המקדש. מצו"ד
- אמרו כך בבנין בית שני, כנגד סנבלט החורני וטוביה העמודני שרצו לבטל בנינו. מהרש"א שבועות טו. ד"ה שיר

תהילים ל:ג

יְהוָ֣ה אֱלֹהָ֑י שִׁוַּ֖עְתִּי אֵלֶ֣יךָ

- ולא לרופא. אב"ע
  - יש לעיין, דאם מיירי ברפואת הגוף, הלא יש חיוב לילך לרופא. ואם לרפואת הנפש מה ההו"א לילך לרופא?
    - ונ"ל דמיירי בחולי הגוף, וודאי הלך לרופא – רק לא שוע לרופא!

וַתִּרְפָּאֵֽנִי׃

- היא סליחת עון, דהוא רפואת הנפש. רש"י, מצו"ד
  - אע"ג שנענש בעוה"ז, הוה רפואה לנפש. רד"ק
- ממכת האומות. תקון תפילה

תהילים ל:ד

יְהוָה הֶעֱלִיתָ מִן-שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתַנִי (מיורדי)-מִיָּרְדִי-בוֹר:

- פי' "שאול" ו"ירדי בור" –
  - רש"י – ממיתה, ומלירד לגיהנם.
  - מצו"ד – שניהן מיירי במיתה, וכפל הלשון.
    - אפשר דלא רצה לפרש על גיהנם, דאפשר דלא ידע דוד אם יהיה ענוש על זה בגיהנום אם לאו. נ"ל
  - מלבי"ם – כפרת עוונות, ולכן נתרפא הגוף.
  - של"ה – גיהנם, ואפי' לירד כלל חייתני.
  - אמרו כך בבנין בית שני, והכוונה דהציל אותן מגלות בבל. מהרש"א שבועות טו. ד"ה שיר
  - י"מ גלות אדום והבלי העמים. תקון תפילה

תהילים ל:ה

זַמְּרוּ לַיהוָה חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

- החסידים מזמרין על מה שעשה לדוד, כי גם הם יכולין לחסות בו שייטב להם אפי' כשהן בצער. רש"י
  - ושלא יאבד חסיד בחטא א'. רד"ק
- משום שראו חסדי ה'. מצו"ד
  - נ"ל דאפי' אם ליכא נ"מ להן, עדיין יש לזמר כשראו חסדי ה', ודלא כפרש"י. נ"ל
  - עוד נ"ל דחולקים בפירש מילת "חסידיו" דרש"י פי' דקאי על המזמרים. ומצו"ד פי' דהוא מה שמזמרים – החסדים של הקב"ה.
- י"מ דדוד הוא החסיד המזמר. אב"ע

תהילים ל:ו

כִּי רֶגַע | בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ

- חיים ארוכים בהרצותו. רש"י, לב אליהו שביבי לב ב:פד
  - עשיית רצונו זהו גופא חיים. לב אליהו
- נענש בעוה"ז כי רגע באפו, כדי לקבל שכר לעוה"ב חיים ברצונו. ומדה טובה מרובה ממדת פורענות. רד"ק
  - הוסיף המלבים, דאפי' בזמן האף, חיים ברצונו, דהכל בא כדי לכפר העוונות.
- אפי' בשעת אפו, רצונו בקיום העולם. עיון תפילה

בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה:

- זה דרך כל העולם, דאם יחטא וילין בבכי מהפורענות הבא ויעשה תשובה, אז יתרצה לו מיד לבוקר ישלח עזרתו לשמחו. מצו"ד
- ערב ובוקר משלים לעת הצרה ועת הישוע. רד"ק

תהילים ל:ז

וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל-אֶמּוֹט לְעוֹלָם:

- אדם כשהוא בריא לא יחשוב שמא יחלה. אב"ע
- אמרו כן קודם הגלות באר"י. תיקון תפילה

תהילים ל:ח

יְהוָה בִּרְצוֹנְךָ֥ הָעֱמַ֫דְתָּה לְהַרְרִ֥י עֹ֑ז

- הוא השכל, דס"ל שלא נכשל בחטא מחמת רוב השגתו של הקב"ה. אבל למעשה עדיין צריך סייעתא דשמיא. רד"ק

הִסְתַּ֥רְתָּ פָּנֶ֑יךָ הָ֝יִ֗יתִי נִבְהָֽל׃

- ואין הדבר ברשותי אם אמוט אם לאו. רש"י
- מחמת העון. מצו"ד
- אין החולי מחמת עונש מסויים, רק מהסתרת פנים. מלבים

תהילים ל:ט

אֵלֶ֣יךָ יְהוָ֣ה אֶקְרָ֑א וְאֶל־אֲדֹנָ֖י אֶתְחַנָּֽן׃

- ע"פ פי' מצו"ד, נראה דמכאן עד סוף המזמור הוא אותו תפילה שהתפלל דוד למחול לו על החטא. נ"ל
  - * תחילת התפילה נזכרת בשמואל ב', וסוף התפילה כאן. עיון תפילה
- תפלתי בשביל ה'. מלבי"ם
- המבקש רחמים בשם הוי"ה והמבקש בטענה בשם א"ד. ומתחיל בבקשת רחמים, וכשראה שגרם דבר לעם שלא עשו עולה, בקש מדין. עיון תפילה

תהילים ל:י

מַה־בֶּ֥צַע בְּדָמִ֑י בְּ֝רִדְתִּ֗י אֶל־שָׁ֥חַת

- בשתיקותי. מלבים

הֲיוֹדְךָ֥ עָפָ֑ר הֲ֝יַגִּ֗יד אֲמִתֶּֽךָ׃

- ולכן טוב יותר להקב"ה למחול לו. מצו"ד
- תכלית העוה"ז כדי להשיג עוה"ב. ולכן אם ארד לשחת וא"א להגיד אמתך, למה לי חיים. רד"ק
  - * יש לעיין מה פירושו על מילת "שחת"? נ"ל
- הם אומות העולם. תקון תפילה
- אע"ג דהנשמה ממשיך לומר שירה, זה שלא ע"י בחירה, ולכן אין בו כ"כ נחת רוח. עיון תפילה

תהילים ל:יא

שְׁמַ֣ע־יְהוָ֣ה וְחָנֵּ֑נִי יְ֝הוָ֗ה הֱיֵה־עֹזֵ֥ר לִֽי׃

תהילים ל:יב

הָפַ֣כְתָּ מִסְפְּדִ֣י לְמָח֣וֹל לִ֑י

- רבות פעמים, ולכן גם עכשיו יעשה כן. מצו"ד
- ההספד על הנשמה. רד"ק
  - * נ"ל הכוונה, דהיה מספיד על מיתת נשמתו. אבל עתה יהיה ראש מחול לצדיקים.
- הספד על שישראל מתים במגפה, והמחול על מה שמצא מקום המקדש. עיון תפילה

פִּ֭תַּחְתָּ שַׂקִּ֣י וַתְּאַזְּרֵ֑נִי שִׂמְחָֽה׃

- השק שלבשתי בתענית על חטאי. רד"ק
- האבילות על שאמר לו נתן הנביא שלא יבנה הביהמ"ק, והשמחה על שבנו יבנה אותו. אב"ע

תהילים ל:יג

לְמַעַן | יְזַמֶּרְךָ

- בעבור זה יזמרך וכו'. מצו"ד
- הקב"ה מרפאהו כדי שיזמר. מלבים

כָּבוֹד

- הנשמה, דהוא כבוד של הגוף. מצו"צ
- הנפש. רד"ק, מלבים
- כל אדם שיש לו כבוד. אב"ע

וְלֹא יִדֹּם יְהוָה אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ:

- למען וכו' בעו"ז, ולא ידום לימות המשיח, לעולם אודך לעוה"ב. עץ יוסף ובא לציון

רש"י – בפיסקא זוטא דרש הפסוקים האחרונים על מרדכי ואסתר:

- "ואני אמרתי בשלוי וכו'," אמר המן.
- "אליך ה' אקרא" אמרה אסתר.
- "הפכת מספדי" אמרו מרדכי ואסתר וכל ישראל.

ע"פ מה דדרשינן לענין פורים, י"ל הכוונה דלעולם לא יהא בטל, משא"כ שאר מועדות. מהרש"א מגילה ד.

קדיש יתום [סוף הסידור]

ברוך שאמר

הקדמה:

- עיין תקון תפלה שהאריך להביא ראיות דהוא תקנה מזמן החז"ל.

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם,

- יש מעין. עץ יוסף
- ד"בראשית" ממאמר הקב"ה. עיון תפלה
  - * התחיל בראשית בבי"ת, לשון ברוך. אחרית שלום
- "עולם" לשון חז"ל, ולא מצינו כעין זה בתנ"ך. עיון תפלה

בָּרוּךְ הוּא,

- הנסתר והנעלם בבחינת עצמו. עץ יוסף

בָּרוּךְ עֹשֶׂה בְרֵאשִׁית,

- לשון הוה, קיום וחיות בכל רגע. עץ יוסף

בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה,

- בכל מה שמבטיח ע"י נביא. עץ יוסף
- שאמריתו ועשייתו ביחד בלא עמל. עץ יוסף
  - * דמאחר דצריך עשיית הקב"ה תמיד לקיים כל הבריאה, אילו אין האמירה והעשייה ביחד אין לעולם שום קיום. עץ יוסף

בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם,

- מקיים העולם. עיון תפילה
- עונש. עץ יוסף
  - גזר להשמיד בבל. עיון תפלה – רש"י
- שגוזר בעשיית העולם מה שיצטרך אח"כ לחדש [כגון קריעת הים לישראל וכדומה]. עץ יוסף
- א"נ כשגוזר לחסד לא חוזר בו. עץ יוסף

בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ,

- דכתיב "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ" אבל מרחם על הארץ עצמו דלא חטא. עץ יוסף

בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת,

- אפי' על חיות [לגבי נח]. עץ יוסף
- א"א לעולם לעמוד בלא מדת הרחמים [מרחם על הארץ], וגם עם כל בריה בפנ"ע הקב"ה מנהג עם רחמים. עיון תפלה

בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו,

- אע"ג דאין זכות המצוות כדאי אפי' לשלם להבל פיו של אדם. עץ יוסף
  - אע"פ שמרחם על הבריות, עדיין משלם להם שכר טוב. עיון תפלה
- "טוב" לרמוז דהקב"ה משלם לפי הפעולה ולא לפי המעשה לבד. עץ יוסף
  - י"מ דהשכר בעולם שכולו טוב – עוה"ב. עיון תפלה

בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח,

- ולכן אל תתמה על צדיק ורע לו, דהקב"ה יכול לשלם השכר לעולם. עץ יוסף, עיון תפלה
- דלא כנשמה דאע"ג דהוא ג"כ חי לעולם, נשתנה כפי המצב. דובר שלום

בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל,

- אם רשע עושה רע לצדיק, אין הקב"ה מענישו מיד, ד"כל שמענישים את חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה." מ"מ אינו יוצא בלא עונש, רק הקב"ה ממתין עד שיהיה מקום להענישו ממקום אחר.
  - כשאדם חולה ונוטה למות והקב"ה רצה להצילו, צריך ליתן מדת הדין איש אחר תמורתו. והקב"ה יתן מי שעושה רע לצדיק כדי להאבידו ולא הגיע שום הפסד להצדיק.
  - וזה הכוונה כאן – פודה החולה ובאותו זמן מציל הצדיק. עץ יוסף

בָּרוּךְ שְׁמוֹ.

- שמו מורה על מעשיו דרק בזה יש לנו השגה של הקב"ה, ולא בעצמותו. דובר שלום

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

הָאֵל הָאָב הָרַחֲמָן,

- "כרחם אב על בנים". עץ יוסף
- ג' בחינות של רחמים – בטבע, אב לבן, מלך על עם. דובר שלום

הַמְהֻלָּל בְּפִי עַמּוֹ,

- "תהלת ה' ידבר פי". עץ יוסף

מְשֻׁבָּח

- "דור לדור ישבח מעשיך". עץ יוסף
- השקטת המטלין דופי בההילול. עיון תפלה

וּמְפֹאָר

- "ובישראל יתפאר." עץ יוסף
- מצוין במעלות מיוחדות. עיון תפלה

בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו

- "וחסידיך ירננו".
- לשון – "ורומם תחת לשוני". עץ יוסף

* א"נ הכוונה דמהללים בלשון בנ"א, ולא בבחינת עצמו. עץ יוסף
  - ואומרים רק מה שאנשי כנסת הגדולה תקנו [הן החסידים] דאל"כ לא היינו אפשר לשבחו בענין זה. עץ יוסף

וַעֲבָדָיו,

- "הללו עבדי ה'." עץ יוסף

וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ.

- זה "הודו". עץ יוסף

נְהַלֶּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

- כאן בפסוקי דזימרא. עץ יוסף

בִּשְׁבָחוֹת

- מזמור לתודה. עץ יוסף

וּבְזִמִּירוֹת,

- שאר פסוקי דזימרא. עץ יוסף

וְנְגַדֶּלְךָ

- זה "אז ישיר". עץ יוסף

וְנְשַׁבֵּחֲךָ

- זה "ישתבח". עץ יוסף

וְנְפָאֶרְךָ

- זה ברכת יוצר. דאמרינן "ועל מאורי או שעשית יפארוך סלה". עץ יוסף

וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ,

- אהבה רבה. "כי בשמך הגדול והנורא בטחנו... וקרבתנו לשמך הגדול". עץ יוסף

וְנַמְלִיכְךָ, מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ,

- זה ק"ש. עץ יוסף

יָחִיד, חֵי הָעוֹלָמִים,

- "חי" רמז לשמנה עשרה. עץ יוסף

מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר

- כנגד "תהלה לדוד" דאמרינן ג"פ בכל יום דיש בו שבח בכל מיני דיבור. עץ יוסף

עֲדֵי עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל.

- כנגד קדושה דסידרא דכתיב ביה "ה' ימלוך לעולם ועד." עץ יוסף
- אין שם עצם של הקב"ה כבשר ודם, דבבו"ד כשישיג שם מעלה נופל ממנו שם עצם [דאין אדם יכול לקרא מלך אביו או רבו בשם עצם] משא"כ הקב"ה שמו נכלל כל המעלות שלו. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת.

הודו לה'

הקדמה:

- י"א דאין אומרים אלא בשבת. וי"א כל יום שיש מוסף. תקון תפלה
  דברי הימים א' טז:ח

מפסוק ח'-כב כמעט שוה לתהילים פרק קה, וכתבתי כל השינויים.

- ומכאן מוכח דכתב תהילים קודם דברי הימים. תקון תפלה
  - יש לעיין מה בדיוק ההוכחה. נ"ל

שיר זה שוררו אותו היום [כשהביאו הארון מבית עובד-אדום] לפני הארון. רש"י בד"ה

- בב"ר פי' דהוא לפי שהפרות בשעת הפלישטים כששרו אמרו ב' מזמורים הללו צו, קה. רש"י ד"ה טז:לה
- והיו אומרים אותו על תמיד של שחר. רש"י ד"ה טז:יב
  - דוד תקנו לומר כן כל השנים שהארון ביריעה – בתמיד של שחר מהודו עד ובנביאי אל תירעו.
    ובשל בין הערבים מ"שירו". ענף יוסף

הוֹדוּ לַיהוָה

- דוד אמר כן להמשוררין ולקהל. רש"י ד"ה

קִרְאוּ בִשְׁמוֹ

- "ה' יעזור לארונו." רש"י ד"ה
- שמו המיוחד לו לבדו המורה על גדולתו. מצ"ד
- פרסמו גדלו. עיון תפלה – עיין בראשית יב:ח, שמות לא:ב

ס

הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו:

- מעלליו. רש"י
- שהתעולל בפלישתים על דבר הארון. רש"י ד"ה, מצ"ד
- השגחתו, ושהוא למעלה מן הטבע. עיון תפלה
  דברי הימים א' טז:ט

שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ

- הלשונות שיר וזמר –
  - שיר בפה וזמר בכלים. רש"י ד"ה, מצ"ד, עץ יוסף
  - שיר לחבר שירים לשמו, וזמר לזמר אותן שירות. עיון תפלה
- עצה טובה לישראל, דאפי' בשעה שרצה לשיר ולזמר יהיה לכם קודש ולא בדברי חול. עץ יוסף

ס

שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו:

- בתהילים "נפלאותיו" בוא"ו, בד"ה בלא וא"ו.
- שיחו = תמיד. רש"י ד"ה
- אפי' שיחת חולין שלכם יהיו בנפלאות הקב"ה. עיון תפלה

דברי הימים א' טז:י

הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ

- יש להתהלל שיש לנו אלוה קדוש כאלוהינו, וששמו נקרא עלינו. רש"י כאן ובד"ה, עין יוסף

ס

יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה:

- שכל מי שמאמין באלוהינו הוא יעזרנו. רש"י ד"ה
- ואין לחוש אם כעת אינכם מושפעי טובה, דיבא זמן שישמח וכו'. עין יוסף
- מתהללים כדי שהמבקשי ה' ישמח לבם בראותם את מי הם מבקשים. עיון תפלה

דברי הימים א' טז:יא

דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֻזּוֹ

- עוזו – הוא הארון וביהמ"ק. כמש"כ "ויתן לשבי עוזו," "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך". רש"י ד"ה, עיון תפלה
  - ולכן נקרא אלעזר ששמרו "עזא". וכן מצינו כמה בנ"א ששמותם מורה על מעשיהם. רש"י ד"ה
- דרשו להראות לכם עוזו ויכולתו. מצ"ד
- בין כשמתנהג במדת הרחמים [ה'], בין במדת הדין [עוזו]. עין יוסף

ס

בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד:

דברי הימים א' טז:יב

זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה

- מכת העכברים, ושלקחו פרות וכו', ופרץ בעזה וכו'. רש"י ד"ה, עין יוסף
- מעשה בראשית. עיון תפלה

ס

מֹפְתָיו

- שהעגלה באה אל שדה יהושע. עין יוסף
- יציאת מצרים. עיון תפלה

וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ:

- בתהילים "פיו", בד"ה "פיהו".
- ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'. עין יוסף
- בסיני. עיון תפלה

דברי הימים א' טז:יג

זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ

- בתהילים "אברהם", בד"ה "ישראל".
  - ושניהן שווין, דגם "זרע אברהם" הכוונה רק לכלל ישראל. רש"י ד"ה

ס

- הנבחרין מזרע אברהם. מצ"ד

בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו:

דברי הימים א' טז:יד

הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

ס

בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו:

- אע"ג דמשפטיו בכל הארץ, עדיין הוא אלהינו ואנחנו עמו. רש"י ד"ה, עץ יוסף, עיון תפלה

דברי הימים א' טז:טו

זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ

- בתהילים "זכר", בד"ה "זכרו".
- הברית בין הבתרים. רש"י ד"ה
- התורה. עץ יוסף
- שארץ ישראל ניתן לנו בברית. עיון תפלה

ס

דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר:

- תורה שצוה להודיעה בעולם לאחר אלף דור. וראה שאין העולם מתקיים בלא תורה, והעביר מהן ט' מאות וע"ד דורות. רש"י, עץ יוסף
- הבטיח לשמור העושים מצוותו לאלף דור. רש"י

דברי הימים א' טז:טז

אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם

- כרת ברית את אברהם בשביל התורה. עץ יוסף

ס

וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק:

- בתהילים "וישחק", ובד"ה "ויצחק".
  - שמו היה "וישחק," אבל התפלל להציל בנ"י מכליה בתוך הגלות, ולכן נחסר מן השי"ן כמנין רד"ו שנים של גלות ונעשה צ'. עץ יוסף על ברכת השחר – אגרת הטיול
- אין הברית לשאר בני אברהם, אלא דוקא ליצחק. רש"י ד"ה
- שבועת אברהם כרת עם יצחק. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:יז

וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק

- ר"ל דוקא לישראל, ולא לעשיו. רש"י ד"ה

ס

לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

- העמידה ליעקב כשיצא מבאר שבע, וגם לאחר שהעמיד השבטים ונקרא ישראל. עץ יוסף
- כלל ישראל מיוסד על ג' אבות, י"ב שבטים, ע' יורדים למצרים.
  - ולכן כתב כאן האבות, ור"ת "ישראל ברית עולם" רמז לי"ב וע'. חת"ס הגדה דצ"ך

דברי הימים א' טז:יח

לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן

- בתהילים "את ארץ". בד"ה לא כתיב "את".
- ולא לישמעאל ועשו. מצ"ד

ס

חֶבֶל נַחֲלָתְכֶם:

דברי הימים א' טז:יט

בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר

- אין הטעם שנתן לנו הארץ משום שהיו רוב עם. עץ יוסף, עיון תפלה

ס

כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ:

- שלא תאמר דיש אפי' אלף. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:כ

וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי

- אברהם יצחק ויעקב גלו מגרות לגרות. רש"י

ס

- בתהילים "מממלכה", בד"ה "וממלכה".

וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר:

דברי הימים א' טז:כא

לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם

- בתהילים "אדם", בד"ה "לאיש".
- אע"ג דהמנהג להזיק עוברי דרכים ומוציאין עליהן עלילות. רש"י ד"ה

ס

וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים:

- שלקה פרעה ואבימלך כשלקחו שרה. מצ"ד
- "עליהם" לרבות יצחק, דהטעם דלא נגעו בה משום שכבר לקו בימי אברהם. מצ"ד
- נכלל לבן דהוא כושן רשעתים מלך ארם נהרים. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:כב

אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי

- בגדולי. רש"י, מצ"ד
- כל האבות הן מלכים. עץ יוסף ע"פ מדרשים

ס

וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ:

- בתהילים "ולנביאי". בד"ה "ובנביאי".
- האבות היו נביאים. מצ"ד, עיון תפלה
- האמהות היו נביאות. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:כג

מכאן עד פסוק לג כמעט שוה לתהילים צו.

שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ

- בתהילים "ברכו שמו", ובד"ה "כל הארץ".

ס

בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ׃

- בתהילים – "ליום", בד"ה – "אל יום".
- כל יום לפי נפלאותיו. עץ יוסף
- כ"ד שעות ביום. עיון תפלה
- בשרו = סיפור דבר חדש, דישועתו מתחדשת בכל רגע. עיון תפלה

דברי הימים א' טז:כד

סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ

- בתהילים "כבודו", בד"ה "את כבודו".
- ישועת הארון. עץ יוסף

ס

בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו׃

- ישועה שעשה לנו כשגלה הארון לארץ פלישטים. רש"י ד"ה
- מכת העכברים. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:כה

כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד

ס

וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים׃

- בתהילים "נורא", בד"ה "ונורא".
- על שמש וירח וצבא השמים שהנכרים עובדים. עץ יוסף
- כחות הטבע. עיון תפלה

דברי הימים א' טז:כו

כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים

- ר"ל כאין. עץ יוסף
- אף צבא השמים. עץ יוסף

ס

וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה׃

- כל צבא השמים בכלל. עץ יוסף

דברי הימים א' טז:כז

הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו

- במה שהיתה יללה ובכיה בפלשתים כל ימי שבת הארון בשדה פלשתים. עץ יוסף
- הוד = יפוי פנימי, הדר הוא מבחוץ. עיון תפלה
- לפני הארון. עיון תפלה

ס

עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקֹמוֹ׃

- בתהילים "עז ותפארת במקדשו, בד"ה "עז וחדוה במקומו".
- משא"כ ע"ז כמת מוטלים במקום שמשימין אותם. רש"י ד"ה
- אמרו כן לפי שהיתה יללה ובכיה בפלשתים כל ימי שבת הארון אצלם, אבל במקומו.... עיון תפלה

דברי הימים א' טז:כח

הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים

ס

הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז:

דברי הימים א' טז:כט

הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ

- שם "אדני" שהוא הדון לכל. רש"י ד"ה
- כבוד הראוי לשמו. עץ יוסף
- כבוד ארונו, לפי שהארון נקרא שם. עיון תפלה – אב"ע

ס

שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו

- בתהילים "לחצרותיו". בד"ה "לפניו".
- דלא כפלשתים ששלך דרון בעגלה, אלא צריך להביא בידים. עיון תפלה

הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ:

- ע"פ מש"כ לעיל "הוד והדר לפניו." רש"י ד"ה
- ביהמ"ק. עץ יוסף קב"ש

ס

דברי הימים א' טז:ל

חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל-הָאָרֶץ

- בתהילים "מפניו", בד"ה "מלפניו".

אַף-תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל-תִּמּוֹט:

- דרך מלך בשר ודם, כשרואה שדואגים ויראים ממנו, מטיל עליהם יותר אימא, ומדת הקב"ה, כשיראים ממנו, אז תכון תבל. וכשאין יראין מפניו אז הארץ מתמוטטת. רש"י ד"ה, עץ יוסף
- בלא יראת השם, אין בטחון לכל הבריאה. עיון תפלה

ס

דברי הימים א' טז:לא

יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ

- ר"ת שם ה' – דכשנתמלא שם ה', אז ישמחו השמים וכו'. עץ יוסף
- ישמחו אותיות "משיחו" דכשיבא משיח, ישמחו השמים וכו'. עץ יוסף
- ותגל אותיות "גלות", דכשיקבץ הגליות תגל הארץ. עץ יוסף
- מליצה להראות רוב שמחה בעולם. עץ יוסף קבל"ש
- שמחה = דבר חדש, דנתחדש השמים חדשים לבקרים. וגילה = דבר שהיה כבר, דאין חדש תחת השמש. עץ יוסף קבל"ש

וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ:

- לעתיד. רש"י
- אותן שעד כאן עובדי ע"ז. עץ יוסף קבל"ש
- בתהילים כתיב אחר "חילו מפניו כל הארץ". ובד"ה לקמן אחר "ותגל הארץ".

ס

דברי הימים א' טז:לב

יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ

- לגדול השמחה. עץ יוסף
- "ומלאו" – הבריות בתוכו. עץ יוסף

יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ:

ס

דברי הימים א' טז:לג

אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר

- בתהילים "כל עצי יער", בד"ה "עצי היער".
- כל שלטוני האומות. רש"י
- שמנענין הלולב ב"הודו לה'," וב"ואמרו הושיענו" [דהוא אנא ה' הושיע נא]. תוס' סוכה לז: ד"ה בהודו

מִלִּפְנֵי יְהוָה

- בתהילים "לפני". בד"ה "מלפני".
- בתהילים "כי בא" ב"פ, ובד"ה רק פעם אחת.

כִּי-בָא לִשְׁפּוֹט אֶת-הָאָרֶץ:

- בתהילים "כי בא לשפוט הארץ", בד"ה "לשפוט את הארץ".

ס

דברי הימים א' טז:לד

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב

- הוא עצמו טוב. עץ יוסף, מצ"ד קיח:א
- שגובה חובתו של אדם בטובתו, עשיר בשורו ואת עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. פסחים קיח., עץ יוסף

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

- חסדו בשביל העולם ולא לעצמו. עץ יוסף
- חסדו קיימת לעולם. עץ יוסף
  - משא"כ חסד בו"ד. מצ"ד
- גם מה שלא נראה לנו טוב – דחסדו כדי להביא אותנו לעולם הנצחי. לב אליהו זכרון צבי תהילים ד'

ס

דברי הימים א' טז:לה

וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ

- בתהילים "ה' אלהינו", בד"ה (א' פרק טז) "אלהי ישענו".
- ולא ע"י בשו"ד. עץ יוסף תחנון
- גם עתה כמו שעשה כמה פעמים מקודם. רש"י, עץ יוסף

וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם

- כדי שלא ילמדנו ממעשיהן. עץ יוסף תחנון
- בתהילים לא כתיב "והצילנו", ובד"ה כתוב.

ס

לְהַדּוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ

- אבל בין הגויים אם משבחים הקב"ה מלעיגין עלינו – איה אלקיך. עץ יוסף תחנון

לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ:

- אנו משתבחין בתהלתך, מאחר דהקב"ה בחר בנו, כל שהוא גדול יותר גם אנו משובחין. עץ יוסף מעריב

ס

דברי הימים א' טז:לו

בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

- מעוה"ז לעוה"ב. רש"י
- מתחילת העולם עד סופו. עיון תפלה
- מן העולמות שנבראו קודם עולמנו עד עולם הזה. עיון תפלה – שוחר טוב

מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם

וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אָמֵן

ס

וְהַלֵּל לַיהוָה:

בתהילים, "ואמר כל העם אמן הללויה". ובד"ה "ויאמרו כל העם אמן והלל לה'."

(תהילים צט:ה)

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:

- השתוחה לבין המקדש.
- * דמאחר שהקב"ה קדוש, חלה קדושה בהדום רגליו. מצו"ד

אמרינן כן אחר שאמרו כל הפסוקים של קדושת הארון, דגם בבית שני כשאין לנו הארון, עדיין יש קדושה בבית המקדש עצמו. עץ יוסף

(תהילים צט:ט)

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי-קָדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

- ביהמ"ק, כנ"ל. מצ"ד
- בא לחדש דאפי' אחר החורבן, ההר עצמו יש בו קדושה. עץ יוסף
- * לא זז שכינה מכותל מערבי. עץ יוסף
- קדושתו על אשר הוא מדקדק עם הצדיקים, כנ"ל. רש"י

יש מקומות שאין אומרים "והוא רחום" בשבת ויו"ט. תקון תפלה – גר"א

(תהילים עח:לח)

וְהוּא רַחוּם |

- אע"פ שלבם לא נכון עמו. רש"י
- אבל לא ויתר. עץ יוסף

יְכַפֵּר עָוֹן

- ע"י יסורין. עץ יוסף
- עון דכוונה בתפילה. עץ יוסף ובא לציון

וְלֹא-יַשְׁחִית

- האדם לגמרי. עץ יוסף
- יכפר בלא יסורין. לב אליהו זכרון צבי תהילים ג'

וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ

- כמה פעמים. רש"י

וְלֹא-יָעִיר כָּל-חֲמָתוֹ:

- אפי' כשעונשן, הוא מעט מעט. רש"י
- אף = כעס חיצוני, חמה = כעס פנימי. עיון תפלה
- כל = כלל. עץ יוסף ובא לציון

י"ג תיבות לרמוז י"ג מדות הרחמים. עץ יוסף

אמרינן כן אחר התפילה [בתחנון של ב' וה'], דד' אלו עומדין לגזול תפילתינו – הנחש [עון], משחית, אף וחימה. עץ יוסף - זהר

תהילים מ:יב

אַתָּה יְהוָה לֹא-תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי

- תכלא = תמנע, מלשון בית הכלא. עיון תפלה
- אף שאין לי זכותים. עץ יוסף
- בענין שאינו מנכה מן הזכותים. עץ יוסף תחנון

חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי:

- הנזכרות בי"ג מדות. עיון תפלה
- רחמים = בעת צרה, חסד = דלא בעת צרה. עיון תפלה

י' תיבות לזכור זכות אברהם שנתנסה בי' נסיונות. עץ יוסף

תהילים כה:ו

זְכֹר-רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

- מימות אדם הראשון שאמרת לו ביום אכלך ממנו מות תמות, ונתת לו יום משלך – אלף שנים. רש"י
- מעולם זה תכלית מדת הרחמים, דאין המלאכים צריכין לו. עץ יוסף
- דהעולם אינו מתקיים אלא על מדת הרחמים. עץ יוסף
- המבקש מעשיר מה שכבר רגיל ליתן א"צ להרבות כ"כ תחינה. ולכן גם כאן הקב"ה כבר עשה ניסים לאבותינו. עץ יוסף תחנון

ז' תיבות כנגד ז' ימי בראשית שברא עולמו בחסד וברחמים. עץ יוסף

תהילים סח:לה

תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים

- תנו תודה להקב"ה משום דרק לו העוז. עיון תפלה

עַל-יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ

- בעבור ישראל הראה גאותו. מצ"ד
- הרוצה לראות גדלו של הקב"ה יתבונן על קיום כלל ישראל. עיון תפלה
- מבקשים בזה לקרב הגאולה. עץ יוסף

וְעֲוֹוֹ בַּשְּׁחָקִים:

- נראה בהלוך כוכבים ומזלות שלא ישנו את תפקידם. מצ"ד
- רק דרי מעלה יכולים להבין כחו ויכולתו. עיון תפלה

תהילים סח:לו

נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ

- אם למקדשו לא נשא פנים, ק"ו לרשעים. רש"י
- מן הכבוד השוכן במקדש תבא היראה, כי משם יצאו כל הנפלאות. מצ"ד

אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נֹתֵן | עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם

- מאותו מקום [מקום השכינה דעכשיו הוא במקדש] בא גם פורענות לגויים, וגם עוז לישראל. עיון תפלה

בָּרוּךְ אֱלֹהִים:

(תהילים צד:א)

אֵל-נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ:

(תהילים צד:ב)

הַנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל-גֵּאִים:

תהילים ג:ט

לַיהוָה הַיְשׁוּעָה

- ולא מבני אדם. עץ יוסף

עַל-עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה:

- עליו להושיע, ועלינו לברכו. רש"י, עץ יוסף

תהילים מו:ח

אמר ר"ע כל האומר ג' פסוקים "ה' צבאות" "ה' צבאות" "ה' הושיעה" אינו ניזק. עץ יוסף

ר' יוחנן היה אומר פסוק זה על שם מעשה שנעשה בו כשיצא לעיסקא עם אילפא... עיון תפילה

יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ

- י"מ ש"צבאות" על שם דהוא אדון צבאות המלאכים למעלה וצבאות ישראל למטה. עיון תפלה פסוקי דזמרה – עיין שבועות לה:
  - וי"מ דהוא שם עצם הקב"ה רבים מלשון "צבי" דהוא דבר שלם שחפצים בו. עיון תפלה
- בגלות. עץ יוסף
- ע"י השגחה פרטית. עיון תפלה
- חילוק בין "עמנו" ל"אתנו", ד"עם" מורה על רצון הקב"ה להיות עמנו. עיון תפלה, עיי"ש

מִשְׂגָּב-לָנוּ

- כשיש לנו צרות בפרנסה. עץ יוסף
- ע"י הצרות משגב לנו מגיהנם. עץ יוסף פסוקי דזימרא, הודו

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה:

(תהילים פד:יג)

יְהוָה צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ:

- ולא יתייאש לבו לאורך הגלות. עץ יוסף
- אדם = כל אדם אפי' רשע אם בוטח בה', הקב"ה משמרו. עיון תפילה – מדרשים, כגר"א ודלא כחובת הלבבות

ר' יוחנן היה אומר כן תמיד משום דכל ימיו היה בבטחון ולא עסק בשום דבר חוץ מתורה. גם מכר כל שיש לו כדי ללמוד. עיון תפילה

תהילים כ:י

יְהוָה הוֹשִׁיעָה

- בה"א יתירה לרמוז ל"הושיע ה'," ר"ל השכינה שגם היא בגלות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- זה הקריאה בעת צרה. עץ יוסף

הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קָרְאֵנוּ:

- לא זו שה' שהוא מדת הרחמים הושיעה, אלא גם המלך דהוא מדת הדין יעננו מיד ביום קראינו. עץ יוסף
  - וזה יעשה בזמן הביהמ"ק, שאז יתיחדו הב' שמות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- ר"ת "יעננו ביום קראנו" – יב"ק.
  - ר"ת יחוד ברכה קדושה. עץ יוסף
  - כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתינו. ערוה"ש
- ועם הע' של יעננו = יעקב, שכך עשה ליעקב כמש"כ, "לאל העונה אותי ביום צרתי." עץ יוסף

תהילים כח:ט

הוֹשִׁיעָה | אֶת-עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת-נַחֲלָתֶךָ

- ישראל. מצ"ד
- עמך = ההמון, "נחלתך" = הנבחרים. עץ יוסף

וְרָעֵם

- לשון מרעה. רש"י, מצ"ד

וְנַשְּׂאֵם עַד-הָעוֹלָם:

- תן להם רוממות. עץ יוסף

תהילים לג:כ

נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיהוָה עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא:

- מאחר דאין הלב מחכה ושמח, רק הנפש, לא הועיל אלא לסלק ההיזק. עץ יוסף

תהילים לג:כא

כִּי-בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ

- שגם הלב ישמח מרוב האמונה, אז הועיל גם ל"יהי חסדך". עץ יוסף

כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ:

- ודרכו להושיע להבהוטחים בו. מצ"ד

תהילים לג:כב

יְהִי-חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ:

- רצונו בשביל הקב"ה, ולא משום הטובה שנמשך לנו ממנו. עץ יוסף
- "יחלנו" מורה על המקוה על דבר ברור, משא"כ לשון "קוה". עיון תפלה
  - יש לעיין א"כ למה אמרינן "קוה אל השם". נ"ל

(תהילים פה:ח)

הַרְאֵנוּ יְהוָה חַסְדֶּךָ וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן-לָנוּ:

- לדור הזה. עץ יוסף

כִּי שָׂחָה לָעָפָר נַפְשֵׁנוּ דָּבְקָה לָאָרֶץ בִּטְנֵנוּ:

תהילים מד:כז

קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ:

- מיד. עץ יוסף

יכול לפרש ע"פ הפסוק, דבשעה ש"והיה זרעך כעפר הארץ" והכל דורסין עליה, אז "ופרצת ימה וכו'," בגאולה האחרונה. לב אליהו שביבי לב ב:קטז

(תהילים פא:יא)

אָנֹכִי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם

- חילוק בין "אנכי" ל"אני" – "אנכי" מוסיף ענין חדש – אני ולא אחר, או להורות התנגדות, או לרמוז גדולה וחשיבות. עיון תפלה

הַרְחֶב-פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ:

- הרחב פיך לשאול כל תאות לבך וכל אשר תשאלך אמלא. רש"י, מצו"ד
- * אם תשמע לי ולא יהיה בך אל זר וכו', וזכר שאנכי ה' וכו', אז הרחב פיך ואמלאהו. רד"ק

(תהילים קמד:טו)

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ

- שכל הטובה שלו. רש"י
- שמובטח מאת ה' למלאות כל שאלותיו. עץ יוסף
- שזכה להיות מיושבי ביתו של הקב"ה ולהודות לו. עץ יוסף
- * [כשקראו אחר " אשרי יושבי".]

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּהוָה אֱלֹהָיו:

- שמיחד שמו עליהן ונקרא אלהי ישראל, גם יש שם ה' בתוך שם "ישראל". עץ יוסף

תהילים יג:ו

וַאֲנִי | בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ

- שגם השכינה בגלות. עץ יוסף

אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָמַל עָלָי:

- כאילו הוא בשבילי. עץ יוסף

מזמור לתודה

אין אומרים מזמור לתודה בערב יום כפור, ולא בערב פסח, ולא בחול המועד פסח

(תהילים ק:א)

מִזְמוֹר לְתוֹדָה

- המביא הקרבן תודה אומרה. רש"י, מצו"ד

הָרִיעוּ לַיהוָה כָּל-הָאָרֶץ:

- כי תראו הנס שעשו עמי. מצו"ד, רד"ק
- * כשהנהיג הקב"ה את העולם בדרך טבע, דומה למלך יושב בהיכלו ומנהג ע"י שריו ויועציו. וכשעשה נס, כמלך היוצא מהיכלו וכל העם הריעו תרועה גדולה להמליכו. מלבים
- "ארץ" שם מין כולל כל יושביה. אב"ע

(תהילים ק:ב)

עִבְדוּ אֶת-יְהוָה בְּשִׂמְחָה

- שלא תהיה העבודה למשא. רד"ק
- דודאי יקבל שכר, דלא כמלך בו"ד. מלבים
  - ואפי' בבו"ד אם יקבל שכר, אין העבודה עצמה שמחה, משא"כ עבודת ה'. מלבים
- צ"ע מ"עבדו את ה' ביראה"? י"ל דהמשער גודל מדרגה המושגת ע"י יראה, ישמח עליו. עץ יוסף – עקרים

בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה:

- דלא כבא לפני בו"ד לבקש דבר יבא בבכי וזעקה. משא"כ בהקב"ה, דודאי ימלא בקשותיו. מלבים

(תהילים ק:ג)

דְּעוּ כִּי-יְהוָה הוּא אֱלֹהִים

- ובידו לשלם שכר. רש"י
  - ולכן עובדין אותו בשמחה, משא"כ בעובד ע"ז. רש"י
- והוציא אתכם מהגלות בכבוד. רד"ק
- ה' מדת רחמים הוא אלקים מדת הדין – ר"ל דגם מדת הדין לטובתינו שנעשו תשובה. עץ יוסף
- ע"י הניסים הגלויים. עיון תפלה

הוּא-עָשָׂנוּ

- כשלא היינו בעולם. רש"י
- ר"ל גדלנו ורוממנו. מצו"ד, רד"ק
- ולכן אפי' אם אדם נתייסר ולא ראה בעצמו חטא, ה' יודע מה שהוא צריך לתקן משום דהוא עשאו. עץ יוסף

(ולא) וְלוֹ אֲנַחְנוּ

- מיוחדים לו. מצ"ד
- נקראין בשמו. רד"ק
- שלו ולא של עצמינו, ולכן הוא חושש לצערתינו יותר ממנו, וודאי יש טעם להיסורים. עץ יוסף
- הכתיב "ולא", ללמד שלא נוכל לומר כחנו ועוצם ידינו עשה לנו את החיל הזה. רד"ק
  - דלא כפרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתני. מנחת שי

עַמּוֹ וְצֹאן מַרְעִיתוֹ:

- ע"י הנהגתו עמנו. מלבים, עיון תפלה
  - שהחיה לנו. מלבים, עיון תפלה
    - שלא ע"י שר כמו שאר אומות. עץ יוסף
- שיודע באיזה מרעה ייטיב לנו ולא מה שלפי עינינו. עץ יוסף
- עמו מצד הנפש וצאן מצד החומר. עץ יוסף

(תהילים ק:ד)

בֹּאוּ שְׁעָרָיו | בְּתוֹדָה חֲצֵרֹתָיו בִּתְהִלָּה

- אחר שעשה לנו טובה, משא"כ בבו"ד צריך להללו קודם שיעשה לו טובה. מלבים
- הודאה על מה שזכה לבא שעריו. עץ יוסף
- שעריו = ירושלים, חצרותיו = עזרה. דכל שקרב יותר מוסיפין תהלה. עץ יוסף
- בתודה על שעבר, בתהלה על ההוה, לעולם חסדו [בפסוק הבא] על העתיד. עיון תפלה

הוֹדוּ-לוֹ בָּרְכוּ שְׁמוֹ:

- על שרוצה בעבודתך. עץ יוסף
- ברכת הגומל. עץ יוסף
- גם ברכת "שעשה לי נס במקום הזה". עץ יוסף

(תהילים ק:ה)

פסוק זה הוא התודה והתהילה. אב"ע

כִּי-טוֹב יְהוָה לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד-דֹּר וָדֹר אֱמוּנָתוֹ:

- זה טעם שעשה לי נס ולא מזכותי. עץ יוסף
- חסדו = הנהגה ניסית, אמונתו = טבעית. מלבים
  - צ"ע, דיש לעיין קמו:י דפי' המלבים ד"לעולם" שייך לדרך טבעית, ו"דור ודור" לדרך ניסית? נ"ל
- עד כלות כל הדורות. מצו"ד
- צריך בנו ובן בנו גם לברך "שעשה נס לפלוני במקום הזה". עץ יוסף
- נאמן לעשות חסד עם אוהביו. עץ יוסף

יהי כבוד

יש כ"א אזכרות בפסוקים אלו כנגד הכ"א פסוקים ב"תהלה לדוד". תקון תפלה – מטה משה

- ר"ל עם האזכרה בפסוק "אשרי", ועם "יה". תקון תפלה
  - א"נ עם הראשי תיבות של "ישמחו השמים ותגל הארץ". תקון תפלה
  - א"נ דבסידור רב עמרם הוסיף ב' פסוקים קודם יהי כבוד שיש בהן ב' אזכרות. תקון תפלה

תקנת יהי כבוד משום דהם פסוקים לחזק תקות האלקי ובטחון בלבנו, כדי שלא מפריע עצבון הגלות ודאגת הזמן כוונתינו בתפלה. עיון תפלה

(תהילים קד:לא)

ז' תיבות כנגד ז' ימי בראשית. עץ יוסף

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם

- כי נראה פלאי ברואו והשגחתו. מצ"ד, עץ יוסף
- כל דברים אלו שהן בבריאת העולם נברא לכבוד הקב"ה, וכבוד זה יתקיים לעולם. עיון תפלה

יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו:

- משא"כ בו"ד פעמים סוף מעשיו לרעתו. מצ"ד, עץ יוסף
- ישמח לעתיד. דלומדי תורה כאילו בראו את עצמן ["ללמד.. לעשותכם"], ו"מעשיו" הן עמי הארץ. ואין הקב"ה שמח בהן אלא לעתיד כי מלאה הארץ דעה. עץ יוסף
- ראוי להקב"ה לשמוח במעשה בראשית כי נפלאים הם. עיון תפלה
- לעתיד, כבוד הקב"ה יהיה שלם כשכולם מכירים את הקב"ה. עיון תפלה

אמרינן ב' פסוקים אלו סמוכין להדדי משום דמתחילין ב"יהי". עץ יוסף

(תהילים קיג:ב)

יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ

- ע"י ההילול. מצו"ד
- שם השם הוא מה שנגלה לנו לפי הנהגתו בעולם, ומתפללין שירבה כבוד שמו בהתגלות מעשיו לעיני כל חי. עיון תפלה יהי כבוד

מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

- דכל בני דעת חייבים לברכו. רד"ק
- שלא תטעה לומר דאחר מלחמת עמלק יש חיסרון בשם ה' ח"ו, רק דאין השפע ניכר בעולם כ"כ. עץ יוסף
- רק אחר הגאולה יכולים אנו לברך ברכות "ברוך אתה ה'," דקודם הגאולה "ושמי ה' לא נודעתי להם" והיו צריכין לברך "ברוך אל עליון". מעשה נסים
  - כעין זה כתב חת"ס, אלא פי' דקודם גאולה "הללויה" לשם י"ה.
- יש ב' גאולות, "הללו עבדי השם" כנגד גאולת הגוף, ו"יהי שם" כנגד גאולת נפש. חת"ס הגדה
  - וגאולת הגוף רק לזמן, אבל גאולת הנפש "מעתה ועד עולם." חת"ס

(תהילים קיג:ג)

מִמִּזְרַח-שֶׁמֶשׁ עַד-מְבוֹאוֹ

- מזרח = מקום שזרח. מצו"צ
- ר"ל מפי היושבין במזרח ובמערב. מצו"ד

מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה:

- דאפי' העכו"ם מודים כי הוא הסיבה העליונה. רד"ק
- ע"י יציאת מצרים ידעו כל העמים גודל הקב"ה. רשב"ם הגדה
- ע"י מזרח שמש עד מבואו יכול להכיר הקב"ה כמו שעשה אברהם. עץ יוסף
- אפי' עובדי ע"ז – משל לעיר שמכבד מי שאינו מלך משום שסוברים דהוא מלך. המלך רצה להרוס העיר, אבל ראש העיר טען דבאמת הכבוד בשביל המלך, רק שלא ידעי מי הוא. כן עובדי ע"ז נותנין כבוד למי שבורא העולם, רק לא ידעו מי זה. ר"ז לעף
  - י"א שא"א לומר כן, דהמלך עדיין כועס עליהם – איך אתם חושבים שאדם בזוי כמו זה יכול להיות מלך! ר' אלחנן סימן – ר"ש פינקוס
  - לכאורה י"ל דשניהם אמת – ודאי אין לעובדי ע"ז שום טענה מחמת כן כדברי ר' פינקוס, מ"מ סוף סוף שם הקב"ה נתהלל עי"ז. נ"ל

(תהילים קיג:ד)

רָם עַל-כָּל-גּוֹיִם | יְהוָה

- כך אנו יודעין מחמת יציאת מצרים. רשב"ם הגדה
- היו סוברים העובדי ע"ז דהקב"ה רם כ"כ ואין לו השגחה בעולם שלנו. מעשה נסים, מלבים הגדה
- יותר ממה שבנ"א יכולים להללו. עיון תפלה

עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

- משכן כבודו על השמים. מצו"ד
- צבאות השמים השיגו יותר וידעו לרוממו יותר מהתחתונים. ואפי' הכי הקב"ה רם על השמים דלא השיגו כבודו. רד"ק, עיון תפלה

(תהילים קלה:יג)

יְהוָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם

- כמו שעשה אז יכול לעשות עכשיו. רש"י, מצ"ד
- סמוך ל"נחלה", דהוא ביהמ"ק ששם מזכירין השם ככתיבתו. עץ יוסף
- אפי' אחר מלחמת עמלק, לא נחסר משמו כלל ח"ו. עץ יוסף

יְהוָה זִכְרְךָ לְדֹר-וָדֹר:

- כפל הענין. מצ"ד
- שם המיוחד רק "לעולם" א' – עוה"ב. אבל "זכרך" שוה בין בעוה"ז בין בעוה"ב. עץ יוסף
- רק אין זוכרין אותו שם אלא לב' דורות – בביהמ"ק ראשון ושני.
- * א"נ כמש"כ גבי עמלק "לדור דור" – אם לא זכו בדור של "בעתה" ואם זכו בדור של "אחישנה". עץ יוסף

(תהילים קג:יט)

יְהוָה בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ

- ואפי' הכי... עץ יוסף

וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה:

- בכל בפתח – באותו כל שהוזכר, "וירא אלהים את כל אשר עשה". עץ יוסף

דברי הימים א' טז:לא

יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ

- ר"ת שם ה' – דכשנתמלא שם ה', אז ישמחו השמים וכו'. עץ יוסף
- ישמחו אותיות "משיחו" דכשיבא משיח, ישמחו השמים וכו'. עץ יוסף
- ותגל אותיות "גלות", דכשיקבץ הגליות תגל הארץ. עץ יוסף
- מליצה להראות רוב שמחה בעולם. עץ יוסף קבל"ש
- שמחה = דבר חדש, דנתחדש השמים חדשים לבקרים. וגילה = דבר שהיה כבר, דאין חדש תחת השמש. עץ יוסף קבל"ש

וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ:

- לעתיד. רש"י
- אותן שעד כאן עובדי ע"ז. עץ יוסף קבל"ש
- בתהילים כתיב אחר "חילו מפניו כל הארץ". ובד"ה לקמן אחר "ותגל הארץ".

יי מלך, יי מלך, יי ימלך לעלם ועד.

- מורכב מג' פסוקים – תהילים י:טז, צז:א, שמות טו:יח. תקון תפלה
- * מצינו כזה במדרש אצילות, דהארץ אומרת כן, וגם במס' סופרים יד:ה. תקון תפלה

תהילים י:טז

יְהוָה מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ:

- מאחר שיאבדו גוים. רש"י
- גם עד שאבדו גוים מארצו, אין בזה חסרון במלכות שלו. עיון תפלה יהי כבוד

תהילים לג:י

יְהוָה הֵפִיר עֲצַת-גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים:

- עצה = מה שאמר לאחרים לעשות, מחשבה = מה שחושב לעשות בעצמו. ולא זו שהפיר עצת גויים, אלא אפי' מחשבות עמים הניא. עץ יוסף – גר"א
- על ידי שפזרם בגוים שכשהם מתיעצים לכלותם חוזרים בהם, דלא אית להו כלהו תחת ממשלתם ולא בעו להיות מלכותא קטיעא. עץ יוסף "יהי כבוד"

משלי יט:כא

רַבּוֹת מַחְשָׁבוֹת בְּלֶב-אִישׁ וַעֲצַת יְהוָה הִיא תָקוּם:

תהילים לג:יא

עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר:

- אפי' מה שנתן בלב אחרים לעשות תעמוד, וכ"ש מחשבות לבו. עץ יוסף – גר"א

תהילים לג:ט

כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא-צִוָּה וַיַּעֲמֹד:

- לעולם. מצ"ד
- העמיד מי הים ותהום. עץ יוסף

(תהילים קלב:יג)

כִּי-בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן אִוָּה לְמוֹשָׁב לוֹ:

- ולכן דוד שטרח להכין אותו ראוי שיקבל מלכות לעולם. מצ"ד
- יבחר בציון כשימלא אותיות או"ה – א' דכסא, וו"ה משם ה' [כי יד על כס יה]. עץ יוסף "יהי כבוד"

(תהילים קלה:ד)

כִּי-יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ

- יעקב בחר לו לאלהים ולא רצה להשתעבד אפי' למלאך. עץ יוסף
- עיין עיון תפלה [יהי כבוד] שהאריך בין לשון "בוחר" ללשון "ביחר" ולא הבנתי כ"כ, עיי"ש.

יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ:

- יעקב – הם הבלתי שלמים, ישראל הם שלומי אמוני ישראל. עץ יוסף "יהי כבוד"

(תהילים צד:יד)

כִּי | לֹא-יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ

- בשביל שמו של ד' אותיות שיתמלא בקץ הימים. עץ יוסף "יהי כבוד"

וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב:

- עד בא דור זכאי שע"י זכותם יחפרו לעמלק ויתמלא השם. עץ יוסף
- הזכיר בפסוק זה עם ונחלה, כנגד מש"כ לעיל. עץ יוסף

(תהילים עח:לח)

וְהוּא רַחוּם |

- אע"פ שלבם לא נכון עמו. רש"י
- אבל לא ויתר. עץ יוסף

יְכַפֵּר עָוֹן

- ע"י יסורין. עץ יוסף
- עון דכוונה בתפילה. עץ יוסף ובא לציון

וְלֹא-יַשְׁחִית

- האדם לגמרי. עץ יוסף
- יכפר בלא יסורין. לב אליהו זכרון צבי תהילים ג'

וַהֲרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ

- כמה פעמים. רש"י

וְלֹא-יָעִיר כָּל-חֲמָתוֹ:

- אפי' כשעונשן, הוא מעט מעט. רש"י
- אף = כעס חיצוני, חמה = כעס פנימי. עיון תפלה
- כל = כלל. עץ יוסף ובא לציון

י"ג תיבות לרמוז י"ג מדות הרחמים. עץ יוסף

אמרינן כן אחר התפילה [בתחנון של ב' וה'], דד' אלו עומדין לגזול תפילתינו – הנחש [עון], משחית, אף וחימה. עץ יוסף - זהר

תהילים כ:י

יְהוָה הוֹשִׁיעָה

- בה"א יתירה לרמוז ל"הושיע ה'," ר"ל השכינה שגם היא בגלות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- זה הקריאה בעת צרה. עץ יוסף

הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קָרְאֵנוּ:

- לא זו שה' שהוא מדת הרחמים הושיעה, אלא גם המלך דהוא מדת הדין יענינו מיד ביום קראינו. עץ יוסף
  - וזה יעשה בזמן הביהמ"ק, שאז יתיחדו הב' שמות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- ר"ת "יענינו ביום קראנו" – יב"ק.
  - ר"ת יחוד ברכה קדושה. עץ יוסף
  - כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתינו. ערוה"ש
  - ועם הע' של יעננו = יעקב, שכך עשה ליעקב כמש"כ, "לאל העונה אותי ביום צרתי." עץ יוסף

אשרי

(תהילים פד:ה)

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה:

- שחי בשעת בנין המקדש. מצו"ד
- יושב ואינו עושה שכר ישיבה בידו, ועוד יהיה לו אושר כשיהללוך. עץ יוסף
  - מצות ישיבה גוררת מצות הילול. עץ יוסף
- המבקר המקדש ברגל אמר כן בקנאה על הכהנים, דמן האושר שאני מרגיש בפעם הזאת לשעה קלה אוכל שער כמה גדול אשרם שלהם שיושבים תמיד בביתך ואינן פוסקים לעולם מתהלתך. [עוד=תמיד] עיון תפלה

(תהילים קמד:טו)

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ

- שכל הטובה שלו. רש"י
- שמובטח מאת ה' למלאות כל שאלותיו. עץ יוסף
- שזכה להיות מיושבי ביתו של הקב"ה ולהודות לו. עץ יוסף
  - [כשקראו אחר " אשרי יושבי".]

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

- שמיחד שמו עליהן ונקרא אלהי ישראל, גם יש שם ה' בתוך שם "ישראל". עץ יוסף

(הקדמה)

- כל האומר תהלה לדוד בכל יום ג"פ מובטח לו שהוא בן העולם הבא, משום דאתיא באל"ף בי"ת, ואית ביה נמי "פותח את ידך". ברכות ד:
  - וגם יש בו כמה רמזים לעוה"ב. עץ יוסף
  - גם יראה בו נפלאות הבורא ומשפטיו. רד"ק
  - ג' פעמים לעשות חזקה.
    - א"נ כנגד ג' שעות של תפילת חסידים הראשונים.
    - א"נ שיש בו ק"נ תיבות, וג"פ ק"נ = תפילה.
    - א"נ כנגד ג' תפילות. מעם לועז
- מצינו במזמור זה דמדבר בנסתר [מלכותו, גבורותיו] וגם לנוכח [מלכותך, גבורתיך]. וכן מצינו בכל הברכות, "ברוך אתה... במצותיו..." שאע"פ שהקב"ה נסתר ונעלם מהשגה, נגלה ונמצא בלבבות. מנחת שי

(תהילים קמה:א)

תְּהִלָּה לְדָוִד

- נקרא תהילה, דאין בו שאלה ובקשה. מצ"ד

אֲרוֹמִמְךָ

- שמצד עצמו הוא מרומם ונעלה מהשגה. מלבים
- בלב ובדיבור. של"ה

אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ

- זה יסוד כל המזמור. אב"ע
  - וכן בכל המזמור ימצא דהאב"ע פי' על דרך מלכות הקב"ה ולמה הוא מעולה ממלך בב"ד. נ"ל
- אלהות הקב"ה תלוי במלכותו – דרק מי שמכיר מלכותו יכול לומר "אלהי". רד"ק

וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ

- משום הרוממות. אב"ע
- מפורסם ע"י שמך, ר"ל הברכה שנתן לנו. מלבים

לְעוֹלָם וָעֶד:

- י"ל דקאי על "שמך" דהוא לעולם. רד"ק, של"ה
- י"ל דקאי על הברכה. רד"ק
- ארוממך בעוה"ז, ואברכה לעולם ועד לעוה"ב. עץ יוסף

(תהילים קמה:ב)

בְּכָל-יוֹם אֲבָרְכֶךָּ

- לפי היום, מעין המאורה. מצ"ד, של"ה
- יום אחר יום עד שנמצא להיות תמיד. אב"ע
- דכל יום הברכה מחדשת, דהקב"ה מחדש מעשה בראשית בכל יום. מלבים

וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

- בכל יום אברכך בעוה"ז, ואהללה שמך לעולם ועד לעוה"ב. רד"ק, עץ יוסף

(תהילים קמה:ג)

גָּדוֹל יְהוָה

- הוא ראשית אחרית והכל משלו. מלבים, אב"ע – על "וגדלתו וכו'.", עץ יוסף

וּמְהֻלָּל מְאֹד

- יותר ממה שמהללין לו. מצ"ד, אב"ע, של"ה, רד"ק – על "וגדולתו וכו'."
- ולכן צריך להללו בכל יום. מעם לועז

וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר:

- א"א להכיר גדולתו מצד עצמותו. מלבים
  - ולכן עד עכשיו אמר "אהללה שמך וכו'," דהוא הנהגות של הקב"ה שיש לנו רשות לשבח, אבל לא עצמותו של הקב"ה. עיון תפלה
- אפי' ע"י הילול בכל יום. מעם לועז
- בלא הקדמה זו אסור להרבות בשבח הקב"ה. מעם לועז

(תהילים קמה:ד)

דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ

- על הזקינים לספר מעשיך לבחוריהם מה שראו בימיהן. עץ יוסף
- ישבח לשון הוספה. מלבים
  - מאחר דא"א להשיג כל כגדולתו, מספרין לדור הבא והן יכולין להללו על הגדולות שהיו מקודם, ולהוסיף עליהן. רד"ק
  - יש דברים שאינן נגמרין בדור א', וא"א להשיג מעשי ה' אלא לאחר זמן. מלבים
  - גם יש דברים שכל דור מוסיפין לידע בסתרי הטבע מה שלא ידעו בדור הקודם. מלבים
    - ולכן "וגבורתיך יגידו", דהגדה הוא סיפור דבר חדש. מלבים
  - ומתוך שכל דור מוסיפין, אמרינן דהקב"ה מהולל מאוד. אב"ע
- א"א לשבח אלא המעשים, ולא עצמותו של הקב"ה. מלבים, מעם לועז – ב"י
  - וגם זה קשה לעשות שמא ימעט בשבחיו, מ"מ מאחר שעושין כן בכל דור, גם אני יכול לעשות כן. עיון תפלה, מע"ל
    - וכן יעשו דורות הבאים. עיון תפלה

וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ:

- כפל הדבר. מצ"ד
- להגיד גם מה ששמעו מדורות הראשונים. עץ יוסף
- יגידו זה לזה לאמר טוב לנו להודיע לבנ"א גבורותיו. רש"י
- מעשיך = נפלאות הטבע, גבורתיך = נגד הטבע, להתגבר על האויבים. מלבים

(תהילים קמה:ה)

הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ

- הדר הוא הלבוש הטבע על ההוד, וכמש"כ "הוד והדר לבושה." מלבים

וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ

- הוא מה שכנגד הטבע. מלבים
- ע"י הנפלאות הקב"ה נכבד כדכתיב, "ואכבדה בפרעה." רד"ק

אָשִׂיחָה:

- לרבים. רד"ק
- עם לבבי עיקר כבודיך, מה שא"א להדורות להבין. אב"ע
- דיבור הנפלט בלי כוונה, שרגיל לדברו בו תמיד. מלבים
- גם אני, הדר כבוד וכו' אשיחה. רש"י, עץ יוסף
  - וכ"כ רד"ק דפסוק זה כנגד פסוק הקודם.
  - לכן נראה ד"כבוד הודך" = מעשיך, ו"נפלאותיך" = גבורותיך. נ"ל
    - וכן פי' המלבים שניהן בשוה, כמש"כ לעיל.

(תהילים קמה:ו)

וְעֶזְוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ

- המופתים שהן ממדת הדין. מלבים

יֹאמֵרוּ

- הדורות. אב"ע

(וגדולתיך) **וּגְדוּלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה:**

- שאני מבין שגם הנוראות שרשם בחסד, להטיב לאוהבי שמו. מלבים
- שמא יבינו. אב"ע
- גם כאן פרש"י ורד"ק "גם אני" ולכן נראה ד"ועזוז נוראתיך" = "גדולתך". נ"ל
- כתיב ביו"ד וקרי בלא יו"ד.
  - דהי' גדולות כאן [גדולה, גבורה, מעשה, הוד, כבוד, טוב, צדקה, מלכות, נפלאות, נוראות] באמת הכל א'. וכל א' שייך במקום חבירו. רד"ק

(תהילים קמה:ז)

זֵכֶר רַב-טוּבְךָ יַבִּיעוּ

- כשמתבוננים יכירו שהכל מצד החסד. מלבים
- אם הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה וכו', אז הקב"ה תתמיד לעשות לנו ניסים. מעם לועז
- אלו דברים תמידיים כשמש ולבנה. מעם לועז
- יביעו המדבר ואינו שותק כלשון מעין הנובע. עץ יוסף

וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ:

- "זכרון צדקתך". מצ"ד, עץ יוסף
- בקול רם בפני כל אדם. עץ יוסף
- אלו דברים המתחדשים בכל יום לכל א' ע"י השגחה פרטית. מעם לועז

(תהילים קמה:ח)

חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה

- חנון = נתינה או ישועה. רחום = שמירה. רד"ק, עץ יוסף, אב"ע
- חנון = נותן חן. רחום = להציל מצרה. מע"ל

אֶרֶךְ אַפַּיִם

- אפי' כשצרך לענש הרשעים אינו מענש תכף. מלבים

וּגְדַל-חָסֶד:

- לחזורים בתשובה. מלבים
- יותר מן הראוי. רד"ק
- יותר ממה שיכול ליתן בשר ודם. עץ יוסף
- נ"ל אפשר לפרש, דכשהן חטאים והקב"ה מאריך להם אפים, נותן להם חסד אע"ג דהן משתמשין בו כנגדו.

(תהילים קמה:ט)

טוֹב-יְהוָה לַכֹּל

- לרעים ולטובים. מצ"ד, מלבים
  - ומחשב איך להחזירם בתשובה. מלבים
- גם לחיות. רד"ק
- והכתיב טוב ה' לקוויו? משל לאדם כשיש לו פרדס כשהוא משקה משקה את כולו, כשהוא עודר אינו עודר אלא טובים. סנהדרין לט:
- משא"כ מלך בו"ד אינו טוב אלא לקרובים אצלו. עץ יוסף, אב"ע

וְרַחֲמָיו עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו:

- דחלק ממדת רחמניות לבריאותיו. מעם לועז
  - וכן עלינו לעשות, כמעשה ברבי... ב"מ פה.
- אפי' לרשעים. עיון תפלה
  - ובשביל דבר זה לבד ראוי לומר פרק זה ג"פ כל יום. עיון תפלה
  - וכן יש לנו לרחם על כל בריות, אפי' עכברים שסורן רע, ומותר להרוג רק מה שסכנה לבנ"א. עיון תפלה
- נתן פרנסה אפי' לשרצים ורמשים. עץ יוסף

(תהילים קמה:י)

יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל-מַעֲשֶׂיךָ

- אם האדם מודה להקב"ה לכל הטובות שעשה לכל הבריאות, הוה כאילו גם הן שאין להם דעת משבחין להקב"ה. רד"ק
  - וכתב השל"ה דכל הבריאה אומרים שירה אע"ג דאין להם דעת.
- כל מעשיו לתכלית הטוב והשלימות. מלבים
- אלו עמי הארצות, דאילו לומדי תורה כאילו בראו את עצמן ["ללמד... לעשותכם"]. עץ יוסף

וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה:

- הם המתבוננים על הבריאה ועי"ז בא לברך הקב"ה בכל עת. רד"ק
- חסידים מקיימין מילי דברכות. ומבחינים לברך מעין הטובה. של"ה
- הן ת"ח, כדכתיב "ותורת חסד". עץ יוסף
- יברכו כה – בשם המפורש ובלשון הקדש. מנחת שי – זוהר (תהילים קמה:יא)

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ

- זהו ברכת החסידים, שאומרים הכבוד למי שלא יבינו. אב"ע
- הנהגת טבעית. מלבים
- על בני ישראל המקבלים ברצון. מעם לועז
- שכל ברכה צריך להזכיר מלכות. עץ יוסף
  - לכן ע"פ השל"ה לעיל, יכול לפרש דחסידיך יברכוכה, שמקיימין מילי דברכות, והוא מה שמזכירין מלכות בכל ברכה. נ"ל

וּגְבוּרָתְךָ

- נגד הטבע. מלבים

יְדַבֵּרוּ:

- לשאר אומות. מעם לועז

(תהילים קמה:יב)

לְהוֹדִיעַ | לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו

- לקטנים. אב"ע
  - לבנ"א שלא יכירו כל זה. רד"ק
  - מוסיף על מה שאנו אומרים בין עצמנו. של"ה
  - ומגידים שיכירו קצת. מלבים
- זה הטעם דאמרינן כל זה. מצ"ד
- כדי שיראו אותו. עץ יוסף
- זה ביאור פסוק הקודם, דכל מעשי הבריאה מספרים בכבוד הקב"ה, אבל כל זה רק לפי השגת בנ"א. עיון תפלה

וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:

- סדר פסוק זה, גבורה ואח"כ מלכות, להיפך מפסוק הקודם. דהחסידים יכולין להשיג אהבת ה' ע"י התבוננות ברוממותו, ומתוך כך לבא ליראה. אבל שאר העם צריכין להשיג יראת ה', ואח"כ לבא לאהבה. מעם לועז
  - נ"ל דיתפרש שפיר ע"פ הביאור שיש ב' מיני יראה – יראת העונש למטה מאהבה, ויראת הרוממות למעלה מאהבה.
    - מ"מ צ"ע סדר הפסוקים. נ"ל

(תהילים קמה:יג)

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל-עֹלָמִים

- דלא כמלך בשר ודם. אב"ע
- ע"י טבע. מלבים
- על כל הש"י עולמות שיש לכל צדיק. עין יוסף

וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל-דּוֹר וָדוֹר:

- יש לעיין למה אמרינן גודל לענין מלכות, ואריכות זמן לענין ממשלה.
  - אבל עיין רד"ק דפי' דכפל הענין, לכן נראה דפי' "כל עולמים" גם על אריכות זמן.
- נגד הטבע. מלבים
- מלכות = אדנות, ממשלה = הנהגת המדינה. עיון תפלה

(תהילים קמה:יד)

סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל-הַנֹּפְלִים

- לא אמר נו"ן שיש בה מפלתן של ישראל. ומ"מ סמכן ברוח הקדש, "סומך ה' וכו'." ברכות ד:, רש"י
  - גם יש רמז דלאחר נ' דורות נחרב הבית. עין יוסף
- אע"פ שהוא גדול מאוד, משגיח על השפלים. מעם לועז
- ר"ל משנה מזלם לטוב. מלבים
- אפי' אינן ראויין ע"פ מדת הדין. מהרש"א ברכות ד:

וְזוֹקֵף לְכָל-הַכְּפוּפִים:

- י"מ נופלים וכפופים הן עניים. רד"ק, מלבים
  - י"מ נופלים שלא נפלו לגמרי, וכפופים שנפלו לגמרי. מצ"ד
  - י"מ נופלים מי שהיה למעלה ונפל, וכפופים שהיו שפלים מעולם. מעם לועז
- י"מ לענין עקרות. מעם לועז
- י"מ עשירים – דגם הן כפופים לפני הקב"ה. עין יוסף נשמת
- תחילה מעלה העני ביותר ממצב "נופל" ל"כפוף", ורק אח"כ זוקפו. ועושה אותו לעט לעט לטובתו, כדי שלא יהיה עין הרע. עין יוסף

(תהילים קמה:טו)

עֵינֵי-כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ

- אפי' חיות ועוף ושרצים. עין יוסף
- אפי' חיות דאין בהן דעת, ישברו לפי טבעם את מאכלם, ואנו יודעין דלה' הוא התקוה. רד"ק
- להפך מלך בשר ודם דהמלך נתפרסם משל ציבור. אב"ע

וְאַתָּה נוֹתֵן-לָהֶם אֶת-אָכְלָם בְּעִתּוֹ:

- את לרבות משקין, בגדים בתים וסוסים וכל צרכיהם. עין יוסף
- כל א' לפי טבעו, יש אוכלין ביום ויש בלילה. עין יוסף
- בעת אכילה ממש. וכמש"כ בכתובות סו: מעם לועז
  - ר"ל פעמים אין לבריות בשפע, כגון בשעת רעבון, ופעמים "פותח..."
    - ובכל ענין שהקב"ה נוהג "צדיק ה' בכל דרכיו". עיון תפלה
- גמטריא "מלקוש", דבזמן המלקוש התבואה כמעט מוכן לאכילה. בן יהוידע תענית ו. יורה

(תהילים קמה:טז)

פּוֹתֵחַ אֶת-יָדֶךָ

- בהשפעה. רד"ק, מעם לועז
- ר"ת פא"י גמטרי"א הוי"ה ואדנ"י. עץ יוסף
- סופי תיבות "התך" דהוא מלאך הממונה על פרנסה. של"ה, עץ יוסף
  - והקב"ה מצוה אותו ליתן בשפע. עץ יוסף
- מכאן דמפתח של פרנסה ביד הקב"ה. תענית ב:

וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן:

- הקב"ה משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו. רש"י
- בעת רצון, אז הקב"ה נותן בשביעה. מלבים
- י"מ דנותן לכל בריאה מה שהוא רצה לאכול. של"ה
  - נראה דפסוק זה בדרך לא זו אף זו, ד"אכלם" בכלל "רצון". נ"ל
- י"מ דנותן גם מה שאדם רוצה אבל הוא בוש לשאול. מעם לועז
- י"מ דנותן להבריאות הרצון ותאוה לאכול. מעם לועז
  - שכל א' וא' יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו. מעם לועז
- שהקב"ה נותן לכל א' יכולת להיות שמח בחלקו. צל"ח ברכות ד:
- עיין מכתב מאליהו א' 17.
- למד מכאן דאם יש כפנא ומותנא בעיר, וא"א לשאול על ב', יש לשאול על הכפנא דהקב"ה משביע רק לחיים. תענית ח:
- סופי תיבות "עלין" שנותנין למאכל חיות. עץ יוסף
- ס"ת "לעני", שמשביעו במה שיש לו. עץ יוסף
- הקב"ע ישביע רק כפי רצונו, וא"א למעשה אדם לשנותו. לב אליהו קונטרת זכרון צבי ח'

(תהילים קמה:יז)

צַדִּיק יְהוָה בְּכָל-דְּרָכָיו

- ליתן למי שאין לו זכויות. מצ"ד
- כשמעניש, מעניש בצדקה. מעם לועז
  - צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, כדי שהעיקר לעוה"ב. מלבים
- אפי' כשמזמין חיה בפי חיה אחרת, עושה כן רק כשנגזר בלאו הכי שימות, רק גזר שמיתתו יהיה להנאת אחרים. רד"ק
- שנתן לכל דוקא מה שטוב לו כרופא מומחה. אב"ע, של"ה

וְחָסִיד בְּכָל-מַעֲשָׂיו:

- יותר מן הראוי. רד"ק
- הכל לתכלית החסד. מלבים
- כל מה שנותנין לנו ממדת החסד, דממדת הדין אין ראוי ליתן לנו כלום. של"ה
- אפי' אם מעניש הוא פחות ממה שמגיע לחוטא. מעם לועז
- תחילה צדיק ולבסוף חסיד. ר"ה יז:
- לאותן שזוכין יכול ליתן בצדק ובדין, ול"מעשיו" דהן העמי ארצים צריך ליתן בחסד, לפנים משורת הדין. עץ יוסף

(תהילים קמה:יח)

קָרוֹב יְהוָה לְכָל-קֹרְאָיו

- לכל עם. רד"ק
- אפי' לאותן שקוראים רק אחר שקראו לע"ז ולא מהני. מעם לועז
  - כן מצינו במנשה. נ"ל
- קרוב הוא להצילן. עץ יוסף
- בין ראוי בין אינו ראוי. לב אליהו א:ג

לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת:

- י"מ דסיפא בא לפרושי רישא, דקרוב רק להקוראים באמת. אב"ע, עץ יוסף. עיון תפלה – ויקרא רבא
  - נראה דס"ל דאינו נחשב קריאה כלל אם אינו באמת. ועיין של"ה.
  - י"מ דלשון "כל" פעמים כוונתו רק על המיעוט. עיון תפלה, עיי"ש דוגמאות
  - וי"מ דשומע לכל תפילות, רק דיש מדריגות. מלבים
    - הקוראים באמת נענו קודם הקריאה. מעם לועז
- באמת = פיו ולבו שווין. מצ"ד
  - י"מ שמבקש רק ההכריחים. מעם לועז
  - זהו המפנה לבו מכל דבר ומתקרב אל הקב"ה לבד, ושכלו הולך ומתחזק להדבק באור העליון. ארחות צדיקים כג "האלהים"
    - שהוא רוצה להתקרב אל האמת, וזה מבוקשיו. לב אליהו א:ג, שביבי לב ב:קפג
  - יתן רק דברים שמביאים את האדם קרוב יותר להאמת. לב אליהו ג:לו
  - שכל דיבורו בעלמא הוא אמת. עץ יוסף
- כל הפסוקים יש להן וי"ו באמצע חוץ מזו. דוא"ו אות של אמת, ופסוק זה כתוב בו אמת בהדיא. מעם לועז

(תהילים קמה:יט)

רְצוֹן-יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה

- צ"ע, דאמרינן לעיל דמשביע לכל חי רצון? ואפשר דיש כמה פירושים ל"רצון", וכמ"ש לעיל. נ"ל
- אפי' הצרות לרצונם, כדי לכפר. של"ה

וְאֶת-שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:

- שאם מתחרט על שאלתם ראשונה הקב"ה שומע לבקשה שניה. מע"ל
- אע"ג דכבר גמר לעשות להם טובה, ממתין עד שיתפללו, דהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. מעם לועז – אלשיך, עץ יוסף
- יושיעם גם מצרות שבאו לכפרה. רד"ק

(תהילים קמה:כ)

שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת-כָּל-אֹהֲבָיו

- הן מדריגה יותר מיראיו, ולא יבא עליהן צרות כלל. רד"ק, אב"ע
- ואפי' בלא תפילה. מלבים
- "את" לרבות מחזיק לומדי תורה והמסייעים לדבר מצוה. עץ יוסף

וְאֵת כָּל-הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד:

- אותו שם ה' מדת רחמים ישמיד הרשעים. עץ יוסף
- לעתיד, כשיגיע ישראל למדרגת אהביו. רד"ק
  - משא"כ ליראים נצלין מאויביהן, אבל אינן נשמדין. מלבים
- "את" לברות מסייע ידי עוברי עבירה, ומי שהיה בידו למחות ואינו מוחה. עץ יוסף

(תהילים קמה:כא)

תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר-פִּי

- התחיל בתהילה, וכך יסיים. כי אין שבח כמו תהלה. מע"ל, עץ יוסף
- תהילה זאת, ידבר פי ג"פ בכל יום. מע"ל
- בלשון עתיד. אע"ג דאנו עומדים בסוף תהילים, עדיין הוא ההתחלה דא"א לגמור שבחיו של הקב"ה. מעם לועז, עץ יוסף

וִיבָרֵךְ כָּל-בָּשָׂר

- גם כאן כתב רש"י "וגם כל בשר וכו'." נראה דתהילה = ברכה. נ"ל
- לאחר תחיית המתים, דאז כל בשר יברך יחדיו. רד"ק
- תהילת היחיד צריך להיות כ"כ עד שגם כל סביביו מברכים. מעם לועז

שֵׁם קָדְשׁוֹ

- שם "אדני". דדוד דהיה במדריגת "נשמה" יכול להלל שם הוי"ה, אבל בנ"א שאינן מגיעין אלא למדריגת "רוח" דג"כ נקרא "בשר" יכולין להלל רק שם אדני. עץ יוסף

לְעוֹלָם וָעֶד:

- דאין קץ לתהילתו. מלבים
- תהלת ה' ידבר פי בעוה"ז, ויברך... לעוה"ב. עץ יוסף

(תהילים קטו:יח)

וַאֲנַחְנוּ

נְבָרֵךְ יָהּ

- כל העולם על המדריגה להלל חצי שם "יה". עץ יוסף

מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

- על הברכות שנוספות בכל עת. מצו"ד
- אנו שמכירין בהקב"ה יחיה אותנו בעוה"ז לזמן הקצוב לנו, וגם בעוה"ב לא ימותו נפשינו ויברכוהו לעדי עד. רד"ק
- דאנו נענשין בגלות במקום מיתה, דבגלות יכולין לברך הקב"ה, משא"כ לאחר מיתה. חת"ס הגדה

הַלְלוּיָהּ א'

(תהילים קמו:א)

דוד אמר שירה זו כשראה קיבוץ גליות ברוה"ק. רד"ק

הַלְלוּיָהּ

- אתם כולכם. מצ"ד
- "הללויה" הוא א' מעשר לשונות של שבח שנאמר בהן ספר תהילים. והוא המובחר שבכולן. מעם לועז – ירושלמי

הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת-יְהוָה:

- אחר הילול על דברים כלליים שעשה הקב"ה, אהלל מצד הטובים הפרטים שעשה לי. מלבים
- המשך מסוף מזמור קמה, "תהלת ה' ידבר פי" ולא רק משפה ולחוץ, אלא ממקור הנפש. עיון תפלה

(תהילים קמו:ב)

אֲהַלְלָה יְהוָה בְּחַיָּי

- על החיים שנתת לי. מלבים
- י"מ בעוד שאני חי. של"ה
- ולא רשעים שקרויים מתים. עץ יוסף
- שכולם יראו שחיים שלי בדביקות בהשם הוא החיים האמיתי. לב אליהו זכרון צבי תהילים ט'

אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי

- זמרה הוא תוכחה לבנ"א. אב"ע
- אהללה בפה, אזמרה בכלי שיר. מצ"ד, עץ יוסף

בְּעוֹדִי:

- בעוד שאני חי. רש"י
- בדברים העודפים, יותר מחיי. מלבים
  - ולכן ברישא כתיב ה' דהוא שם כללית דחיים נתן בשוה לכל. אבל אזמרה לֵאלֹהַי בעודי שם המורה על השגחה פרטית. מלבים
- בעוד שאני בנערותי ויכול להתקרב להקב"ה ע"י זמר, משא"כ אחר שאדם נעשה זקן ומתחרט על חייו, א"א להתקרב להקב"ה אלא ע"י "הבל הבלים" וזכירת עונש. לב אליהו זכרון צבי י'

(תהילים קמו:ג)

אַל-תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים

- ולכן אהללה ברבים. רד"ק
- אל תבטחו בזכות אבות. מעם לועז – מדרש

בְּבֶן-אָדָם | שֶׁאֵין לוֹ תְּשׁוּעָה:

- אם לא יתן ה' היכולת בידו. רד"ק
- י"מ שאין לו תשועה להושיע אחרים.
  - וי"מ שאפי' עצמו א"א להושיע. אב"ע, עץ יוסף

(תהילים קמו:ד)

תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֻׁב לְאַדְמָתוֹ

- כאן ראיה שא"א להושיע אפי' עצמו. רד"ק
- רוח מה ששכן בלב האדם. אב"ע
- י"מ תצא רוח נדיבות ממנו כשהחומר מתגבר עליו. מלבים

בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עָשְׁתֹנֹתָיו:

- ולכן אפי' אם דעתו להושיע, אינו קיים לעולם. מלבים
- כשהוא גוסס, אז יתן כל מעותיו לצדקה, אבל לא קודם לכן. ולכן אין לבטוח על צדקה. עץ יוסף

(תהילים קמו:ה)

אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ

- הוזכר יעקב, דהקב"ה הבטיחו, "הנה אנכי אמך ושמרתיך והשיבותיך וכו'." רש"י, וכ"כ כל המפרשים
  - דכשברח מעשיו אין לו דבר אחר לבטוח בו, לא אביו ואמו, ואין לו ממון. מעם לועז – זוהר
- יעשה כיעקב שלא שאל אלא לחם ובגד ולא תבקש מותרות. עץ יוסף

שִׂבְרוֹ עַל-יְהוָה אֱלֹהָיו:

- גם אחר הישועה. מעם לועז
- שבר הוא תקוה המיוסד על סברא. עיון תפלה

(תהילים קמו:ו)

עֹשֶׂה | שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם

- לכן אשרי מי שהקב"ה בעזרו, דהוא עושה שמים ארץ וים, ולכן יכול לשמרו בכל מקום, משא"כ אפי' לשיטת העכו"ם אין ע"ז שלו מושל על הכל. רש"י, מצ"ד

הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם:

- לסוף דורות רבים. רש"י
- כמה שעשה לישראל, דלאחר כמה דורות בגלות וכבר נואשו כל הגויים מגאולתם. ומכאן ראיה דאין לבטוח אלא בהקב"ה. רד"ק, עץ יוסף

(תהילים קמו:ז)

עֹשֶׂה מִשְׁפָּט | לָעֲשׁוּקִים

- עוד טעם לבטוח בהקב"ה, דיש לו כח לעשות כל דברים האמורים כאן, משא"כ מלך בו"ד. מלבים
- ישראל. עץ יוסף

נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים

- לישראל במדבר. של"ה, עץ יוסף

יְהוָה מַתִּיר אֲסוּרִים:

- הוציא ישראל מגלות. של"ה, עץ יוסף
  - כדכתיב "לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו." עץ יוסף

(תהילים קמו:ח)

יְהוָה | פֹּקֵחַ עִוְרִים

- מי שעיניו עורים מרוב צרות. רד"ק
  - ישראל בגלות הן כעורים. של"ה, עץ יוסף
  - כדכתיב, "נגששה כעורים קיר". עץ יוסף
- עיני השכל. מלבים
  - כתב במדרש מי הם העורים, דורות האלו שהולכין בתורה כעורים. מעם לועז

יְהוָה זֹקֵף כְּפוּפִים

- מי שהוא עניו. רד"ק
- כפופים משום עוני. מלבים
- ישראל, כדכתיב, "כי שחה לעפר נשפנו." עץ יוסף
- רק צדיקים [כבהמשך], אבל רשעים, "דחו ולא יכלו קום". עיון תפלה

יְהוָה אֹהֵב צַדִּיקִים:

- וכן ישראל שהן צדיקים בין האומות. רד"ק
  - "ועמך כולם צדיקים." עץ יוסף
- בין נימולין בין אינן נימולין. של"ה

(תהילים קמו:ט)

יְהוָה | שֹׁמֵר אֶת-גֵּרִים

- כמו צבי שנכנס לעדר של רחלים כנגד טבעו, הרועה שומר אותו יותר. מעם לועז – מדרש
- כי גרים ותושבים אנחנו על הארץ. עץ יוסף

יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד

- יעודד = ינשא. רד"ק
- וכן הוא לישראל, דהן גרים בין האומות, וחלשים כיתום. רד"ק, עץ יוסף

וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת:

- שנותן בלבם לילך בדרך הרע להם. מצ"ד
- שלא ימלא חפצם. אב"ע
- שהן הרוצים להרע ליתומים. מלבים

(תהילים קמו:י)

יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם

- בשמירת בניו. רש"י
- כל זה יעשה לעתיד כשהקב"ה ימלוך לעולם. רד"ק, עץ יוסף
- הו"ל לכתוב "ה' ימלוך" כמש"כ בשירה על הים, אלא שלא לסמוך שם ה' ל"דרך רשעים יעות". מעם לועז

אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן

- השוכן בציון. מצ"ד
- הוזכר ציון דמשם תצא הוראה לכל העולם. רד"ק
- וי"מ על ישראל. עץ יוסף, ב"י קכה – ארחות חיים
- צריכין אנו למלוך הקב"ה ע"י שמירת התורה שיוצא מן ציון. רשר"ה

לְדֹר וָדֹר

- שם ה' מורה על השגחה כלליות, ולכן הוא "לעולם" שוה לעולם. משא"כ "אלהיך" דהוא השגחה פרטית על כלל ישראל שנשתנה בכל דור ודור לפי צרכיו וזכיותיו. מלבים

הַלְלוּיָהּ:

- כשימלוך לעולם, אז כל בנ"א יהללו ה'. רד"ק

הללויה ב'

(תהילים קמז:א)

בדרך נבואה ישבח ה' על שיבנה ירושלים ויקבץ הגליות. אב"ע

הַלְלוּיָהּ | כִּי-טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ

- י"מ ד"כי טוב זמרה" הוא דבר א' - טוב למזר לו. רש"י
  - וא"כ "כי נעים נאוה" ג"כ דבר א'. נ"ל
- י"מ ד"הללויה כי טוב" הוא דבר א', ו"זמרה לאלהינו כי נעים" הוא דבר אחר. עץ יוסף
- למדת הדין המייסר אותנו בגלות. עץ יוסף
- על ההשגה פרטית וניסית על כלל ישראל. מלבים

כִּי-נָעִים נָאוָה תְהִלָּה:

- על היופי של ההנהגה הסדרה הרגילים. מלבים

(תהילים קמז:ב)

בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַ‍ִם יְהוָה נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס:

- לעתיד. מצ"ד
- בהוה – דכל זמן המלאכים מביאים אבנים, כמו דראה תלמידו דר' יוחנן. עץ יוסף

(תהילים קמז:ג)

הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב

- ישראל בגלות. רד"ק
  - אבלי ציון. אב"ע, עץ יוסף
- תחיית המתים. עץ יוסף – זהר

וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם:

- נגעים שלהם. אב"ע
- דבעת התחייה כל המומים נתרפאו. עץ יוסף
- וכמו דהקב"ה תמיד רופא נשברי לב, ג"כ ירפא לב כלל ישראל בבניית ירושלים וקיבוץ הגליות. עיון תפלה

(תהילים קמז:ד)

מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים

- אע"ג דידוע שיש 1048 כוכבים, אין אלו אלא הגדולים המאירים לארץ, אבל יש קטנים אין מספר. רד"ק
- ישראל בגלות הן מפורדים ככוכבים. אב"ע

לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקָּרֵא:

- דכל א' יש כח מסויים. רד"ק, לב אליהו ב:לט
- השגחתו על האומות בהנהגת טבע ע"י כח המזלות, והם קצובים בין בכמות מספרם בין באיכות פעולתם. מלבים
- בקיבוץ הגליות הקב"ה מכניס כל א' מכלל ישראל [הנמשלין ככוכבים] בחשיבות לכל א', ואיש לא נעדר. עץ יוסף, עיון תפלה

(תהילים קמז:ה)

גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ

- לכנס נדחי ישראל. עץ יוסף

וְרַב-כֹּחַ

- לדידן השגחתו אין לו גבול. מלבים
- לשמור עלינו בגלות. עץ יוסף

לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר:

- הדברים שיש בהן תבונה הנמצאין אצלו אין להן מספר. מצ"ד, רד"ק
- לשון סיפור, דא"א לאדם לבארה. עץ יוסף

(תהילים קמז:ו)

מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְהוָה

- אע"פ שהוא גדול ורב כח. רד"ק
- ישראל. אב"ע, עץ יוסף

מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עָדֵי-אָרֶץ:

- אפי' כנגד המזל. מלבים
- רשעים = אומות העולם. אב"ע
- יש לעיין, הלא היפך ענוים הוא גאים – י"ל דלעולם אין יצה"ר יכול להתגבר על האדם אא"כ הקב"ה מושך עזרתו ממנו. וזה ע"י גאוה "תועבת ה' כל גבה לב". לב אליהו זכרון צבי תהילים יא
- לעתיד יעשה כן על דרך השלימות. רד"ק
- עושה שניהן בבת א' – להציל ישראל ולהוריד האויבים. עץ יוסף
  - ונעשה הכל ברגע, מורה שאינו ע"י מזל, דא"כ הכל נעשה לעט לעט כמו הילוך המזל, אלא ע"כ הוא יד ה'. עץ יוסף

(תהילים קמז:ז)

עֱנוּ לַיהוָה בְּתוֹדָה

- ענו = הרמת קול. מצ"צ
- על ההשגחה טבעית. מלבים
- כשהתנהג במדת הרחמים. עץ יוסף
- גם הגאים על השפלתם שמביאים לידי תשובה. לב אליהו
- על הגאולה. עיון תפלה

זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר:

- הילול יותר על ההשגחה פרטית וניסית. מלבים
- במדת הדין לא סגי בהודאה בפה, כי גדול השגת טובתכם נמשך לכם מהיסורין והגלות כמו שראינו ביציאת מצרים. עץ יוסף

(תהילים קמז:ח)

הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם | בָּעָבִים

- מדבר במטר, דעד כאן מדבר על שיבת הגלות דנתדמה למטר. רד"ק
  - דגלות כימי זריעה, והמטר הוא הצרות הבאות עלינו, דכולן לתכלית להכין אותנו להגאולה העתידה דהוא שעת קצירה. עיון תפלה

הַמַּכִין לָאָרֶץ מֵעַל הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר:

- א"א לחרוש הרים, ולכן מצמיח שם חציר למאכל בהמה. מצ"ד
- אע"ג דא"א להשקותם מנהרות, מ"מ מצמיח חציר. רד"ק

(תהילים קמז:ט)

נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ

- זה החציר. מצ"ד
- דא"א להם להכין לעצמן. רד"ק
  - והוא משל לכלל ישראל בגלות שאין להן כח. רד"ק
- זה הדוב שא"א לילך אחר אמו מרוב קטנותו, הקב"ה מזמין לו פרנסתו ומוצץ צפרניו ומתוק לו כדבש. עץ יוסף
  - "לבהמה" גמטריא "באצבע". עץ יוסף
- זה כלב [בהמה בגמטריא "כלב"], דהמזונות שהה במעיו כמה ימים. רש"י ותוס' ב"ב ח.

לִבְנֵי עֹרֵב

- העורב אכזרי על בניו, והקב"ה מרחם עליהן ומזמין להם יתושין בתוך צואתם ונכנסין לתוך פיהם. רש"י
  - משום דבקטנותן הן לבנים וחושבין אבותיהן שהן מין אחר. מצ"ד
  - ועיין אב"ע.

אֲשֶׁר יִקְרָאוּ:

- הם קוראין הפסוק הבא. מלבים
- אע"ג דאינן מצטערין עם הצבור [שמשמשין מטתיהן במבול], אפי' הכי הקב"ה מפרנסן. רא"י פרידמן – אלטר מקעלם

וכ"ש לדידן. עץ יוסף

(תהילים קמז:י)

לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ

- אינו חפץ במי שתולה בטחונו בגבורת הסוס. רד"ק, מצ"ד
- למלחמה. מלבים לקמן יג

לֹא-בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה:

- בשוקי = במרוצת. רש"י
- הרוכב על הסוס. עץ יוסף
- לפרנסה. מלבים לקמן
  - בא לתרץ – למה אם הקב"ה מזמין כל זה להחיות, למה קשה מזונותיו של אדם? התי' דהקב"ה לא רצה באדם שרודף אחר פרנסה כסוס, אלא יראיו ומיחלים לחסדו. לב אליהו זכרון צבי תהילים יג
- ללמד דהגאולה כגאולת מצרים, דהכל מהקב"ה ולא מהשתדלותינו. עיון תפלה

(תהילים קמז:יא)

רוֹצֶה יְהוָה אֶת-יְרֵאָיו אֶת-הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ:

- זה פירוש של יראיו. מצ"ד
- ואין בטוחין על גבורתם. עץ יוסף
- שאין משתדלין מאומה. מלבים

(תהילים קמז:יב)

שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַם אֶת-יְהוָה

- שבחי יושבי ירושלם. מצ"ד
- לעתיד. אב"ע
- בקיבוץ בניה לתוכה. עץ יוסף
- מכאן ואילך מדברים בהשגה פרטית לכלל ישראל. מלבים

הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן:

- כפל לשון. רד"ק
- עיר דוד. עץ יוסף
- ציון הוא מקום של חכמים ושרים, וירושלים מקום ההמון. מלבים

(תהילים קמז:יג)

כִּי-חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ

- הקב"ה ישמרנה כאילו יש להן בריחים חזקים. רד"ק
- שערי תורה, ששם מושב זקינים והמורים. עץ יוסף
- דא"א לפרש כפשוטו, דכתיב, "ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה לא יסגרו". עץ יוסף

בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ:

- בניך יהיו מרובים ויתגברו על האויב. מצ"ד
  - זה החיזוק של "בריחי שעריך". אב"ע
  - ולא יצטרך גבורת הסוס למלחמה, ולא שוקי האיש לפרנסה. מלבים
  - ויהיו לומדי ה'. עץ יוסף

(תהילים קמז:יד)

הַשָּׂם-גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם

- אפי' חוץ לעיר. עץ יוסף

חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ:

- ולא יאכלם האויב. מצ"ד, עץ יוסף
- שיגדלו באר"י גלוסקאות של סולת, וא"צ לטרוח. עץ יוסף

(תהילים קמז:טו)

הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ

- מטר הבא במאמר פיו. מצ"ד
- י"מ גזירה רעה. מלבים
- תפילה עולה תחילה לפני הקב"ה. אם תקובל ברצון חוזרת לארץ ואותיות תפילתו צנורים שבהם ישתלשל שפע. בן יהוידע ברכות לד: ד"ה יודע

עַד-מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ:

- המטר ירוץ לעשות דברו של הקב"ה. כן נראה מרד"ק
- הישועה מין הגזירה. מלבים
- דבר הנביאים נחמות וטובות. עץ יוסף
- לקבל תשובה. לב אליהו זכרון צבי תהילים יג

(תהילים קמז:טז)

הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר

- לבן כצמר. מצ"ד
  - אע"ג דשלג לבן יותר, אין לנו דבר בארץ להדמותו. עץ יוסף
- השלג מכסה ומגין הארץ מפני הצנה כמו צמר לאדם. עץ יוסף

כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר:

- דאינו לבן כשלג. מצ"ד, רד"ק
- יפזר ברוב כאפר שאינו חשוב. עץ יוסף
- כל זה משל לגזירה רעה, דהשלג וכפור יקפיא המים, כן הגזירה עצר השפע ממעיני הישועה. מלבים
- כן יבא דברו הטוב כמלקוש יורה ארץ. עץ יוסף

(תהילים קמז:יז)

מַשְׁלִיךְ קַרְחָו כְּפִתִּים

- מקריש כל פני המים כאילו השליך חתיכות קרח לכסותו. מצ"ד
- מדרש אגדא – הכל לפי משא הבריות, העני לפי חוסר מלבושיו מיקל עליו. רש"י

לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד:

- שלא יהיה צונן. רש"י
- ר"ל אם לא יתחמם בדברים המתחממין. מצ"ד
- ר"ל דע"י הקור נמנעין לצאת לעשות מלאכתם. רד"ק

(תהילים קמז:יח)

יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם

- ע"י גשם או השמש. מצ"ד
- אחר שהכין האדמה בימי החורף. עץ יוסף

יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ-מָיִם:

- רוח מערבי להשבית הקרח ולכן יזלו מים. רש"י
- הרוח מביא הגשם. רד"ק
- אם יש לאיש ישראל קפאון רוחני, יש שמש רוחני המחממו ומשיב לו, אבל "לא עשה כן לכל גוי". לב אליהו זכרון צבי תהילים יד
- אנחנו בקפאון גדול מחמת אריכות הגלות, אבל דע דבזמן הגאולה ירוץ דברו ולא יעכב הגאולה אפי' כהרף עין. עיון תפלה

(תהילים קמז:יט)

מַגִּיד (דברו) **דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב**

- ע"י התורה זוכין לגשמים. אב"ע
- פי' המלבים דכל זה (הגזירה והישועה לפי שיטתו) נעשה ע"י הנביאם כדי שיעשו תשובה.

חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל:

- לגדולים שבאומה. מלבים
- "דבריו" הוא פשוטי מקרא שנתן לכל יעקב, ו"חקיו ומשפטיו" הן רזי תורה שנתן רק למאולין הנקראים בשם ישראל. עין יוסף
- כאן ביאר הטעם איך ישראל יכול לסבול הגלות, ושאר אומות שאינן מדואכין כ"כ ביסורים אינן עומדין ונפלו. הטעם הוא משום דיש לנו כח התורה. עיון תפלה

(תהילים קמז:כ)

לֹא עָשָׂה כֵן | לְכָל-גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל-יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

- צ"ע דהלא גם הגויים מצווין על הדינים?
  - י"מ משפטי התורה. עין יוסף
    - אע"ג דהודיעם "וזרח משעיר למו" הם עשו עצמם כאילו לא ידעום. עין יוסף
  - י"ל דאין לדיני אומות העולם מושג של "פשרה". משא"כ דיני ישראל מבוססין על פשרה. וזה משום דתכלית כל העולם מיוסד על פשרה, דהבריאה הוא הרכבת דברים שונים, וגם דעותיו של בנ"א אינן שווין, ומוטבע בהעולם ריבות מחמת זה, ותכלית האדם לעשות שלום, ולכן האמת האמיתי הוא לעשות פשרה. ר"ח כהן
  - י"ל דאין לדיני אומות העולם אלא לטובת הרבים כדי שלא בלעו זא"ז. משא"כ משפטי התורה הן לשלימות היחיד. ר"מ טוויערסקי, לב אליהו ב:לד
    - דכל משפטי התורה בבחינת "מה הוא אף אתה". לב אליהו
  - י"ל דיכול להשיג החוקים בשכל, אבל להגיע אל הלב אין להם יכולת. דלהיות עם קדוש נתנו רק לישראל. לב אליהו הקדמה לח"ב – קריאה לתשובה

הללויה ג'

(תהילים קמח:א)

זה המזמור נכבד מאוד ויש בו סודות עמוקים. אב"ע

הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ אֶת-יְהוָה

- אין "הללו" כאן ציוי, אלא כאילו אמר דנאה להן להלל. רד"ק
- קשור למזמור הקודם דמדבר על גאולת ישראל, עכשיו אמר לבריאה להלל הקב"ה על גאולה זו. עיון תפלה

מִן-הַשָּׁמַיִם

- שמן השמים ישמע קול ההילול. מצ"ד
- עיין במלבים אריכות לענין עיגול של רוחניות וגשמיות.
- השמים הוא מיסוד השמש יתוד חמישי. רד"ק
- התחיל מעולם הגדול עד עולם הקטן. עין יוסף

הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים:

- כפל הדבר. מצ"ד
- מרומים אותן שאינן גופות ולא כח בגופות כגון מלאכים. רד"ק
- שמים כלל, ומרומים פרט – אותן השוכנים במרומי הבריאה – שרפים אופנים וחיות הקדש. עיון תפלה

(תהילים קמח:ב)

הַלְלוּהוּ כָל-מַלְאָכָיו

- עכשיו פרט מי המהללין בשמים. מצ"ד
- הן השכליים. רד"ק, עיון תפלה
  - שאינם גופות. עץ יוסף

הַלְלוּהוּ כָּל-(צבאו) צְבָאָיו:

- גלגלים ומזלות. מצ"ד
- הגופות הבהירין, הכוכבים שבגלגל השמיני. רד"ק, עץ יוסף
- י"מ גורמים השמימיים הבלתי נראים. עיון תפלה

(תהילים קמח:ג)

הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל-כּוֹכְבֵי אוֹר:

- כוכבי לילה. רש"י
- הה' כוכבי לכת המאירים יותר משאר כוכבים. מצ"ד, רד"ק, עץ יוסף
  - הן הקרובים מהכוכבים שבגלגל שמיני. רד"ק

(תהילים קמח:ד)

הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם

- למעלה מן הארץ הוא כדור האויר, ולמעלה ממנו כדור הקרח וסגריר, ואח"כ כדור האש, ואח"כ כדור הלבנה.
  - שמי השמים הוא כדור האש. רד"ק, עץ יוסף
- חזר וכלל. עיון תפלה

וְהַמַּיִם אֲשֶׁר | מֵעַל הַשָּׁמָיִם:

- זה כדור הקרח. אב"ע
- מעל שמים התחתונים. מצ"ד

(תהילים קמח:ה)

יְהַלְלוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה

- דהוא גבוה מהן. עץ יוסף

כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ:

- אין למעלה אלא בריאה, משא"כ בתחתונים יש בריאה (יש מאין), יצירה (יש מיש), ועשייה (תיקון). מלבי"ם
- לא כתיב כאן, "כי נשגב שמו לבדו" כדלקמן, דלא הימור צבאי שמים בהמיר ארץ. עיון תפלה
  - ואפשר דפי' כן ע"י המשך המזמור, "ויעמידם לעד לעולם". נ"ל

(תהילים קמח:ו)

וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם

- לא כמו התחתונים דרק המין יקיים אבל הפרטיים מתים. רד"ק
  - וזה משום דאינן מורכבין מד' יסודות. אב"ע

חָק-נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר:

- זה ישמש ביום וזה בלילה, ולא יעבור אותו חוק. רש"י
- דאין להם בחירה. מלבים

(תהילים קמח:ז)

הַלְלוּ אֶת-יְהוָה מִן-הָאָרֶץ

- ר"ל שבנ"א יהללו כשרואין ומשכילין בדברים אלו. רד"ק
- כמדומה שראיתי בזה מחלוקת לעיל, ויש לעיין.

תַּנִּינִים וְכָל-תְּהֹמוֹת:

תַּנִּינִים

- כל השוכן בתהומות. עץ יוסף
- מדבר כאן בהד' יסודות – אש [אש וקיטור], מים [תהומות, ברד, שלג], רוח [רוח סערה], עפר [ההרים והגבוהות]. מלבים, עץ יוסף

(תהילים קמח:ח)

אֵשׁ

- ברק. רד"ק, עץ יוסף

וָבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר

- ענין שואה. רש"י
- עשן חם העולה מן הערץ. עץ יוסף

רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ:

- אינו בא במקרה. עץ יוסף
- דברים הללו היו גנוזין בשמים, ובא דוד והורידן לארץ לפי שהם מיני פורענות ואין נאה להם להיות גנוזין במגוריו של הקב"ה. רש"י

(תהילים קמח:ט)

הֶהָרִים וְכָל-גְּבָעוֹת

- גבוהות הן הרים קטנים. מצ"ד
- צריך ליתן הודאה על ההרים וגבעות, דכל מקום שהיה אפשר שיעלה משם התהום ויציף העולם נתן שם הר או גבעה. עץ יוסף

עֵץ פְּרִי וְכָל-אֲרָזִים:

- אחר הד' יסודות, מדבר בצומח חי ומדבר. מלבים, עץ יוסף
- עץ פרי עושין בהן מצות בכורים תרומות ומעשרות.
  - וארזים עושין משכן ומקדש. עץ יוסף

(תהילים קמח:י)

הַחַיָּה

- ה"א הידיעה, ולשון יחיד – רמז לתחש שנבראה לשעתה. עץ יוסף

וְכָל-בְּהֵמָה

- שמקריבין מהן קרבנות. עץ יוסף

רֶמֶשׂ

- כשהקב"ה כועס על עולמו מסתכל בהם ומרחם. עץ יוסף – חז"ל

וְצִפּוֹר כָּנָף:

- לחטאת ועולת העוף. עץ יוסף
  - יש לעיין, דבחולין דרשינן דמיירי כאן גם בעוף טמא. נ"ל

(תהילים קמח:יא)

מַלְכֵי-אֶרֶץ וְכָל-לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל-שֹׁפְטֵי אָרֶץ:

- שהיו מקריבין עליהן ע' פרים. עץ יוסף

(תהילים קמח:יב)

בַּחוּרִים וְגַם-בְּתוּלוֹת

- לא כתיב "עם בתולות", דצריכין להיות מפורדין. עץ יוסף, ששכ"ה טז:מב:קו – יש"ש. לב אליהו ג:מא
- כמש"כ "תתעלפנה הבתולות היפות והבחורים." עץ יוסף

זְקֵנִים עִם-נְעָרִים:

- הזקנים למדו להנערים איך להלל. ?
- אע"ג דלכאורה אין זה כבודן של זקינים, עשו כמו שמצינו בדוד. עץ יוסף
- כמש"כ "עוד ישבו זקנים וזקנות... ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות." עץ יוסף

(תהילים קמח:יג)

יְהַלְלוּ | אֶת-שֵׁם יְהוָה כִּי-נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ

- וכל אלו יכלו – חוץ מישראל כמש"כ לקמן. אב"ע

הוֹדוֹ עַל-אֶרֶץ וְשָׁמָיִם:

- "כי תחת שתחלה בסדר הקודם ירד ההוד משמים אל הארץ, בסדר הזה תעלה ההוד באור חוזר מן הארץ אל השמים ותשוב העגולה אל שרשה העליון." מלבים, צ"ע כוונתו.
- דהכל בכוחו. עץ יוסף
- רק אחר מתן תורה הודו על הארץ. עץ יוסף קריאת התורה

(תהילים קמח:יד)

וַיָּרֶם קֶרֶן | לְעַמּוֹ

- ובזה הראה לכל העולם כוחו. רד"ק
- ע"י שנתן להם את התורה. עץ יוסף קה"ת

תְּהִלָּה לְכָל-חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם-קְרֹבוֹ

- דנפשותן חלק אלוה ממעל. עץ יוסף
- קרבם ע"י התורה. עץ יוסף קה"ת

הַלְלוּיָהּ:

- והן ראש העגולה עד שתהילתם תעלה עם התהילה הראשונה, הללוהו במרומים. מלבים

הללויה ד'

(תהילים קמט:א)

הַלְלוּיָהּ | שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ

- לעתיד לבא. עץ יוסף
- לא יהיה להם די בשירים הכתובים. עץ יוסף
- שיר על התחדשות כלל ישראל, ר"ל תשועה לכל ישראל. עיון תפלה

תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים:

(תהילים קמט:ב)

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו

- המגדל ומרומם אותנו. מצו"ד, עץ יוסף
- בלשון תפארת. רד"ק, צ"ע כוונתו

בְּנֵי-צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם:

- גילה הוא שמחה חדשה, שישיגו בני ציון מדרגה אחר מדרגה, כדכתיב, "ילכו מחיל אל חיל יראו אל אלוהים בציון." מלבים

(תהילים קמט:ג)

יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל

- רומז על שעתיד הקב"ה להיות ראש חולה לצדיקים. מלבים

בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ-לוֹ:

(תהילים קמט:ד)

כִּי-רוֹצֶה יְהוָה בְּעַמּוֹ

- ועכשיב [לעתיד] יהא נראה לכל. עץ יוסף

יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה:

- הטעם שרצה הקב"ה בישראל משום דהן ענווים מכל עם. רד"ק

(תהילים קמט:ה)

יַעֲלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד

- חסידים = ישראל. רד"ק
- הבא אל ה'. מצ"ד
- אע"ג דחכמים בורחים מן הכבוד משום דמוציאין אדם מן העולם [דהוא עוה"ב], שאני הכא דהוא באמת כבוד הקב"ה. ר' יונה ברכות ג. ד"ה שנאמר

יְרַנְּנוּ עַל-מִשְׁכְּבוֹתָם:

- במנוחתם. מצ"ד
- שהם שוכבים על מטתם וה' יעשה להם נסים. עץ יוסף
- אחר המחול. מלבים
- בקבר, שמי שדבקה בה' בחיים, ימות מיתת נשיקה ודבק בו ברננה. מלבים

(תהילים קמט:ו)

רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם

- תמיד. עץ יוסף

וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם:

- הרוממות הן החרב פיפיות. רש"י
- זה ק"ש. בן יהוידע ברכות מז: ד"ה כל
- ב' דברים התלויין בפה – תורה ותפילה. כלי יקר שמות יג:יז
- במלחמת גוג ומגוג. רד"ק
- ביד א', דבזה המכה גדולה ביותר [עיין מכות כג.]. מגילת ספר איכא א:י
- א"צ להם כלי זיין אחר. עץ יוסף
- הפה כחרב ב' פיפיות, דמצד א' יכול להכות האויב בו יותר. אבל צריך ליזהר כשמקרבו אצלו שלא יהא נזוק. כן הפה צריך ליזהר שלא לדבר דברים אסורים וכו'. לב אליהו ב:יב
  - י"מ דצריך שלא לחשוב מחשבות אחרות בשעת תפלה. לב אליהו שביבי לב ג:יד

(תהילים קמט:ז)

לַעֲשׂוֹת נָקָמָה בַּגּוֹיִם

- הן שאין בהן דעת, נקמה בחרב. מלבים

תּוֹכַחֹת בַּל-אֻמִּים:

- יתוכחו על מלכיהם, למה בא עליהן. רד"ק
- הן שיש בהן דעת, שיבררו להם אמיתת האמונה. מלבים
- הן שלא מרעים לישראל, רק שמחים כאשר אחרים מרעים. עין יוסף

(תהילים קמט:ח)

לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל:

- מיירי בז' האומות. מלבים

(תהילים קמט:ט)

לַעֲשׂוֹת בָּהֶם | מִשְׁפָּט כָּתוּב

- (יחזקאל כה) "ונתתי את נקמתי באדום וגו'." רש"י
  - אע"ג דבזמן דוד אינו כתוב, נתנבא על קץ הגאולה, ובזמן הגאולה כבר היה כתוב. רש"י
- בתורה נביאים וכתובים –
  - במדבר כד:יט - "וירד מיעקב והאביד שריד מעיר."
  - יחזקאל כה – כנ"ל
  - איכה ד:כא – "גם עליך תעבר כוס." עיון תפלה

הָדָר הוּא לְכָל-חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

- אין הריגתם כאכזריות, אלא קיום מצות ה'. מלבים
  - להפך ממה ששאל חמל על אגג מלך עמלק. מלבים

הללויה ה'

(תהילים קנ:א)

יש בפרק זה י"ג הילולים כנגד הי"ג מידות. רד"ק

- י"מ י"ב כנגד החדשים, וכופלים פסוק אחרון לעשות י"ג כנגד שנה מעוברת. תקון תפלה הלל

הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ-אֵל בְּקָדְשׁוֹ

- במקום קדשו, עולם המלאכים. מצ"ד, עין יוסף
- בעולם הרוחניות. עיון תפלה
- הדביר וההיכל. אב"ע – ר"י הלוי
- הנהגתו למעלה מן הטבע. מלבים

הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ:

- עולם הגלגלים. ושם נראה עוזו של הקב"ה. מצ"ד, עין יוסף, עיון תפלה
- הוא הארון. אב"ע – ר"י הלוי
- הנהגתו בדרך הטבע. מלבים

(תהילים קנ:ב)

הַלְלוּהוּ בִּגְבוּרֹתָיו

- בסיפור גבורתו. מצ"ד
- נגד הטבע. מלבים
- הנעשים בעולם שלנו. עיון תפלה

הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ:

- בגאולת ישראל. רד"ק
- צריך להללו הרבה, כמו שגדולתו הרבה. אב"ע
- בדרך הטבע. מלבים
- אע"ג דבעלמא הסדר גדולה ואח"כ גבורה, כאן רצה לסמוך "גדלו" ל"שופר" שנאמר יתקע בשופר גדול. עץ יוסף

(תהילים קנ:ג)

הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר

- יראת הרוממות בלולע עם שמחה. מלבים
- שהמלאכים יש להם כלי שיר כנבלים וכנורות. עץ יוסף

הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר:

- נבל כלי שיש לו י' נקבים. אב"ע
  - הוא חלל כמו נבל יין. עץ יוסף
- כנור מאיר ומבהיק הקול כנר דולק. עץ יוסף

(תהילים קנ:ד)

הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל

- חליל שהוא נבוב וחלול. עץ יוסף, עיון תפלה

הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים

- כלים הרבה, וניגון א'. אב"ע, עץ יוסף
- התרגום "חלילים" טעות, צ"ל "רביעין". עיון תפלה

וְעוּגָב:

- יש לו כמין עגבות בולטות. עץ יוסף

(תהילים קנ:ה)

הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי-שָׁמַע

- כלי נחושת שמקישין זה על זה. מצ"צ
- כלים המשמיעים צלצול קול פשוט. עיון תפלה

הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:

- יראת עונש, בלולה עם שמחה. מלבים
- כלי המשמיע צלצול קול רועד. עיון תפלה

(תהילים קנ:ו)

כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ

- כל העולם על המדריגה להלל חצי שם "יה". עין יוסף על אשרי
- כל מי שיש לו נשמה ונפש משכלת תהלל יה. עין יוסף
- כל התהילים בספר זה עד כאן אינן רק משפה ולחוץ. עין יוסף
- כל נשמה בגן עדן תהלל. עין יוסף
- על כל נשימה ונשימה. מלבים

* דעל כל נשימה רצה הנשמה לצאת שאינו ראוי להיות בעוה"ז. אבל ראה שגם השכינה כאן בעולם ואמר דא"כ גם הוא ישאר באדם, ועל זה יש להלל הקב"ה. ר"י ווינקרנץ

- התהילה יהיה בהסכמת כל כחות הנפש. עיון תפלה

* ויש לכל דבר י' דברים, עצם, כמות, איכות, מתי, אנה, מצב, קנין, מצטרף, פועל, פעול. ולכן הט' כלי שיר מוזכרים כאן כדי לעורר כל כחי הנפש, והנשמה היא העצם. אחרית לשלום

- אפי' אם מהללו בכל מיני זמר וכלים, העיקר הוא הילול הנשמה. אחרית לשלום
- כל זמן שנשארו נשמות בגוף, מתהללין רק שם י"ה, דאין מתהללין שם שם ד' אותיות עד ביאת גואל. מהרש"א תענית טו:

הַלְלוּיָהּ:

- זה המעולה בכל ההילולים, בהתבוננות במעשה ה' בעוד שהנשמה בגוף. רד"ק

כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:

ברוך ה'

כעין ברכה אחרונה לפסוקי דזימרא. עין יוסף

* צ"ע, הלא יש ישתבח. נ"ל

- ברוך ה' שעזרנו לגמור הלל. עין יוסף

(תהילים פט:נג)

בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן | וְאָמֵן:

- על כל אשר עשה לנו. רש"י

(תהילים קלה:כא)

בָּרוּךְ יְהוָה | מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָם

- ר"ל בית המלוכה ברכו את ה'. עיון תפלה

הַלְלוּיָהּ:

הללו להקב"ה בברכה מציון. מצ"ד

- ב"ברוך ה' מציון שוכן ירושלים". עין יוסף
- באמת אינו ראוי שאדם יכול לברך הקב"ה. וגם אינו ראוי שיהא שוכן בארץ. אבל יכול להלל שם "יה" דהקב"ה ברא עוה"ז ומקום המקדש בה"א, ועוה"ב ונשמת אדם ביו"ד, ויש בנו שם "יה". עין יוסף

אלו פסוקים אמר דוד כשגמר ספר ב', וגם אנו אומרים אותו בסיום פסוקי דזימרא. עין יוסף

תהילים עב:יח

בָּרוּךְ | יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

- ע"י כל הטובה שעשה לשלמה. מצ"ד
- על גאולת בבל, דהכל רואה הצלת חנניא משאל ועזריה. עץ יוסף
- לא מספיק לומר ה', דגם צדיקים ומשיח נקראו בשם ה'. ולכן צריך לפרש "אלקים". עץ יוסף

עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ:

- הוריד האש מן השמים ע"י שלמה. רש"י
- על גאולת מדי, שלא תאמר דנעשה ע"י אסתר. עץ יוסף

תהילים עב:יט

וּבָרוּךְ | שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם

- על גאולת יון. עץ יוסף

* דאמרו "כתבו על קרן השור" ר"ל ממעשה עגל אין לכם שייכות להקב"ה. ולכן אנו אומרים דלעולם נברך שם כבודו בלא הפסק. עץ יוסף

וְיִמָּלֵא כָבוֹדוֹ אֶת-כָּל הָאָרֶץ

- בגאולה עתידה. עץ יוסף
- פי' הארץ ממלא את כבודו, דהוא מקומו של עולם, ולא להיפך. דובר שלום

אָמֵן | וְאָמֵן:

- כמו שראינו אמיתת הג' גאולות ראשונות, כן האמינו בגאולה אחרונה. עץ יוסף
- אמן על הגאולה אמן על התחייה. עץ יוסף
- כפל לחזק הענין. מצ"ד

ויברך דוד

דברי הימים א' כט:י

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת-יְהוָה

- ר"ת "ודאי" דהוא שם ה' גמטריא "אהיה", דכל תהילות אלו בכתר. ולכן צריך לומר אותו בעמידה. ענף יוסף

לְעֵינֵי כָּל-הַקָּהָל

וַיֹּאמֶר דָּוִיד

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ

- הזכיר ישראל שהוא תחילה לבונין בית – "יהיה בית אלהים". עץ יוסף, עיון תפלה
- שהוא היה תחלה לנודרים, "וידר יעקב נדר". עץ יוסף, עיון תפלה – ב"ר

מֵעוֹלָם וְעַד-עוֹלָם:

- מעוה"ז לעוה"ב. עץ יוסף
- עד ועד בכלל. עץ יוסף

דברי הימים א' כט:יא

לְךָ יְהוָה

- כל הגדולה וכו' בעולם מאתך. עץ יוסף

הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה

- בעוה"ז. עץ יוסף

וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד

- בעולם המלאכים. עץ יוסף
- אומר כן על עצמו – כל דברים אלו שקבל הוא מהקב"ה. עץ יוסף
- אלו הג' מפתחות שלא נמסרו לשליח: תחייה הוא חסד ונקרא גדולה, גשמים גבורה, ותפארת הוא מפתח החיה. בן יהוידע תענית ב. ד"ה שלשה

כִּי-כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל | לְרֹאשׁ:

- לכל הממונה לראש. עץ יוסף
- אין כל שבחים אלו אלא הראש, אבל עיקר שבח לא הגענו. עץ יוסף

דברי הימים א' כט:יב

וְהָעֹשֶׁר

- שנתן לנו כדי להתנדב לביהמ"ק. עץ יוסף

וְהַכָּבוֹד מִלְפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל:

דברי הימים א' כט:יג

וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ

- גמטריא "מודים" ק' כנגד הק' ברכות שמודים אותו בהן. עץ יוסף

וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ:

- שם של ד' אותיות. עץ יוסף
- מצד הפעולות שאנו מכירין וכאילו עומד לפנינו מודים "לך", ומצד עצמותו יתברך שאין לנו השגה "מהללים לשם תפארתך". דובר שלום

(נחמיה ט:ו)

אַתָּה-הוּא יְהוָה ׀ לְבַדֶּךָ (את) אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת-הַשָּׁמַיִם

- קודם שנברא שום מלאך, כדי שלא יאמרו מיכאל מותח בדרומו וכו'. עץ יוסף

שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל-צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל-אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת-כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

- גם הן ניזונין מזיו השכינה. עץ יוסף
- בכל יום. עץ יוסף

(נחמיה ט:ז)

אַתָּה-הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים

- ר"ל מאחר דאתה הוא כ"כ גדול, ואפי' הכי בחר באברהם, ע"כ יש כאן דבר חשוב מאוד. וזה נאמנות. לב אליהו שביבי לב ב:סח
- אמרינן לגבי הקב"ה "אתה הוא", "אתה" כמו שמדברים על מי שעומד לפנינו, ו"הוא" כמו שמדברים על מי שאינו לפנינו. דמצד פעולותיו הוא נמצא תמיד לפנינו, אבל עצמותו תמיד נתעלם. אחרית שלום

אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם

- שינוי מעשה. עץ יוסף
- במקום גדלות של הקב"ה "צבא השמים לך משתחוים" מצינו ענותנותו, דבחר באברהם. עיון תפלה
- בחר באברהם משום שהוא מלמד דברים אלו ד"דצבא השמים לך משתחוים" לעולם, דעד אברהם היו מאמינים דצבאות השמים יש להן כח לעצמם ואינם תחת השגחת הקב"ה. עיון תפלה

וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים

- שינוי מקום. עץ יוסף

וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם:

- שינוי השם. עץ יוסף
  - ג' דברים שמשנין את המזל. עץ יוסף
  - וכן אומרים להעולין לאר"י דהן שינו מעשיהם לטוב וכו'. וכן אנו אם שינו מעשיהן לטוב, הקב"ה ישנה ג"כ מקומינו וכו'. עץ יוסף
- לשון "שימה" כוונתו שאין בו שום שינוי לעולם. אחרית שלום

(נחמיה ט:ח)

וּמָצָאתָ אֶת-לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ

- ב' לבבות – שעובד הקב"ה גם בעניני עוה"ז. עץ יוסף "אהבה רבה"
- בנסיון העקידה. עיון תפלה

וְכָרֹת עִמּוֹ הַבְּרִית

- נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא שהיה זקן. מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו. רש"י בראשית יז:כד – ב"ר
- כך היה מחשבתך מקודם בריאת העולם. עיון תפלה

לָתֵת אֶת-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי

- "לתת" גמטריא תת"ל שנים שעמדו ב' בתי מקדש. עץ יוסף
- לא הזכירו כאן החוי, דהן הגבעונים שהחיו וכרתו להם ברית להניחם בארצם. עץ יוסף

לָתֵת לְזַרְעוֹ

- יש כאן ב' מתנות, א' לו וא' לבניו. עיון תפלה
  - ויש לעיין הכוונה בזה, הלא הוא עצמו לא ירש הארץ. נ"ל

וַתָּקֵם אֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה:

(נחמיה ט:ט)

וַתַּרְא אֶת-עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת-זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל-יַם-סוּף:

(נחמיה ט:י)

וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל-עֲבָדָיו וּבְכָל-עַם אַרְצוֹ כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם

- הכבידו עול הבודתם. והקשו ערפם משמוע בהגיעה קץ. עץ יוסף
- הרבו לצער ישראל יותר ממה שגזר עליהן הקב"ה, וגם רק מזדון לבם ולא לקיים גזירת הקב"ה. עיון תפלה, דובר שלום

וַתַּעַשׂ-לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה:

- ברור נס יציאת מצרים כ"כ דגם עכשיו נעשה כאילו יצאו היום. עץ יוסף
- כה' יום – שיצאו ביום ה'. עץ יוסף

(נחמיה ט:יא)

וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ-הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְאֶת-רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ-אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

- ר"ת "רהב" דהוא שר של מצרים. עץ יוסף

אז ישיר

(שמות, בשלח יד:ל)

וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל

- כביכול, הקב"ה נושע עם ישראל. עץ יוסף סידור

מִיַּד מִצְרָיִם

- עד אותו יום יש עליהן פחד מצרים. עץ יוסף

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שְׂפַת הַיָּם:

- אמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד א' כך מצריים עלוים מצד אחר, מיד פלט אותן ליבשה וישראל ראו אותן. פסחים קיח:, רש"י
- וירא ישראל כשהן עומדין על שפת הים, את המצריים טובעים בים. עץ יוסף – אב"ע
- מת לשון יחיד –
  - שכולן מתו כאיש אחד. עיון תפלה
- ראו שר של מצרים שהוסר משלטנותו, לכן לא היה לו רשות להכנס עם המצריים לים לסייעם אלא נשאר על שפת הים. עץ יוסף

וּפְרַק יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא, יָת יִשְׂרָאֵל--מִיָּדָא דְמִצְרָאֵי; וְחָזָא יִשְׂרָאֵל יָת מִצְרָאֵי, מְיָתִין עַל כֵּיף יַמָּא.

(שמות, בשלח יד:לא)

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל

- ישראל סבא. זהר, עץ יוסף
- ר"ל דע"י ראיית יעקב קרע הים. ולכן כתיב [תהילים קו:ט] "ויגער בים סוף ויחרב", וכתיב "ויגער בו אביו" – מה התם יעקב אף כאן יעקב. בעה"ט בראשית לז:י

אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה

- מה שעשה היד הגדולה. רמב"ן
- פי' יד –
  - מכה. רמב"ן
  - מדת הדין. רמב"ן
    - עונש. עיון תפלה

אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם

וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה

- ממשפטיו ועונשיו. עץ יוסף

וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

- ללמד דהמאמין בעבד ה' כאילו מאמין בה'. עץ יוסף
  - דא"א לפרש בלא זו אף זו – עיין תוס' ריש פרק האיש מקדש. עץ יוסף
- ע"י מה שראו בעצמם את הקב"ה יכולין להאמין שדבר פה אל פה למשה רבינו. הגדה שבחא דמרא

וְחָזָא יִשְׂרָאֵל יָת גְּבוּרְתָּא רַבְּתָא, דַּעֲבַד יְיָ בְּמִצְרָאֵי, וּדְחִילוּ עַמָּא, מִן קֳדָם יְיָ; וְהֵימִינוּ, בְּמֵימְרָא דַּיְיָ, וּבְנָבְיאוּת מֹשֶׁה, עַבְדֵּיהּ.

פ

(שמות, בשלח טו:א)

אָז יָשִׁיר-

- לשון "ישיר" דהוא לשון עתיד:
  - על דרך הפשט, דרך הלשון לומר עתיד במקום עבר. דהמספר מעשה יכול ליתן עצמו בזמן שיחפוץ. רמב"ן, עיי"ש למקורות
  - כשראה הנס, חשב בלבו שישיר, וכן עשה. רש"י – ע"פ פשט
  - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה. רש"י – מדרשו, עץ יוסף – מכילתא
    - אפי' למ"ד דאין מזכירין יציאת מצרים לעתיד, אינו זכירת הנס אלא שבחא דמריה. עץ יוסף
- בזכות האמונה שרתה עליהן רוה"ק ואמרו שירה. עץ יוסף – מכילתא

מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

- שמשה שקולה כנגד כל כלל ישראל. עץ יוסף – מכילתא
- משה אמר שירה כנגדן, הוא אומר "אשירה לה'" והן אמרו "אשירה לה'." עץ יוסף – מכילתא

אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה

- ואין כאן שום שבח לבו"ד כמו בשאר שירות. עץ יוסף – מכילתא

וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר

- לאמור לדורות, וע"ז סומכין לומר אותו בבית הכנסת. עץ יוסף – מכילתא
- לאמר למלאכים לשיר, דאינן ראשין לשיר אלא אחר ישראל. עץ יוסף – מכילתא

אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאֹה גָּאָה

- תרגום אונקלוס: יְיָ אֲרֵי אִתְגְּאֵי עַל גֵּיוָתָנַיָּא וְגֵיאוּתָא דִּילֵיהּ הֲיָא.
  - ר"ל על סוס ועל רוכבו דהן מתגאין במלחמה. רמב"ן, עץ יוסף - מכילתא
- ד"א, שעשה דבר שא"א לבשר ודם לעשות. דדרך בנ"א להפיל האויב מן הסוס, והקב"ה סוס ורוכבו רמה בים. רש"י
- ד"א, שהוא גאה יותר מכל מה שאומרים עליו בהשירות. רש"י
- הוא גאני ורוממתי וקראי "בני בכורי ישראל" במצרים, וכן אני גאתיו באמירת הלל. הוא גאני בים וגאתיו בשירת הים. עץ יוסף – מכילתא
- גאה בפרעה וגאה לעתיד. עץ יוסף – מכילתא

סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם:

- קשורין זב"ז, ואינן נפרדין. רש"י, עץ יוסף – מכילתא
- כתוב א' אומר רמה, וכתוב א' אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום. רש"י

כְּבָר שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת חֻשְׁבַּחְתָּא הָדָא, קֳדָם יְיָ, וַאֲמָרוּ, לְמֵימַר: נְשַׁבַּח וְנוֹדֵי קֳדָם יְיָ אֲרֵי אִתְגְּאֵי עַל גֵּיוָתָנַיָּא וְגֵיאוּתָא דִּילֵיהּ הֲיָא, סוּסָיָא וְרָכְבֵיהּ רְמָא בְּיַמָּא.

(שמות, בשלח טו:ב)

עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ

- היו"ד יתירה. רש"י ומצ"צ בתהילים קיח:יד
- י"מ עזי = "עוזי וזמרתי". כ"כ עין יוסף
  - ואינו נראה, דא"כ הוה ליה לכתוב "עוזי". רש"י
  - י"מ עזרתי. עין יוסף
- "זמרת" = אמירה, כמו "ה' האמירך היום". עין יוסף
- העוז של הקב"ה, וגם מה שהוא כורת את האויב, היה לי לישועה. רש"י
  - בכל מקום שנקוד עָזִּי, סמוך ל"זמרת". וגם כתב אחריו "ויהי לי לישועה". ונראה פירושו, "עזי" ו"זמרת" הן שם דבר. רש"י
- גבורת הקב"ה ושבחו היה לי לישועה. עין יוסף הלל
  - הקב"ה הושיע אותנו כדי להראות חזקו ולמען אומר שבחו. עין יוסף
- אין "עוז" אלא דין. דע"י מדת הדין בקע הים. רמב"ן

וַיְהִי-לִי לִישׁוּעָה

- "יהי" מורה על העבר וגם על העתיד. עין יוסף
- זמרות גבורת ה' יהי לי לישועה. רש"י, מצ"ד
  - ר"ל, דהתשועה היתה למען הראות חזקו ולמען אזמר לו. מצו"ד

זֶה אֵלִי

- בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע. ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים. רש"י – מכילתא
  - זה גמול שכר להם במה שהאמינו בה' ובמשה עבדו. רמב"ן בראשית יח:א
  - מ"מ לא ראינו שכתבו ספרי נבואה, דאפי' אם ראו יותר מיחזקאל, מאחר שלא עבדו על עצמם להגיע לכאן, באמת יחזקאל גדול מהם. רא"י פרידמן – ר"ח שמואלביץ
- מדת הרחמים. רמב"ן

וְאַנְוֵהוּ

- פי' אונקלוס לשון "נוה", שאבנה לו ביהמ"ק.
  - י"מ אני היה לו לנוה כמו "ושכנתי בתוך בני ישראל". עיון תפלה
- ד"א לשון "נוי", שאספר נויו ושבחיו. רש"י - מכילתא

אֱלֹהֵי אָבִי

- לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי. רש"י - מכילתא
  - אני מלכה בת מלכים אהובה בת אהובים קדושה בת קדושים טהורה בת טהורים. עין יוסף

וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:

- הביהמ"ק. עין יוסף

תֵּקְפִי וְתַשְׁבַּחְתִּי דְּחִילָא יְיָ, אֲמַר בְּמֵימְרֵיהּ וַהֲוָה לִי לְפָרִיק; דֵּין אֱלָהִי וְאַבְנֵי לֵיהּ מַקְדָּשׁ, אֱלָהָא דַּאֲבָהָתִי וַאֲפָלַח קֳדָמוֹהִי.

(שמות, בשלח טו:ג)

יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ׃

- אין מלחמותיו בכלי זיין, אלא בשמו. רש"י
- ד"א, אף בשעה שהוא נלחם אוחז במדת הרחמים לזון כל באי עולם. ולא כמדת בו"ד דכשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו משאר עסקיו, שאין לו כח לעשות שניהן. רש"י
- ע"י עונש הרשעים שמו של הקב"ה נתפרסם בעולם. עיון תפלה

יְיָ, מָאנֵי נִצְחָן קָרֵבְיָא; יְיָ, שְׁמֵיהּ.

(שמות, בשלח טו:ד)

מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרֶה בַיָּם

- יורדין לתהום ועולים למרום. מכילתא
- * דרש כן מדלא כתיב "ירה אל ים". עיון תפלה

וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו

טֻבְּעוּ בְיַם-סוּף׃

- טביעה אינו אלא בטיט, מלמד שנעשה הים טיט.
- * מדה כנגד מדה, ששעבדו את ישראל בחמר ובלבנים. רש"י
- עיין עיון תפלה דפי' לשון זה משמע דעושה מעשה עד שיצאו נפשם, לא רק גרם להם ליטבע.

רְתִכֵי פַּרְעֹה וּמַשְׁרְיָתֵיהּ, שְׁדִי בְיַמָּא; וּמִבְחַר גְּבָרוֹהִי, אִטְבָּעוּ בְיַמָּא דְסוּף.

(שמות, בשלח טו:ה)

תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ

- "יכסימו" – היו"ד באמצא יתירה. רש"י
- בלשון עתיד, דהכוונה שטבעו בים כדי שאח"כ תהומות יכסימו. רש"י
- שעלה תהום התחתון על התום העליון וחיפה עליהם את הרקיע והקדיר עליהם הכוכבים. עץ יוסף
- הוי"ו יתרה בסוף מורה על מה שנעשה בבת אחת. עיון תפלה

יָרְדוּ בְמְצוֹלֹת

- נפרץ הים הגדול לתוכו והיו המים נלחמים בהם בכל מיני פורענות. עץ יוסף

כְּמוֹ-אָבֶן׃

- במקום אחר אמר "כעופרת", וגם "כקש". הרשעים כקש, בינונים כאבן, כשרים כעופרת. רש"י
- מדה כנגד מדה, "וראיתם על האבנים." עץ יוסף
- * א"נ על שהקשו לבם כאבן. עץ יוסף
- המים נעשה קשה כאבנים. עץ יוסף

תְּהוֹמַיָּא, חָפוֹ עֲלֵיהוֹן; נְחַתוּ לְעֻמְקָנָא, כְּאַבְנָא.

(שמות, בשלח טו:ו)

יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ

- "נאדרי" – יו"ד יתירה. רש"י
- נאה ואדיר. עץ יוסף
- להשפיל לכל גאה. רמב"ן

יְמִינְךָ יְהוָה

- כפילת "ימין" – כשישראל עושין רצונו של מקום, השמאל נעשה ימין. רש"י
  - אותו יד שהציל ישראל ג'כ תרעץ אויב בשעה א', מה שא"א לבו"ד. רש"י
  - פשוטו של מקרא, הימין שהוא נאדרת בכח מהו יעשה – תרעץ אויב. רש"י
    - לא נראה דא"כ הו"ל לכתוב רק "ימנך ה', ימנך ה' תרעץ אויב" כמו בשאר מקומות. רמב"ן [עיין עוד בפנים, מש"כ כאן לא מובן.]
  - יד א' משקעתן ויד א' מצלת אותם. רמב"ן

תִּרְעַץ אוֹיֵב:

- בלשון עתיד - תמיד. רש"י
  - לעתיד לבא. עץ יוסף

יְמִינְךָ יְיָ, אַדִּירָא בְּחַיִלָא; יְמִינָךְ יְיָ, תְּבָרֵת סָנְאָה.

(שמות, בשלח טו:ז)

וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ

- בלשון עתיד - תמיד. רש"י
  - לעתיד. עץ יוסף
  - וכן בכמה פסוקים.
- אלו הקמין נגד כלל ישראל. רש"י
- תהרוס הסדרים במערכת מחנה האויב ולא יוכלו להחזיק מעמד. עיון תפלה

תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ:

- אם יד א' תרעץ אויב, כ"ש ברוב גאונך, וכ"ש כששלך חרונך. רש"י

וּבִסְגִי תַּקְפָּךְ, תְּבַרְתָּנוּן לְקָמָּוךְ עַל עַמָּךְ; שְׁלַחְתָּ, רֻגְזָךְ--שֵׁיצֵינוּן, כְּנוּרָא לְקַשָּׁא.

(שמות, בשלח טו:ח)

וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם

- פי' אונקלוס "חכימו".
- נראה דהוא לשון "ערימת חיטין", וכן מוכח מסיפא "כמו נד". רש"י
  - נעשו חומה להגן על ישראל. עץ יוסף

נִצְּבוּ כְמוֹ-נֵד נֹזְלִים

- מים שיכולין לשתות, כאילו הן נוזלין ממעין. עץ יוסף

קָפְאוּ תְהֹמֹת

- שנעשו כאבנים, והמים זורקין את המצרים על האבן בכח. רש"י
- על גביהן נקפאו כמין כיפה להגן משרב וטל. עץ יוסף

בְּלֶב-יָם:

- חוזק הים. רש"י

וּבְמֵימַר פֻּמָּךְ חֲכִימוּ מַיָא, קָמוּ כְּשׁוּר אָזָלְיָא; קְפוֹ תְהוֹמֵי, בְּלִבָּא דְיַמָּא.

(שמות, בשלח טו:ט)

אָמַר אוֹיֵב

- כן אמר פרעה כשפיתם בדברים. רש"י
- ידעו כן ע"י רוח הקדש. עץ יוסף

אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל

תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי

- תמלא מהם. רש"י
- "נפשי" = רצוני. רש"י

אָרִיק חַרְבִּי

- על שם שהתער נשאר רק בשליפת החרב. רש"י

תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי:

- לשון דלות. רש"י
  - כמי שהוסר ממנו נכסיו, גם אלו נתגרשו מארץ חיים. עיון תפלה

פסוק זה ראוי להיות בתחילת השירה, אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה. רמב"ן – מדרש קהלת

- לפי הפשט חזר כאן על איך נעשה הנס, ולאחר שירדו ישראל בלב ים יש נס שעדיין אמר פרעה כל זה לרדוף אותן לתוך הים. רמב"ן

דַּהֲוָה אָמַר סָנְאָה אֶרְדּוֹף אַדְבֵּיק, אֲפַלֵּיג בִּזְתָא; תִּסְבַּע מִנְּהוֹן נַפְשִׁי--אֶשְׁלוֹף חַרְבִּי, תְּשֵׁיצִינוּן יָדִי.
(שמות, בשלח טו:י)

נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם

- נראה כמו "נשבת". רמב"ן
- אותו רוח שהעמיד המים להציל ישראל גם החזיר המים לאיתנו להרוג המצריים. עיון תפלה

צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים:

- "אדירים" קאי על המצריים. ענף יוסף. עיון תפלה – מנחות נג.
  - ולכן יש להפסיק בין "מים" ל"אדירים". ענף יוסף
  - י"מ דקאי על המים. עיון תפלה – מכילתא. רש"י שופטים פרק ד'

אֲמַרְתְּ בְּמֵימְרָךְ, חֲפָא עֲלֵיהוֹן יַמָּא; אִשְׁתְּקַעוּ, כַּאֲבָרָא, בְּמַיִן, תַּקִּיפִין.
(שמות, בשלח טו:יא)

מִי-כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה

- באותן שקורין עצמם אלהות – פרעה, סנחריב, נבוכדנצר, נגיד צור. עץ יוסף
- ממלאכי מעלה. רמב"ן
  - באלו שמשמשים לפניך במרום. רמב"ן

מִי כָמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ

- כאן "כמכה" בדגש כדי שלא יקראו "מיכה" דמשמע דה' הוא מיכה. ענף יוסף, דרישה נא:א
  - משא"כ בתהילים "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" אין חוששין, רק כאן דמדבר על הים סוף, דפסל מיכה עבר בים. דרישה
- "מי כמוכה" ב"פ, כנגד ב' מיני שבח – העצם והפעולות. ברכות לג: חדושי גאונים ד"ה משל

נוֹרָא תְהִלֹּת

- "נורא תהילות" שיראו לומר תהילותיו, פן ימעטו. וכמש"כ (תהילים סה:ב) "לך דמיה תהילה." רש"י, עץ יוסף, רמב"ן – ר"א
- עשה נוראות ומתהלל בהם. רמב"ן
- נורא יותר מכל תהילות, להיפך מכשמתהללין בשר ודם בדברים שאין להם. עיון תפלה – מדרש שח"ט

עָשֹׂה פֶלֶא:

- עושה בכל דור ודור. עץ יוסף

י"ב תיבות כנגד הי"ב שבטים והי"ב גזרים. עץ יוסף

לֵית כָּר מִנָּךְ אַתְּ הוּא אֱלָהָא יְיָ, לֵית אֱלָה אֱלָא אַתְּ אַדִּיר בְּקֻדְשָׁא; דְּחִיל תֻּשְׁבְּחָן, עָבֵיד פְּרִישָׁן.

(שמות, בשלח טו:יב)

נָטִיתָ יְמִינְךָ:

- משל לכלי זכוכית ביד אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין. רש"י
- אחר שנשפת ברוחך וכסמו הים, נטית ימנך ותבלעמו ארץ. רמב"ן
- * א"נ נטית ימינך להמיתם בים, ואח"כ תבלעמו ארץ בקבורה. רמב"ן

תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ:

- זכו לקבורה, בשכר שאמרו ה' צדיק. רש"י
- * נ"ל דצ"ל דכן עשה לאחר שפלטו הים על שפתו, וצ"ע. כ"כ רמב"ן
- הארץ לא רצה לקבל המצריים והיה חוזר וזורקן לתוך הים, עד שנשבע הקב"ה [נטית ימינך] שלא להפרע ממנו כמו לגבי הבל. עץ יוסף
- * יש לעיין מה קשר בין המצריים להבל, הלא כבר עברו אלפיים שנה של אנשים קבורים בקרקע, ומה פתאום כאן יש חשש.

אֲרִימְתְּ, יַמִּינָךְ--בְּלַעֲתָמוֹ, אַרְעָא.

(שמות, בשלח טו:יג)

נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ

- שאין לנו זכויות. עץ יוסף

עַם-זוּ גָּאָלְתָּ

- ג' דגושה אע"ג דלפי טעמי דקדוק צריך להיות בלא דגש. עיון תפלה
- * כדי שלא ישמע כלשון מגואל ומתועב. מחציה"ש נא:ח

נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ

- בזכות התורה שנקראת עוז. עץ יוסף
- "נהלת" פי' מנהל. ואונקלוס שפי' "סוברהי" לא דקדק לפרש אחר לשון העברית. רש"י

אֶל-נְוֵה קָדְשֶׁךָ:

- לבית המקדש. רמב"ן
- בזכות בית המקדש. עץ יוסף
- הטעם דהקב"ה עשה ניסים כ"כ ביצי"מ [עזך] כדי להשריש בנו אמונת הקב"ה כדי שיזכה להשראת שכינתו בתוכינו. הגדה שבחא דמרא - דיינו
- בלשון עבר במקום לשון עתיד. רמב"ן – ר"א

דַּבַּרְתִּי בְּטָבְנָתָךְ, לְעַמָּא דְּפָרְקְתָּא; דַּבַּרְתִּי [ס"א סוברהי] בְּחֶסְנָךְ, לְדִירָא דְּקֻדְשָׁךְ.

(שמות, בשלח טו:יד)

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְלֶשֶׁת:

- שהן הרגו בני אפרים שמהרו את הקץ. רש"י, עץ יוסף

שְׁמַעוּ עַמְמַיָּא, וְזָעוּ; דְּחָלָא אֲחַדַתְנוּן, לְדָהֲווֹ יָתְבִין בְּפְלֶשֶׁת.

(שמות, בשלח טו:טו)

אֲז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יְאֹחֲזֵמוֹ רָעַד

- אין אלופי אדום ואילי מואב לירא, שאין כלל ישראל הולכין עליהן, אלא שהיו מתאוננין על כבודן של ישראל. רש"י
  - א"נ ס"ל דעכ"פ יצערו אותן משום מה שעשו אבותם [עשו ולוט] לאבותינו. עין יוסף

נָמֹגוּ כָּל יֹשְׁבֵי כְּנָעַן:

- יותר מ"נבהלו", דישראל באם לכלותם. עין יוסף

בְּכֵן אִתְבְּהִילוּ, רַבְרְבֵי אֱדוֹם--תַּקִּיפֵי מוֹאָב, אֲחַדְנוּן רְתִיתָא; אִתְבְּרוּ, כֹּל דַּהֲווֹ יָתְבִין בְּכָנָעַן.

(שמות, בשלח טו:טז)

תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד

- אימה על הרחוקים, ופחד על הקרובים. רש"י
- אימה נמשכת מידעה וראיית השכל מה יהיה לעתיד. ופחד מאשר לא ידע מה נעשה ומה נמשך ממנו. עיון תפלה

בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְמּוּ כָּאָבֶן

- "כאבן" בדגש כדי שלא יקראו "ידמוך אבן" ח"ו. ענף יוסף, פרמ"ג מ"ז או"ח נא:ג
- כשיוצא ישראל מן הים, כנס עמלק כל האומות להלחם עם ישראל. והתפלל משה ודממו כלן כאבן. עין יוסף, כעין זה ברמב"ן בסמוך
  - ולכן פסוק זה נאמר בלשון עתיד לשון בקשה. עין יוסף

עַד-יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה

עַד-יַעֲבֹר עַם-זּוּ קָנִיתָ:

- חבבת יותר משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שהוא חביב לאדם. רש"י
- כמו שקנין מפרסם בעליו, כלל ישראל מפרסמין הקב"ה בעולם. עיון תפלה
- ואונקלוס פי', "דפרקתא".
- כפלות דברים –
  - לרמוז גם לנחל ארנון וירדן. עין יוסף – ילקוט, תרגום
  - להשוות ביאה שניה לראשונה, דהו"ל להיות בניסים רק שגרם החטא. ברכות ד.
- קרא זה קאי על אדום ועמון, שלא יצאו להלחם עם ישראל עד עבור ארצם לארץ כנען. רמב"ן – ר"א
  - ואפשר דה"ה מלכי כנען לא יצאו להלחם עד שבא ישראל להן. רמב"ן

תִּפּוֹל עֲלֵיהוֹן אֵימְתָא וְדַחְלְתָא, בִּסְגִי תַּקְפָּךְ יִשְׁתְּקוּן כְּאַבְנָא: עַד דְּיִעְבַּר עַמָּךְ יְיָ יַת אַרְנוֹנָא, עַד דְּיִעְבַּר עַמָּא דֵּנָן דְּפָרְקְתָּא יַת יַרְדְּנָא.

(שמות, בשלח טו:יז)

תְּבִאֵמוֹ

- מתנבאין ואינן יודעין – לא נאמר תביאנו, דאינן נכנסין לארץ. ב"ב קיט:, רש"י
- זה ביאה שלישית, ואינו נכלל עם הב' ראשונים דהיו ע"י אדם, כאן נעשה רק ע"י הקב"ה ולכן כתיב בלשון "תביאמו" הוא בעצמו. עיון תפלה

וְתִטָּעֵמוֹ

- נטיעה עולמית. עיון תפלה

בְּהַר נַחֲלָתְךָ

מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ

- מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת. רש"י

פָּעַלְתָּ יְהוָה

- אע"ג דכל הבריאה ע"י אמירה, חביב הביהמ"ק, ונברא ע"י פעולה. עץ יוסף

מִקְדָּשׁ

- בטעם זקף גדול. כדי להפרידו מתיבת "אדני".

אֲדֹנָי

- שם א"ד ע"פ סוד הוא ההיכל לשם י"ה [גם גמטריא שלו = היכ"ל]. ולכן אמרינן כאן כמו שעשה מכון לשבתך לשם י"ה, גם יעשה היכל למטה. דובר שלום והוא רחום

כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ:

- חביב ביהמ"ק, שהעולם נברא ביד א', שנאמר אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בב' ידים. ואימתי יבנה בב' ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד. רש"י – מכילתא

תַּעֲילְנוּן, וְתַשְׁרִינוּן בְּטוּרָא דְּאַחְסָנְתָךְ--אֲתַר לְבֵית שְׁכִינָתָךְ אַתְקִינְתָּא, יְיָ; מַקְדָּשָׁא, יְיָ אַתְקָנֲתִי יָדָךְ.

(שמות, בשלח טו:יח)

יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

- אילו אמרו "ה' מלך" לא היה אומה ולשון שולטת בהן, אלא אמרו לשון לעתיד לבא. עץ יוסף, עיון תפלה - מכילתא

* ד"ה' מלך" ר"ל שנתגלה כבודו בעולם, וזה לא נעשה עד גאולה אחרנה. ואילו היו מכירים בשלימות את נס קריאת ים סוף, ושכבר נתגלה כבוד הקב"ה, זה היה הגאולה השלמה. עיון תפלה

- לשון עתיד כסוד הברכות. רמב"ן

- ד' תיבות כנגד ד' תקופות, ט"ו אותיות נגד ט"ו מעלות, וגם כנגד ז' רקיעים וח' אוירים. עץ יוסף ברכת ק"ש

יְיָ מַלְכוּתֵיהּ, לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יְהוָה יִמְלֹךְ, לְעֹלָם וָעֶד.

(שמות, בשלח טו:יט)

- זה הסיבה ד"ה' ימלוך לעולם ועד." עץ יוסף

כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה

- בעיני כולם כסוס א'. רש"י דברים כ:א

בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם

- רק אחר שכולם נכנסו לים. עיון תפלה

וַיָּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת-מֵי הַיָּם

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

- פשטות דקרא דעדיין היו ישראל ביבשה תוך הים כשמצריים אחריהם כבר טובעים. עיון תפלה – כ"כ זהר, שמות רבה
  - ועי"ז א"א לתלות קריאת ים סוף על טבע כלל, ועי"ז "ה' ימלוך לעולם ועד". עיון תפלה
  - וי"א דרק אחר שיצאו כל ישראל מן הים שב הים וטבעו המצריים. עיון תפלה – מכילתא
- עיין לעיל די"מ דמקצת המצריים כבר הגיעו לצד שני קודם שחזר הים סוף עליהם, נראה דא"א לפרש כן אלא כפי המכילתא. נ"ל

י"מ דזה בכלל השירה. רמב"ן – ר"א. תקון תפלה – משמעות מכילתא הנ"ל, רמב"ם, אברבנאל, מחזור ויטרי, מנהג סופרים

- יש חולקים. תקון תפלה – אבודרהם, ר' טוביה, מרדכי

י"מ הכוונה ששרו כך מיד. רמב"ן

י"מ דשרו כך בעוד שהן בתוך הים. רמב"ן

אֲרֵי עָאלוּ סוּסָוָת פַּרְעֹה בְּרַתְכּוֹהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי, בְּיַמָּא, וַאֲתֵיב יְיָ עֲלֵיהוֹן, יָת מֵי יַמָּא; וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַלִּיכוּ בְיַבָּשְׁתָּא, בְּגוֹ יַמָּא.

תהילים כב:כט

כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה

- ר"ת כל"ה – כשיכלו הרשעים תהיה לה' המלוכה. עץ יוסף

וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם:

עובדיה א:כא

וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן, לִשְׁפֹּט אֶת-הַר עֵשָׂו; וְהָיְתָה לַיהוָה, הַמְּלוּכָה.

זכריה יד:ט

וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ, עַל-כָּל-הָאָרֶץ;

בַּיּוֹם הַהוּא, יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד—

- רק מדת רחמים, שלא תהא מדת הדין בעולם. עץ יוסף

וּשְׁמוֹ אֶחָד.

- כל הארץ יהיה בקדושת בית המקדש והשם יקרא ככתיבתו. עץ יוסף
- כל נשמות יהיו לאחד. עץ יוסף – כלבו

הפסוק התחיל בו' וסופו ד', מספר י' דהוא סוד. עץ יוסף – אריז"ל

ישתבח

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ,

- עין עץ יוסף שהביא מקורות לכל השבחים כאן.

הָאֵל

- ר"ת שלמ"ה – או שזה שם המחבר, או שחיברו לכבוד שלמה המלך. תקון תפלה
  - י"מ דכמו שהקב"ה בחר בזרעו של דוד, ה"ה שבחר בתשבחות שלו. מלבים הגדה

הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

כִּי לְךָ נָאֶה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

- ט"ו שבחות כנגד הט"ו שיר המעלות. עיון תפלה, מלבים הגדה
- * דברכה זו נתקן על פסוקי דזמרה דהן שירי דוד המלך. מלבים
- וכנגד הט"ו מעלות טובות הסדורים בהגדת פסח. עיון תפלה
- וגם יש ט"ו תיבות בחתימת הברכה [חוץ מ"ברוך אתה ה'."] עיון תפלה
- * ועיי"ש המספר כפי נוסחאות אחרות.

שִׁיר וּשְׁבָחָה, הַלֵּל וְזִמְרָה, עֹז וּמֶמְשָׁלָה, נֶצַח, גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה,

תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת,

- מדת תהילה, שכל המזכיר שמו רצה להללו. עיון תפלה
- * ומ"מ אפשר דיש שאינן מכירין אותו, ולכן יש גם מדת תפארת דיש סימני גדולה עליו. עיון תפלה

קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת

מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

- כל דברים אלו נאה לך מעתה ועד עולם. עיון תפלה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת,

- שא"א לשום נברא לספר כל שבחיו. עץ יוסף
- כאן אורים "גדול" משא"כ בשאר ברכות [ברוך שאמר, יהללוך], דכאן התשבחות גדולות יותר שאומרים ט"ו תשבחות. משנ"א נד:ז - אבודרהם

אֵל הַהוֹדָאוֹת,

- שא"א לשום נברא לספר כל הודאותיו. עץ יוסף

אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת,

- שא"א לשום נברא לספר כל נפלאותיו. עץ יוסף

הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה,

- זה גופא הנפלאות – שבוחר בשירי בשר ודם. עץ יוסף שבת
- אע"פ שאין לו צורך בהם. מלבים הגדה

מֶלֶךְ, אֵל,

חֵי הָעוֹלָמִים.

- מחיה כל העולמות. ואילו הסיר השגחתו רגע א' היו כלים. עץ יוסף
- עוה"ז ועוה"ב. עץ יוסף.

שיר המעלות

בעשי"ת:

(תהילים קל:א)

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְהוָה:

- מתוך עומק הצרות. מצו"ד
- דימה הגלות למעמקי מים. רד"ק
- צריך להתפלל ממקום נמוך. ברכות י:, תענית כג:
- ב' עומקין – עומק אמונה ובטחון כבני יהודה שקפצו לים עד נפש. ועומק מי שמרגיש שהוא בבית אסורים של עוונותיו. לב אליהו ב:יז
  - א"נ עומק קדושה, או עומק שנתעורר משום יסורין. לב אליהו שביבי לב ב:קא
    - כעין זה - להגיע לנקודת הלב שתמיד מוכן לקרוא לה' – או לחפור בעומק נפשו להתנער מעפר חומריות, או ע"י יסורין. לב אליהו שביבי לב ב:קב - סבא מקעלם

(תהילים קל:ב)

אֲדֹנָי שִׁמְעָה בְקוֹלִי תִּהְיֶינָה אָזְנֶיךָ קַשֻּׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי:

- כתב כאן הרד"ק, "בשקל שכולה שכולות." ואיני יודע כוונתו.

(תהילים קל:ג)

אִם-עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר-יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמֹד:

- דאין אדון בלא עוונות, ואילו תשמר העונות כלנו מתים מיד. ענף יוסף תחנון

(תהילים קל:ד)

כִּי-עִמְּךָ הַסְּלִיחָה

- "כי" לשון אמיתת דברים. עיון תפלה והוא רחום

לְמַעַן תִּוָּרֵא:

- לא נתת רשות לשליח לסלוח, כדי שלא יהיה אדם בטוח על סליחת אחר. רש"י, מצו"ד, רד"ק, עץ יוסף
- אילו אין סליחה, אחר שחטא אין טעם לשפר מעשיו, אבל עכשיו לעולם יש תקוה וכדאי לירא. עץ יוסף
- יראת רוממות, כשרואין מדת טובך חסדיך. עיון תפלה
- פרק זה נאמר ע"י יונה [עיין תענית טו.], ואמר דאם הקב"ה סולח לבני נינוה מחמת תשובתם, כלל ישראל שאין עושין תשובה תורא. מהרש"א שם

(תהילים קל:ה)

קִוִּיתִי יְהוָה קִוְּתָה נַפְשִׁי

- קיווי אחר קיווי. רש"י
  - להתמדתו. מצו"ד
- בעוה"ז שיראנו הישועה, וגם לאחר מיתה "לאסוף כבודי אליו". רד"ק

וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי:

- שהבטחנו להוציאני מן הגלות. רד"ק

(תהילים קל:ו)

נַפְשִׁי לַאדֹנָי מִשֹּׁמְרִים לַבֹּקֶר

- מצפין לגאולה. רש"י

שֹׁמְרִים לַבֹּקֶר:

- שמירה אחר שמירה. רש"י
- י"מ שימור ראשון בלילה לצפות לבקר, והשני על ציפוי גאולה. עץ יוסף (תהילים קל:ז)

יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה כִּי-עִם-יְהוָה הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת:

- ראינו כמה פעמים הקב"ה פודה אותנו, ויש עמו הרבה פדות. מצו"ד, רד"ק (תהילים קל:ח)

וְהוּא יִפְדֶּה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֹנֹתָיו:

- ואז גם העוונות לא יעכבו הגאולה. מצו"ד, רד"ק
  - ר"ל, דיתן בלבם לעשות תשובה. רד"ק

חצי קדיש

קריאת שמע וברכותיה

ברכו

(ש"ץ) - **בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ.**

- צ"ל "המבורך" כדי שלא נראה כאילו הוציא עצמו מן הכלל. עץ יוסף
- מבורך בעצמו וא"צ ברכה שלנו, רק נחת רוח שעשינו רצונו. עץ יוסף
- המבורך בפי כל הבריות. ענף יוסף

(קהל וש"ץ) - **בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ**

- צ"ע למה צריכין לומר "המברך" מאחר דהם עצמו כבר ברכו? וי"ל דבא לתרץ איך מזכירין שם שמים אחר תיבה א', והתי' משום דכבר ברכו הש"ץ [עיין גמ' חולין צא]. עץ יוסף – אל"ר

לְעוֹלָם וָעֶד.

- צ"ע אם "לעולם ועד" הולך על "ברוך" או על "המברך". נ"ל

יוצר אור

לענין סדר ברכות ק"ש –

- נראה דאנשי כנסת הגדולה למד סדר זה ממזמור י"ט דתהילים, "השמים מספרים כבוד אל" דתחילה מדבר על המאורות, ואח"כ על התורה, ואח"כ "עדות השם נאמנה". תקון תפלה

ראוי לישב בברכות ק"ש, כדאיתא במדרש שוחר טוב, דכשבא הקב"ה לאברהם אחר המילה אמר לו לישב סימן לבניך שהם ושבים בשעת ק"ש וברכותיה. אחרית שלום

בברכת ק"ש של שחרית וערבית מדברים בצבא השמים, דמהן למדנו אמונה בהקב"ה, וגם זריזות וזהירות בעבודת ה'. ולכן בשעת חלופיהן דזריזותם ניכרין יותר תקנו לקרות ק"ש ולהתפלל. חתן סופר הגדה "מעשה בר"א"

- ומטעם זה אנו מחברים לילה ליום בלימוד תורה, כדי שלא יהא קטרוג אם לא למדנו זריזות בעבודת ה' מחילוף צבא השמים. חת"ס

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ,

- מזכירין שניהן להורות דבורא א' ברא שניהן. של"ה הגדה "כל המרבה", עץ יוסף
- "יוצר" "בורא" –
  - אור שיש בו ממש, אבל חשך אין בו ממש. עץ יוסף
  - אור נברא ע"י מאמר הקב"ה "ויהי", משא"כ חשך רק ע"י הבדלתו מן האור. עץ יוסף
- הכוונה לחשך הממשי, דעל העדר האור לא שייך "ובורא". דובר שלום. ויש לעיין כוונתו

עֹשֶׂה שָׁלוֹם

- הבריאה נעשית מהרכת הד' יסודות דהן הפכיים זה מזה, ובלא שלום אין הבריאה מתקיימת. אחרית שלום
- מכאן דשלום כנגד הכל. תקון תפלה

וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל.

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ

- דע"י מגדל צמחים והמתכות, וממתיק פירות. עץ יוסף

וְלַדָּרִים עָלֶיהָ

- שיכולין לראות. עץ יוסף

בְּרַחֲמִים,

- הביאם מעט מעט ולא בבת א' שלא היו יכולין להביט. עץ יוסף
- יש כמה דברים שתלויין בזכות האדם, אבל השמש מאיר בכל יום אפי' אינן זוכין. לב אליהו שביבי לב ב:קמג, זכרון צבי תפילה ו'
- במדת הדין לא ראוי להמאורות לצאת, משום שבנ"א משתחווים להם, אבל הקב"ה מאיר ברחמים. עיון תפלה
- צריך רחמים להגן מהיזק החמה. עיון תפלה

וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

- פעמים מצינו כעין זה ב"תמיד" ופעמים בלא "תמיד". בלא תמיד הכוונה לחידוש האור דהוא פעם א' כל יום. וב"תמיד" הכוונה לכלול כל מעשה בראשית שנתחדשה בכל עת. תקון תפלה

יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ עַד-עֶרֶב:

(תהילים קד:כד)

מָה-רַּבּוּ מַעֲשֶׂיךָ | יְהוָה

- רבו = גדולים. א"נ רבו במספר. עץ יוסף

כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ:

- הן מלאים בתפקיד, שאין דבר א' ריק בעולם. לב אליהו ב:יז,לט – עקידה

הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז,

- קודם שנברא העולם. עץ יוסף

הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם.

- רק אחר שברא העולם, אז יש מי שמשבח וכו' את הקב"ה. עץ יוסף

אֱלֹהֵי עוֹלָם, בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ,

- מבקשים רחמים בברכת מאורות, דמשום שגורמין להפיל אסכרה בתינוקות. עץ יוסף
  - לכן כתיב "מארות" חסר. עץ יוסף

אֲדוֹן עֻזֵּנוּ

- חלק תפילה זו כנגד "עשה למען תורתך וכו'." עץ יוסף
  - "עזנו" כנגד תורה. עץ יוסף

צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ,

- כנגד "שמך". עץ יוסף

מָגֵן יִשְׁעֵנוּ

- כנגד "ימינך". עץ יוסף

מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ.

- כנגד "קדושתך". עץ יוסף

אל ברוך

הטעם דאמרינן תפילה של א"ב בברכת מאורות:

- להראות דבלא תורה [הכתובה בכ"ב אותיות] לא נתקיים שמים וארץ. עץ יוסף
- כשרצה ר"א הקליר לייסד הפיוט, עלה לרקיע ושאל מיכאל האיך המלאכים משוררים, וא"ל בא"ב. והנהיג הוא ג"כ לעשות כל שבחיו בא"ב. עץ יוסף – מהר"י הירץ
  - ולכן אחר הא"ב כתב "מספרים כבוד אל," ר"ת "מכאל". עץ יוסף
- כמה תפלות נתקנו בסדר א"ב, דהוא כל האותיות לרמז ל"ימלא פי תהלתך" ר"ל כל דבורי רק בתהלתך. עיון תפלה

אֵל בָּרוּךְ

- מצינו בתנ"ך כל האותיות אחר "אל" חוץ מב' ט' ו' פ' [עיין עיון תפלה שהביא כל הפסוקים].
  - ולכן חז"ל השלימו – "אל ברוך", "אל טוב" בברכת השנים בנוסח הספרדים, "אל פועל" באהבה רבה. ווי"ו חסר, דלא מצינו שום תואר או מקרה בקרא שמתחיל בוי"ו. עיון תפלה
    - וגם לנוסח אשכנז מצינו "אל טוב", דכאן ה"אל" קאי גם על "טוב יצר" לקמן. עיון תפלה

גָּדוֹל דֵּעָה,

- כמו דאמרינן גדולה דעה שכתוב בין ב' שמות של הקב"ה, ה"ה בריאת המאורות. אחרית שלום
  - עיי"ש דהוא מבוסס על זהר על פסוק "ויעש אלקים את ב' המאורות", ולא הבנתי איך באמת רואים השם שלאחר המאורות, יש לעיין. נ"ל

הֵכִין וּפָעַל זִהֲרֵי חַמָּה,

- א' הזהר הישיר, וא' מה שמאיר את הלבנה. עיון תפלה

טוֹב

- הקב"ה נקרא טוב. עץ יוסף

יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ,

- מתכבד עם בריאותיו. עץ יוסף
- כל שהקב"ה ברא לכבודו. אבל הוא א"צ הכבוד – רק כדי שאנו זוכין לכבדו דזה הטוב ביותר. ולכן אמרינן "טוב יצר כבוד לשמו". לב אליהו זכרון צבי תפילה ז'
- בשביל כבוד שמו, שלא יבאו לומר דהשמש הוא אלוה, נתן סביבו עוד מאורות המכשחישים כח השמש. דובר שלום

מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ,

פְּנוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים

- פנות = שרים. עץ יוסף – עיין ש"א יד:לח

רוֹמְמֵי שַׁדַּי, תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ.

- כבוד מה שנראה, קדושתו מה שנסתר. עץ יוסף
- י"מ ד"תמיד" קשור ל"רוממי שדי". תקון תפלה

תִּתְבָּרֵךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ,

- יותר משבח שמשבחין מעשה ידיך. עין יוסף
- על מעשה ידיך המשובחים. עיון תפלה

וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה.

- פאר הוא יותר מתתברך, וקאי על האותות וסימנים מובהקים המעוררים רגשי השתוממות בלב כל רואיהם. עיון תפלה

תתברך

תִּתְבָּרֵךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגֹאֲלֵנוּ

- ג' תוארים כנגד הג' זמנים – בב' אלפים תהו הקב"ה בבחינת "צור", שיצר העולם, בב' אלפים תורה בבחינת מלך, ובב' אלפים ימות המשיח גואל. עיון תפלה

בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים,

- מלאכים. עין יוסף

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ,

יוֹצֵר מְשָׁרְתִים,

- לשון הוה, דכל יום בורא מלאכים מנהר דינור, ואמרי שירה ובטלי. טור נט, עין יוסף
- קדושים הם הרוחניים קרובים לשכינה, כגון גלגלים ואופנים, ומשרתים הם המלאכים העושים שליחות הקב"ה. עיון תפלה

וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו

- הן הקיימין לעולם כמיכאל וגבריאל. טור, עין יוסף

כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם,

וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה

- שלא כמדת ב"ו, בהקב"ה כל שהוא קרוב יותר יש עליו יותר יראה ממנו. עין יוסף

יַחַד בְּקוֹל,

דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים

- גזירותיו. עין יוסף
- א"נ שבחיו. עין יוסף

וּמֶלֶךְ עוֹלָם.

- ע"פ ירמיהו י:י.

כֻּלָּם אֲהוּבִים,

- לפני הקב"ה. וגם זה לזה, שאין בהם קנאה ותחרות. עין יוסף

כֻּלָּם בְּרוּרִים,

- אין בהן יצה"ר. עין יוסף
- הן שכלים נפרדים. עין יוסף
- ברור להם תפקידם תכלית הידיעה. עיון תפלה

כֻּלָּם גִּבּוֹרִים,

- מתגברים וממהרים בשיר. עין יוסף
- אפשר דמתחילה היה תפלה זו ג"כ בסדר אל"ף בי"ת, ומרוב השנים נאבד רובו, ונשאר רק אב"ג, וגם בסמוך יש ע"פ. ויש גרסאות שמוסיפין עד למ"ד. תקון תפלה

וְכֻלָּם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנָם.

- אע"ג דיש להם בחירה, מאחר דיש להם הכרה גדולה של הקב"ה, א"א להם שלא לעשות רצונו. לב אליהו שביבי לב ב:קעא – סבא מקעלם

וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה

- מאחר דהן קדושים גם דיבוריהן קדושים. עין יוסף
- אין להם פה ממש, אבל כתב בלשון בנ"א. עיון תפלה

וּבְטָהֳרָה,

- קודם שירה טובלין ז"פ בנהר דינור. עין יוסף
- א"נ קדושה וטהרה קאי על הקב"ה, דשוררין קדושתו וטהרתו. עין יוסף

בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה,

וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים, וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים, וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים:

- ו' מיני שבח כנגד הו' כנפיים. אחרית שלום

אֶת שֵׁם

אֶת שֵׁם הָאֵל, הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא,

קָדוֹשׁ הוּא.

- מופרש בעצמותו, שאין להכיר אמיתת מציאותו. עין יוסף
- ו' תוארים כנגד הו' מיני שבח הנ"ל. אחרית שלום

וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה,

וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה,

- המלאכים אומרים כל א' לחבירו אתה פותח משום שאתה גדול ממני, להיפך מדרך בנ"א. עיון תפלה – אבות דר"נ
  - דהאוהב הקב"ה באמת אין לו נ"מ אם רצון ה' נעשה ע"י הוא או ע"י אחר. עין יוסף – באר מים חיים
  - וגם בנוסח ספרד "ונותנין באהבה". עין יוסף

לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ,

- באהבה. עין יוסף
- משום שאין תחרות ביניהם ואין כל א' רץ להקדים לחבירו, יצא הדבר בסדר מתוקן ובנחת רוח. עיון תפלה

בְּשָׂפָה בְרוּרָה

- גמטריא "לשון הקדש". עץ יוסף
- בלי הבלעת אותיות כדרך בנ"א. עיון תפלה

וּבִנְעִימָה,

קְדֻשָּׁה

- י"מ "קדושה" הוא תואר על השפה. עץ יוסף
  - ולפ"ז הדל"ת בחולם. ענף יוסף
- י"מ מחובר למטה – כולם אומרים קדושה וכו'. עיון תפלה

כֻּלָּם כְּאֶחָד

- ר"ל כמלאך אחד ששמו סנדלפון "וארא אופן אחד" שגבוה מכל שאר מלאכים וכו'. עץ יוסף
  - דרש כן מדלא כתיב "כאחת". עץ יוסף

עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה:

(חלק מפסוק ישעיה ו:ג)

קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ

- הג' מדרגות, שאינו גשם, שאינו כח בגשם, ושאין לו שום חיבור כלל אל הגשם.
  - דלא כבשר ודם דהגוף גשם, הנפש הוא כח בגשם, ושכל הוא חיבור אל הגשם. עץ יוסף
- כנגד עולם העליון, עולם התיכון, ועולם השפל [הגלגלים]. ענף יוסף שחרית של שבת
  - עולם השפל עולם הגלגלים ועולם העליון – ר"ל דהוא קודש ומופלא מכולם. דובר שלום ברכות ק"ש, עיון תפלה – כמה ראשונים
  - י"מ עולם הגלגלים, עולם היסודות, ועולם המלאכים. עץ יוסף ובא לציון
- בשמים, ארץ, עוה"ב. עיון תפלה – תרגום
- כל א' אומר בעליונים ובתחתונים ובאויר. עץ יוסף מוסף של שבת
- ג"פ להגדיל הענין כמו "מלך מלכי המלכים". עץ יוסף ברכת ק"ש – גר"א

יְהוָה צְבָאוֹת

- שהוא מתפשט בכל צבאות ובכולם קדוש ומופרש בקדושתו. עץ יוסף

מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

- אע"פ שהוא מופלא מכל העולמות מצד עצמותו, מצד פעולותיו מלא כל הארץ. דבור שלום
- כל הארץ העיד על שלימותו. עיון תפלה
- השכינה ממלא כל הארץ כפשוטו. עיון תפלה

וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים,

לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים:

- עיין עץ יוסף בשם יעב"ץ, ולא הבנתי כוונתו.

(חלק מפסוק יחזקאל ג:יב)

בָּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

- "ברוך" אותיות כרוב. ענף יוסף שבת שחרית
- דאינן יודעין מקומו. עץ יוסף ברכת ק"ש
  - אפי' החיות הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד. עיון תפלה
  - "לא יראני האדם וחי" כולל גם מלאכים. עיון תפלה
- ר"ל כפי מעלתו. עיון תפלה ברכת ק"ש – רמב"ם
- מקום הקב"ה בהסתר, ואנו מברכים ומתפללים שממדרגת ההסתר הזה תגלה ותראה מלכותו עלינו. עיון תפלה
- גמטריא של ר"ת = ע"ב. ענף יוסף

לאל ברוך

לְאֵל בָּרוּךְ

- חוזר לתחלת ברכת אל ברוך גדול דעה וכו', עץ יוסף

נְעִימוֹת יִתֵּנוּ,

לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִרוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ,

- ג' תהילות – נעימות, זמרות, תשבחות. כנגד ג"פ קדוש דלעיל. עץ יוסף

כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת,

- אבל מלכי בו"ד אין עושין כלל ע"י עצמן. רק ע"י משרתים. עץ יוסף
- משום שהאסטרולוגים מיחד ז' כוחות לז' כוכבי לכת [המבוראים בהמשך], אנו מתיחסין כולם להקב"ה, דהוא לבדו פועל וכו'. עיון תפלה
- זה השמש, "כי ישיש כגבור". עץ יוסף
  - י"מ כוכב. עיון תפלה – ראב"ד

עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת,

- ראיה לזה, דהוא עושה המשרתים חדשים לבקרים. עץ יוסף
- זה הלבנה דעל ידו מחדשין חדשים. עץ יוסף
  - י"מ שבתאי, שמושל על ההריסה והתחדשות. עיון תפלה – ראב"ד
- משום שרק הקב"ה בורא יש מעין [פועל גבורות], ואותו 'יש' צריך קיום תמיד [עושה חדשות]. אחרית לשלום

בַּעַל מִלְחָמוֹת,

- משני צדדיו כפי רצונו. עץ יוסף
- זה מאדים. עץ יוסף, עיון תפלה

זוֹרֵעַ צְדָקוֹת,

- כמי שזורע זרעים ומהן יצא הרבה יותר. עץ יוסף
  - כמו שעשה ר' פנחס בן יאיר עם השערים שהפקידו אצלו, יכולין אנו ללמד דהקב"ה עושה כן בצדקות שאנו עושין. עץ יוסף
- זה צדק. עץ יוסף, עיון תפלה
- הוא עושה גם מדת הדין [מלחמות] וגם מדת הרחמים [צדקות], דלא כהאומרים שיש ב' רשויות. אחרית שלום

מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת,

- מן הצדקה שאנו עושין. עץ יוסף
- זה כוכב, "דרך כוכב מיעקב". עץ יוסף
  - י"מ נוגה. עיון תפלה

בּוֹרֵא רְפוּאוֹת,

- זה נוגה. "ונוגה כאור תהיה... ומרפא בכנפיה." עץ יוסף
  - י"מ חמה, דהשמש מרפא. עיון תפלה

נוֹרָא תְּהִלּוֹת,

- יראין מלהלל, שמא ימעט. עץ יוסף
- זה שבתאי המשמש בשבת. עץ יוסף
  - י"מ לבנה. עיון תפלה – ראב"ד

אָדוֹן הַנִּפְלָאוֹת,

- זה גלגל השמיני שמופלא ומכוסה. עץ יוסף
- זה מה שנעשה בהנהגה ניסית שאיננה כלל בחק צבא השמים. עיון תפלה

הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

כָּאָמוּר,

(תהילים קלו:ז)

לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים

- הן הנסים רבים שאין מרגיש בהן. ולוי נסי ה' כבר ח"ו תמנו, כי כל שרי מעלה ומזלות רקיע לוחמים נגדנו. עץ יוסף על ברכת מודים
- כל א' גדול בענין אחר – השמש מאיר יותר, והירח יש לו שמשים הרבה. עץ יוסף
  - ועשה הקב"ה כן כדי שלא לטעות לומר דהן אלוה, דאילו השמש אלוה למה אין לו משמשין, ואילו הירח אלוה למה הוא קטן יותר מן השמש. עץ יוסף
- י"מ דכוונתו לקודם שנתמעט הלבנה. פני אדם
- י"מ דכוונתו לאור הגנוז. פני אדם

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

- מתוק האור וטוב לכל בנ"א. עץ יוסף ברכת ק"ש
- הראיה במה דכתיב "עושה" לשון הוה. עץ יוסף
- י"א דמוסיפין אח"כ "אור חדש" משום דאין חותמין ברכה בפסוק. תקון תפלה
  - עיי"ש שהביא כמה מקומות דכן חותמין בפסוק.

אוֹר חָדָשׁ עַל צִיּוֹן תָּאִיר,
וְנִזְכֶּה כֻּלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ.

- אם אנו זוכין להביא הגאולה ע"י תפילה, יהיה כאור שכל האומות הולכין אחריו, ולא יהיה שום חבלי משיח. עץ יוסף
  - ואז "נזכה כולנו" ולא רק א' מעיר וב' ממשפחה. עץ יוסף
  - וגם יהיה "מהרה" בזמן "אחישנה". עץ יוסף
- י"א שאין לומר "אור חדש" דאינו מעין הברכה שמדבר על האור שאנו נהנין ממנו כל יום. עיון תפלה – ר' סעדיה גאון
  - י"מ דאה"נ הברכה מיירי בכל מיני אור שנברא במעשה בראשית – אור חמה, לבנה, ואור הגנוז. תקון תפלה
  - י"מ דהקב"ה מוסיף על האור שאנו רואים עכשיו לעתיד, ולכן הוא אותו אור. עיון תפלה – שבה"ל
  - י"מ דגם "אור חדש" אין הכוונה על העתיד לבא, אלא כמו שכל הבריאה נברא מחדש כל יום, ה"ה האור. עיון תפלה
- ומה דמזכירין "על ציון", דההולך בצרות לא נהנה מן האור, ולכן מתפללין שאנחנו יהיו שמחים בענין שיכולים להינות מן האור. עיון תפלה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת.

- ברכה זו על הנאת האור. מהר"ש הלוי הובא בפרמ"ג מ"ז תרצג:א וערוה"ש תרצג:ג
- בלשון רבים – אור הגנוז ואור המשמש. עץ יוסף

אהבה רבה

אחר שנותנין הודאה על אור גשמי, נותנין הודאה על אור רוחני – התורה הקדושה. תקון תפלה, כעין זה בענף יוסף

יכוון בברכה זו לקיים מצות אהבת השם. יסוד ושרש העבודה

אין אות זי"ן באהבה רבה. דיש ז' אהבות בעולם – אב אם אח אחות בן בת כלתו. וכולן מניחין בשביל אהבת הקב"ה. עץ יוסף

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ,

- ע"ש מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים. עץ יוסף
- "אהבה רבה" ר"ל אהבת עצמינו, דהיום רמז לגאולה, משא"כ בלילה דהוא רמז לגלות אמרינן "אהבת עולם" דהוא אהבה רק משום שהבטיח להאבות לאהוב אותנו לעולם. ענף יוסף
- לשון "אהבה רבה" בבקר דהוא זמן מתן תורה, ולכן מדברים על האהבה רבה שהראה הקב"ה לנו בהגלות לנו בהר סיני. תקון תפלה

יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

חֶמְלָה גְדוֹלָה וְיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ.

- דלא כבו"ד דכל טובות שעושין לאחרים אינן שלימין אלא מעורב בו תועלת לעצמו. עין יוסף
- י"ל כל מה שאנו יכולין להשיג מחמלתו – באמת הוא יותר ממנו. לב אליהו – רש"ז מקעלם
- אהבה רבה במתן תורה, ואחר מעשה העגל חמלה גדולה ויתירה. עיון תפלה – גר"א

* דיתירה ר"ל יותר מן המדה – אבל איך אנו יודעין המדה? וי"ל כמו שראינו לגבי עגל דאחר שנתקבל תפילת מש"ר, נשארנו ביותר ממה שהתחלנו – שהסכים הקב"ה שלא להשרות שכינתו על האומות. לב אליהו זכרון צבי תפילה ח'

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ,

בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ,

- כשהלכו אחריו במדבר בלא לחם ומים. עין יוסף
- זכו לתורה משום שלא עסקו בפרנסה בענין שיבטל מלימוד תורה. לב אליהו זכרון צבי תפילה ט'
- שהקדימו נעשה לנשמע. עיון תפלה

וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים,

- צריך בטחון לעשות מצוות, ואז הקב"ה מלמד אותך הטעמים של החוקות דבלאו הכי א"א להשיגם. לב אליהו ב:יג

כֵּן תְּחָנֵּנוּ

- מתנת חנם, אע"ג דאין אנו כדאי. עין יוסף

וּתְלַמְּדֵנוּ. אָבִינוּ, הָאָב הָרַחֲמָן, הַמְרַחֵם,

- דאין כל רחמן בלב הוא מרחם בפועל מכמה סיבות. עיון תפלה

רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין

וּלְהַשְׂכִּיל,

- שמעתתא כהלכתא. עין יוסף
- להקריב את הידיעות אל השכל ע"י משלים. עיון תפלה

לִשְׁמֹעַ,

- מאחרים, ולהבין מה שהן אומרים. עין יוסף

לִלְמֹד וּלְלַמֵּד,

לִשְׁמֹר

- לזכור. עין יוסף

וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ

- "כל" לרבות מדת חסידות הנמצא בגמ'. עין יוסף

בְּאַהֲבָה.

- ולא מיראה. עין יוסף
- לימוד לשמה – ע"מ לקיים. עין יוסף

וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ,

- באור תורת הנסתר דא"א להשיג אפי' ע"י יגיעה, אלא במתנת הקב"ה. עץ יוסף
- כדי לזכות ל"והאר עינינו ודבק לבנו" צריך "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ר' משאל בלאק

וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ,

- ע"י הבנת טעמי מצותיה. עץ יוסף
  - ע"י "והאר עינינו" בסתרי תורה. לב אליהו זכרון צבי תפילה י'
- מבקשים שהלב ירגיש מה שעיני השכל רואות. לב אליהו ג:מא

וְיַחֵד לְבָבֵנוּ

- שלא יהיה בנו שום מחשבות תענוגי עוה"ז, רק אהבתך ויראתך. עץ יוסף
- שיכולין לעבוד אותך גם ביצר הרע. עץ יוסף
  - שכל המדות הרעות יכולים להשתמש בהן לטוב, וזה ענין יחוד הלב. עיון תפלה

לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ,

- אהבת ה' ואח"כ יראת הרוממות. לב אליהו שביבי לב ב:נז

וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד.

- גם בעוה"ז. עץ יוסף
  - מי שעובד הקב"ה גם ביצר הרע שלו [ר"ל בעניני גשמי] אז ראוי ליטול שכר בב' עולמות. משא"כ מי שעובד הקב"ה רק בדברי רוחני, אבל בעניני עוה"ז הולך בתאוותיו, ראוי ליטול שכר רק בעוה"ב. עץ יוסף

כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ,

- שנתת שמך בתוכנו, כמשכון. עץ יוסף

נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ.

- יותר ממה שנשמחה בישועתינו. עץ יוסף

וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ,

- כשאומר כן, יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה. מ"א ס:ב – כוונות
- תחילה יהיה קבוץ גליות למקום א' ואח"כ כולנו עולם לאר"י ביחד. דובר שלום

וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ,

- כמו שנעשה ביציאת מצרים. עץ יוסף
- בלא יראה משום בריאה. עיון תפלה
- בחיים, דאילו אחר מיתה בתחיית המתים, צריך לבא לאר"י בגלגול מחילות. דובר שלום

כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה,

וּבָנוּ בָּחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן.

- יש כאן רמז להזכירות –
  - בנו בחרת – זכירת הר סיני.
  - לשמך הגדול – זכירת עמלק.
  - להודות לך – זכירת מרים, דהפה נעשה רק להודות להקב"ה.
  - באהבה – זכירת על שהקציפו ה' במדבר ולא היו אוהבין אותו.
  - ובק"ש יש זכירות יציאת מצרים. ענף יוסף, בה"ט ס:א
  - וי"א דאין לכוון לדברים אלו, דאינן שייכים לק"ש, וגם בלאו הכי אין יוצאין ע"י מצות זכירה דצריך להיות בפה. ענף יוסף – נוהג כצאן יוסף
- יש לכוון כאילו הציל הקב"ה אותך מכבשן האש, דאין אש אוכלת כדת השקר. ענף יוסף
- מב' סיבות אלו, אין לעכב הגאולה – דהקב"ה יכול לעשות כל מה שירצה, ואנו העם הנבחר. דובר שלום

וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל

- להר סיני. עץ יוסף
- הקרבת אותנו להוותדע על ידינו שמך הגדול. דובר שלום

סֶלָה בֶּאֱמֶת,

- ע"י התורה שנקראת אמת. עץ יוסף
- בשביל מדת אמת שיש לכלל ישראל, ובשביל התורה שנקרא אמת, ובשביל אמת של הקב"ה לקיים הבטחתו. עיון תפלה

לְהוֹדוֹת לְךָ

וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה.

- בלא שום אהבה אחרת. עץ יוסף
- ע"י ק"ש. עץ יוסף
- נכלל בזה כמה חיובי זכירות – מ"א ס:ב – כוונות
  - "ובנו בחרת" = מעמד הר סיני.
  - "לשמך הגדול" = מעשה עמלק.
  - "להודות לך" = ולא לדבר לשה"ר, מעשה מרים.
  - "וזכרתם את כל מצות" = שבת ששקולה כנגד כל המצות.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה.

- ואינו תלוי בדבר וא"א להיבטל. עץ יוסף, דובר שלום

שמע

(יחיד אומר: **אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן.**)

- שם אל מורה על יוכלת השם.
  - מלך - על השגחת ה'.
  - נאמן - ליתן שכר ועונש. ענף יוסף, עיון תפלה

(דברים, ואתחנן ו:ד)

מכסין העיניים באמירת שמע, להראות שמאמינים בלא שום פילוספיא. עץ יוסף

- נ"ל עוד, דמאמינין גם מה שא"א לראות בעינים.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

- ה' שהוא עתה אלהנו, עתיד להיות ה' א' לכל האומות. רש"י
- ה' אלהנו ולבדו נעבוד בלא צירוף. וכמו בדברי הימים ב, יג:י. רשב"ם
- מדת הדין ומדת הרחמים הן א', ואין שינוי אלא בנו. לב אליהו שביבי לב א:עו, ב:פח. דובר שלום "עלינו"
- יכוון שהקב"ה שהוא אלקינו מיוחד בז' רקיעים ובארץ ובד' רוחות. עץ יוסף
- כל המכוון ב"אחד" [גמטריא י"ג], ניצול מגיהנם [דכתיב אש י"ג פעמים במתן תורה] וזוכה לגן עדת [דכתיב גן י"ג פעמים בבראשית]. עץ יוסף
- ה' שהיה קודם העולם, הוא אלקינו עכשיו, וגם ה' לעתיד. ענף יוסף שבת
- ה' שברא העולם הוא אלקינו ומשגיח עלינו בלא שום אמצעי. ענף יוסף שבת
  - ה' שהכל מודים במציאותו, רק סבירא להם דהוא גדול כ"כ ולכן אין לו שום קשר בהעולם ומסר השגחתו לאחרים, אנו אומרים דהוא ג"כ אלקינו. עיון תפילה
- אחד = דאין דומה לו. עיון תפילה
- ה' אלקינו כנגד "אנכי", ה' אחד כנגד "לא יהיה לך". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל: יְיָ אֱלָהֵנָא, יְיָ חַד.

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

- עי"ז נותן הודאה להקב"ה שאנו בחלקו שהוא מלך גדול לעולם. עץ יוסף
- קיי"ל ד"שמע" מלכות [ר"ה לב:, ברכות יג:], לכן אמרינן אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו וכו'." עיון תפלה

(דברים, ואתחנן ו:ה)

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

- לעבוד מחמת אהבה ולא מחמת יראה. רש"י
- שיחפוץ בכל כוחו שיתקדש שמו. ענף יוסף שבת
- רמז ל"לא תשא" דמי שאהב המלך לא ישבע בשמו לשקר. מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

בְּכָל-לְבָבְךָ

- בב' יצריך. רש"י
  - הפרישות הגדולה, לעשות דברים גשמיים לשם השם. לב אליהו ב:ה, מערכת תשובה ג' – גר"א
  - להכניע תאוותיו לכל דבר עבירה ורשות. ובאותן כוחות יתאוה לעשות רצון ה'. עץ יוסף
    - דזה קשה יותר, ולפום צערא אגרא. עץ יוסף
      - וזה גדול ממה שיכולין המלאכי השרת לעשות. עץ יוסף
    - גם עי"ז לא יביא לידי עבירה.
  - דמחמת רוב אהבה אין יצרו יכול להסיטו, ולכן מהפך לעוזרו. ענף יוסף שבת
- ד"א שלא יהיה לבך חלוק על המקום. רש"י
- שאוהב את ה' עד שישגה בה תמיד ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה. ארחות צדיקים שער ה' "דבר"

וּבְכָל-נַפְשְׁךָ

- אפי' נוטל נשמתך. רש"י
  - כתב חז"ל "הוא נוטל" ולא "הן נוטלין", דאם אדם מוסר נפש הקב"ה נוטל נפשו להעלותה עם הצדיקים. עץ יוסף – אלשיך
- ג"פ בק"ש לרמוז על ג' דינים שיהרג ואל יעבור –
  - ע"ז, ג"ע ושפיכת דמים.
  - בפרהסיא בכוונה להעביר על הדת.
  - בשעת גזירה אפי' בצנעה. עץ יוסף
- שמניח כל עסקי נפשו משום רוב אהבתו, ולא ירגיש כלל, עד שאין שום מצוה שקשה ממנו לעשות. ענף יוסף שבת
- אהבת הלב הוא אהבה טבעית למי שקרוב לו, וצריך להוסיף עליו גם אהבת הנפש דהוא ע"י הכרה במעלת הקב"ה. עיון תפלה

וּבְכָל-מְאֹדֶךָ:

- בכל ממונך. רש"י
  - יש אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאודך. רש"י
  - מחמת רוב אהבתו, לא לקח ממון לחשבון בעשית מצוות. ענף יוסף שבת
- ד"א בכל מדה ומדה שמודד לך בין הטוב בין הפורענות. רש"י
  - דכן מצינו בתורה דמדה טובה ומדה רעה נקראו "מאוד". עץ יוסף
- דרשינן "בכל נפשך" לע"ז, ו"בכל מאודך" לכל איסורים. דמצות ואהבת לעשות רצון הקב"ה, ויש מצוה "וחי בהן" בשאר מצוות, רק בע"ז בעצם הוא נגד אהבת ה'. פחד יצחק חנוכה מילואים למאמר א'
  - ולכן בשעת השמד צריך למסור נפשו על כל מצוה, דאע"ג דעצם האיסור מותר, יש כאן בגידה בהקב"ה ונכלל ב"ואהבת". פחד יצחק

האומר פסוק זה בכוונה הוה כאילו עשאו. עץ יוסף – חיי אדם

וְתִרְחַם, יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ, וּבְכָל נִכְסֶךָ.

(דברים, ואתחנן ו:ו)

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה

- זה פי' איך להגיע לאהבת השם – ע"י לימוד תורה. לב אליהו מערכות תשובה ג', עיון תפלה – ספרי
  - ומתאים עם פי' "בכל לבבך" ר"ל בב' יצריך – דבראתי תורה תבלין. לב אליהו

אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם

- "היום" – לא יהיו בעיניך כדיטוגמא ישנה, אלא כחדשה. רש"י

עַל-לְבָבֶךָ:

- וע"י כן מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו, וזהו האהבה. רש"י
- על ב' יצריך – שדברי תורה מסייע היצה"ט, ומכניע היצה"ר. ומי שבטל מדברי תורה יעלה היצה"ר ויקטרג. עץ יוסף – זהר

וְיהוֹן פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין, דַּאֲנָא מְפַקֵּיד לָךְ יוֹמָא דֵּין--עַל לִבָּךְ.

(דברים, ואתחנן ו:ז)

וְשִׁנַּנְתָּם

- לשון חידוד, שיהיו מחודדין בפיך, שאם ישאלך דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד. רש"י

לְבָנֶיךָ

- אלו התלמידים הקרוי בנים. רש"י
  - דרש כן כאן, דבנים כפשוטו משמע קטנים, ולהם אין חיוב לשנן ר"ל להעמידם על עומק ההבנה, וזה רק לתלמידים גדולים. עיון תפלה
    - משא"כ ב"ולדמתם אותם את בניכם" דרשו כפשוטו, ללמד בנים לשה"ק ו"תורה צוה לנו". עיון תפלה
  - וגם אינו יוצא מידי פשוטו. עץ יוסף

וְדִבַּרְתָּ בָּם

- דלא יהא עיקר דבורך אלא בם. רש"י
- "בם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים. רבי אחא אומר ודברת בם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי." יומא יט:
  - נראה דהדברים סותרין דמתחילה משמע דאסור לדבר בשאר דברים, ואח"כ משמע דמותר, רק שהתורה יהיה עיקר. וי"ל דיש ב' פירושים ל"דבר" א' דיבור בפה, ובזה ודאי א"א שלא לדבר שאר דברים. אבל יכול לפרש דהוא הנהגה, וכל הנהגת האדם יהיה ע"פ התורה. עץ יוסף – ר' אברהם מוילנא
- "בם" – רמז לאות ראשונה דתורה שבכתב ואות ראשונה דתורה שבע"פ. עץ יוסף

בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ

- בזמן שעוסק בפרנסת ביתך. עץ יוסף

וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ

- אע"ג שטרוד באותו שעה, צריך ללמד כפי היכולת. עץ יוסף
- בדרך מיתה, אפי' כשאדם חלוש. עץ יוסף

וּבְשָׁכְבְּךָ

- רמז לזמן יסורין, "שכב על צדך השמאלי וכו'." דאפי' בשעת יסורין צריך ללמוד תורה. עץ יוסף
- מי שחושב בהתורה על מטתו תלך נשמתו למחיצה העליונה ושונה הנשמה שם. עץ יוסף – זהר

וּבְקוּמֶךָ:

- אם יעלה לגדולה, עדיין צריך ללמוד תורה. עץ יוסף
- זמן שכיבה וזמן קימה. ולמדנו כן ממש"כ "בשבתך בביתך וכו'," דדרך ארץ דברה תורה. רש"י

ד' זמנים – בשבתך בביתך = חצי שני של לילה, בלכתך בדרך = חצי שני של יום, בשכבך = חצי ראשון דלילה, ובקומיך = חצי ראשון דיום. עץ יוסף – גר"א

- והוזכר חצי שני דלילה תחילה, דיש בו מעלה יתירה – דיש בו שבירת קליפות שנתגברו בלילה, וגם קליפת הגוף שקשה מאוד לעלות ממטתו ללמוד באותו שעה. עץ יוסף – גר"א

וְתַתַּנִּינוּן לִבָּנָךְ, וְתַמְלֵיל בְּהוֹן, בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתָךְ וּבְמֶהָכָךְ בְּאוֹרְחָא, וּבְמִשְׁכְּבָךְ וּבְמִקְיְמָךְ.

(דברים, ואתחנן ו:ח)

וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת

- טט בכתפי ב', פת באפריקי ב'. רש"י

בֵּין עֵינֶיךָ:

וְתִקְטָרְנוּן לְאָת, עַל יָדָךְ; וִיהוֹן לְתָפְלִין, בֵּין עֵינָךְ.

(דברים, ואתחנן ו:ט)

וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ

- כתיב "מזוזת" דא"צ אלא א'. רש"י
  - יש לעיין, דבמסורת שלנו כתיב "מזוזות", ואפשר דכן כוונת רש"י, וצ"ע.
- רמז ל"לא תחמוד" – ביתך ולא בית חבירך. מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

וּבִשְׁעָרֶיךָ:

- לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ועיירות. רש"י

טעם מצות מזוזה, סימן שכל קניני האדם הם להקב"ה, והוא בחסדו נתנם לו, ואסור להינות מהם קודם שנותן ברכה להנותנו. עיון תפלה

וְתִכְתְּבִנּוּן עַל מְזוּזָן וְתִקְבְּעִנּוּן בְּסִפֵּי בֵּיתָךְ, וּבְתַרְעָךְ.

והיה

(דברים, עקב יא:יג)

וְהָיָה אִם-שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי

- אם שמע בישן, תשמעו בחדש. וה"ה להיפך (לעיל ח:יט). רש"י

אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם

- שיהיו עליכם חדשים כאילו שמען היום. רש"י

לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ

- שלא לעשות בשביל כבוד, אלא מאהבה, והכבוד סופו לבא. רש"י
- שמיעת המצוות תבא לידי אהבת ה'. לב אליהו ב:יח

בְּכָל-לְבַבְכֶם

- עבודה שבלב זו היא תפלה. רש"י

וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

לא כתיב "בכל מואדכם" –

- דפרש"י דצריך "בכל מאודך" למי שאוהב ממון יותר מעצמו, וזה רק יחידים, ולכן כשמדברים לרבים א"צ. נ"ל, כלי יקר, עין יוסף
- לפי' דהוא על כל מדה שנתן הקב"ה, נראה דנכלל בפסוקים לקמן יז-יח. כלי יקר
- עיין אור גדליהו. עיין מפרשים על ברכות לה:.

וְיִהְיֶה, אִם קַבֵּל תְּקַבְּלוּן לְפִקּוּדַי, דַּאֲנָא מְפַקֵּיד יָתְכוֹן, יוֹמָא דֵּין--לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָכוֹן, וּלְמִפְלַח קֳדָמוֹהִי, בְּכָל לִבְּכוֹן, וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן.

(דברים, עקב יא:יד)

וְנָתַתִּי מְטַר-אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ

- כשעשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי. רש"י
- "בעיתו" – בלילות שלא יטריחו. רש"י
  - ד"א בלילי שבתות. רש"י
- כשעושין רצונו, גם המים בעבים הוא מארץ ישראל, ויש בזה ברכה. לב אליהו שביבי לב ב:קמו
- כשאתם מגשמים את אהבתכם להקב"ה ע"י עשיית המצוות, גם הקב"ה יגשם אהבתו לכם ע"י הגשם. תקון תפלה הקדמה לק"ש

יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ

- "יורה" – הנופלת לאחר הזריעה. רש"י
- "מלקוש" – הנופלת סמוך לקציר למלאת התבואה. רש"י
  - ולשון מלקוש = מאוחר. א"נ על שם שנופל על המלילות ועל הקשין. רש"י
  - א"נ שמל קשיהן של ישראל, כשהקב"ה מאחרו שבין בתשובה. עין יוסף
- נבואה ורוח הקדש. לב אליהו ב:יח – גר"א

וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ

- ולא אויביך. רש"י
- בלשון יחיד –
  - עיין מפרשים על ברכות לה:.
  - דמטר יורד בשביל יחיד. עין יוסף
  - מטר יורד בדרך כלל בשביל רבים, אבל הברכה היוצא ממנו כפי כל יחיד ויחיד. עיון תפלה
  - דיהיה כ"כ עד שכל א' צריך לאסוף שלו ואין א' יכול לעזור חבירו. אחרית שלום
- רמז ל"לא תגנוב" – דגנך ולא של חבירך. מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ:

- תירוש הוא יין חדש, דאם שותה ממנו הרבה נעשה רש בגופו. עין יוסף
- צהר לשון אור, דמדליקין שמן זית. עין יוסף
- חכמה בינה ודעת. לב אליהו ב:יח, ב:לז – גר"א

וְאֶתֵּן עִשְׂבְּךָ בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ; הִשָּׁמְרוּ לָכֶם, פֶּן-יִפְתֶּה לְבַבְכֶם

(דברים, עקב יא:טו)

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ

- כדי שלא תצטרך להוליכה למדברות. רש"י
- ד"א, שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך, ומונע ממנה ל' יום קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה. רש"י

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ:

- שברכה מצויה בפת בתוך המעים. רש"י
- מדהפסיק באכילת בהמה בין האסיפה לאכילה למדנו דחייב להאכיל הבהמה תחילה. עין יוסף
- הלכה ואגדתא. לב אליהו ב:לז – גר"א

וְאָתַּיִן עִסְקָא בְּחַקְלָךְ, לְבָעִירָךְ; וְתֵיכוֹל, וְתִסְבַּע.

(דברים, עקב יא:טז)

הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם

- דאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה. רש"י
  - עושר מסוכן מאד למי שאינו עשיר בדעת. עין יוסף
  - אע"ג דגם דקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעת קונו, אונס הוא ואין אדם נתפס על צערו. וברוב פעמים יהיה טוב לבסוף. עין יוסף
- דמיירי כאן במי שחביב עליהן ממונם יותר מהקב"ה [ולכן לא כתיב "בכל מואדכם"], ולכן יש חשש גדול שיפתה לבבכם וכו'. לב אליהו א:כז
- לבבכם - דאין ליצה"ר שליטה על השכל, רק הלב. לב אליהו שביבי לב ג:כח
  - היצה"ר מפתה הלב, ואז עושה דברים כנגד השכל. לב אליהו ב:יח
- "יפתה" לשון הרחבה, דע"י הצלה הרחיב לב האדם ונעשה גס רוח. עיון תפלה

וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים

- וסרתם מן התורה, ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים, דכיון שפורש מן התורה, הולך ומדבק בע"ז. רש"י
  - משל לרכבת שסר קצת מן המסילה, אובד הכל. לב אליהו שביבי לב ג:כח
- הסר מן התורה כאילו עובד ע"ז. עין יוסף
- "אלהים אחרים" – דהן אחרים לעובדיהן. רש"י

וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:

- ועבדתם בכוונה לקבל מהם שום טובה, ואח"כ והשתחויתם להם אע"פ שיודע שאין מקבלים מהם כלום. דובר שלום

אִסְתְּמַרוּ לְכוֹן, דִּלְמָא יִטְעֵי לִבְּכוֹן; וְתִסְטוֹן, וְתִפְלְחוּן לְטָעֲוַת עַמְמַיָּא, וְתִסְגְּדוּן, לְהוֹן.

(דברים, עקב יא:יז)

וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם

- ה' מדת רחמים, דהכל כדי להחזירו למוטב. לב אליהו רשימות א'

וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר

וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ

- אפי' מה שאתה מוביל לה. רש"י
- אפי' יורד גשמים. עץ יוסף

וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה

- אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא.

* משל למלך ששלח בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקדו אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך, ולא השגיח ואכל יותר מצרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, ונטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין. רש"י

- וא"ת הלא נתנה ארכא לדור המבול, דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד. רש"י
- נבואה ורוח הקדש. לב אליהו ב:לז – גר"א
- רמז ל"לא תרצח", דמאן דקטל חתקטל. מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף
- בהצלת כלל ישראל הוא מעט מעט, ובעונש הכל בבת אחת. דובר שלום – מדרש איכה

מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם:

וְיִתְקַף רֻגְזָא דַּיְיָ בְּכוֹן, וְיֵיחוֹד יָת שְׁמַיָּא וְלָא יְהֵי מְטָרָא, וְאַרְעָא, לָא תִתֵּין יָת עֲלַלְתַּהּ; וְתֵיבְדוּן בְּפִרְיָעַ, מֵעַל אַרְעָא טָבְתָא, דַּיְיָ, יָהֵיב לְכוֹן.

(דברים, עקב יא:יח)

וְשַׂמְתֶּם אֶת-דְּבָרַי אֵלֶּה

- "את" לרבות הלכות ואגדות ומצות הכתובות באמירה, ולרבות טעמי מצות וסודי התורה ומעשה בראשית ודקדוקי סופרים. עץ יוסף
- "אלה" גמטריא ל"ו – ל"ו מסכתות, ל"ו טפחים בלוחות, ול"ו לוגין הוא ט' קב המטהר את האדם. עץ יוסף
- "ושמתם" רמז לג' עבירות דלעולם הנכרים גוזרין עליהן – שבת, מילה, תורה. בן יהוידע ר"ה יט. ד"ה שלא

עַל-לְבַבְכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם

- גם אחר שתגלו היו מצויינים במצות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. רש"י
- זה העצה כנגד היצה"ר – משכוהו לבית מדרש. לב אליהו שביבי לב ג:כח
- וצריך שלא יהא שום חציצה – ר"ל בלא להרהר בדברים אחרים. ובלא עבירות המפסיקות. לב אליהו שביבי לב ג:כט

וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל-יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:

- תחילה התפילין של יד דהוא כנגד הלב, ורק אח"כ ממילא נתקן השכל [תפילין של ראש]. לב אליהו ב:יח

וּתְשַׁוּוֹן יָת פִּתְגָמַי אִלֵּין, עַל לִבְּכוֹן וְעַל נַפְשְׁכוֹן; וְתִקְטְרוּן יָתְהוֹן לְאָת עַל יַדְכוֹן, וִיהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכוֹן.

(דברים, עקב יא:יט)

וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם

- שלימודך תם, ליתן ריוח בין הדבקים. עין יוסף
- בלשון רבים, דצריך לעשות למוד צבורי לכונן ישיבות ובתי תלמוד לחנך בנים. עיון תפלה

אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם

- משעה שהבן יודע לדבר, למדהו תורה צוה לנו משה. [או פסוק ראשון דשמע עין יוסף] מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו משיח עמו בלה"ק, ומלמדו תורה, ואם לא עשה כן ה"ה כאילו קוברו. רש"י

בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:

- לא כתיב "בשבתכם" [אע"ג דמיירי כאן בבניכם], דעיקר חינוך ע"י דוגמא עצמית. ר' שטרן 257 – אלטר מקלם
- לשון יחיד, דאין האב יכול לסמוך על לימוד ציבורי, אלא גם בתוך ביתו צריך לחנך ילדיו. עיון תפלה
- יש כאן ה' עניני עבודה – לב, עיניים, נפש דהוא הרצון, ידים דהן כלי מעשה, ודיבור. דובר שלום

וְתַלְפִּיון יָתְהוֹן יָת בְּנֵיכוֹן, לְמַלָּלָא בְּהוֹן, בְּמִתְבֵּךְ בְּבֵיתָךְ וּבְמֵהָכָךְ בְּאוֹרְחָא, וּבְמִשְׁכְּבָךְ וּבְמָקִימָךְ.

(דברים, עקב יא:כ)

וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְתִכְתּוֹבְנוּן עַל מְזוּזָן וְתִקְבְּעִנּוּן בְּסִפֵּי בֵּיתָךְ, וּבְתַרְעָךְ.

(דברים, עקב יא:כא)

לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם

- קאי על מצות מזוזה ולימוד תורה. עין יוסף
- מכלל הן אתה שומע לאו. רש"י
- המת א"א להוסיף זכות, אבל אם מניח בנים ותלמידים שלימד יכול להוסיף, ולכן עי"ז ירבו ימיכם על האדמה. הרב מבלז
- רמז ל"כבד את אביך". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם

- "להם" – ולא לכם, מכאן לתחיית המתים מן התורה. רש"י
- אריכות ימים אינו אלא ע"י עשיית מצוות, ולכן אם יושב באר"י וקיים כל מצוות התליות בארץ בזה ירבו ימיכם. הרב מבלז

כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:

- חיים שמיימיים הרוחניים של תענוג עוה"ב, כשעדיין הוא בעוה"ז. לב אליהו א' יב, שביבי לב ב:קז
  - חיים שא"צ לטרוח בפרנסה – כדי שיכול להמשיך ללמוד תורה. לב אליהו ג:יב
- כמו שהשמים השפיע על הארץ, כן אתה ישפיע על אחרים. עין יוסף
- כמו ששמים וארץ קיומם דבוקים תמיד, כן ישראל והארץ. דובר שלום

בְּדִיל דְּיִסְגּוֹן יוֹמֵיכוֹן, וְיוֹמֵי בְּנֵיכוֹן, עַל אַרְעָא, דְּקַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתְכוֹן לְמִתַּן לְהוֹן--כְּיוֹמֵי שְׁמַיָּא, עַל אַרְעָא.

ויאמר

(במדבר, שלח טו:לז)

נסמכה פרשת ציצית למקושש וע"ז לפי שאף היא שקולא כנגד כל המצוות. רש"י

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

- "לאמר" כאן לחזק הענין. עץ יוסף
- דבר לשון קשה כנגד עונש, ולאמר לשון רכה כנגד שכר, דהציצית מזכירין אותנו על ב' דברים אלו. אחרית שלום
- כוונת לאמר שאמר דברים ברורים, דלא כתוב בתורה אלא הכללים, אבל גם כל דקדוקים ופרטים נמסרו למשה. עיון תפלה – הכתב והקבלה

וַאֲמַר יְיָ, לְמֹשֶׁה לְמֵימַר.

(במדבר, שלח טו:לח)

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם

- כלל בתורה – "דבר" כלל המצוה, "ואמרת" הפרטים. עץ יוסף – ר' בחיי
  - י"מ דבר הדין, ואמרת הטעמים. ולכן כוונת הפסוקים – דבר ועשו להם ציצית וכו', ואמרת למען תזכרו וכו'. עיון תפלה – גר"א

וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת

- על שם הפתילים התלויים. רש"י
  - ד"א על שם וראיתם אותו. רש"י
  - י"א דכאן הוא לשון יוצא "כציץ השדה", שהם יוצאים מן הכנף, אבל לקמן "והיו לכם לציצית" הוא מלשון הסתכלות. עיון תפלה
- הח' חוטין כנגד ח' ימים בין יציאת מצרים (י"א שחיטת הפסח) לקריאת ים סוף. רש"י

עַל-כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם

- כנגד "ואשא אתכם על כנפי נשרים". רש"י
  - דוקא בעל ד' כנפים כנגד הד' לשונות של גאולה. רש"י
- נוטפות על הכנף – תוך ג' אצבעות ולמעלה ממלא קשר גודל. עץ יוסף

וְנָתְנוּ

- שלא יארגוה עם הבגד. עץ יוסף

עַל-צִיצִת הַכָּנָף

- על = עם. עץ יוסף

פְּתִיל תְּכֵלֶת:

- "תכלת" – צבע ירוק של חלזון. רש"י
- כנגד מכת בכורות, דהוא שיכול בכורות, ושיכול בתרגום "תכלא". וגם מראתו דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. רש"י
  - מה קשר יש בזה למכת בכורות?
- הל"ב חוטים כנגד הל"ב נתיבות פליאות חכמה. ענף יוסף – ר' בחיי

מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתֵימַר לְהוֹן, וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרֵסְפְּדִין עַל כַּנְפֵי כְּסוּתְהוֹן, לְדָרֵיהוֹן; וְיִתְּנוּן עַל כְּרֵסְפַּד כַּנְפָא, חוּטָא דִּתְכִילְתָא.

(במדבר, שלח טו:לט)

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת

- הויה א' לכולן, דהד' ציציות מעכבין זא"ז. עץ יוסף

וּרְאִיתֶם אֹתוֹ

- חותם מלכות עליכם. עץ יוסף
- הזהיר בצצית זוכה לקבל פני שכינה. נדחי ישראל ז' – גמ' מנחות
- י"מ אותו = הפתיל תכלת. עיון תפלה – אב"ע
  - י"מ כל הציצית. עיון תפלה – רמב"ם ורבותינו
    - דאין "ציצית" לשון נקבה. עיון תפלה

וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה

- שגמטריא "ציצית" 600, עם ח' חוטין וה' קשרים הוא תרי"ג. רש"י
  - וצ"ע, דלעולם כתוב חסר, "ציצת"? וי"ל דמאחר דכתיב כאן "לציצת" הלמ"ד משלים הג' פעמים דכתיב "ציצת". תוס' מנחות לט. ד"ה לא
  - מש"כ רש"י דצריך ה' קשרים, אין שום מקור בש"ס. ואפשר דלמד ממנחות [לט.] דאמר דאין פוחתין מז' חוליות. ולכן עושין קשר א' מתחילה, ואח"כ חוליא א' של לבן וא' של תכלת וקושר, וכן עושין עוד ב' פעמים. ומסיים בחוליא של לבן וקושר קשר חמישית. תוס'

וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם

- ראייה מביא לידי זכירה, וזכירה מביא לידי מעשה. עץ יוסף
- כתיב חסר – דע"י לבישת ציצית כרואי תעשו את עצמכם כבריה חדשה שתרגישו נשמה האלקית שבקרבכם. לב אליהו מערכות תשובה יד

וְלֹא-תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם

- זו מינות. עץ יוסף
- לא לעשות עבירה לשמה אא"כ א"א בענין אחר. מוסר הנביאים שופטים ה:יט – העמק דבר
  - ולכן סמך פרשת ציצית למקושש, דהוא עשה לשם שמים, אבל מ"מ לא היה ראוי לו לעשות כן. מוסר הנביאים

וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם

- זו עריות. עץ יוסף
- רמז ל"לא תנאף". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף
- צ"ע הסדר להיפך, דתחילה העין רואה ואח"כ הלב חומד? י"ל דהאיסור החמור בהסתכלות אינו בראייה ראשונה לפי תומו, רק אם הולך אחר לבו להמשיך לראות. ר"צ טלר
  - י"מ דשניהן אמת, הלב מצוה לעניים להביא מראות של תאוה, והעניים רואה וחוזר הלב לחמוד. עיון תפלה
- דבר מעניין בפסוק זה, דיש ראייה זכירה ועשייה של מצוות, וגם ראייה חימוד הלב ועשייה של עבירות. נ"ל

אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

- הלב והעניים מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות. העין רואה והלב חומד והגוף עושה. רש"י
- זו ע"ז. עץ יוסף

וְיהוֹן לְכוֹן, לִכְרֶסְפְּדִין, וְתִתְחַזוֹן יָתֵיהּ וְתִדְכְּרוּן יָת כָּל פִּקּוֹדַיָּא דַיְיָ, וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן; וְלָא תִּטְעוֹן בָּתַר הַרְהוּר לִבְּכוֹן, וּבָתַר חֵיזוּ עֵינֵיכוֹן, דְּאַתּוּן טָעַן, בָּתְרֵיהוֹן.

(במדבר, שלח טו:מ)

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתָי

- הוקש זכירה לעשייה, אם חישב לעשות מצוה ונאנס מעלה הכתוב כאילו עשה. עץ יוסף
- ללמד לעשות משמרת למשמרת. עץ יוסף
- רמז ל"זכור את יום השבת" דהוא שקול ככל התורה. מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף
- כפל הדברים משום הב' בחינות של הקב"ה, דצריכים אנו לעשות לשמו ד"שם" הקב"ה הוא מה שמשיגים מכבודו, אבל גם צריכים לזכור דמקור המצות מעצמותו הנסתר מעין כל חי. עיון תפלה

וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

- דע"י ציצית מתדמה לשרפי מעלה. עץ יוסף
- זה עיקר תכלית המצוות, שיכולין להיות קדושים לקבל שפע מהקב"ה. ח"ח הקדמה

רק הזכירה ועשייה אחר "לא תתורו" מביאה לידי "והייתם קדושים". לב אליהו שביבי לב ב:ד, ב:ח – ח"ח

בְּדִיל דְּתִדְכְּרוּן, וְתַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוֹדָי, וּתְהוֹן קַדִּישִׁין, קֳדָם אֱלָהֲכוֹן.

(במדבר, שלח טו:מא)

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

- ה' – נאמן לשלם שכר, אלהיכם – נאמן ליפרע. רש"י
- רמז ל"לא תענה ברעך עד שקר". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים

- ע"מ כן, שתקבלו גזרותי. רש"י
- ד"א, אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין וליפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת היא. רש"י – ב"מ סא:

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

- כפלות "אני ה' אלהיכם" – שלא יאמרו לא נעשה ולא נוטלים שכר, ע"כ אני מלככם. וכמ"ש ביחזקאל כ:לג. רש"י

אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן, דְּאַפֵּיקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, לְמִהְוֵי לְכוֹן, לֵאֱלָהּ: אֲנָא, יְיָ אֱלָהֲכוֹן.

אמת ויציב

הט"ז תיבות אלו כנגד הט"ז פסוקים של שמע וויהיה. עץ יוסף

י"מ דיש מאה אותיות מאמת עד אמת 100 אותיות כנגד המאה ברכות. תקון תפלה

- עיי"ש שהאריך לבאר שא"א למצוא כן ע"פ דקדוק, וגם לא מסתבר לומר דכך היא אם ממלאין את החסרון וכדומה, מאחר דלא היו כותבין ברכות בשעת אנכנה"ג. תקון תפלה

אֱמֶת

- כנגד שמע.
- מוסיפין אמת על שם גאולה העתידה על שם "אהיה אשר אהיה" ד"אהיה" פעמים "אהיה" = אמת. חת"ס הגדה אמר ראב"ע
  - ולא כתוב כן בתורה, דלא רצה לרמז לגאולה העתידה, דהכל כתוב בסיני קודם חטא המרגלים, דעדיין לא נגזר עליהן עוד גלות. חת"ס
- י"מ דקאי על הקב"ה, וי"מ דקאי על לקמן "הדבר הזה". ענף יוסף
  - למ"ד דקאי על הקב"ה, צריך להפסיק מעט אחר "ואדיר", דמ"ומתוקן" קאי על "הדבר הזה" לכ"ע. ענף יוסף
- "אמת" ז' פעמים [לא בנוסח שלנו] כנגד חצבה עמודיה שבעה. תקון תפלה - אבודרהם

וְיַצִּיב,

- לא קאי על השכינה, אלא על "הדבר הזה." תוס' ברכות יב. ד"ה אמת
- כנגד "ברוך שם". ומאחר דהוא גנוב ממלאכים, אמרינן ויציב בלשום ארמי שלא הכיר בה המלאכים. עץ יוסף

וְנָכוֹן

- כנגד "ואהבת". ע"ש והכן לבבם אליך. עץ יוסף

וְקַיָּם,

- כנגד "והיו הדברים". ע"ש ודבר אלקינו יקום לעולם. עץ יוסף

וְיָשָׁר

- כנגד "ושננתם". דצריך דברי תורה להיות ישרים בפיו. עץ יוסף

וְנֶאֱמָן,

- כנגד "וקשרתם", דתפילין מורה על כבישת תאוות, על שם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך." עץ יוסף
  - שתפילין הן עד נאמן על המניחם שהוא עבד השם. עיון תפלה

וְאָהוּב

- כנגד "וכתבם על מזוזת", דע"י המזוזה יש השראת השכינה בבית, ע"ש "אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך". עץ יוסף, עיון תפלה
  - ועל שם "אוהב ה' שערי ציון". עיון תפלה

וְחָבִיב,

- כנגד "והיה" דדרשינן "אם שמוע תשמעו" אם חוזר על הישן יכול לשמוע גם החדש. ואם התורה חביב עליו אז חוזר על הישן כאילו הוא חדש. עץ יוסף
  - חיבה הוא התגלות אהבה שבלב, ואנחנו עושין זאת ע"י עשיית המצוות. עיון תפלה

וְנֶחְמָד וְנָעִים,

- כנגד ב' פסוקי ברכה – "ונתתי מטר... ונתתי עשב." עץ יוסף
  - אסיפת התבואה לאוצר נחמד, ששם צוה הקב"ה ברכתו. עיון תפלה
  - נעים כולל גם "הנאה" ע"י אכילת התבואה. עיון תפלה

וְנוֹרָא

- כנגד "השמרו לכם פן יפתה וכו'," דנורא לסור מן הקב"ה חלילה. עץ יוסף, עיון תפלה

וְאַדִּיר,

- כנגד "וחרה אף וכו'," דאדיר הקב"ה לפרוע מרשעים. עץ יוסף, עיון תפלה

וּמְתֻקָּן

- כנגד "ושמתם", ע"פ פרש"י דמיירי בעשיית מצות בגלות, דגם בגלות צריכין אנו לעשות תקנות כדי לשמור המצוות. עץ יוסף
  - * דשימת התפילין במקום הראוי מתקן אותם. עיון תפלה

וּמְקֻבָּל,

- כנגד "ולמדתם אותם" דקבלנו על עצמינו ועל זרעינו לעשות התורה. עץ יוסף
  - * דהוא לימוד בע"פ, דהוא מה שקבלנו מרבותינו. עיון תפלה

וְטוֹב

- כנגד מצות מזוזה דשמר הבית וממות לבד מה שמקיים על ידו מצוה, וזה טוב. עץ יוסף

וְיָפֶה

- כנגד "למען ירבו" ע"ש "ומה יפה ירושתינו" דאר"י יפה מכל הארצות. עץ יוסף, עיון תפלה

הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

- אפי' אחר החורבן דאין היופי נראת באר"י, עדיין יפה בעינינו, שיודעים שעתיד הקב"ה להחזיר יופיה יותר ממה שהיה מתחילה. עיון תפלה

אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ,

- אע"ג דהוא מלך לכל העולם, מיחד מלכותו עלינו. עץ יוסף
- כנגד ק"ש שהוא קבלת עול מלכות. תקון תפלה - כלבו

צוּר יַעֲקֹב,

מָגֵן יִשְׁעֵנוּ,

- ואם לא נראה כן, רק כדי למרק עוונותינו. עץ יוסף
- מזכירין כאן הב' ענינים כלולים בשם "אלהים", א' שהוא מלך אשר אליו תכרע כל ברך, וב' שהוא מגן ישענו בהשגחה פרטית. עיון תפלה

לְדֹר וָדֹר הוּא קַיָּם, וּשְׁמוֹ קַיָּם, וְכִסְאוֹ נָכוֹן,

וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת.

- נשבע בשמו וכסאו ומלכותו – "כי יד על כס יה", וודאי יעשה למען שמו וכסאו ומלכותו. עץ יוסף

וּדְבָרָיו חַיִּים

- כמש"כ דכל דיבור שיצא מפי הקב"ה בא לכל א' מישראל וא"ל מקבלני אתה עליך. ואמר הן. ונשקו על ראשו. עץ יוסף
- דעל כל דיבור ודיבור נברא מלאך. עץ יוסף

וְקַיָּמִים,

נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ, עַל בָּנֵינוּ וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ, וְעַל כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבָּדֶיךָ.

עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים,

דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד,

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבֹר.

- אלו המצוות. עץ יוסף

אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ, גֹּאֲלֵנוּ גֹּאֵל אֲבוֹתֵינוּ, יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ, פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ, אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ.

עזרת אבותינו

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם,

- עזרת גמטריא מיכא"ל מלכיא"ל שננדיא"ל – דהן המלאכים שעזרו יעקב נגד עשו. ענף יוסף שבת
- ר"ת "עזרת אבותינו אתה" גמטריא ע"ב כנגד שם ע"ב שבו נקרע הים סוף. ענף יוסף

מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

- ע"י מה שהיה עזרת אבותינו – מעשה אבות סימן לבנים. ענף יוסף שבת
- מגן = שלא ראה השונאים בעיניו.
  - מושיע = שניצל מיד השונא.
  - עזרה = שרואה מפלת השונאים. ואין אדם זוכה לראות מפלת שונאיו אא"כ ניצול בזכות עצמו. ולכן האבות זוכין לעזרה, אבל בניהן שניצולין מחמת זכות אבות זוכה רק למגן ומושיע. עץ יוסף
  - יש לעיין, דזה להיפך מסדר שאמרינן בשמנה עשרה – מלך עוזר ומושיע ומגן. נ"ל

בָּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ,

- ואעפ"כ... עץ יוסף

וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי אָרֶץ.

- עד סוף דורות. עץ יוסף
- אפי' למקום שאין שם ארץ כי אם תוהו וישימון. עץ יוסף

אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ,

- כנגד פרשת והיה דהוא קבלת עול מצוות. תקון תפלה - כלבו

וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל לִבּוֹ.

- תורתך = שבכתב. ודברך = שבע"פ. עץ יוסף

אֱמֶת, אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ,

- "אדון לעמך" הכוונה ברצון עמך, משא"כ אילו כתיב "אדון עמך". עיון תפלה
- כאן "אמת" הוא שם תואר להקב"ה, ולכן לא אמרינן "אמת שאתה" כדלעיל. אחרית לשלום

וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם.

אֱמֶת, אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן,

- בגאולה ראשונה ובגאולה אחרונה. עץ יוסף

וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ.

- אפי' ישועה קטנה אינו אלא ממך. עץ יוסף

מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ.

- אפי' לא היינו עבדים צריך גאולה ממצרים דהוא מקום ע"ז וזימה, והיא ערות הארץ. עיון תפלה
- חייב כל יום לראות כאילו יצא ממצרים. ולכן אמרינן "גאלתנו". עץ יוסף
- כנגד פרשת ציצית דיש בו יציאת מצרים. תקון תפלה – כלבו
- מצרים היה בשיטת עבדות אכזריה יותר מכל ארצות. עיון תפלה

כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ,

- "כל" לרבות בכור שאר אומות, ובהמות במצרים, ובכור מצרים במקום אחר. עץ יוסף

וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ, וְיַם סוּף בָּקָעְתָּ,

וְזֵדִים טִבַּעְתָּ, וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ,

- טביעת מצרים התחיל גם קודם גמר העברת ישראל. עץ יוסף, עיון תפלה

וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם, אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר.

- רמז דהא' שבהם שאמר "לא ידעתי" נותר, דפרעה חי ונעשה מלך בנינוה. עץ יוסף

עַל זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים

- בשירת הים. עץ יוסף
- "על זאת" ר"ל הישועה, דאין אמרים שירה על מפלת רשעים לבד, רק כשעי"ז צמח ישועה לצדיקים. אחרית לשלום

וְרוֹמְמוּ אֵל,

- "זה אלי וארוממנהו". עץ יוסף

וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִרוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת, לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם,

רָם וְנִשָּׂא, גָּדוֹל וְנוֹרָא,

מַשְׁפִּיל גֵּאִים, וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים,

מוֹצִיא אֲסִירִים, וּפוֹדֶה עֲנָוִים,

וְעוֹזֵר דַּלִּים,

- יכול כל אדם לקבל ה"עזרת דלים" ולעשות תפילתו תפילת דל אם חושב דהוא דל בתורה ומצוות. ענף יוסף שבת

וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו.

- ד' לשונות – מוציא אסירים כנגד והוצאתי, פודה ענוים כנגד וגאלתי, עוזר דלים כנגד והצלתי, ועונה לעמו כנגד ולקחתי. עץ יוסף

תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן,

בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ.

- ברוך מעצמו, מבורך ע"י הצדיקים. עיון תפלה

מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה

בְּשִׂמְחָה רַבָּה,

- דשיר תלוי בשמחה. עץ יוסף, עיון תפלה - אבודרהם

וְאָמְרוּ כֻלָּם:

- אפי' אומות העולם. עץ יוסף

(שמות, בשלח טו:יא)

מִי-כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה

- באותן שקורין עצמם אלהות – פרעה, סנחריב, נבוכדנצר, נגיד צור. עץ יוסף
- ממלאכי מעלה. רמב"ן
  - באלו שמשמשים לפניך במרום. רמב"ן

מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ

- כאן "כמכה" בדגש כדי שלא יקראו "מיכה" דמשמע דה' הוא מיכה. ענף יוסף, דרישה נא:א
  - משא"כ בתהילים "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" אין חוששין, רק כאן דמדבר על הים סוף, דפסל מיכה עבר בים. דרישה
- "מי כמוכה" ב"פ, כנגד ב' מיני שבח – העצם והפעולות. ברכות לג: חדושי גאונים ד"ה משל

נוֹרָא תְהִלֹּת

- "נורא תהילות" שיראו לומר תהילותיו, פן ימעטו. וכמש"כ (תהילים סה:ב) "לך דמיה תהילה." רש"י, עץ יוסף, רמב"ן – ר"א
- עשה נוראות ומתהלל בהם. רמב"ן
- נורא יותר מכל תהילות, להיפך מכשמתהללין בשר ודם בדברים שאין להם. עיון תפלה – מדרש שה"ט

עֹשֵׂה פֶלֶא:

- עושה בכל דור ודור. עץ יוסף

י"ב תיבות כנגד הי"ב שבטים והי"ב גזרים. עץ יוסף

לֵית כָּךְ מָנָךְ אַתְּ הוּא אֱלָהָא יְיָ, לֵית אֱלָהּ אֱלָּא אַתְּ אַדִּיר בְּקֻדְשָׁא; דְּחָיִל תֻּשְׁבְּחָן, עָבֵיד פְּרִישָׁן.

שִׁירָה חֲדָשָׁה

- עד שירת הים לא קראו אדם להקב"ה "מלך", המורה על ההשגחה שלו בעולם. עיון תפלה

שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל שְׂפַת הַיָּם,

יַחַד

- פלא ותימה גדול לשיר שירה חדשה יחד ס' רבוא ולכיון אות באות. וא"א אלא ע"י רוח הקדש. עץ יוסף – אלשיך

כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ:

(שמות, בשלח טו:יח)

יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

- אילו אמרו "ה' מלך" לא היה אומה ולשון שולטת בהן, אלא אמרו לשון לעתיד לבא. עץ יוסף, עיון תפלה - מכילתא
  - ד"ה' מלך" ר"ל שנתגלה כבודו בעולם, וזה לא נעשה עד גאולה אחרנה. ואילו היו מכירים בשלימות את נס קריאת ים סוף, ושכבר נתגלה כבוד הקב"ה, זה היה הגאולה השלמה. עיון תפלה
- לשון עתיד כסוד הברכות. רמב"ן
- ד' תיבות כנגד ד' תקופות, ט"ו אותיות נגד ט"ו מעלות, וגם כנגד ז' רקיעים וח' אוירים. עץ יוסף ברכת ק"ש

יְיָ מַלְכוּתֵיהּ, לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

- הודו על העבר, המליכו בהוה, ואמרו ימלוך לעתיד. (עץ יוסף)

צוּר יִשְׂרָאֵל,

- פותחין גאולה בצור, דקרא דלמדנו סמיכת גאולה לתפילה הוא, "ה' צורי וגואלי, יענך וכו'." עץ יוסף
  - צור מתחיל בצ', והוא רמז לגאולה עתידה [דכל מנצפ"ך מורין על גאולה] ע"ש צמח צמחתי לכם וכו'. עץ יוסף
- מזכירין ישראל, דהוא השיג תכונת מלכותו של הקב"ה לעתיד לבא. אחרית לשלום

קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, וּפְדֵה כִנְאֻמֶּךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל.

- מתפללים גם להחזיר הי' שבטים. עיון תפלה
- בשחרית מזכירין שם ישראל, ע"פ שלחני נא כי עלה השחר, דבאותו מעמד נקרא ישראל. אחרית לשלום
  - משא"כ בערבית מזכירין שם יעקב, דיעקב תקן תפלת ערבית דכתיב "ויפגע במקום" ובאותו זמן נקרא רק יעקב. אחרית לשלום

גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ, קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל.

- מזכירין ישראל ה' פעמים – כנגד הד' גאולות וא' כנגד גאולת הנפשות מיד הקליפות. עץ יוסף
  - כנגד הה' פעמים שנזכר "בני ישראל" [במדבר ח:יט] להראות חיבתן של ישראל לפני המקום [כפרש"י שם]. (לב אליהו זכרון צבי ביאורים בחומש ג', תקון תפלה, אחרית לשלום

הקדמה:

שמנה עשרה כנגד הקרבת תמידים –

- ג' ברכות ראשונות כנגד עבודת הדם. דהוא הקרבת הנפש אל הקב"ה.
- הברכות אמציעות כנגד עבודת האימורים. דהוא הקרבת הגשמיות לעבודת ה'.
- ג' ברכות אחרונות כנגד הנסכים. דהוא הודאה. רשר"ה

י"ח ברכות:

- כנגד י"ח אזכרות בשירת הים. תקון תפלה – אבודרהם
  - יש מונין מ"ויושע". תקון תפלה – אבודרהם
    - וכולל "יה" אלהי" "אדני". נ"ל
  - יש מונין מתחילת הנס עד ה' ימלוך. תקון תפלה – מחזור ויטרי
    - ומונה רק שם הוי"ה. נ"ל
- כנגד י"ח פסוקים בשירת הים. תקון תפלה – מדרש
  - עם "כי בא סוס פרעה." תקון תפלה
- כנגד י"ח פסוקים בעשרת הדברות. תקון תפלה – מדרש
  - אפשר דמונה מ"וידבר אלקים" עד "אל הערפל". תקון תפלה
- כנגד י"ח פעמים שמתפללין י"ח ברכות כל שבוע. תקון תפלה
- כנגד י"ח פעמים שכתיב "יראה" אצל הקב"ה בתורה. תקון תפלה
  - ולא חשיב מש"כ "יראת מַאלקיך" וכדומה דמורה על יראת עונש, ואנן מיירי ביראת רוממות. תקון תפלה
- כנגד י"ח פעמים שכתב "יראה" אצל הקב"ה במשלי. תקון תפלה
  - ועוד "חכם ירא וסר מרע" כנגד למלשינים, דהוא ירא ה' וסר מדרך המינות. תקון תפלה
- כנגד י"ח פעמים שמצינו "שמיעה" של הקב"ה לתפלה בתורה. תקון תפלה

סדר הברכות:

- מדרש הובא בשבלי הלקט [תקון תפלה] –
  - כשניצל אברהם מכבשן האש אמרו מלאכי השרת "מגן אברהם".
    - י"ג כשניצול מד' מלכים. תקון תפלה – פרקי דר"א
  - כשירד יצחק מהר המוריה, אמרו מחיה המתים.
  - כשבא יעקב ופגע בשערי שמים והקדיש שמו של הקב"ה אמרו "האל הקדוש".
  - כשבא גבריאל ולמד ליוסף ע' לשון, אמרו "חונן הדעת".
  - כשחזר ראובן בתשובה אמרו "הרוצה בתשובה.
  - כשהודה יהודה וסלח לו אמרו "חנון המרבה לסלוח".
  - כשאמר הקב"ה "וגאלתי אתכם" אמרו "גואל ישראל".
  - כשריפא רפאל את אברהם אמרו "רופא חולים".
  - כשמצא יצחק מאה שערים אמרו "מברך השנים".
  - כשבא יעקב למצרים ונתקבצו לו כל בניו אמרו "מקבץ נדחי ישראל".
  - כשצוה הקב"ה "ואלה משפטים" אמרו "מלך אוהב צדקה ומשפט".
  - כשטבעו מצרים בים אמרו "מכניע זדים".
    - משמע מכאן דמעולם היה ברכת המינים, רק שלא השתמשו בו שלא לצורך עד ימי ר"ג. תקון תפלה

* כשהבטיח יוסף להעלות עצמות יעקב לאר"י אמרו "משען ומבטח לצדיקים".
* כשבנה שלמה ביהמ"ק אמרו "בונה ירושלים".
* כשעברו ישראל בים סוף אמרו "מצמיח קרן ישועה".
* כשעלו צעקת בנ"י מן העבודה אמרו "שומע תפלה".
* כשירד שכינה לבין הכרובים במשכן אמרו "המחזיר שכינתו לציון".
* כשהכניס שלמה את הארון למקומו אמרו "הטוב שמך ולך נאה להודות".
* כשנכנסו בנ"י לאר"י ונתקיים "ונתתי שלום בארץ", אמרו "עושה השלום".
* וכשתקנו אנשי כנה"ג ברכות אלו, אמרו "ברוך חכם הרזים".

♦ נוסח התפלה –

* י"א דאנשי כנה"ג תקנו נוסח מדויקת לכל ברכה, תיבה בתיבה. תקון תפלה – נפש החיים, יעב"ץ
  • וכל שינוי נוסחאות שמצינו, מחמת טעות הדפוס וכדומה. תקון תפלה
* י"א שהקפידו רק על תוכן הברכה ועל חתימתה, אבל לא על נוסח מדויקת. תקון תפלה – טור קיג – אבודרהם
  • בכל הברייתות לגבי נוסח התפלה, הוזכר רק ענין הברכה ולא נוסח מדוייקת. תקון תפלה
* י"א דאנשי כנה"ג תקנו כמה נוסחאות כנגד הי"ב שערים בשמים דהן כנגד הי"ב שבטים. תקון תפלה – אריז"ל, מעבר יבק
  • כן מצינו הרבה פעמים בדברי חז"ל "שערים" לשון רבים לגבי שערי שמים. תקון תפלה
    ✦ וכל מקום שמצינו בלשון יחיד, שיש שער הכולל כל השערים אותו שראה יעקב "וזה שער השמים". תקון תפלה
  • צ"ע דשבט לוי יש לו שער בפנ"ע, ולא מצינו שום לוי מתפלל נוסח שונה משאר הקהל. תקון תפלה

♦ כריעות:

* שיזכור כי סופו להיות עפר. ענף יוסף – אבודרהם
* לרמוז כדי להוריד ברכה מלמעלה למטה. ענף יוסף - אבודרהם

תהילים נא:יז

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

♦ מחול לי ויהיה לי פתחון פה להגיד תהילתך. רש"י
* מחול לי שאני יכול להעיר אחרים לתשובה. מצו"ד

♦ תחילה בקש על התחלת דיבור דהוא ע"י פתיחת שפתים, ואח"כ כולל כל כלי הדיבור שבפה. מהרש"א ברכות ד:

הטעם דאומרים פסוק זה לפני תפילת ש"ע:

- שאנו מתפללים שנוכל להתפלל בכוונה. עץ יוסף – לבוש
  - צ"ע, דא"כ למה אמרינן "שפתי"? נ"ל
- עוד טעם ע"פ סוד מאחר דשם ה' כתיב בא"ד. עץ יוסף - לבוש
  - דכשכתוב כך מורה על שהוא אדון מי שאומרו, ואמר כנגד עצמו. עץ יוסף – ר"ש בן חפני, רשר"ה
- דוד המלך אומרו כשהתפלל על חטא בת שבע, דהוא חטא של מזיד ולכן א"א להביא עליו קרבן (כמש"כ בפסוק לקמן בסמוך), ולכן התפלל שתפילתו מקובלת מאחר שא"א לו להביא קרבן. וכן אנו א"א להביא קרבנות, ולכן אמרינן פסוק זה. ר' יונה ברכות ג.
- כשאדם עומד בפני הקב"ה ימלא פחד עד שא"א אפי' לדבר, ולכן צריך להתפלל כך. לב אליהו מערכות תשובה ט' – יערות דבש

והוא כתפילה אריכתא מאחר דתקנו על ענין תפילה. גמ' ברכות ט:, עץ יוסף – ר' יונה

אבות

המלאכים תקנו אבות כשניצל אברהם מכבשן האש. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

ג' ברכות ראשונות יש בהן ק"ז תיבות, כנגד פרק מזמור לדוד הבו וכו' דהוא יסוד ג' ראשונות, עם פסוק "כי בראותו ילדיו וכו' עד יעריצו" דאחריו כתיב "וידעו תועי רוח" דלמדנו משם סמיכת חונן הדעת לג' ראשונות. טור או"ח קיג

ברכת אבות יש בו מ"ב תיבות –

- גם מתחיל בבי"ת וסיים במ"ם. טור
- כנגד שם של מ"ב דהוא כנגד האבות. טור
- כנגד התיבות בפסוקים, "ואעשך לגוי גדול" "ויברכהו" "כי ידעתיו". טור
- וכנגד תיבות בפסוקים, "אחר הדברים האלה" "ואברהם היה" "הביטו אל אברהם". טור

בָּרוּךְ אַתָּה

- מקור ברכות אתה. לב אליהו ח"ב ביאור ברכה ראשונה דש"ע
- משתחווים וזוקפין קודם שם השם, להראות דאין מחשבת הקב"ה מורידין אותנו אלא מעמידין אותנו. רשר"ה
  - ומטעם זה ג"כ אין משתחווים אלא בברכות בתחילה וסוף. רשר"ה, צ"ע כוונתו

יְיָ

- לכוון – היה הוה ויהיה, אדון כל. לב אליהו

אֱלֹקֵינוּ

- מנהיג ומשפיע על כל הבריאה. לב אליהו
- תחילה "אלקינו" ורק אח"כ "אלקי אבותינו" אע"ג דהוא שלא כסדר הזמן –
  - דלעולם מתחילין בהקרוב יותר. עיון תפלה
  - דכך הוא דרך עבודה, צריך אדם להאמין בהקב"ה ע"פ שכלו, ועל מה שלמעלה מהשגתו יש לסמוך על קבלתו. דובר שלום

וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

- מכירין אנו הקב"ה ע"י דיבורו לאבותינו ומעשיו שעשו בשבילם. רשר"ה
- אין אומרים "מלך העולם" דקודם שבאו האבות עדיין לא נודעו שמו בעולם. דעת זקנים ב"ת בראשית כד:ז, חזקוני שם
  - י"א ד"אלקי אברהם" כמלכות, מאחר דאברהם הודיע את העולם על מלכותו. ב"י או"ח קיג – תוס', רא"ש
  - י"א ד"האל הגדול וכו'" במקום מלכות. ב"י – רא"ש
  - י"א דא"צ מלכות אלא בברכת פירות ומצוות. עיון תפלה – שוחר טוב
- נאמן – כמו רע ורע אביך. לב אליהו

אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב,

- אמרינן "אלהי" גבי כולן –
  - ללמד שכל א' מצד עצמו עמד על החקירה שאין א' אלא אלהנו. עץ יוסף – פנים מאירות
  - כל א' יש דרגא גדולה יותר, דעל אברהם לא כינה אלהותו בחייו, ועל יצחק בחייו רק בהיותו סומא, ועל יעקב בהיותו בריא ושלם, משום דלא יצא ממנו פסול. עץ יוסף – אלשיך
- רק "ואלקי יעקב" בוי"ו החיבור, דמצינו אצלו שמיחס אמונתו גם בקבלה מאבותיו. דובר שלום

הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא,

- "האל" – מה שאנו יכולים להשיג ממדת הקב"ה. דובר שלום
  - "גדול" – מה שקבלנו מהשגת אברהם שהיה מדת גדולה. דבור שלום, עץ יוסף
  - "גיבור" נגד מדת יצחק. דובר שלום, עץ יוסף
  - "נורא" כנגד מדת יעקב, כמש"כ ויירא ויאמר מה נורא וכו'. דבור שלום, עץ יוסף
    - גם כאן רק "והנורא" בוי"ו החיבור, כמו דלעיל. וגם מדת תפארת של יעקב אבינו הוא החיבור בין חסד לגבורה. דובר שלום
- גדול כנגד עולם המלאכים שה' הוא גדול שבכולן,
  - "גבור" כנגד עולם הגלגלים ומזלות שה' מסבב אותן בגבורה.
  - "נורא" כנגד עולם המעשים, ע"י נוראותיו שעושה עמנו. עץ יוסף – אבודרהם
- אל = מדת החסד,
  - גבור = מדת הדין,
  - נורא = שיתוף המדות. לב אליהו שביבי לב ב:קפא, וביאור ש"ע
- גדול – שגדלת על כל מעשה בראשית. עץ יוסף ערבית לשבת
- גבור – להפרע מעוברי רצונך. עץ יוסף ערבית לשבת
- נורא – הכל יראים מדינך שהוא אמת ואין אתה נושא פנים. עץ יוסף ערבית לשבת

אֵל עֶלְיוֹן,

- שליט בכל הג' עולמות הנ"ל. עץ יוסף – אבודרהם
- ואע"ג דהוא אל עליון, הוא עושה עמנו חסדים טובים וכו', ולכן אין אנו צריכין אמצעי. רשר"ה
  - "אל עליון" ר"ל שאינו צריך שום תועלת מברואיו, ואפי' הכי גומל להם חסדים. דובר שלום
- למעלה מכל מושג ומחשבה. לב אליהו

גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים,

- טובים יותר מחסדים שעושין בשר ודם. עין יוסף – אבודרהם
  - דמתנת בו"ד א"א לדעת אם טובה זו לא יגרום לו היזק לאח"ז. עיון תפלה
- שאין מדת הדין מעורב בהן. עין יוסף
- ר"ל השכר שנתן לנו על מצוות הוא חסד, דמראה כאילו עשה מעצמו ואינו נהמא דכיסופא. לב אליהו שביבי לב א:כח ב:קפא, ביאור לש"ע
  - עפ"ז יכול להבין איך שייך חסדים שאינן טובים. שם בהערה

וְקוֹנֵה הַכֹּל,

- ע"י החסדים. עין יוסף – ר' בחיי
- מתקן הכל, ע"פ "יודע שור קונהו". לב אליהו שביבי לב ב:קפא, פי' ש"ע

וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת,

- אע"ג דחסד האבות אינו כלום כנגד חסד הקב"ה עמהן, וכמו שאמר יעקב, "קטנתי מכל החסדים וכו'," זוכר חסדי אבות לבני בניהם כאלו עשו עמו חסד חנם. עין יוסף
- ע"י חסד של הקב"ה אנו יכולין לבטוח על זכות אבות עד סוף כל הדורות. רשר"ה
- אע"ג דקונה הכל ומקיף הכלליות, מ"מ מצמצם השגחתו אל הפרט וזוכר חסדי אבות. עיון תפלה

וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם, לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.

- דאפי' אם תמה זכות אבות, גאולתו לעולם קיימת, שהבטיח בה בשמו הגדול. טור או"ח קיג, עין יוסף – לבוש
- האהבה משום זכות אבות. רשר"ה
- אע"פ שהגאולה לא משום מעשי כלל ישראל רק למען הקב"ה, מ"מ עושה אותו באהבה. עיון תפלה
- מבקשים שהקב"ה יביא הגאולה אפי' אין אנו ראויין, לפנים משורת הדין. וזכות שלנו מדה כנגד מדה ממה שקיימו האבות את התורה דהיה לפנים משורת הדין, דעדיין לא נצטוו. דובר שלום

בעשי"ת:

אמרינן זכירה באבות דכתיב זכירה באברהם, (תהילים קה:מב) "כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו." טור או"ח תקפב:ה

- ומצינו זכירה אצל חיים [יחזקאל יח:ז] "כָּל־פִּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזָּכְרוּ לוֹ בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה יִחְיֶה:" טור
  - יש גרסאות שאין מביאין פסוק זה, דלא מיירי בזכירת זכויות, אלא פסוק כד "וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה הֲרָשָׁע יַעֲשֶׂה וָחָי כָּל־צִדְקֹתָו אֲשֶׁר־עָשָׂה לֹא תִזָּכַרְנָה," משמע דהעושה תשובה יזכור כל צדקותיו. ב"י

יש בו י"א תיבות –

- כנגד (יחזקאל יח:כג) " הֲחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה." טור
- כנגד (יחזקאל יח:כז) "וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יְחַיֶּה." טור
  - ר"ל י"א תיבות קודם שהוזכר "יחיה". ב"י

- כנגד (ישעיה ו:יג) "וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כָּאֵלָה וְכָאַלּוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלֶכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קׇדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ." טור
  - ר"ל מ"ושבה" ואילך. ב"י
  - א"נ ד"עוד בה עשריה" הוא י"א. ב"י
- ולפי גרסת שערי אורה [עיין לקמן] אין כאן י"א תיבות. ב"י

ס"ח אותיות –

- גמטריא "חיים". טור
- כנגד ס"ח תיבות בפרשת קרבנות ר"ה [פנחס כח:א-ו]. טור
- כנגד ס"ח פעמים אל"ף בלוחות ראשונות. טור, ב"י
- וצ"ע הכוונה, דאין בתפילה זו ס"ח אותיות?
  - י"ל דכוונתו לפסוקים ישעיה ו:ט-יג. ב"י
    - אע"ג דיש ס"ז, אין מדקדקין בא'. ב"י
  - י"ל דכל ברכת אבות עם זכרינו, וגם פסוק "ועוד בה" יש בו ס"ח תיבות. ודוחק. ב"י
  - י"ל דזכרינו עם "מלך עוזר ומושיע ומגן" יש ס"ח אותיות, אם כותב "זוכרינו" מלא, ו"וכותבינו" מלא בוי"ו או ביו"ד. ב"י

זָכְרֵנוּ

- בחטף קמץ. מ"א תקפב:ד

לְחַיִּים,

- אומרים בשב"א, שלא יהא משמע "לא חיים". טור – מהר"ם, ועיין במש"כ באו"ח על זה.
- אין אומרים "לחיים טובים", דמתחילה מבקשים דבר מועט, ורק בהודאה מוסיפין "לחיים". טור – מהר"ם
  - וגם א"כ לא יהיה מנין י"א תיבות! טור

מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים,

- יש גורסין "אל מלך". ב"י – שערי אורה

וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים,

לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים.

- כמו שמצינו דיהושע דבק במשה ולכן זוכה להיות כמותו, גם אנו מדובקין להקב"ה ולכן הדין שיזכנו להיות כמהו דהוא חי לעולם. וזה הכוונה ב"למענך אלהים חיים." עץ יוסף
- כנגד מה דאמרינן, "כמוהם יהיו עושיהם" ומדה טובה מרובה ממדת פורענות. עץ יוסף
- יש גורסין, "אלהים חיים אל חי". ב"י – שערי אורה

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן.

- עוזר – בענין שא"א לאדם לעשות הכל בכוחות עצמו.
- ומושיע - היכא דא"א לעשות שום דבר לעצמו.
- ומגן - ישועה למעלה מן הטבע. לב אליהו שביבי לב ב:קפא, ש"ע
  - י"מ מגן קודם שבא הצרה כלל. עיון תפלה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן אַבְרָהָם.

- כמו שהוא מגן על אברהם באור כשדים ובמלחמת הד' מלכים, שכל מעשה האבות סימן לבנים. עץ אבות
  - יש לנו לילך אחר מעשה אברהם ולעמוד בכל הנסיונות, ואז יכול לבטוח דהקב"ה יהיה מגן גם לנו כמו שהיה עם אבותינו. רשר"ה
- א"צ להזכיר הבנים דמאחר שהכתיר את אברהם במגנו, ממילא גם צאצאיו המתיחסים אחריו כמותו. עיון תפלה
- למעלה מדרך הטבע – ויוצא אותו החוצה... כה יהיה זרעך". לב אליהו ש"ע

גבורות

המלאכים תקנו ברכת תחיית המתים כשנעקד יצחק. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

יש בו נ"א תיבות, כנגד תיבות של הד' פסוקים דהברכה מיוסד עליהן, והן הפסוקים שלמדנו הד' דברים שהמפתח רק ביד הקב"ה. טור או"ח קיד:א

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי,

- שלא כבשר ודם שלאחר זמן תש כחו. עץ יוסף

מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ.

- הכוונה למאמר חז"ל, "גדול יום הגשמים שאפי' ישוע פרה ורבה בו, שנאמר תפתח ארץ ויפרו ישע." ומיירי בתחיית המתים, דעיקר הישועה הוא בתחיית המתים. עץ יוסף
- "מחיה" לשון פועל, משא"כ לגבי אלישע אמרינן "החיה את בנה" דהוא לשון הפעיל, דהוא גורם שהקבה מחיה אותו. עיון תפלה
- להיפך מגבורת בנ"א דהן הורגים את החיים. עיון תפלה
- אמרינן "מחיה מתים" כמה פעמים בברכה זו, וכל א' כוונתו לדבר אחר. ריטב"א ריש תענית
  - כאן פירושו שמחיה בנ"א ע"י גשמים. ריטב"א

בחורף:

מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם.

- מזכירין כאן, דגם גשם הוא חיים לעולם. ירושלמי תענית א:א, טור או"ח קיד:א, ועיין ב"י דפי' כן בגמ' שלנו.
- נתקן כאן דהוא ג"כ רמז לתחיית המתים, דמשיב רוח הנשמה ומוריד גשם התחייה. עץ יוסף
- גם דומה לתחיית המתים, דהוא דבר שאינו תחת הטבע, ונראה בו יד השם. עץ יוסף תענית א:יג – גר"א
- נ"ל דיש כאן רמז להשיב לנו לחיי רוחניות ולהוריד התאוות לגשמיות.
- בה"א הידיעה, דלא כל רוח מביא גשם, ולא כל גשם מביא כלכלת חיים. עיון תפלה
- סמוך ל"רב להושיע", דאמרינן גדול יום הגשמים שאפי' ישועה פרה ורבה בו. עיון יעקב תענית ז:

בקיץ:

מוריד הטל.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד,

- ולא משום צדקת הבריות. עץ יוסף

מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים,

- הרחמים על הנפשות המתאבלות על אבידת גופם. ו"רבים" על מה שמחזירין בלבושיהן. עץ יוסף
- דאם אדם מת משום חטאתיו, איך יזכה בקבר לתחיית המתים. והתי' דה' ממית בצדק, אבל מחיה ברחמים. נ"ל ע"פ מהרש"א סנהדרין צב: ד"ה ומה. כעין זה נמצא בלב אליהו ב:לו
- החיים אע"פ שמתפללין למחיתם, אפי' הכי לא מספיק והקב"ה מכלכל אותם בחסד. אבל מתים שאינם יכולים אפי' להתפלל לא סגי בחסד הקב"ה להחיותם, אלא צריך רחמים רבים. עיון תפלה
- כאן הכוונה לבנ"א שקרב קצם למות, והקב"ה מאריך ימיהם. ריטב"א
- רמז גם לרוחניות, דמכלכל הצדיקים במלחמתם נגד היצה"ר. וגם מחיה הרשעים שנקראין מתים ומקבלים תשובתן. לב אליהו ב:לו

סוֹמֵךְ נוֹפְלִים,

- פעמים שהרופאים ס"ל דהוא כבר מת, והקב"ה מחייהו. עץ יוסף
- להיפך מגבורת בשר ודם שיכולים להשפיל אנשים. עיון תפלה
  - וכן הוא ברופא חולים, מתיר אסורים. עיון תפלה

וְרוֹפֵא חוֹלִים,

וּמַתִּיר אֲסוּרִים,

- דגם האסורים כמתים. עץ יוסף

וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר,

- ר"ל המתים. עץ יוסף
  - דאפי' לא הושיעו בעוה"ז, מקיים אמונתו עמו בעוה"ב ובבניו. רשר"ה
  - ע"י תחיית המתים. רשר"ה
- כבר כתיב "מחיה מתים", אלא כאן מיירי באותן אנשים גדולים דלעולם לא נרקבו, רק ממתינין עד שיקיים אמונתו שיתן להם רשות לקום, כמו דמצינו בשבת [קנב:]. לב אליהו שביבי לב א:כא
- להיפך ממדת בשו"ד שע"י גבורתו א"צ לקיים דבריו, שמי יכריחנו. עיון תפלה

מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ,

- דאע"ג דמצינו בכמה צדיקים שיכולין הן להחיות מתים, עדיין אינן דומין להקב"ה.
  - "מי כמוך בעל גבורות" - דאותן צדיקים לא החיה אלא ע"י תפילה להקב"ה שהקב"ה מחייה אותם.
  - "ומי דומה לך" - דאותן שהחיו הצדיקים ימותו אח"כ. משא"כ אחר תחיית המתים של הקב"ה לא יהיה שום מיתה. עץ יוסף

מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה

- גם מה שממית הוא מן גבורתו, דרק ע"י המיתה יבא לידי התחייה, ורק עי"ז נתקן מחטא אדם הראשון. כמו זריעת זרע דמוכרח קודם הצמיחה. לב אליהו ב:לו
- כאן הכוונה על תחיית המתים בעה"ז ע"י הנביאים כמו שמצינו אצל אליהו ואלישע. ריטב"א

וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.

- דרך צמיחה, לאט לאט, שא"א לסבול ישועה גדולה בבת אחת. עיון תפלה
- מיתה וגלות אינן לרע, אלא כמו זריעת זרעים שאע"פ שנראה שהוא כליית הזרע, באמת הוא הכנה לצמיחה יותר גדולה וטובה ממנה. דובר שלום

בעשי"ת:

מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים, זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים.

- לענין הה"א של "הרחמים", עיין ר' בחיי בראשית לענין הוספת הה"א לשם "אברהם". עץ יוסף
- יש בו ח' תיבות כנגד [תהילים עח:לט] "וַיִּזְכֹּר כִּי־בָשָׂר הֵמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב:" טור או"ח תקפב:ה
  - וכן הכוונה ב"זוכר יצוריו" שהן בשר ובטבע הן חוטאין. ב"י

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים.

- כשאומר מילים אלו, יכוין במחשבתו בזה"ל – "בשמחה עצומה אני מאמין באמונה שלימה ואמתית בזה שאתה עתיד להחיות מתים." עץ יוסף – יוש"ה
- זכות הוא לנו להאמין בתחיית המתים אע"ג דלא ראינו. עץ יוסף – רוקח
- כאן על תחיית המתים של עולם הנשמות. ריטב"א

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְחַיֵּה הַמֵּתִים.

- איתא במדרש, "אמונים נוצר ה', אלו שאומרים אמן באמונה, אומר ש"ץ מחיה המתים והם עונים אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים. אומר גואל ישראל והם עונים אמן ועדיין לא נגאלו... אומר בונה ירושלים והם עונים אמן אע"פ שעדיין היא בחורבנה." טור קכד – ר' עמרם, עץ יוסף

הוזכר בברכה זו תחיית המתים ה' פעמים:

- כנגד הה' חלקי נפש האדם – נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה. עיון תפלה
- כנגד הה' פעמים בעוה"ז שיש תחיית המתים – אליהו, אלישע, יחזקאל, צדיקים לעתיד לבא קודם הגאולה, ואחר הגאולה לכ"ע. עיון תפלה

קדושה

עיקר עבודתינו בעולם להקדיש שם שמים, ואפשר לעשות כן רק בצבור, ולכן אמרינן ביחד דזה כוונתינו. רשר"ה

נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם, כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם

- מלאכים יש להן בחירה, מ"מ לא שייך בהן עון, מאחר דשכלם גדול כ"כ והכרתם של הקב"ה כ"כ שא"א להם לחטוא. כן אנו מבקשים דהקב"ה יגלה כבודו בענין שגם אנחנו א"א לחטוא. לב אליהו רשימות ד'
- יש להתבונן כמה הכנות עושין מלאכים קודם שמוכנים לומר "קדוש", גם אנו צריכים לקדש עצמינו במה דאומרים שמוכנים לקדש שם הקב"ה בעולם. ענף יוסף

כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ,

- בגרסת הטור יש י"ד תיבות כנגד תיבות בפסוק "וקרא זה אל זה". טור קכה
- טעם לגרסא שלנו – לומר כ"א תיבות קודם הזכרת שם השם, כמו שעשה משה. מ"א קכה:ב

(ישעיה ו:ג)

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

- כדי שכולם אומרים ביחד, דאם א' יתחיל מקודם חייב שריפה. עץ יוסף, עיון תפלה
- אין המלאכים הנשגבים ביותר שיש שום הישג של הקב"ה יכול לומר כלום, אבל מאחר דהמלאכים הפחותים שסוברים שאפשר לשבח הקב"ה אומרים קדוש, גם העליונים אומרים כן. הגדה שבחא דמרא – הקדמה
  - גם המלאכים תחתונים אין אומרים שירה עד ששומע מישראל שהם פחותין בהשגה מהם. שבחא דמרא
- יש מתחילים קדושה מכאן כדי שלא להתחיל באמצע פסוק. עיון תפלה
  - וצ"ע אם יוצאין בזה דין קדושה, דבמקום שיקדש עצמו שם השם, נהפך רק לסיפור דברים איך המלאכים עושים. עיון תפלה
  - וגם בקדושה בברכת ק"ש, וב"ברוך" מתחילין באמצע פסוק. עיון תפלה

קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ

- הג' מדרגות, שאינו גשם, שאינו כח בגשם, ושאין לו שום חיבור כלל אל הגשם.
  - דלא כבשר ודם דהגוף גשם, הנפש הוא כח בגשם, ושכל הוא חיבור אל הגשם. עץ יוסף
- כנגד עולם העליון, עולם התיכון, ועולם השפל [הגלגלים]. ענף יוסף שחרית של שבת
  - עולם השפל עולם הגלגלים ועולם העליון – ר"ל דהוא קודש ומופלא מכולם. דובר שלום ברכות ק"ש, עיון תפלה – כמה ראשונים
  - י"מ עולם הגלגלים, עולם היסודות, ועולם המלאכים. עץ יוסף ובא לציון
- בשמים, ארץ, עוה"ב. עיון תפלה – תרגום
- כל א' אומר בעליונים ובתחתונים ובאויר. עץ יוסף מוסף של שבת
- ג"פ להגדיל הענין כמו "מלך מלכי המלכים". עץ יוסף ברכת ק"ש – גר"א

יְהוָה צְבָאוֹת

- שהוא מתפשט בכל צבאות ובכולם קדוש ומופרש בקדושתו. עץ יוסף

מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

- אע"פ שהוא מופלא מכל העולמות מצד עצמותו, מצד פעולותיו מלא כל הארץ. דבור שלום
- כל הארץ העיד על שלימותו. עיון תפלה
- השכינה ממלא כל הארץ כפשוטו. עיון תפלה

לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ:

(מקצת הפסוק ביחזקאל ג:יב)

- "ברוך" אותיות כרוב. ענף יוסף שבת שחרית
- דאינן יודעין מקומו. עץ יוסף ברכת ק"ש
  - אפי' החיות הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד. עיון תפלה
  - "לא יראני האדם וחי" כולל גם מלאכים. עיון תפלה
- ר"ל כפי מעלתו. עיון תפלה ברכת ק"ש – רמב"ם
- מקום הקב"ה בהסתר, ואנו מברכים ומתפללים שממדרגת ההסתר הזה תגלה ותראה מלכותו עלינו. עיון תפלה
- גמטריא של ר"ת = ע"ב. ענף יוסף

וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר:

- באמת ראוי לומר בקדושה פסוק של תורה, "ימלוך ה' לעולם ועד," אלא דרצה להזכיר ציון, דבכל התפלות אנו מזכירין או ציון או ירושלים. ענף שבת שחרית – אבודרהם, עיון תפלה
  - ב"ובא לציון" אומרים "ימלוך ה' לעולם ועד", דכבר הוזכר ציון. עיון תפלה

(תהילים קמו:י)

יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם

- בשמירת בניו. רש"י
- כל זה יעשה לעתיד כשהקב"ה ימלוך לעולם. רד"ק, עץ יוסף
- הו"ל לכתוב "ה' ימלוך" כמש"כ בשירה על הים, אלא שלא לסמוך שם ה' ל"דרך רשעים יעות". מעם לועז

אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן

- השוכן בציון. מצ"ד
- הוזכר ציון דמשם תצא הוראה לכל העולם. רד"ק
- וי"מ על ישראל. עץ יוסף, ב"י קכה – ארחות חיים
- צריכין אנו למלוך הקב"ה ע"י שמירת התורה שיוצא מן ציון. רשר"ה

לְדֹר וָדֹר

- שם ה' מורה על השגחה כלליות, ולכן הוא "לעולם" שוה לעולם. משא"כ "אלהיך" דהוא השגחה פרטית על כלל ישראל שנשתנה בכל דור ודור לפי צרכיו וזכיותיו. מלבים

הַלְלוּיָהּ:

- כשימלוך לעולם, אז כל בנ"א יהללו ה'. רד"ק

ש"ץ: **לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גְּדֻלָּתֶךָ,**

וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ,

וְשִׁבְחֲךָ, אֱלֹהֵינוּ, מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד,

- עיין אחרית שלום דפי' דתוארים "גדלך, קדושתך, אלקינו" כל א' גדול מחבירו בשבח מעשי פלאי של הקב"ה, ולכן גם חיוב שבח שלנו נתגדל יותר בכל א'.
- עין עיון תפלה שהאריך בקריאת מילת "ושבחך", ובקיצור ס"ל לקרות מילים שלא נמצאו בכתובים כפי מנהג העם ולא ע"פ חוקי דקדוק.

כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַקָּדוֹשׁ

(בעשי"ת: **הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.**)

קדושת השם

המלאכים תקנו קדושת השם כשפגע יעקב בשערי רחמים והקדיש שם הקב"ה. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

- יש לעיין הכוונה בזה. נ"ל

י"ד תיבות, כנגד פסוק "וקרא זה אל זה ואמר". טור או"ח קיד

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ, וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה.

- רק הקב"ה קדוש, ושאר דברים הנקראים קדושים הן רק מושאל מקדושתו. והראיה לזה ממה שהקדושים (דהן מלאכים וצדיקים) יהללוך בתואר "קדוש" וודאי אינן מדמין עצמן להקב"ה. עץ יוסף
- אתה קדוש – בשמי מרומא, ושמך קדוש – על ארעא, וקדושים וכו' – לעלם עלמיא. וזה כנגד הג' קדושות ע"פ התרגום. עץ יוסף – כלבו
- "קדוש" כוונתו שהוא נשגב מהשגתינו. ולא רק שאתה בעצמותך קדוש, אלא גם מה שאנו מכירים בפעולתך "שמך" ג"כ קדוש, ואפי' כפי השגת המלאכים אתה קדוש. דובר שלום, עיון תפלה
- רק מי שמקדשין עצמן יש להן רשות להלל להקב"ה. רשר"ה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַקָּדוֹשׁ

- ר"ת אהי"ה. ענף יוסף

(בעשי"ת: הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ).

דעת

המלאכים תקנו חונן הדעת כשלמד גבריאל ע' לשונות ליוסף. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

י"ז תיבות כנגד פסוק "ואתה תדבר אל כל חכמי לב". טור א"ח קו

ראש לאמצעות משום דמותר האדם מן הבהמה הוא הבינה. ואם אין בינה אין תפלה. טור

- וזה עיקר שאלה שצריך האדם לשאול, שיתן לו שכל ודעת ישר למאוס ברע ולבחור בטוב. מ"ב א' – סדר היום
  - ראויה להקדים בקשת דעת, שבו יגיע להתקרב להקב"ה. כוזרי
- א"א לשאול על צרכיו קודם דעת, דמי שאין לו דעת אסור לרחם עליו. דרשו 1 – ברכ"י

נכלל בברכה זו בקשה על יראת שמים, דתורה ניתנה באימה. דרשו – א"א

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת,

- הוא רוה"ק. וכתב בלשון חנינה, דודאי אין בנ"א הגון לדעת אופני מרכבה, כסא הכבוד, צרופי שמות, ורוה"ק. עץ יוסף
- י"מ דהוא מה שהוטבע בידיעת האדם משעת הוולדו, ולכן שייך בו לשון חנינה. מאירי אבות ג:כ, ט"ז או"ח רצד:א – לבוש, ב"ח שם, עץ יוסף
  - אע"ג דלקמן כוללין כולן בלשון חנינה, כשבא לפרטן, שייך במיוחד לדעת. מאירי
- י"מ דהוא גירסת תורה שבעל פה, דאוקמי גירסא סייעתא דשמיא, ולכן שייך בו לשון חנינה. עץ יוסף – רש"א
- י"מ דהוא הרגשת הלב, ואין מקבלין אותו בלא סייעתא דשמיא, ולכן אמרינן "חונן". לב אליהו שביבי לב ג:ח'
  - ומקבלין חנינות הקב"ה ע"י זהירות מעבירות שהוא נתעב בהם, כגון גאוה. לב אליהו
- להבחין ולחלק בין דברים שנראים שווים. עיון תפלה

וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה.

- "אנוש" הוא גרוע מ"אדם" ולכן אין מלמדם אלא בינה. עץ יוסף
  - וזה באפשרות האדם ללמד, משא"כ דעת. עץ יוסף
- מתחילין ברכה זו בשבח [משא"כ בשאר ברכות האמצעות], משום סמיכתו לג' ראשונות דכולן שבח. ובזה אנחנו משדרגין מראשונות לאחרונות. עיון תפלה
  - א"נ משום דבמוצ"ש מתחילין כך כדי להבדיל [דהבדלה תלויה על דעת כדלקמן], לכן כך תקנו לכל תפלה. עיון תפלה

חָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה, בִּינָה וְהַשְׂכֵּל.

- לפי המ"ד לעיל ד"דעת" הוא גירסא – יש לפרש כאן – "דעת" גרסא, "בינה" להבין דבר מתוך דבר, "השכל" לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. עץ יוסף
- לפי המ"ד לעיל ד"דעת" הוא רה"ק, יש לפרש כאן – דאם לא יחננו דעת, עכ"פ יתן לנו בינה והשכל. עץ יוסף
- אע"ג דהסדר הוא חכמה בינה ודעת, נראה דמזכירין דעת תחילה דהוא התכלית. לב אליהו זכרון צבי תפילה יא
  - א"נ דהוא עיקר במתנת הקב"ה, משא"כ חכמה ודעת ע"י יגיעה. לב אליהו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, חוֹנֵן הַדָּעַת.

- לדורות הראשונים. עץ יוסף

תשובה

הקדמה:

- אחר דעת, כי מתוך הדעת נותן לבו על חטאו. מ"ב קטו:א – סדר היום
  - א"נ דמתפלל שאותו הדעת יהיה בדרך התורה. כוזרי
- המלאכים תקנו השיבנו כשנתקבל תשובת ראובן. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- ט"ו תיבות כנגד פסוק "יעזוב רשע דרכו" ו"ובשוב רשע" וב"ועוד בה עשיריה". טור או"ח קטו
  - גם כנגד ז' רקיעין וז' אוירים וכסא הכבוד, דתשובה מגעת לכסא הכבוד. טור
    - ר"ל אויר שמינית בין רקיע עליונה לכסא הכבוד. ב"י
- מתחיל בה' ומסיים בה' – כנגד י' ימי תשובה. טור
- כוונת הברכה שהקב"ה ישפיל גאות יצרו. מ"ב – סדר היום

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ,

- אמרינן "אבינו", שהאב מחוייב ללמד בנו. טור, עץ יוסף
  - א"נ להורות שהוא ירושה לנו, ולכן אפי' אם רצה לחזור אחר כמה שנים אינו בוש לחזור. משל לבן מלך... עץ יוסף
- אם אנו עושין דברים המסירין אותנו מן התורה. רשר"ה
- להתורה שכבר למדנו במעי אמו. עיון תפלה

וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ,

- ולא לעבודת שאר מלכים, על דרך "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות." עץ יוסף
- "לעבודתך" – י"מ מצוות. י"מ תפילה. עץ יוסף
- אם אנו מניחין דברים המקרבים אותנו להקב"ה. רשר"ה

וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה

- לתורתיך = דיבור, עבודתיך = מעשה, תשובה שלימה = מחשבה. דובר שלום
- כשמתחילין, סייענו להיות בתשובה שלמה. עץ יוסף
- תשובה שלימה = תיקון מדות. לב אליהו ג:לד

לְפָנֶיךָ.

- אם החזירנו בתשובה שלימה, אז יכולין אנו לעמוד "לפניך". לב אליהו א:כד,א:לה, שביבי לב א:יג
- ע"ש מש"כ הרמב"ם דתשובה שלימה כשיעיד הקב"ה שלא ישוב בחטא. דובר שלום
- ע"ש מאחז"ל גדולה תשובה שמגעת לכסא הכבוד. דובר שלום
  - ר"ל דאע"פ שאין חכמה ותורה מסכימין לתשובה, הקב"ה עצמו רוצה בו. דובר שלום

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה.

סליחה

הקדמה:

- המלאכים תקנו סלח לנו כשנסלח יהודה על מעשה תמר. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- אם זוכר חטא או פשע שעבר, צריך לקבל במחשבתו לתקן הדבר. דרשו 4 – תורת הבית

סְלַח לָנוּ, אָבִינוּ, כִּי חָטָאנוּ,

- דצריך רחמי האב, כמש"כ "וישוב אל ה' וירחמהו וכו'." טור, עץ יוסף
- אמרינן "סלח" ו"חטאנו" לגבי אבינו, דלאב אפי' מזיד נחשב לו כשוגג, וגם רוצה לסלוח ר"ל שאף הקפדה מועטת לא תשאר. עץ יוסף
  - סליחה = דאין פגם על הקורבה בינו להקב"ה. רשר"ה
- י"מ סלח לנו אע"פ שחטאנו וכו'. עץ יוסף – אבודרהם

מְחַל לָנוּ, מַלְכֵּנוּ, כִּי פָשָׁעְנוּ,

- אמרינן "מחל" ו"פשענו" לגבי מלכנו, דלמלך אפי' שוגג נחשב כמזיד. וגם א"א לבקש ממנו אלא מחילה, דעדיין צריך יסורים וגלגול. עץ יוסף
  - חטא כשעשה אותו פעם א' או ב'. אבל כשעשה ג' פעמים נעשה פושע, ויורד במדרגותו עד שהקב"ה אינו כאב. עץ יוסף – יערת דבש

כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה.

- מהפכין הסדר כמו שאמר משה רבינו, "נושא עון ופשע וחטאה," ר"ל לעשות הזדונות כשגגות וכו'. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ.

- "המרבה" לרבות גם החטאים הבאים מכח הפשעים. עץ יוסף
- שמשתדל עם האדם ומסובב לו כמה סיבות שישוב כדי לסלוח לו. לב אליהו ב:יב

גאולה

המלאכים תקנו אבות כשבישר הקב"ה לישראל במצרים "וגאלתי אתכם". ב"י או"ח קיא – שבה"ל

אחר ברכת סליחה, דתוצאת סליחה הוא גאולה. כוזרי

רְאֵה בְעָנְיֵנוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ, וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ,

- משביע הקב"ה את האומות שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי וידחקו את הקץ לבא שלא באונתו. ואנו מבקשין דמאחר דישתעבדו בנו יותר מדאי, "גאלנו מהרה". עץ יוסף
- ענינו = צרות הבאים מחמת עצמן. ריבנו = צרות הבאות ע"י רשעת אחרים. רשר"ה
- המנהג לומר "ראה נא", אע"ג דאין זה לשון הפסוק, אין לשנות מן המנהג. מ"א או"ח קטז, מ"ב שם. ועיין ענף יוסף

כִּי גּוֹאֵל חָזָק אָתָּה.

- שישדד המערכות כמו ששידד המערכות כשהוציאם ממצרים. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

- בלשון הוה, דבכל יום גואל פודה ומציל. עץ יוסף – יערת דבש
- איתא במדרש, "אמונים נוצר ה', אלו שאומרים אמן באמונה, אומר ש"ץ מחיה המתים והם עונים אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים. אומר גואל ישראל והם עונים אמן ועדיין לא נגאלו... אומר בונה ירושלים והם עונים אמן אע"פ שעדיין היא בחורבנה." טור קכד – ר' עמרם, עץ יוסף

רפואה

הקדמה:

- אחר גאולה, דכשאדם בתוך צער א"א לעמוד על חליו. מ"ב קו:א – סדר היום
- המלאכים תקנו ברכת רפואה כשריפא רפאל לאברהם אבינו. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- כ"ז תיבות כנגד כ"ז פסוקים בפרשת מילה. טור או"ח קטז
  - וכנגד כ"ז תיבות בפסוק "ויאמר... כי אני ה' רופאך". ובפסוק "כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. טור

רְפָאֵנוּ, יְיָ, וְנֵרָפֵא,

- כמש"כ בירמיה (יז:יד), "רפאני ה' וארפא." עץ יוסף, עיי"ש
- כאן מיירי ברפואת הנפש, ולכן הוה כדרך, "השיבנו ה' אליך ונשובה" דהקב"ה מתחיל ואז אנו מתגברין. עץ יוסף
- אע"ג דיש לנו חלאים כדי לגדל ברוחניות שלנו, כל שישראל בצער גם הקב"ה בצער, ומתפללין על צער זה, ועי"ז ג"כ משיגין כל מה שיכול להשיג ע"י החולי, ועי"ז זוכה לרפואה. ר"ח ואלאשזין

הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה, כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה,

וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ.

- זהו רפואת הגוף. עץ יוסף

כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה.

- כנגד הפסוק, "וחלים רעים ונאמנים". "נאמן" כנגד נאמנים, ו"רחמן" כנגד רעים. ובאמת בגרסת האבודרהם הברכה "רופא רחמן ונאמן אתה," כסדר הפסוק. עץ יוסף
- ולכן מה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים ולא ע"י יסורים וחליים רעים. עיון תפלה, כעין זה גם באחרית שלום
- הקב"ה הביא עלינו יסורים לצורך רפואת הנפש, ואפי' הכי מצטער מחמת אותן יסורין מחמת רחמנותו. אחרית שלום

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

ברכת השנים

הקדמה:

- אחר רפואה, דכשאדם חולה אינו מבקש אחר פרנסתו. מ"ב קטו:א – סדר היום
- המלאכים תקנו ברכת השנים כשנתברך יצחק במאה שערים. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- ל' תיבות כנגד כ"ג תיבות בפסוק "יפתח ה' לך" וז' בפסוק "פותח את ידיך". טור או"ח קיז
  - ובפסוק "שבור זרוע רשע" יש כ"ט תיבות, וא' כנגד קריאתו. טור

בָּרֵךְ עָלֵינוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת

- למשא ומתן. עץ יוסף

וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה,

- הז' מינים. עץ יוסף
- שתהא שנת זול. עץ יוסף
- עושר הרבה פעמים רע לבעליו, ולכן מבקשים שיתן "לטובה". עיון תפלה

בקיץ: **וְתֵן בְּרָכָה**

בחורף: **וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה**

- טל לברכה - אע"ג דטל לעולם לא מיעצר, טל דברכה מיעצר לפעמים, כדאיתא בגמ'. עץ יוסף
- מטר לברכה – שיורד בזמנו. א"נ במקומות הראויין. עץ יוסף

עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה,

- שלא יהא עין בריה צרה בחברתה ויהיה שלום בעולם. עץ יוסף
- ודאי הכוונה כאן לארץ ישראל, כמו דאמרינן בהבינו, "ודשננו בנאות ארצך". עיון תפלה
  - ועי"ז נתברך גם שאר ארצות, כדאמרינן [ספרי] אינו דורש אלא אר"י, ובשביל דרישה שהוא דורשה דורש כל הארצות עמה. עיון תפלה

וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ,

- יש גורסין, "ושבענו מטובה" דקאי על ארץ ישראל. עץ יוסף – גר"א
  - א"נ דקאי על הברכה של השנה. עץ יוסף
  - עוד לפי גרסא זו הסופי תיבות של "פני האדמה ושבענו מטובה" שם ה'. עץ יוסף
- ויש גורסין, "ושבענו מטובך" עץ יוסף – רא"ש, רש"ל, א"ז, מ"א, אל"ר
  - דהשביעה הוא ברכה אחרת, שאוכל קימעא ומתברך במעיו. ולכן אינו מן הארץ. עץ יוסף – רש"ל
  - י"מ דאם אכל מאכל ע"י איסור, בין אי' עצמו בין אי' הזמן או המקום [מושב ליצים], הרוח הקדש שבאוכל מסתלק ורוח רעה מתדבק להאוכלו. ולכן כאן מבקשין שלא יקרהו עון במאכל. עץ יוסף – יערת דבש

וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת.

- כשני אלישע, וכשנה שיצחק נתברך במאה שערים. עין יוסף
  - צ"ע, דבמדרש איתא (וכן הביא רש"י על הפסוק) דאותו שנה קשה היתה, ואעפ"כ נתברך יצחק. נ"ל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים.

קיבוץ גליות

הקדמה:

- מכאן ואילך ברכות על הגאולה העתידה. עיון תפלה
  - גם "שמע קולנו", דבגלות ננעלו לפנינו שערי תפלה [ברכות לב:]. עיון תפלה
- המלאכים תקנו מקבץ נדחי עמו ישראל כשנתקבצו יעקב ובניו אצל יוסף במצרים. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- צ"ע, למה צריך ברכה שניה לגאולה?
  - י"ל א' לגאולת הגוף דהוא תחילה, וב' לגאולת הנפש. ומאחר דמיירי בגאולת הנפש הזכיר ג"כ "לקבץ גליותינו" דהוא גאולת הגוף. עץ יוסף
  - י"ל דזה ברכה מיוחדת לגאולת הי' שבטים, דהוא ע"פ מש"כ, "ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור..." עץ יוסף
- כ' תיבות, כנגד פסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם וברי"ח ותקעתם בחצוצרות." טור או"ח קיז

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ,

- שופר של איל של יצחק. עץ יוסף
  - יש לו ב' שופרות, של שמאל תקע הקב"ה בהר סיני, ושל ימין דהוא הגדול יתקע לחרותנו. עיון תפלה
- א"א לאדם להביא הגאולה, צריכין אנו להמתין עד שהקב"ה יתקע בשופר. וא"א להגיע לזה אלא ע"י דעת תשובה וסליחה. וכל "גאולה" הבאה בענין אחר הוא סכנה. רשר"ה

וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ, וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.

- כך הוא סדר הגאולה – הסרת השעבוד, אסיפה למקום אחד, ואח"כ ילכו קוממיות לארצם. דובר שלום

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

- אבל בברכת גואל ישראל לא אמרינן "עמו". דיש ב' ענייני גאולה, א' ע"י הכשר מעשים וא' משום דהמשעבדין רשעים ביותר. וכאן מדבר על גאולה מתוך הכשר מעשים ולכן הגאולה נתייחס לעם ישראל יותר. אחרית שלום, כעין זה בעיון תפלה

דין

המלאכים תקנו ברכת המשפט כשצוה הקב"ה למשה "ואלה המשפטים". ב"י או"ח קיא – שבה"ל

- סמוך ל"תקע בשופר," דאין אנו נגאלין אלא ע"י משפט. עץ יוסף

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה

- כמשה ואהרן. עץ יוסף

וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה,

- כדוד ושלמה. עץ יוסף

וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה,

- גלות. עץ יוסף
  - * דבגלות א"א להיות לנו שופטים טובים, שכולנו מפוזרין ונשפעין מן הגויים. רשר"ה
- ע"פ מש"כ, "ובמשול רשע יאנח עם." עץ יוסף
- נוסח זו נתקנה בגלות סנהדרין מלשכת הגזית, דאז לא דנין דיני נפשות, ונתרבו הרוצחים. ולכן מתפללים לחזרת הסנהדרין להסיר היגון ואנחה שיש לנו מן הרוצחים. תקון תפלה
  - * והטעם שהסנהדרין לא היו יכולים לעצור הרוצחים וגלו עצמם, משום דהיינו תחת הרומיים שלא נתנו רשות לסנהדרין לדון כראוי, ולכן ממשיכים ומתפללים "ומלוך עלינו". תקון תפלה

וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה, יְיָ, לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים,

- משום דכתיב, "ובחמה שפוכה אמלוך עליכם," אנו מבקשים שלא ימלוך בחימה אלא בחסד ורחמים. עץ יוסף

וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

- אע"ג דהוא ברכה סמוכה לחברתה ולכן א"צ מלכות [כשאר ברכות ש"ע], גבי משפט שייך לומר מלכות טפי. טור או"ח קיח

בעשי"ת: **הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט.**

- "המלך" מורה על מה שהוא יושב עכשיו במשפט. עץ יוסף

ברכת המינים

הקדמה:

- המלאכים תקנו ברכת המינים כשנטבעו מצריים בים סוף. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- כ"ט תיבות, דהמינין כופרין בכ"ז אותיות שהתורה כתוב בהן, ותורה שבכתב ותורה שבע"פ. טור קיח

וְלַמַּלְשִׁינִים

- מתחיל בוי"ו, דהוא המשך של השיבה שופטינו, דהסנהדרין יעשה דין ברשעים. עיון תפלה ולירושלים

אַל תְּהִי תִקְוָה, וְכָל הָרִשְׁעָה כְּרֶגַע תֹּאבֵד, וְכָל אוֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ,

וְהַזֵּדִים מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר

וּתְמַגֵּר

- לשון שבירה. עיון תפלה

וְתַכְנִיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

- זידים = עמלק. עין יוסף
  - וישים אל לבו כי כל פורעניות הראויות לבא על ישראל ח"ו יבואו עליו. עין יוסף – יערות דבש
  - ובברכה זו מקיים מצות זכירת עמלק. עין יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שֹׁבֵר אוֹיְבִים

- אויבי הקב"ה שהן מינים, ואין להם תקנה אלא ע"י שבירה. עיון תפלה

וּמַכְנִיעַ זֵדִים.

- עושין משום היצר הרע, ויש להם תקנה ע"י הכנעת לבבם. עיון תפלה
- לשון הוה, דגם הצלחת רשעים עכשיו הוא תחילת הפלתם. דובר שלום בונה ירשלים

צדיקים

הקדמה:

- המלאכים תקנו ברכת צדיקים כשנתקיים הבטחת הקב"ה ליעקב, "ויוסף ישית ידו עלי עיניך". ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- יש בו כל אותיות של אל"ף בי"ת, כנגד הצדיקים לומדי תורה. טור קיח
- מ"ב תיבות כנגד הפסוקים – "וכל קרני רשעים אגדע" ו"מפני שיבה תקום" "וכי יגור אתך גר". טור
  - א"כ אין לומר "יהמו נא רחמיך". ענף יוסף – וכן ברמב"ם ואבודרהם

עַל הַצַּדִּיקִים

- שומרי מצוות. עין יוסף
- י"א שלא חטאו מעולם. עין יוסף – אבודרהם

וְעַל הַחֲסִידִים

- בעלי מעשה. עין יוסף
- י"א בעלי תשובה. עין יוסף – אבודרהם

וְעַל זִקְנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,

- החכמים. עין יוסף
- א"נ מנהיגי הדור, ועוסקי בצרכי ציבור. עין יוסף

וְעַל פְּלֵיטַת סוֹפְרֵיהֶם,

- מחברים. עין יוסף
- א"נ סופרים ומלמדי תינוקות. עין יוסף
- א"נ הסופרים אותיות בתורה. עין יוסף
- חכמי תורה שבע"פ. עיון תפלה

וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק

- כאותן שנתגיירו על ספינתו של יונה, וכל הדומה להם. עיון תפלה

וְעָלֵינוּ,

- אע"ג דאין אנו צדיקים וכו'. עין יוסף
- אין אנו יכולין לבקש עלינו טובה אלא בצירוף הצדיקים. רשר"ה

יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ,

יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

- שתהפוך מדת הדין למדת הרחמים. עץ יוסף

וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת,

- ע"ש "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בנ"א." עץ יוסף
- "לכל" אפי' לרשעים, כל זמן שבוטחין בה'. לב אליהו שביבי לב א:מא
  - אבל בעלמא מקבלין רק בעוה"ז. והבקשה שיזכו לעשות תשובה ולקבל שכר טוב. לב אליהו זכרון צבי תפילה יב
- לא רק נותן לו מה שבוטחין עליו ליתן, אלא גם שכר על מה שבטח בו. דובר שלום
- ליתן להם קיום לבטחונם למען יראו כל עמי הארץ שכל קויך לא יבושו. עון תפלה

וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם,

- י"מ שיש עבירות שגורמין שכר איזה מצוות להיות ניטל מבעליהן וניתנו לצדיקים. ויש צדיקים גדולים שמחזירין אותן לבעליהן אם עושים תשובה ואינם רוצים אלא משלהן. ותפלתנו שיתן חלקנו להצדיקים גמורים כדי שכשנעשו תשובה יהיו מוחזרין לנו. עץ יוסף – ספר נגיד ומצוה
- לא שיתן שכר צדיקים למי שאינו צדיק, אלא תן בלבינו להיות צדיקים. לב אליהו שביבי לב א:מב

וְלֹא נֵבוֹשׁ

- דבעוה"ב יהיה מבויש בעיני הקב"ה, וכל מלאכים מביישים אותו, וכרוז קרא בחיל "סורו טמא אל תגעו..." וגם הנפשות שם עומדים מרחוק ואומרים "וי לך מה עשית אשר הבאת עלינו בושה וכלימה הזאת." ובאו משחיתים וחוטפין אותו וצועקים וכו'. וזה הולך תמיד. עץ יוסף - יערות דבש
- הבוטח בבו"ד מבוייש עי"ז, אבל הבוטח בהקב"ה אין כבוד נשגב מזה. דובר שלום

כִּי בְךָ בָּטָחְנוּ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים.

- "משען" בגלות, "ומבטח" לימות המשיח ולעוה"ב. עץ יוסף
- "משען" מן יצה"ר, ואע"ג דהקב"ה מסעיין, "ומבטח" ליתן להן שכר משלם. עץ יוסף

בנין ירושלים

הקדמה:

- המלאכים תקנו בונה ירושלים כשבנה שלמה בית המקדש. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- יש בו כ"ד תיבות, כנגד הפסוק "בונה ירושלים ה'." טור או"ח קיח
  - י"מ כנגד (יחזקאל לז:כה) "וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם:" שיתברכו בכ"ד ברכות, "והאכלתיך נחלת יעקב וכו'." עץ יוסף

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ

- בוא"ו יתירה לרמוז על ירושלים של מעלה. דנשבע הקב"ה שלא יבא בירושלים של מעלה עד שיבנה ירושלים של מטה. עץ יוסף
- מתחיל בוי"ו, דתלוי על ברכת צדיקים, שע"י הרמת הצדיקים ישוב לירושלים. עיון תפלה

בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב,

- ולא כמ"ש, "על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת." עץ יוסף

וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ,

- "ושכנתי בתוך ירושלים" [זכריה ח:ג]. עיון תפלה

וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ

בִּנְיַן עוֹלָם,

- שלא ישלטו בה זרים. עץ יוסף
- ב' בית המקדש ראשונים נבנו ע"י בנ"א ולכן נחרבו, משא"כ בית שלישי שנבנה ע"י הקב"ה בעצמו. עיון תפלה

וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין.

- מהרה, כדי שלא צריך משיח בן יוסף למות. בן יהוידע מגילה ג.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם.

- איתא במדרש, "אמונים נוצר ה', אלו שאומרים אמן באמונה, אומר ש"ץ מחיה המתים והם עונים אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים. אומר גואל ישראל והם עונים אמן ועדיין לא נגאלו... אומר בונה ירושלים והם עונים אמן אע"פ שעדיין היא בחורבנה." טור קכד – ר' עמרם, עץ יוסף
- לשון הוה, דהקב"ה מוריד בית המקדש נעשה מניצוצי אש היראה המתעוררים ע"י עובד ה', וזה נעשה בכל עת. דובר שלום

מלכות בית דוד

הקדמה:

- המלאכים תקנו מצמיח קרן ישועה כשעברו כלל ישראל את הים סוף. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
- כ' תיבות כמו פסוק "כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה." טור או"ח קיח

אֶת צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ,

- לשון צמח, דשמו של משיח "צמח", (זכריה ו:יב) "הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'." עץ יוסף
- נקרא צמח, משום דהישועה לעולם צומח לאט לאט וכמעט א"א לראות גדולתו. רשר"ה

וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ,

- כי משחרב ביהמ"ק טולו י' קרנות, ועתידין לחזור, כדאיתא במדרש איכא. עץ יוסף
- א"נ ר"ל דוד שנמשח בקרן. עץ יוסף
  - ולכן אמרינן "בישועתך" ע"ש "רמה קרני בה'... בישועתיך", בתפילת חנה. עץ יוסף
- י"א דכאן הכוונה למשיח בן יוסף, ע"ש "קרני ראם קרניו". עץ יוסף

כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם.

- יכוין לצפות לישועה כדי שיוכל להשיב ליום הדין כששואלין אותו "צפית לישועה". עץ יוסף – אריז"ל
- יכון גם אני מצפה לישועת ה' שעושה עמנו להצילנו מכמה פגעים רעים בכל יום ובכל רגע. ענף יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה.

שמע קולנו

המלאכים תקנו שומע תפלה כששמע הקב"ה זעקת בנ"י במצרים. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
ברכה אחרונה לענין תפילה דהוא עיקרו של כלל ישראל, וגם אחר הגאולה "ושמחתים בבית תפילתי". רשר"ה

שְׁמַע קוֹלֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ,

- ולא כמו שמצינו בדור של שמואל הקטן שנתן להן גשמים קודם שהתחיל להתפלל, ואמר להן דהוה כמו עבד המבקש פרס מרבו וא"ל תנו לו ואל אשמע קולו. עץ יוסף
- "קולנו" – אפי' אין בהן הכוונות הרצויות. עץ יוסף
  - ולכן יש בכל תפילה זו כפילת לשון – לענות לנו, אע"פ שדעתנו עניות בתפילה. עץ יוסף

וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ,

- אם התפלה שלא בכוונה יקבל ברחמים. ועם כוונה ברצון. עיון תפלה

כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה,

- אבל אין לומר "תפלותינו ותחנונינו," דאין אנו מחזיקין עצמנו להיות צדיקים כ"כ שישמע לתפילותינו בכל עת. עץ יוסף – אבודרהם

וּמִלְּפָנֶיךָ, מַלְכֵּנוּ, רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ.

- אפי' אם אין אנו זוכין לכל מה שמבקשין ממנו, עכ"פ יש ליתן לנו קצת מבקשתינו. עץ יוסף

ש"ץ בתענית ציבור:

עֲנֵנוּ, יְיָ, עֲנֵנוּ,

- כפל הענין לחזק. עיון תפלה

בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ,

- צום הוא לשון אסיפה, כמילת צומת הגידין. וכך קוראים תעניות משום דהם יום אסיפת העם. עיון תפלה

כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנָחְנוּ.

אַל תֶּפֶן אֶל רִשְׁעֵנוּ, וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ,

- על ב' מיני פורענות, א' ע"י "ונתתי פני" וא' ע"י הסתרת פנים. גשמי ברכה איכה ב:יט

וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ.

הֱיֵה נָא קָרוֹב לְשַׁוְעָתֵנוּ, יְהִי נָא חַסְדְּךָ לְנַחֲמֵנוּ, טֶרֶם נִקְרָא אֵלֶיךָ עֲנֵנוּ, כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר: ישעיה סה:כד **וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה, עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע.**

כִּי אַתָּה, יְיָ, הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה,

פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה.

- פודה – מיסורין שנתן עלינו במשפט, מציל – מאויבינו. רשר"ה

כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

עבודה

הקדמה:

- המלאכים תקנו עבודה כשהשרה הקב"ה שכינתו על המשכן. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
  - וי"א כשהחזיר שכינתו בבית שני. ב"י – ארחות חיים

רְצֵה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם,

- כשיש ציבור מתפללין הוא עת רצון. עץ יוסף
- צריך תחילה ש"ישראל" יהיו ברצון [ר"ל שמקדשין עצמן] ורק אח"כ יכול לקבל ריצוי לתפילות. רשר"ה
- אם ישראל ברצון, אז הקב"ה מקבל התפלות אפי' אינם נאמרין בכוונה הראויה. עיון תפלה

וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,

- קדש הקדשים. ואח"כ כוללים גם "אשי ישראל", עבודת חוץ. עיון תפלה

וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל,

- י"מ דהוא דבוק למש"כ מקודם – "והשב". תוס' מנחות קי. ד"ה ומיכאל. מ"ב א' – גר"א - עיקר
  - א"א לפרש כן כפי מנהג הגאונים שהתחילו ב"ואשי ישראל" בתפלות שאין בהן ברכת כהנים.
  - צ"ע, דא"כ הו"ל לכתבו קודם "לדביר ביתך". ט"ז קכ:א
- י"מ דהוא דבוק למש"כ אח"כ – "תקבל ברצון":
  - אשי ישראל הן הקרבנות, ומתפללים על התפלה שהיא במקום קרבן. תוס'
    - צ"ע, דא"כ למה צריך לומר עוד "ותפלתם", דאילו הוא רק פירוש א"צ הוי"ו. ט"ז
      - וי"ל דיש ב' מיני תפלה – בזמנה דהוא במקום קרבן, ותפלה שלא בזמן. ט"ז
  - במדרש, מיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים [א"נ כבשים של אש] בכל יום ע"ג מזבח, וזהו "אשי ישראל". תוס' מנחות. ט"ז - עיקר
  - י"מ דקאי על קרבנות ממש, ומתפללים דכשישוב העבודה אז תקבל הקרבנות ברצון. נ"ל

וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן,

- יש גורסין "תקבל מהרה".
  - ולפי הפי' דמיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים, אין לומר "מהרה" על מיתת צדיקים.
    - ויש לקיים הגרסא, דאין מתפללין שתמהר הקרבת מיכאל, אלא שתמהר קבלת הקב"ה על ההקרבות שכבר הקריב.
    - א"נ אפשר שמיכאל הקריב נשמות של צדיקים שכבר מתו הרבה שנים. ובאמת כן משמע מאריז"ל. עץ יוסף – אל"ר
    - ולהשלים הל"ד תיבות, אמרינן "והשב את העבודה."

וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

- ר"ל אפי' כשאין לנו עבודה בפועל, ורק התפילה יהיה לרצון. עץ יוסף, עיון תפלה

בר"ח ויו"ט וחוה"מ, אומרים יעלה ויבא:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

- כמו שמחצצרין בחצוצרות ביו"ט בזמן המקדש לזכרון, כן אנו מוסיפין תפילה זו לזכרון. רשר"ה
- שייך זכרון בר"ח ויו"ט, דכתיב "והיו לכם לזכרון". ענף יוסף

יַעֲלֶה

- יעלה ע"ג הילוך הטבע. רשר"ה
- זכרון ירושלים. עיון תפלה – עיין תהילים קלז:ו

וְיָבֹא,

- זכרון משיח. עיון תפלה – עיין זכריה ג:ה

וְיַגִּיעַ,

- שלא תהיה דברים המפסיקין בינינו להקב"ה. רשר"ה
- זכרון תחיית המתים. עיון תפלה – עיין ??

וְיֵרָאֶה,

- לטובה. רשר"ה
- זכרון עקידת יצחק. עיון תפלה – עיין בראשית כב:יד

וְיֵרָצֶה,

- זכרון קרבנות. עיון תפלה – ישיעה נו:ז
  - ובזה"ז תפלה כנגד קרבנות. עיון תפלה

וְיִשָּׁמַע,

- המחשבות ושאיפות שלנו. רשר"ה
- זכרון תלמוד תורה. עיון תפלה – עיין מלאכי ג:טז

וְיִפָּקֵד,

- גאולת מצרים – פקד פקדתי. עיון תפלה

וְיִזָּכֵר

- ברית ראשונים. עיון תפלה – עיין ויקרא כו:מה
- ח' מיני הגשות נגד ז' רקיעים שעלתה השכינה –
  - יעלה – תפלתינו למסך הראשון הנקרא וילון.
  - ויבא – לרקיע, כמש"כ "ברוך הבא בשם ה'", למתיבתא דרקיע. והיא המבדלת בין הגוף לנשמה.
  - ויגיע – עד שחקים, כמש"כ (ירמיה נא:ט), "כי נגע... ונשא עד שחקים." ושם שוחקין מן לצדיקים, והרשעים נשחקין לאפר תחת רגלי הצדיקים.
  - ויראה – למעון, ע"ש (דברים כו:טו) "השקיפה ממעון קדשך וברך". דהוא מקום הברכה, וכמש"כ "ג' פעמים בשנה יראה," דהקב"ה יברך אתכם.
  - וירצה – לזבול. כי שם מקריב מיכאל הקרבנות הנ"ל.
  - וישמע – במכון, (מלכים א' ח:לט) "ואתה תשמע השמים מכון שבתך".
  - ויפקד ויזכר – הכל א' דפקידה וזכירה הוא א'. ורקיע זו נקרא ערבות, והוא מקום אוצר הנשמות, וכמו דאמרינן "ועל נשמותינו הפקודות לך". עץ יוסף
- י"מ על דרך פשט – יעלה זכרוננו השמימה ויבא אל מעון קדשך ויגיע אל המקום הראוי, ויראה לפניך וירצה ויתקבל ברצונך הטוב, וישע בכל העולם כלו כי פקד ה' את המו וזכר בריתו אתם. עיון תפלה - אבודרהם

זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקָּדוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ,

- לשעבר. רשר"ה

וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ,

- לעתיד. רשר"ה

וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ,

- הוה. רשר"ה

וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לִפְלֵיטָה,

- יש כאן ה' לשונות של זכירה, וא' של פקידה כמו שמצינו כן לברכה בתורה. עץ יוסף

לְטוֹבָה, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם,

* ו' ברכות כמו ב"שים שלום", "שלום טובה וברכה, חן וחסד ורחמים." עיי"ש.

בְּיוֹם

- אומרים "ביום" אפי' בלילה, דהלילה כולל גם היום, דהקב"ה בורא את האור מתוך חשך. עיון תפלה ברכת המזון

לר"ח: **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה.** לפסח: **חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה.** לסכות: **חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה.**

זָכְרֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בּוֹ לְטוֹבָה, וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחָנֵּנוּ, וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה.

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.

- כמו שראו ישראל ביציאתם ממצרים. כוזרי
* ויחשוב שהשכינה כנגדו באותו זמן, וישתחוה כנגדו באומר "מודים". כוזרי
- רק הנגאל בזכות עצמו יכול לראות, ולא כשנגאלו בזכות אבות.
* והבטיח הקב"ה לע"ל יגאלו ישראל בזכותם, בזכות שסובלים גלות המר ומקבלים באהבה ומאמינים ביחודו ומצפים לישועה, כמו במצרים נגאלו בזכות האמונה. עץ יוסף – יערת דבש
- אע"ג דציון במשפט תפדה, מה שאנו יכולין לראות הוא ברחמים. לב אליהו ח"א שביבי לב א:ג

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.

- לשון הוה – דע"י קבלת עונש גלות זוכין לכך. דובר שלום
* א"נ ע"פ המדרש שבכל לילה השכינה חוזר לבית המקדש ומיללת שמה. דובר שלום

מודים

המלאכים תקנו מודים כשהביא שלמה הארון לבית קדשי קדשים. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

הודאה אחר עבודה, דבלא עבודה א"א להודות. רשר"ה

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ,

- י"מ "מודים" תרגום להשתחואה. ולכן כורעין בברכה זו. עיון תפלה - אבודרהם
- גמטריא "מודים" מאה, לרמוז שאנחנו מודים לו במאה ברכות בכל יום. עץ יוסף
- "הודאה" מלשון "יד", דלא סגי להודות בפה, אלא צריך לייחד כל מעשינו להקב"ה [עיין ישעיה מד:ה]. רשר"ה
- י"מ דהוא לשון הודאת בעל דין, דמודים למה שהקב"ה הוא אלקינו וכו'. פחד יצחק חנוכה ב'

שֶׁאַתָּה הוּא, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְעוֹלָם וָעֶד,

- שם אלהותך עלינו ועל אבותינו להיותך נקרא אלהי יעקב. עץ יוסף
- שלא החליף אותנו באומה אחרת. עץ יוסף

צוּר חַיֵּינוּ,

- דנחצב חיותנו ונשמותינו מהקב"ה. עץ יוסף

מָגֵן יִשְׁעֵנוּ,

- פי' רשר"ה "ישענו" מלשון "יש". רשר"ה

אַתָּה הוּא

לְדוֹר וָדוֹר,

- י"מ דקאי על "אתה הוא", וי"מ דקאי על ההמשך – "לדור ודור נודה לך", ו"אתה הוא" הוא המשך מ"מגן ישענו אתה הוא". עיון תפלה

נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ,

- "נודה" על חיינו המסורים וכו', על שם "חי חי הוא יודך".
  - ו"נספר" על נשמותינו הפקודות וכו'. על שם "כל הנשמה תהלל יה". עץ יוסף
- "הודאה" קאי על ב' דברים – הודאת בעל דין, וגם הכרת הטוב. "מודים... שאתה וכו'," הוא כהודאת בעל דין, "נודה לך... על חיינו" הוא הודאה של הכרת הטוב. פחד יצחק חנוכה ב'

עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ,

וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ,

- בכל לילה, ולא תפס הפקדון מחמת החוב שאנו חייבין מחמת העבירות. עץ יוסף – יערת דבש
- כל זמן שהאדם נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונו. עיון תפלה - ספרי

וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ,

וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ

- ניסים הן הנגלות, ונפלאות הן הנסתרות. עץ יוסף
  - נגלות "עמנו" ר"ל לכל ישראל, משא"כ הנפלאות הכל לפי מדרגת כל יחיד ויחיד. לב אליהו ב:לז
    - הנגלות הוא מה שישראל עומד בין האומות, וזה בכל יום. לב אליהו ג:יב
    - הנפלאות הוא הטבע, דג"כ כולו נס. לב אליהו ג:יב

שֶׁבְּכָל עֵת,

עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם,

- ערב ובקר וצהרים כנגד "לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם... מקטב ישוד צהרים." עץ יוסף
- קאי על "נודה לך" ואלו הג' תפילות ביום. לב אליהו שביבי לב ב:קכח, רשר"ה, עיון תפלה

הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ,

- "הטוב" לנוכח. עץ יוסף
- דכל שהוא עושה הוא טוב, אפי' אם אין אנו מכירין כן. רשר"ה

וְהַמְרַחֵם, כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ,

- אין סוף לרחמים שלו. רשר"ה

מֵעוֹלָם

- י"מ דקאי אדלעיל מיניה – לא תמו חסדיך מעולם. עיון תפלה

קִוִּינוּ לָךְ.

- משום דכל שהוא עושה הוא טוב, ומשום דאין סוף לרחמיו. רשר"ה

מודים דרבנן

משום דהודאה יסוד גדול, לא סגי באמירת אמן על ברכת הש"ץ, אלא כל א' מקהל צריך להודות בעצמו. רשר"ה

נקרא מודים דרבנן משום דהוא מיוסד על כמה נוסחאות של האמוראים במס' סוטה [מ.]. רשר"ה

- י"מ משום דלא תקנוהו אנשי כנה"ג, אלא דרבנן דבי מדרשא אמרוהו. עיון תפלה [אפשר דהוא שוה למש"כ רשר"ה]

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר, יוֹצְרֵנוּ, יוֹצַר בְּרֵאשִׁית. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ, וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ, לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם,

עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ.

- תחיינו וכו' בזכות שאנחנו מודים לך. עץ יוסף – לבוש
- י"מ מודים לך על שנתת בלבנו להיות מודים לך. עץ יוסף – יעב"ץ, רשר"ה – משמעות גמ' סוטה שם
  - שזכיתנו מכל האומות וקרבתנו להודות לך. עץ יוסף – אבודרהם
- י"מ דקאי על מה שהש"ץ אומר מודים, ואנחנו עכשיו מוכנים לענות עליו אמן. ב"י או"ח קכז – ערוך
- י"מ דהודאות אלו נוספים על מה שאנחנו מודים לך בתפילות. עיון תפלה
- י"ג "עד שאנחנו מודים לך" ר"ל בעוד שאנו בחיים ויכולים להודות לך. ב"י – ארחות חיים

בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת.

לחנוכה ופורים:

עַל הַנִּסִּים, וְעַל הַפֻּרְקָן, וְעַל הַגְּבוּרוֹת, וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת,

וְעַל הַמִּלְחָמוֹת,

- מודים על המלחמות עצמן, דעל ידיהן אנו מכירין ערך המצוות שאנו מלחמים בשבילן. ד"מצוה שמסרו ישראל עליהן למיתה בשעת גזרת המלכות עדיין הוא מוחזקת בידן" [שבת קל.]. רשר"ה
- גם על ידיהן אנו מכירין שהקב"ה רצה בקיום שלנו אפי' על דרך ניסית. רשר"ה
- י"ג "על" בלאו וי"ו, וההודאה רק על התשועות מן המלחמות. ענף יוסף – שערי תפילה

שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה.

לחנוכה:

יש בו קכד תיבות כנגד "יוחנן". וי"א קכה תיבות כנגד "כהנים". פרמ"ג א"א תרפב:א

- לפי גרסא שלנו יש רק ק"ח תיבות. וצ"ע. נ"ל

בִּימֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל,

- יוחנן הוא בן שלישי לשמעון הצדיק [אחר שמעי וחניו]. עיון תפלה
  - וקודם שיוחנן היה כה"ג, אלעזר אחיו של שמעון הצדיק היה כה"ג, והוא ששלח הע' זקנים לתרגם התורה לתלמי. ירע דבר זה בעיני הסנהדרין והסירוהו מכהונתו, ושמש מנשה בנו תחתיו, ואחרי מותו כיהן יוחנן. עיון תפלה
- י"מ דמכב"י ר"ת מתתיהו כהן בן יוחנן. עיון תפלה

חַשְׁמוֹנַאי וּבָנָיו,

- "חשמונאי" – י"א דהוא כינוי של יוחנן. וי"א דהוא לשון גדולה. פרמ"ג, עץ יוסף בשמו

כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יָוָן הָרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל

לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ,

- דאין דבר שיעבירם מחקים כשכחת התורה. רשר"ה
- אין הכוונה לביטול תורה, דזה בכלל "להעבירם וכו'," אלא הכוונה דרצו לבטל מה שאנו מתאימין לקבלת התורה יותר משאר אומות מכח האבות. פחד יצחק חנוכה ד'

וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ,

- משכיחים תורתך מחמת קנאה, דהיא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. אבל החוקים דאין אנו עושין אלא לעשות רצון הקב"ה והאומות מונין אותנו עליהן, אין זה מחמת קנאה אלא זדון לבם. פרמ"ג או"ח מ"ז תרפב:א, עץ יוסף בשמו

וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם,

- אע"ג דלא הקדימו תפלה לצרה. פרמ"ג, עץ יוסף בשמו

רַבְתָּ אֶת רִיבָם, דַּנְתָּ אֶת דִּינָם,

- רבת ריבם אפי' קודם שדנת דינם, דהקב"ה לעולם יבקש את הנרדף, וכ"ש שרבים רודפים את המועטים. עיון תפלה

  * והטעם לזה, כדי שלא יאמרו בגוים עזבת את הארץ ותעשה אדם כדגי הים שהגדול מחברו בולע את הקטן. עיון תפלה

נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם, מָסַרְתָּ גִּבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים,

וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים,

- בני לוי מועטים באוכלוסון. דובר שלום – ב"ר

וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים,

- הטמאים רשעים וזדים כאן מיירי בישראלים שעזבו דתם ונתחברו להייונים. רשר"ה
- דתורה מתשת כוחו של אדם, משא"כ נכרים שאכלי שקצים חביל גופייהו. דבור שלום, פרמ"ג, עץ יוסף
- י"מ דקאי על "דנת את דינם" ודן שראוי שטמאים נופלים ביד טהורים. עיון תפלה

וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים,

וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ.

- על שם הפסוק (תהילים קיט:נא), "זדים הליצוני עד מאוד, מתורתך לא נטיתי." ב"י או"ח תרפב
- עוסקי ר"ל שלומדין וגם מקיימין. רשר"ה
- טמאים וטהורים = מחשבה, רשעים וצדיקים = מעשה, זדים ועוסקי תורתך = דיבור. דובר שלום

וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ,

וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה.

- כי בכל שנה משפיע בימים הללו תשועה ופדיון. עץ יוסף

וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,

- רק אחר שהעמיד קדושת ישראל על מעמדן יכול לטהר הבהמ"ק, דאילו ישראל בטומאה אין הבהמ"ק מועיל כלום. רשר"ה

וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ, וְטִהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ,

וְהַדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ,

- ע"י נר הטהור של מתתיהו הדליק הנרות בשאר חצרות ישראל, והסימן לזה ע"י הנס במנורה שבביהמ"ק. רשר"ה

וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ,
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

- א"א להלל עד שמודה על מה שאנו יכולין ללמוד תורה ולקיימה. רשר"ה

לְפוּרִים:

בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה,
כְּשֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם הָמָן הָרָשָׁע,

- על מרדכי ואסתר. אע"ג דעמד רק על מרדכי, אם מת מרדכי גם אסתר היתה מתה כי סר צלה. עיון תפלה
- בכל דור ודור יש אדם א' שרצה לאבד ישראל, והוא יגרום לשאר הנכריים לעשות כן. רשר"ה

בִּקֵּשׁ
לְהַשְׁמִיד

- השמדה הוא הריגת בנים, ואח"כ רצה להרוג הגדולים. וזה אכזריות ביותר. עץ יוסף

לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים

- לאבד הגופים, שלא ליתנו לקבורה. עץ יוסף

מִנַּעַר וְעַד־זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר
וּשְׁלָלָם לָבוֹז:

- לא נתנו להן רשות ליטול מן השלל עד שכל היהודים נהרגו, כדי שלא יהיו נותנים לב לשולש השלל וימלט מקצתם. עץ יוסף – אלשיך

וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים הֵפַרְתָּ אֶת עֲצָתוֹ, וְקִלְקַלְתָּ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ, וַהֲשֵׁבוֹתָ לוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ.

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.

- על כל התהלות והודאות. עץ יוסף

בעשי"ת: **וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ.**

- י"א שלא לומר "טובים". מ"א תקפב:ד – מט"מ
  - י"א הטעם, כדי שיהיה ה' תיבות כנגד ה' חומשין. ט"ז ב'
  - והוא שטות. ט"ז – לבוש

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה,

- "חיים" ר"ת חבוש, יסורים, ים, מדבר. עץ יוסף
- ע"י שראו מה שנעשו לישראל. רשר"ה

וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת, הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת.

- הטוב = שטוב. עיון תפלה
- משא"כ לשאר בנ"א אין להודות שמתוך שבחו אתה בא לידי גנותו לפי שכל א' מעורב בו טוב ורע. משא"כ הקב"ה הוא טוב ולכן לך נאה להודות. עץ יוסף

ברכת כהנים

- כמו שהכהנים ברכו כלל ישראל כשהשלים העבודה. עץ יוסף

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה

- לשון זה בא לדייק דרק בתורה היא משולשת, אבל בבית המקדש מברכין אותו ברכה אחת. דובר שלום
  - גם עכשיו כשבאו לברך ברכת כהנים ג"כ אמרינן "ברכנו בברכה המשלשת" דחוץ ממקדש ג"כ מברכין אותו בג' ברכות. דובר שלום
- עיין אחרית שלום דהביא בכמה ברכות בתורה מצינו דהן משולשין.

הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים, עַם קְדוֹשֶׁךָ, כָּאָמוּר.

אם יש כהנים המברכים:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.

(במדבר, נשא ו:כד)

יְבָרֶכְךָ יְהוָה

- יתברכו נכסיך. רש"י
  - שיתרבו בניך בנותיך. עץ יוסף על ברכת כהנים בש"ע

וְיִשְׁמְרֶךָ:

- שלא יבאו שודדים ליטול ממונך. רש"י
  - אין הקב"ה כבו"ד שאינו יכול לשמור מתנתו. רש"י
- מיצר הרע, שלא תהא העושר שמור לרעתך. עץ יוסף על ברכת התורה. ר"י קלצקי – אור החיים
- מעין הרע. עץ יוסף על ש"ע

יְבָרֶכְךָ יְיָ, וְיִטָּרְנָךְ.

- לית ביה תרגום. ואף שיש לנו תרגום, אפשר דאינו מקובל מסיני. (עץ יוסף על הסידור – של"ה, מחציה"ש רפה:ב – תר"י, מכון ממרא - כתבי יד תימן העתיקין.)

ס

(במדבר, נשא ו:כה)

יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יראה לך פנים שוחקות. רש"י
- * פניו של זעם תהפך לרחמים. עץ יוסף על סידור
- כדי לדעת מה הקב"ה רצה ממנו, ומה תכלית חייו. רשר"ה
- * ויכול לדעת את זה ע"י לימוד התורה. רשר"ה
- חילוק בין "לך" ל"אליך", ד"לך" הוא התכלית, ו"אליך" דבר להגיע להתכלית. ולכן יאר ה' פניך אליך, אין זה התכלית, רק "ויחנך". וכן בפסוק הבא, הקב"ה ישא פניך אליך, והתכלית הוא "לך שלום". אחרית שלום

וִיחֻנֶּךָּ:

- יתן לך חן. רש"י
- אע"פ שאינו כדאי. עץ יוסף
- בכל מקום שאתה הולך. עץ יוסף - ברכת התורה

יָאֵר יְיָ שְׁכִינָתֵיהּ לְוָתָךְ, וִירַחֵים יָתָךְ.

ס

(במדבר, נשא ו:כו)

יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יכבוש כעסו. רש"י
- פניו של רצון. עץ יוסף על ש"ע
- שתכלית שלך יהיה דבר דעל ידו יהיה קידוש השם. רשר"ה

וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

- בכניסתך, ביציאתך, ועם כל אדם. עץ יוסף על ברכת התורה
- כדי להיות מצליח בתכלית שלו. רשר"ה

יְסַב יְיָ אַפּוֹהִי לְוָתָךְ, וְיִשְׁוֵי לָךְ שְׁלָם

אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום. יהי רצון שתשים עלינו ועל כל עמך בית ישראל חיים וברכה למשמרת שלום.

שלום

המלאכים תקנו שלום כשנכנסו בנ"י לאר"י, ונתקיים "ונתתי שלום בארץ". ב"י או"ח קיא – שבה"ל

ברכת שלום אחר עבודה והודאה, ללמד אין שלום אמיתי אלא הבא מתוך עבודה והודאה לה'. רשר"ה

שִׂים שָׁלוֹם

- לשון "שימה" כוונתו שאין בו שום שינוי לעולם. אחרית שלום "ושמת שמו אברהם"
- כתב "שלום" ד' פעמים, כנגד הד' גליות. עץ יוסף

טוֹבָה וּבְרָכָה, חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים,

- ו' ברכות כנגד הו' ברכות של ברכת כהנים:
  - שלום - כנגד "וישם לך שלום".
  - טובה - כנגד "יאר ה'," וכמש"כ "וירא ה' את האור כי טוב."
  - ברכה - כנגד "יברכך".
  - חן - כנגד "ויחונך"
  - חסד - כנגד "וישמרך" כמש"כ (דברים ז:יב), "ושמר... את החסד".
  - ורחמים - כנגד "ישא ה' פניו". עין יוסף – גר"א

עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

- יש לעיין פירוש "עלינו" כשאדם מתפלל ביחידי. וי"ל דשלום שלא יהא מחלוקת בין עכ"פ ב' בנ"א, ולכן אומרים "עלינו" ר"ל ביני ובין כל שהוא כנגדי. דובר שלום
  - י"מ דהוא כנגד ברכת כהנים, דהכהנים אומרים שהקב"ה יברך אותם ואת כל כלל ישראל, כפי הב' פירושים בפסוק "ואני אברכם". דובר שלום
    - לכן אמרינן נוסח זו רק בשחרית דיש בו ברכת כהנים. דובר שלום

בָּרְכֵנוּ, אָבִינוּ, כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד

- כאחד ר"ל כאברהם אבינו שנקרא א'. ב"י או"ח קכב – גאונים, עין יוסף

בְּאוֹר פָּנֶיךָ,

- על שם ברכת כהנים , "יאר ה' פניו". עין יוסף
- יש רמז ליצחק, שנאמר בו "בהר ה' יראה". עין יוסף. ולא הבנתי כוונתו.
- גילוי אהבה והרצון. עיון תפלה
- כח האחדות. אחרית לשלום

כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, תּוֹרַת חַיִּים

- על שם "תורה אור". עין יוסף
- הוא תורה שבכתב. עין יוסף – פי' המחזור

וְאַהֲבַת חֶסֶד,

- אהבת חנם. עיון תפלה
- הוא תורה שבע"פ. עין יוסף
- וזה רמז ליעקב אבינו שלמד תורה י"ד שנה בבית שם ואבר. עין יוסף

וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם,

- ז' דברים קבלנו מ"אור פניך". דהארת פנים הוא מדת אמת דהוא התאחדות ז' הספירות. כמו דאור טבעי הוא התאחדות הז' צבעונים בקשת. אחרית לשלום

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה

- אפי' כשאין ברכת כהנים. עיון תפלה

בִּשְׁלוֹמֶךָ.

בעשי"ת: **בְּסֵפֶר חַיִּים, בְּרָכָה וְשָׁלוֹם, וּפַרְנָסָה טוֹבָה, נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ, אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.**

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם.
יש אומרים בי' ימי תשובה "עושה השלום".

תהילים יט:טו

מעלות פסוק זה:

- י' תיבות. מ"ב קכב:ח – סדר היום
- תחלתו י' וסופו י'. מ"ב – סה"י
- יש בו י' יודי"ן. מ"ב – סה"י
- מ"ב אותיות. מ"ב – סה"י
- ולכן צריך לומר אותו בנחת ולכוין. מ"ב – סה"י

יִהְיוּ לְרָצוֹן | אִמְרֵי-פִי

- לפיוס. רש"י

וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ

- שלא אחשוב מחשבות חיצונות. עין יוסף
- התפילות הנאמרות רק ב"אמרי פי" בלא כוונה יהיו מקובלים עם אותן שנאמרו ב"הגיון לבי" בכוונה. עיון תפלה
  - וזה פי' הגמ' דאם א"א לכוון בכולן, עכ"פ יכוון באבות, דעי"ז כל התפלה נתקבל. עיון תפלה

יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

- "בוחן כליות ולב". עץ יוסף על ש"ע. ואיני יודע כוונתו.
- צורי להצילני מחטא, וגואלי למחול אחר החטא. עץ יוסף
- צורי בעוה"ז, וגואלי בעוה"ב. עץ יוסף, עיון תפלה
- צורי בים וגואלי בהר סיני. עיון תפלה
- אלו ג' דברים שניכר אלהות הקב"ה – ה' כגנד הבריאה, צור גבורת הקב"ה, וגואלי מצד טוב הרחמים. אחרית לשלום

אלהי נצור

אמר ר"א לפיאן דהוא עצמו א"א לומר תפילה זו, דמשמע ביה דהוא כבר עשה כל מה שאפשר לו לעשות לשמור לשונו מרע ושלא להקפיד על המקללין אותו ומחוסר רק סייעתא דשמיא, ולכן אמר אותו רק בלשון רבים. לב אליהו א:כד

אֱלֹהַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע,

- לדבר על אדם כשר. עץ יוסף שחרית שבת
- כדי שלא להפסיד הטהרה של הפה שהשיג ע"י התפילה. רשר"ה – יעב"ץ

וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה,

- אפי' לדבר על עושין מרמה. עץ יוסף שחרית שבת

וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם,

- דאפשר לשתוק אע"ג דהשנאה שמורה בלבו, ומבקשים שגם הנפש עצמו תדום. עץ יוסף שחרית שבת

וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה.

- מוכן לקבל דריסה כעפר. ואפי' הכי מטיב להדורסין עליו. עץ יוסף שחרית שבת
- להסתיר מעשי מבנ"א, כדי להרחיק מכבוד וגאוה. דדברים אלו מפסידין לחכמת התורה. עיון תפלה
  - ולכן אמרינן מיד "פתח לבי בתורתך". עיון תפלה
- דברים אלו הם התקנה לשמור לשונו מרע – להשפיל דעתו ולעסוק בתורה [עיי עירובין טו:]. עיון תפלה – רי"צ ממינסק

פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי.

וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה, מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחְשַׁבְתָּם.

- שיהיה לי שמירה ע"י עשיית המצוות. עץ יוסף
- "כל החושבין" לרבות כוחות החיצונים. עץ יוסף – מחזור כ"ב
- על שם גמ' גיטין ז., דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים, השכם והערב עליהם לביהמ"ד והם כלים מעליהן. דובר שלום

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ.

- הד' דברים שנתחללו ע"י חורבן וגלות. אחרית לשלום

תהילים ס:ז

מכאן עד סוף המזמור כמעט שוה לסוף מזמור ק"ח, וכתבתי הכל כאן.

לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ

- ינצלו מרע. רש"י ס:ז, מצו"ד

הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ (וענני) וְעָנֵנִי:

- אשר השיבות אחור בהתחזק אויביהם. רש"י ק"ח
- שמדת הרחמים יתגבר על מדת הדין. עץ יוסף שמנה עשרה
- שכל עמך וידידך תלויין בי. רש"י קח:ז

מ' ששכח "על הניסים" בחנוכה ופורים, יאמר כאן: **הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.** לחנוכה: **בימי מתתיהו וכו'.** לפורים: **בימי מרדכי וכו'.**

תהילים יט:טו

מעלות פסוק זה:

- י' תיבות. מ"ב קכב:ח – סדר היום
- תחלתו י' וסופו י'. מ"ב – סה"י
- יש בו י' יודי"ן. מ"ב – סה"י
- מ"ב אותיות. מ"ב – סה"י
- ולכן צריך לומר אותו בנחת ולכוין. מ"ב – סה"י

יִהְיוּ לְרָצוֹן | אִמְרֵי-פִי

- לפיוס. רש"י

וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ

- שלא אחשוב מחשבות חיצונות. עץ יוסף
- התפילות הנאמרות רק ב"אמרי פי" בלא כוונה יהיו מקובלים עם אותן שנאמרו ב"הגיון לבי" בכוונה. עיון תפלה
  - וזה פי' הגמ' דאם א"א לכוון בכולן, עכ"פ יכוון באבות, דעי"ז כל התפלה נתקבל. עיון תפלה

יְהוָֹה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

- "בוחן כליות ולב". עץ יוסף על ש"ע. ואיני יודע כוונתו.
- צורי להצילני מחטא, וגואלי למחול אחר החטא. עץ יוסף
- צורי בעוה"ז, וגואלי בעוה"ב. עץ יוסף, עיון תפלה
- צורי בים וגואלי בהר סיני. עיון תפלה

אלו ג' דברים שניכר אלהות הקב"ה – ה' כנגד הבריאה, צור גבורת הקב"ה, וגואלי מצד טוב הרחמים. אחרית לשלום

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ,

- זה ק"ו – דאנחנו צריכין שלום יותר מן המלאכים, דאנו בני מחלוקת. עץ יוסף ברכה"מ

וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל,

- אמרינן בהרבה מקומות "כל ישראל" לרבות גם האומר עצמו. עיון תפלה
  - ויש לעיין דבכמה מקומות לא אמרינן "כל". עיון תפלה

וְאִמְרוּ אָמֵן.

- יחיד אומר אמן אחר ברכת עצמו –
  - משום דשלום שם של הקב"ה. עץ יוסף ברכה"מ
  - כלפי המלאכים המלוים אותו. עץ יוסף
- אין מתפללין למלכים, אלא להקב"ה שיסייעוהו מלאכי השרת ולא יהו לו צרים מלמעלה. עיון תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ,

- אומרים כן אחר שפסע ג' פסיעות לאחוריו לכבוד השכינה, לבטל הג' פסיעות שפסע נבוכדנצר לכבוד ה' ועל ידיהן זכה למלכות להחריב בית אלהנו. עץ יוסף
- משום דהתפללנו על מדת הענוה ושלא להיות עזים, מתפללין על בנין המקדש, דאז יתבטל מדת עזות, ואם ישאר מקצת עזות הציץ מכפר עליו. ענף יוסף שבת
- דלא כמו עכשיו דרק יכולין ללמוד ענין הקרבנות. דובר שלום

וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ,

- שאין תורה בלא ביהמ"ק. עץ יוסף
- אם אין אנו זוכין לבנות ביהמ"ק, עכ"פ תן לנו לב ללמד דיני קרבנות, דכל הלומד כאילו הקריבם. עץ יוסף
- ועי"ז מתקן העזות בטבע שלנו [חלקנו], דמשתמשין בו לשאול לרב כל ספיקות ולא יבוש. ענף יוסף
- דלא כמו שדרשו [שבת קלח.] עתידה תורה שתשתכח מישראל, ועוד [סנהדרין צז.] אין בן דוד בא עד שיתמעטו התלמידים. עיון תפילה

וְשָׁם נַעַבָדְךָ בְּיִרְאָה

- אם אין תורה, אין יראה. עץ יוסף

כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת.

וְעָרְבָה לַייָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם, כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת.

- פי' דאפי' אם אין תפילתינו בכוונה שלימה שאין בו חיות ולכן אינו כקרבן של בע"ח, עכ"פ יש להקב"ה לקבלן כקרבן מנחה. ר' שמחה קוק – גרי"ז

תחנון וקריאת התורה

ודוי

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ,

- [עיין תהילים פח:ג]

וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ,

- [עיין תהילים נה:ב]

שֶׁאֵין אֲנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי עֹרֶף,

- אין לנו עזות כפילה לחטוא וגם לומר צדיקים אנחנו. עץ יוסף

לוֹמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ,

אֲבָל אֲנַחְנוּ

וַאֲבוֹתֵינוּ

- מזכירין אבותינו דאם תופסין מעשיהן נענשין גם על עוונותיהן. עץ יוסף
- א"נ דהוא קצת פתחון פה, דאע"ג דחטאנו – רק משום מעשה אבותינו בידינו. עץ יוסף

חָטָאנוּ.

אָשַׁמְנוּ,

- נגד הקב"ה ונגד נשמתינו. עץ יוסף

בָּגַדְנוּ,

- נגד הקב"ה, ונגד חבירינו. עץ יוסף

גָּזַלְנוּ,

- כפשוטו. עץ יוסף
- גזל נפשינו בעבירות. עץ יוסף
- גזל אמירת שלום. עץ יוסף

דִּבַּרְנוּ דֹפִי.

- י"מ דופי לשון גנאי. עץ יוסף
- י"מ לשון דו פי – א' בפה וא' בלב. עץ יוסף

הָעֲוִינוּ,

- העוינו דרך ישרה ללכת בדבר עקלקלות. ושנה ופורש קשה מכולן. עץ יוסף
- גורם לאחרים לחטוא ע"י הוראה שלא כהלכה. עץ יוסף

וְהִרְשַׁעְנוּ,

- הרשענו צדיק ומצדיק רשע. עץ יוסף
- אין חטאים שלנו מחמת טבע, אלא הרשענו בכוונה. עץ יוסף

זָדְנוּ,

חָמַסְנוּ,

- אונאת ממון. עץ יוסף

טָפַלְנוּ שֶׁקֶר.

- עלילות על חברינו. עץ יוסף
- עדות שקר. עץ יוסף

יָעַצְנוּ רָע,

כִּזַּבְנוּ,

- בין לתועלת בין שלא לתועלת. עץ יוסף

לַצְנוּ,

מָרַדְנוּ,

נָאַצְנוּ,

סָרַרְנוּ,

- במעשה ובמחשבה. עץ יוסף

עָוִינוּ,

- עזות הדיבור. עץ יוסף

פָּשַׁעְנוּ,

צָרַרְנוּ,

- לאחרים ולעצמינו. עץ יוסף

קִשִּׁינוּ עֹרֶף.

- אין לנו סיבה לחטוא, כדמפרש ואזיל. עץ יוסף

רָשַׁעְנוּ,

- ידענו דהוא רע. עץ יוסף

שִׁחַתְנוּ,

- לא הצלחנו בדרך הרשע. עץ יוסף
- נכלל בזה השחתת זרע. עץ יוסף

תִּעַבְנוּ,

- בחרנו דרך זה, לא משום שזה טבע שלנו. עץ יוסף

תָּעִינוּ,

- כולנו יחד, ואין לנו לסמוך על רוב צדיקים. עץ יוסף

תִּעְתָּעְנוּ.

- בוזין המוכיחים. עץ יוסף

* זה גדול שבכולם, דלא חרבה ירושלים עד שבזו ת"ח. עץ יוסף

סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים,

- עד כאן ודוי על ל"ת, וכאן ודוי על מצות עשה. עץ יוסף

וְלֹא שָׁוָה לָנוּ.

- סרנו – דלא עשה אותם עיקר, ואפי' להיות שוה לעניני עוה"ז לא עשינו. עץ יוסף

(נחמיה ט:לג)

וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל-הַבָּא עָלֵינוּ כִּי-אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

- אמר הקב"ה למלאכים, אודיע לכם צדקתם של ישראל, איני נותן להם צרות בכל דור, והם קוראין עצמן רשעים ואותו צדיק. עץ יוסף ודוי
- צריך לומר פסוק זה בהכנעה וכוונה גדולה. עץ יוסף

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה,

וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ,

וְדֶרֶךְ תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ.

- "קחו עמכם דברים". עץ יוסף

גְּדֹלַת רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ, תִּזְכֹּר הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם

לְזֶרַע יְדִידֶיךָ.

- כלל ישראל. עץ יוסף
- י"ג "ידידך" לשון יחיד, והוא אברהם. עץ יוסף

תֶּפֶן אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִים,

כִּי אַתָּה הוּא בָּעַל הָרַחֲמִים.

בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה פָּנֶיךָ נְקַדֵּם,

כְּהוֹדַעְתָּ לָעָנָו מִקֶּדֶם.

מַחֲרוֹן אַפְּךָ שׁוּב, כְּמוֹ בְתוֹרָתְךָ כָּתוּב.

וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָנָו,

- נתלונן = הרבה לינות. עץ יוסף

כְּיוֹם

וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן

- ושם הבטיחו הקב"ה "פני ילכו והניחותי לך". עץ יוסף

תַּעֲבוֹר עַל פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם,

- פשע הוא מרדות ורק עוברין עליהן שלא לענוש. אבל אשם דהוא שוגג מוחה לגמרי. עץ יוסף

כְּיוֹם

וַיִּתְיַצַּב עִמּוֹ שָׁם

- דכיפר על פשע של העגל, ועל האשם של אהרן. עץ יוסף

תַּאֲזִין שַׁוְעָתֵנוּ וְתַקְשִׁיב מֶנּוּ מַאֲמַר, כְּיוֹם

(שמות, כי תשא לד:ה)

וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצַּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

- עיין רש"י שהביא התרגום, ויש לעיין כוונתו. נ"ל

וְאִתְגְּלִי יְיָ בַּעֲנָנָא, וְאִתְעַתַּד עִמֵּיהּ תַּמָּן; וּקְרָא בְּשׁוּמָא, דַּיְיָ.

וְשָׁם נֶאֱמַר:

(שמות, כי תשא לד:ו)

וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא

- מה הכוונה של תפלה שאין בו שום בקשה? וי"ל דמאחר דטעם דתפלה מהני משום דמוסיף זכות להמתפלל, שפיר מוסיף זכותים עי"ז. ר"ש כ"ץ ע"פ רלב"ג

יְהוָה | יְהוָה

- מדת רחמים קודם ואחר החטא ותשובה. רש"י

אֵל

- ג"כ מדת רחמים. רש"י
- לשון חוזק. הגה"ה על תוס' ר"ה יז:
- לשון חוזק ורחמים, שאינו מגלה חוזק בבת אחת, אלא מחלקו לרגע בכל יום, דאל"כ א"א לעולם להתקיים. עץ יוסף

רַחוּם

- שלא ישחית – פורע ממנו מעט מעט. עץ יוסף
  - נראה דדרש כן מתהילים, "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית וכו'." נ"ל
- מדת רחמים אחר תשובה. הגה"ה על תוס'

וְחַנּוּן

- רחמים בשעה שאינן ראויין, כל שקוראין להקב"ה. תוס' ר"ה יז: ד"ה שלש
  - נותן למי שאין לו זכות. הגה"ה על תוס', עץ יוסף
  - כדאמרינן "וחנותי את אשר אחון" אע"פ שאינו הגון. הגה"ה
- נותן שכר גם לפי העמילות. עץ יוסף
- רחמים בעת הצרה [משא"כ רחום הוא רחמים שלא יבא הצרה]. הגה"ה על תוס'
  - ששומע להצועק בעת צרה, כדאמרינן "והיה כי יצעק אלוי ושמעתי כי חנון אני". הגה"ה

אֶרֶךְ אַפַּיִם

- אינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה. רש"י
- לשון רבים, דמרבה במדה זו. עץ יוסף

וְרַב-חֶסֶד

- למי שאין לו זכיות. רש"י
- מטה כלפי חסד – למי שזכויות ועוונות שווין ואינו בכלל פושעי ישראל. עץ יוסף

וֶאֱמֶת:

- נותן שכר טוב לעושי רצונו. רש"י
- לעולם אינו חוזר מהבטחה טובה. עץ יוסף
- חסד של הקב"ה הוא חסד של אמת – דאינו מצפה לשום גמול בעבורו. עץ יוסף תחנון

וְאַעְבֹר יְיָ שְׁכִינָתִיהּ עַל אַפּוֹהִי, וּקְרָא, יְיָ יְיָ, אֵלָהָא רַחְמָנָא וְחַנָּנָא--מַרְחֵיק רָגַז, וּמַסְגֵּי לְמֶעֱבַד טָבָן וּקְשׁוֹט.

(שמות, כי תשא לד:ז)

נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים

- נוצר החסד שהאדם עושה. רש"י

נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע

- עון זדונות, פשע מרידה. רש"י
- העושה תשובה מאהבה העון ופשע ינשאו להיות זכותים. עץ יוסף

וְחַטָּאָה וְנַקֵּה

- העושה תשובה מיראה נעשה הזדונות לשוגגין. וגם זה הקב"ה מנקה. עץ יוסף

וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ

- ומה דאנו עם קשה עורף, אם אתה סולח לנו א"צ לכלותינו. רש"י
- דוקא הקב"ה, דאין כח למלאכים לסלוח. עץ יוסף

וּנְחַלְתָּנוּ:

- ולא לאומות. רש"י

סְלַח לָנוּ, אָבִינוּ, כִּי חָטָאנוּ,

- דצריך רחמי האב, כמש"כ "וישוב אל ה' וירחמהו וכו'." טור, עץ יוסף
- אמרינן "סלח" ו"חטאנו" לגבי אבינו, דלאב אפי' מזיד נחשב לו כשוגג, וגם רוצה לסלוח ר"ל שאף הקפדה מועטת לא תשאר. עץ יוסף
  - סליחה = דאין פגם על הקורבה בינו להקב"ה. רשר"ה
- י"מ סלח לנו אע"פ שחטאנו וכו'. עץ יוסף – אבודרהם

מְחַל לָנוּ, מַלְכֵּנוּ, כִּי פָשָׁעְנוּ,

- אמרינן "מחל" ו"פשענו" לגבי מלכנו, דלמלך אפי' שוגג נחשב כמזיד. וגם א"א לבקש ממנו אלא מחילה, דעדיין צריך יסורים וגלגול. עץ יוסף
  - חטא כשעשה אותו פעם א' או ב'. אבל כשעשה ג' פעמים נעשה פושע, ויורד במדרגותו עד שהקב"ה אין לו כאב. עץ יוסף – יערת דבש

(תהילים פו:ה)

כִּי-אַתָּה אֲדֹנָי טּוֹב וְסַלָּח וְרַב-חֶסֶד לְכָל-קֹרְאֶיךָ:

- אפי' אם לא התפללו כראוי. עץ יוסף ובא לציון

אבינו מלכנו

לְתַעֲנִית צִבּוּר וְלַעֲשָׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ,

- משעת לידה עד י"ג שנים אנחנו "בנים" להקב"ה, שאין העבודה מוטלת עלינו, ומי"ג ואילך כעבדי המלך. עיון תפלה

* וגם מה שחטאנו קודם י"ג צריך להתודות, דאע"ג דאין עונש יש חטא המלכלכת את הנפש, וזדון קטנים אינו עדיף משוגג של גדולים וחייב קרבן וגלות. עיון תפלה

חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ.

- לפניך – אע"ג דידענו שעיניך רואות. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה.

- מאחר דאין אנו עובדין ע"ז, ראוי למחול לנו. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

- יש מפרשים "חטאנו לפניך" אבותינו, אבל אנחנו "אין לנו מלך אלא אתה" ולכן "עשה עמנו למען שמך". מ"א תקפד:ב, מ"ב ג'

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בָּרֵךְ (*בעשי"ת:* **חַדֵּשׁ**) **עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה.**

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בַּטֵּל מֵעָלֵינוּ כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת.

- שהאויבים גוזרין. עץ יוסף
- כל יסורים לתכלית הטוב, אלא לפעמים קשה לסבלם עד שתגיע תכלית הטוב, והמה מכונים גזרות קשות. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בַּטֵּל מַחְשְׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ.

- שונא = השמח במפלתו. אויב = הרודף להרע לו. עץ יוסף
- שונא = בלב שלא יצא לחוץ אלא לעתים רחוקות. אויב = בחוץ תמיד. עיון תפלה

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כַּלֵּה כָּל צַר וּמַשְׂטִין מֵעָלֵינוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, סְתוֹם פִּיּוֹת מַשְׂטִינֵינוּ וּמְקַטְרְגֵינוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי
וּמַשְׁחִית

- חיה רעה. דובר שלום

וְעָוֹן וּשְׁמַד מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מְנַע מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ.

- יש אומרים בשעת ריתחא, "עצור מגפה". עץ יוסף – מהר"ם
- נחלתך = אר"י. תקון תפלה

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, סְלַח וּמְחַל לְכָל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

- מחילה גדולה מסלחיה. דסליחה הוא רק הרחבת זמן, אבל מחילה מוחה לגמרי. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ.

- י"א הגרסא להיפך, "חטאתינו ופשעינו" דשואלין תחילה על הקלים ואח"כ על החמורים. מ"ב תקפד:ג
  - ונ"ל פי' גרסא שלנו, דשואלין לעשות הפשעים לחטאים, ואח"כ למחות החטאים לגמרי. וכעין זה מצאנו בש"ע "כי מוחל וסולח אתה". אח"כ מצאתי דכן פי' עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מְחוֹק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים כָּל שִׁטְרֵי חוֹבוֹתֵינוּ.

- אלו העוונות. עץ יוסף
- מבקשים על הג' תוצאות רעות של עבירה – שפוגם בנשמה "סלח ומחל". שעושה כנגד הקב"ה "מחה והעבר". ושיש לנו חוב של כל הטובות שעשה הקב"ה עמנו, ופרעון רק ע"י עשיית רצונו, ואם עשה עבירה נשאר בעל חוב בלא אפשרות לפרוע "מחוק... שטרי חובותינו". דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.

- תשובה מאהבה. עץ יוסף
- שתגיע התשובה תפני כסא הכבוד. ע"פ מה דאמרינן "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ.

- תלמידי חכמים. עץ יוסף
- כולנו חולי נפש, ליתן בלבנו לשמוע לחכמים. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, קָרַע רוֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ.

- י"א לקרות "רוע גזר" בנשימה א', דהכוונה לקרוע הרע שהוא בגזירה ונשאר רק רחמים. מ"ב תקפד:ג – ט"ז סי' תרכה. עץ יוסף
  - כגון אם גזר שלא יהיה הרבה גשמים, לא יוסיף אחר הגזר דין, רק ממטיר על המקומות הצריכין ביותר, עד שאין מרגיש בקללה. עץ יוסף
- וי"א לקרות "קרע רוע" בנשימה א'. משמעות מ"א שם
- לעיל "גזירות קשות" מה שהאומות גוזרין עלינו, וכאן על מה שהקב"ה גוזר. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ.

- מה שטוב בעיני הקב"ה. דובר שלום

לְתַעֲנִית צִבּוּר:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ לִגְאֻלָּה וִישׁוּעָה.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ לְפַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה.

- פרנסה בצמצום, כלכלה בשפע – מבקשים דבר קטן תחילה ואח"כ דבר גדול. עיון תפלה

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ לִזְכֻיּוֹת.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכְרֵנוּ לִסְלִיחָה וּמְחִילָה.

לַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים

- ספר בראשית. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר גְּאֻלָּה וִישׁוּעָה.

- שמות. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה.

- במדבר – דיש בו מן, באר, שליו. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר זְכֻיּוֹת.

- דברים – זכויות דמשה. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה.

- ויקרא. עץ יוסף
- י"ג להיפך – ספר מחילה וסליחה. ואע"ג דלכאורה הסדר הוא סליחה ואח"כ מחילה, אפשר דכך שם הספר. עץ יוסף
  - אבל עדיין צ"ע למה באמת כך שם הספר! נ"ל
  - עיין גם עיון תפלה.
- אם אין אנו זוכין להיות בספר זכויות שלא כתוב בו שום זכרון חטא, עכ"פ כתבינו בספר סליחה ומחילה. אחרית לשלום
- צ"ע, דלא מצינו בגמ' אלא ספר חיים? וי"ל ע"פ הזהר דכל מעשה הקב"ה מתיחס לספר. אחרית לשלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, הָרֵם קֶרֶן יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, הָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחֶךָ.

- נכללין באלו כל הי' קרנות שניטלו בשעת החרובן [עיין מדרש איכה]. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מַלֵּא יָדֵינוּ מִבִּרְכוֹתֶיךָ.

- שנצליח במעשי ידינו. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מַלֵּא אֲסָמֵינוּ שָׂבָע.

- בלא שום מעשה ידינו. דובר שלום
- שיהא ניכר דההצלחה למעלה מן הטבע. דובר שלום
  - מי שחושב שהוא עצמו עושה ההצלחה לעולם לא ישבע ממנו וחושב שיכול לעשות אפי' יותר. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, שְׁמַע קוֹלֵנוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ.

- דלא כבדור של שמואל הקטן שלא רצה לשמוע לתפילה. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ.

- אע"ג דאין אנו יודעין הכוונות. עץ יוסף
- רצון כנגד עניות דעתינו, רחמים נגד עניות צרכינו. עץ יוסף
- רחמים כשמצער עם אחר. ויש בנ"א משום שהם רחמים לא רצו לראות בצער אחרים, אבל הקב"ה גם "ברצון" שרצה להשתתף בצערינו. אחרית לשלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, פְּתַח שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם לִתְפִלָּתֵנוּ.

- דע"י החטאים יש מלאכים הבאים וחותמין שערי שמים. עץ יוסף
- יש ג' בחינות של שמיעה – מי שאינו רוצה לשמוע אבל מחמת קול המבקש א"א לסרב. מי שרך ליבב ואפי' בבקשת המבקש בלא קולות א"א לסרב, ומי שרוצה לשמוע ופותח שערו להמבקש. וזה הג' בחינות הנזכרות כאן. אחרית לשלום
- פתיחת שער ר"ל שמכניסין תפלות למקום שהיה סגור מתחילה. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, זָכוֹר כִּי עָפָר אֲנָחְנוּ.

- זה טענה לאדם העובר עבירה, שיכול לטעון מאחר דאנו שפלין כ"כ אין הקב"ה מכעיס עלינו, דסוף סוף אין אנו אלא עפר. עץ יוסף, עיון תפלה
  - אע"ג דאמרינן "כי לא יצא מעפר און" ללמד דאין בזה שום טענה – י"ל דאם באמת אדם רואה עצמו כעפר יש לו טענה. רק אם מקפיד על כבודו איבד טענה זו. עץ יוסף – שבט מישראל

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, נָא אַל תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ.

- ע"ש "חסד ורחמי סלפני כבודו". דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, תְּהֵא הַשָּׁעָה הַזֹּאת שְׁעַת רַחֲמִים וְעֵת רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ.

- שעת רחמים בצדנו, ועת רצון מצד הקב"ה. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, חֲמוֹל עָלֵינוּ וְעַל עוֹלָלֵינוּ וְטַפֵּנוּ.

- עולל – בני ב' וג'. טף בן ד' וה' וקצת יותר. עץ יוסף
  - עולל = הגמולים משדי אמם ומתחילין לדבר. טף = הקופצים מדלגים אנה ואנה, בגזרת הלוך וטפוף. עיון תפלה
- פעמים הקב"ה נתרצה בשביל הדור הבא. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן הֲרוּגִים עַל שֵׁם קָדְשֶׁךָ.

- יעקב, שרצה עשו להרגו. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן טְבוּחִים עַל יִחוּדֶךָ.

- עקדת יצחק. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן בָּאֵי בָאֵשׁ וּבַמַּיִם עַל קִדּוּשׁ שְׁמֶךָ.

- אברהם – באור כשדים, ובנהר של יצה"ר בדרך לעקידה. עץ יוסף
- כוללים הד' מיתות, דכל שאר מיתות כלולים בהם. דובר שלום
- רמז על הג' עבירות שיהרג ואל יעבור –
  - קדשך – ערוה. יחודך – ע"ז. קדש שמך – שפיכות דמים [ד"שם" הקב"ה מתיחס לפעולותיו]. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, נְקֹם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ.

- שפוך משום שהם עבדיך. דובר שלום

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא לְמַעֲנֵנוּ.

- פעמים הקב"ה עשה לעמו, ופעמים לשמו הגדול. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ, כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים, עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ.

והוא רחום

בימים ב' וה' אומרים והוא רחום

אומרים והוא רחום בב' וה' –

- נקבעו לימי רחמים, דמשה רבינו עלה לקבל לוחות שניות בה' וירד בב'. תקון תפלה

עיין בתקון תפלה כמה וכמה סיפורים על יסוד תפלה זו.

(תהילים עח:לח)

וְהוּא רַחוּם |

- אע"פ שלבם לא נכון עמו. רש"י
- אבל לא ויתר. עץ יוסף

יְכַפֵּר עָוֹן

- ע"י יסורין. עץ יוסף
- עון דכוונה בתפילה. עץ יוסף ובא לציון

וְלֹא-יַשְׁחִית

- האדם לגמרי. עץ יוסף
- יכפר בלא יסורין. לב אליהו זכרון צבי תהילים ג'

וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ

- כמה פעמים. רש"י

וְלֹא-יָעִיר כָּל-חֲמָתוֹ:

- אפי' כשעונשן, הוא מעט מעט. רש"י
- אף = כעס חיצוני, חמה = כעס פנימי. עיון תפלה
- כל = כלל. עץ יוסף ובא לציון

י"ג תיבות לרמוז י"ג מדות הרחמים. עץ יוסף

אמרינן כן אחר התפילה [בתחנון של ב' וה'], דד' אלו עומדין לגזול תפילתינו – הנחש [עון], משחית, אף וחימה. עץ יוסף - זהר

אַתָּה, יְיָ, לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנּוּ,

- תכלא = תמנע, מלשון בית הכלא. עיון תפלה
- אף שאין לי זכותים. עץ יוסף
- בענין שאינו מנכה מן הזכותים. עץ יוסף תחנון

חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנוּ

- הנזכרות בי"ג מדות. עיון תפלה
- רחמים = בעת צרה, חסד = דלא בעת צרה. עיון תפלה

י' תיבות לזכור זכות אברהם שנתנסה בי' נסיונות. עץ יוסף

(תהילים קו:מז)

הוֹשִׁיעֵנוּ | יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

- בתהילים "ה' אלהינו", בד"ה (א' פרק טז) "אלהי ישענו".
- ולא ע"י בשו"ד. עץ יוסף תחנון
- גם עתה כמו שעשה כמה פעמים מקודם. רש"י, עץ יוסף

וְקַבְּצֵנוּ מִן-הַגּוֹיִם

- כדי שלא ילמדנו ממעשיהן. עץ יוסף תחנון
- בתהילים לא כתיב "והצילנו", ובד"ה כתוב.

לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ

- אבל בין הגויים אם משבחים הקב"ה מלעיגין עלינו – איה אלקיך. עץ יוסף תחנון

לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ:

- אנו משתבחין בתהלתך, מאחר דהקב"ה בחר בנו, כל שהוא גדול יותר גם אנו משובחין. עץ יוסף מעריב

(תהילים קל:ג)

אִם-עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר-יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמֹד:

- דאין אדון בלא עוונות, ואילו תשמר העונות כלנו מתים מיד. ענף יוסף תחנון

(תהילים קל:ד)

כִּי-עִמְּךָ הַסְּלִיחָה

- "כי" לשון אמיתת דברים. עיון תפלה והוא רחום

לְמַעַן תִּוָּרֵא:

- לא נתת רשות לשליח לסלוח, כדי שלא יהיה אדם בטוח על סליחת אחר. רש"י, מצו"ד, רד"ק, עץ יוסף
- אילו אין סליחה, אחר שחטא אין טעם לשפר מעשיו, אבל עכשיו לעולם יש תקוה וכדאי לירא. עץ יוסף
- יראת רוממות, כשרואין מדת טובך חסדיך. עיון תפלה
- פרק זה נאמר ע"י יונה [עיין תענית טו.], ואמר דאם הקב"ה סולח לבני נינוה מחמת תשובתם, כלל ישראל שאין עושין תשובה תורא. מהרש"א שם

לֹא כַחֲטָאֵינוּ תַּעֲשֶׂה לָּנוּ, וְלֹא כַעֲוֹנוֹתֵינוּ תִּגְמֹל עָלֵינוּ.

- [עיין תהילים קג:י בלשון עבר.]

(חלק מפסוק ירמיהו יד:ז)

אִם-עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ

- שלא יאמרו דאין להקב"ה כח להצילנו. עין יוסף תחנון
- מותר לומר חלקי פסוקים לשון תפלה. עיון תפלה

תהילים כה:ו

זְכֹר-רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

- מימות אדם הראשון שאמרת לו ביום אכלך ממנו מות תמות, ונתת לו יום משלך – אלף שנים. רש"י
- מעולם זה תכלית מדת הרחמים, דאין המלאכים צריכין לו. עין יוסף
- דהעולם אינו מתקיים אלא על מדת הרחמים. עין יוסף
- המבקש מעשיר מה שכבר רגיל ליתן א"צ להרבות כ"כ תחינה. ולכן גם כאן הקב"ה כבר עשה ניסים לאבותינו. עין יוסף תחנון

ז' תיבות כנגד ז' ימי בראשית שברא עולמו בחסד וברחמים. עין יוסף

יַעֲנֵנוּ יְיָ בְּיוֹם צָרָה,

- עיין תהילים כ:ב.

יְשַׂגְּבֵנוּ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב.

- ישגבך = יחזקך. עין יוסף תחנון
- ששמר הבטחתו ליעקב לשמרו. רש"י
- שיעקב ראה צרות יותר משאר אבות. עין יוסף תחנון, למנצח

תהילים כ:י

יְהוָה הוֹשִׁיעָה

- בה"א יתירה לרמוז ל"הושיע ה'," ר"ל השכינה שגם היא בגלות. עין יוסף "יהי כבוד"
- זה הקריאה בעת צרה. עין יוסף

הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קָרְאֵנוּ:

- לא זו שה' שהוא מדת הרחמים הושיעה, אלא גם המלך דהוא מדת הדין יענה מיד ביום קראינו. עין יוסף
  - וזה יעשה בזמן הביהמ"ק, שאז יתיחדו הב' שמות. עין יוסף "יהי כבוד"
- ר"ת "יענו ביום קראנו" – יב"ק.
  - ר"ת יחוד ברכה קדושה. עין יוסף
  - כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתינו. ערוה"ש
  - ועם הע' של יענו = יעקב, שכך עשה ליעקב כמש"כ, "לאל העונה אותי ביום צרתי." עין יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ, כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים, צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

אָדוֹנֵינוּ אֱלֹקֵינוּ, שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ, וּזְכָר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

- ג' טעמים להושיע אותנו – שמתפללין אליך, ברית אבות, למען שמך. עיון תפלה

(דניאל ט:טו)

וְעַתָּה | אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ אֶת-עַמְּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וַתַּעַשׂ-לְךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה חָטָאנוּ רָשָׁעְנוּ:

- כיום יציאת מצרים. עין יוסף

(דניאל ט:טז)

אֲדֹנָי כְּכָל-צִדְקֹתֶךָ יָשָׁב-נָא אַפְּךָ וַחֲמָתְךָ מֵעִירְךָ יְרוּשָׁלַם הַר-קָדְשֶׁךָ כִּי בַחֲטָאֵינוּ וּבַעֲוֹנוֹת אֲבֹתֵינוּ יְרוּשָׁלַם וְעַמְּךָ לְחֶרְפָּה לְכָל-סְבִיבֹתֵינוּ:

- אבותינו דהיו בזמן ביהמ"ק לא נשאר להן אלא עוונות, דכל חטאות נתכפרו ע"י הקרבנות, אבל לנו יש גם חטאות. עץ יוסף
- לחרב בית המקדש צריך עוונות במזיד, אבל מאחר דכבר נחרב סגי בחטאות שלא לחזור ולבנותו. עץ יוסף

(דניאל ט:יז)

וְעַתָּה | שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל-תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל-תַּחֲנוּנָיו וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל-מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם לְמַעַן אֲדֹנָי:

- השכינה שעמנו בגלות. עץ יוסף
- שם א"ד ע"פ סוד כנגד ההיכל [גם גמטריא שלו = היכ"ל]. ולכן מתפללין על המקדש למען שם א"ד. דובר שלום

(דניאל ט:יח)

הַטֵּה אֱלֹהַי | אָזְנְךָ וְשִׁמְעָ (פקחה) פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שֹׁמְמֹתֵינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר-נִקְרָא שִׁמְךָ עָלֶיהָ כִּי | לֹא עַל-צִדְקֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל-רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים:

(דניאל ט:יט)

אֲדֹנָי | שְׁמָעָה

- לצרותינו. עץ יוסף

אֲדֹנָי | סְלָחָה אֲדֹנָי הַקְשִׁיבָה וְעֲשֵׂה אַל-תְּאַחֵר

- להחזירנו לארצנו. עץ יוסף

לְמַעַנְךָ אֱלֹהַי כִּי-שִׁמְךָ נִקְרָא עַל-עִירְךָ וְעַל-עַמֶּךָ:

אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן, הַרְאֵנוּ אוֹת לְטוֹבָה, וְקַבֵּץ נְפוּצוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. יֵכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל הַגּוֹיִם, כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ.

(ישעיה סד:ז)

וְעַתָּה יְהוָה אָבִינוּ אָתָּה אֲנַחְנוּ הַחֹמֶר וְאַתָּה יֹצְרֵנוּ וּמַעֲשֵׂה יָדְךָ כֻּלָּנוּ:

- אפי' את"ל דיש לנו חומר מאב ואם, אתה יוצרנו בבטן האם. ועוד דכולנו באים מאדם הראשון דהוא מעשה ידך. עץ יוסף תחנון

הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ, צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ.

(חלק מפסוק יואל ב:יז)

חְוּסָה יְהוָה עַל-עַמֶּךָ וְאַל-תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה לִמְשָׁל-בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם:

יָדַעְנוּ כִּי חָטָאנוּ,

וְאֵין מִי יַעֲמֹד בַּעֲדֵנוּ,

- הצדיק נקרא "מי" [עיין מגלה עמוקות], ואין לנו צדיק שיכול לבטל הגזירות. ענף יוסף

שִׁמְךָ הַגָּדוֹל יַעֲמֹד לָנוּ בְּעֵת צָרָה. יָדַעְנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים, צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

כְּרַחֵם אָב עַל־בָּנִים
כֵּן תְּרַחֵם יְיָ עָלֵינוּ,
וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.
חָמֹל עַל עַמֶּךָ,
רַחֵם עַל נַחֲלָתֶךָ,
חְוסָה נָא כְּרֹב רַחֲמֶיךָ,
חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ, כִּי לְךָ, יְיָ, הַצְּדָקָה,
עֲשֵׂה נִפְלָאוֹת בְּכָל עֵת.

הַבֵּט נָא, רַחֵם נָא עַל עַמְּךָ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ.
בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, חוּס וְרַחֵם וְהוֹשִׁיעָה צֹאן מַרְעִיתֶךָ,
וְאַל יִמְשָׁל בָּנוּ קֶצֶף,
כִּי לְךָ עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת.
הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ,
רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן בְּרִיתֶךָ,
הַבִּיטָה וַעֲנֵנוּ בְּעֵת צָרָה,
כִּי לְךָ יְיָ הַיְשׁוּעָה.
בְּךָ תּוֹחַלְתֵּנוּ, אֱלוֹהַּ סְלִיחוֹת.
אָנָּא, סְלַח נָא, אַל טוֹב וְסַלָּח,
כִּי אַל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה.

אָנָּא מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם,
זְכוֹר וְהַבֵּט לִבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים,
וְתֵרָאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֵדַת יָחִיד,
- יחיד לאמו. עץ יוסף
  - י"מ אפי' לאביו, דאין ישמעאל מן החשבון. עץ יוסף
- נתייחד לקרבן. עץ יוסף
- דלא מצינו "יצחק יצחק" כמו באברהם ויעקב. עץ יוסף
  - יש לעיין מה המעלה בזה. נ"ל

לְמַעַן יִשְׂרָאֵל.
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ,
כִּי שִׁמְךָ הַגָּדוֹל נִקְרָא עָלֵינוּ,
עֲשֵׂה נִפְלָאוֹת בְּכָל עֵת,
עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּחַסְדֶּךָ,
חַנּוּן וְרַחוּם,

הַבִּיטָה וַעֲנֵנוּ בְּעֵת צָרָה,

כִּי לְךָ יְיָ הַיְשׁוּעָה.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מַחֲסֵנוּ,

אַל תַּעַשׂ עִמָּנוּ כְּרֹעַ מַעֲלָלֵינוּ.

זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ,

וּכְרֹב טוּבְךָ הוֹשִׁיעֵנוּ,

וַחֲמָל נָא עָלֵינוּ,

כִּי אֵין לָנוּ אֱלוֹהַּ אַחַר מִבַּלְעָדֶיךָ צוּרֵנוּ.

אַל תַּעַזְבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, אַל תִּרְחַק מִמֶּנּוּ,

- עיין תהילים לח:כב בלשון יחיד.

כִּי נַפְשֵׁנוּ קָצָרָה,

מֵחֶרֶב וּמִשְּׁבִי,

וּמִדֶּבֶר

- נקרא כך, שדובר ומושך רבים אחריו זה אחר זה. עיון תפלה

וּמִמַּגֵּפָה,

- מיתה פתאום. עץ יוסף

וּמִכָּל צָרָה וְיָגוֹן הַצִּילֵנוּ,

כִּי לְךָ קִוִּינוּ,

וְאַל תַּכְלִימֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

וְהָאֵר פָּנֶיךָ בָּנוּ,

וּזְכֹר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ,

וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

רְאֵה בְצָרוֹתֵינוּ, וּשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ,

כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה.

- גמטריה מילה – ישראל שהם מהולין. עץ יוסף

* נ"ל דגם יכול לפרש ע"פ מש"כ בן יהוידע [פרק ה' יומא] דברית שפתים תלוי על קדושת ברית מילה וכו'.

אַל רַחוּם וְחַנּוּן,

רַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ,

כִּי אֵין כָּמוֹךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ.

אָנָּא שָׂא נָא פְּשָׁעֵינוּ,

- המשחית שנברא מעבירות שלנו, כשהולך להקב"ה שיזון אותו, מן הדין הקב"ה שולח לו למי שעשאו, והוא יזון עצמו מנשמת החוטא. אלא דהקב"ה בחסדו זן אותו עד שנתכפר – או ע"י תשובה, יסורים או גיהנם. עץ יוסף

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ צוּרֵנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ,

אַל חַי וְקַיָּם,

הַחָסִין בַּכֹּחַ,

חָסִיד וְטוֹב עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ.

כִּי אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם וּמָלֵא רַחֲמִים,

עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ,

וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

שְׁמַע מַלְכֵּנוּ תְּפִלָּתֵנוּ, וּמִיַּד אוֹיְבֵינוּ הַצִּילֵנוּ.

שְׁמַע מַלְכֵּנוּ תְּפִלָּתֵנוּ, וּמִכָּל צָרָה וְיָגוֹן הַצִּילֵנוּ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֲתָּה,

אַל תַּעַזְבֵנוּ אָבִינוּ, וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ בּוֹרְאֵנוּ, וְאַל תִּשְׁכָּחֵנוּ יוֹצְרֵנוּ,

- ד' לשונות כנגד הד' מקטרגין – עון, משחית, אף, חימה. עץ יוסף

כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה.

אֵין כָּמוֹךָ חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

אֵין כָּמוֹךָ אֵל

(חלק מפסוק שמות לד:ו)

אֶרֶךְ אַפַּיִם

- אינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה. רש"י
- לשון רבים, דמרבה במדה זו. עץ יוסף

וְרַב-חֶסֶד

- למי שאין לו זכיות. רש"י
- מטה כלפי חסד – למי שזכויות ועוונות שווין ואינו בכלל פושעי ישראל. עץ יוסף

וֶאֱמֶת:

- נותן שכר טוב לעושי רצונו. רש"י
- לעולם אינו חוזר מהבטחה טובה. עץ יוסף
- חסד של הקב"ה הוא חסד של אמת – דאינו מצפה לשום גמול בעבורו. עץ יוסף תחנון

הוֹשִׁיעֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, מֵרָעָשׁ וּמֵרָזָא הַצִּילֵנוּ.

זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב,

- אם אנו עוברים על הי' דברות – זכור לאברהם. עין יוסף
- אם אנו חייבין שריפה – זכור לאברהם הנשלך לאור כשדים.
  - ואם חייבין הריגה – זכור יצחק והעקידה.
  - ואם חייבין גלות – זכור ליעקב. עין יוסף

אַל תֵּפֶן אֶל קְשִׁיִּנוּ וְאֶל רִשְׁעֵנוּ וְאֶל חַטָּאתֵנוּ.

- [עיין דברים ט:כז, בלשון נוכח.]

(חלק מפסוק שמות לב:יב)

שְׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם

- לעשות מחשבה אחרת להיטיב להם. רש"י

עַל-הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

- מה שחשב לעשות להם. רש"י

וְהָסֵר מִמֶּנּוּ מַכַּת הַמָּוֶת,

- הד' דברים שאפי' חיים נקראין מתים. עין יוסף

כִּי רַחוּם אָתָּה,

כִּי כֵן דַּרְכְּךָ, עֲשֵׂה חֶסֶד חִנָּם, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

- חסד בלא שום סיבה. לב אליהו זכרון צבי תפילה יג

חוּסָה יְיָ עַל עַמֶּךָ, וְהַצִּילֵנוּ מִזַּעְמֶךָ,

וְהָסֵר מִמֶּנּוּ מַכַּת הַמַּגֵּפָה

- מכת מות = מיתה טבעית. מכת המגפה = מיתה משונה. עיון תפלה

וּגְזֵרָה קָשָׁה,

כִּי אַתָּה שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל.

(חלק מפסוק דניאל ט:ז)

לְךָ אֲדֹנָי הַצְּדָקָה וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים

- שאנו גורמין לעצמנו. עין יוסף תחנון
- שהקב"ה נותן לנו חסד אפי' בשעה שאנחנו מכעיסין אותו במה שהוא נותן. עיון תפלה, עיי"ש

מַה נְּתאוֹנֵן, וּמַה נֹּאמַר, מַה נְּדַבֵּר, וּמַה נִּצְטַדָּק.

(חלק מפסוק איכה ג:מ)

נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה

- אם יסורין באין על האדם, יפשפש במעשיו. (ברכות ה.i)

אֵלֶיךָ,

כִּי יְמִינְךָ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים.

(תהילים קיח:כה)

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא

- עזרנו לעשות תשובה. עץ יוסף תחנון
- שם הויה יתאחד עם הישועה וגמרטיא זי"ת, שממנו שמן יורד על נשמת אלקים שהיא נר אלקים, ר"ת נ"א. חת"ס הגדה
- מתפללים לשם יהו"ה דהוא מדת נצחיות הקב"ה, דע"פ מדה זו א"צ לשלם שכר עכשיו, דיכול לשלם גם לאח"ז. ומתפללים דאפי' הכי הושיעה "נא" ר"ל עכשיו. אחרית לשלום

אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

- יצליח לנו לעשות תשובה כדי לזכות להישועה. אברבנאל
- במעשים טובים. אברבנאל
- מחלקין הפסוק לב', מפני שאמרוהו אחי דוד חציו ודוד חצי שני. ענף יוסף

אָנָּא יְיָ עֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ.

לְךָ יְיָ חִפְּינוּ,

לְךָ יְיָ קִוִּינוּ,

לְךָ יְיָ נִיחַל,

אַל תֶּחֱשֶׁה וּתְעַנֵּנוּ,

כִּי נָאֲמוּ גוֹיִם, אָבְדָה תִקְוָתָם.

- נאמו = דברו. עץ יוסף

כָּל בֶּרֶךְ וְכָל קוֹמָה, לְךָ לְבַד תִּשְׁתַּחֲוֶה.

- זה טענת הנכרים – דאין ישראלים עדיפי מאחר דכ"ע מודו לסבה ראשונה. עץ יוסף
  - * נ"ל דיש בזה זכות גדול לכלל ישראל בימינו.

הַפּוֹתֵחַ יָד בִּתְשׁוּבָה, לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים,

נִבְהֲלָה נַפְשֵׁנוּ מֵרֹב עַצְבוֹנֵנוּ,

- משום "פותח יד בתשובה" – דכל שיש אפשרות לעשות תשובה ואינו עושה רעתו רבה מאוד. לב אליהו זכרון צבי תפילה יד
- עצבוננו = חרטה גדולה. עיון תפלה

אַל תַּשְׁכִּחֵנוּ נֶצַח,

קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי חָסִינוּ בָךְ.

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, אִם אֵין בָּנוּ צְדָקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים,

זְכָר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ,

וְעֵדוֹתֵינוּ בְּכָל יוֹם, יְיָ אֶחָד.

הַבִּיטָה בְעָנְיֵנוּ, כִּי רַבּוּ מַכְאוֹבֵינוּ וְצָרוֹת לְבָבֵנוּ.

חְוסָה יְיָ עֲלֵינוּ בְּאֶרֶץ שִׁבְיֵנוּ,

וְאַל תִּשְׁפּוֹךְ חֲרוֹנְךָ עָלֵינוּ,

כִּי אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ.

אַל, הַבְּיטָה, דַּל כְּבוֹדֵנוּ בַּגּוֹיִם,

וְשַׁקָּצוּנוּ כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה,

עַד מָתַי עֵזְךָ בַּשְּׁבִי,

- הארון. עץ יוסף
  - * יש לעיין, דיש מ"ד הוא נגנז. נ"ל – עיין יומא פרק ה'

וְתִפְאַרְתְּךָ בְּיַד צָר.

- [עיין תהילים כ:י בלשון נסתר.]

עוֹרְרָה גְּבוּרָתְךָ וְקִנְאָתְךָ עַל אוֹיְבֶיךָ, הֵם יָבוֹשׁוּ וְיֵחַתּוּ מִגְּבוּרָתָם, וְאַל יִמְעַטוּ לְפָנֶיךָ תְּלָאוֹתֵינוּ. מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ בְּיוֹם צָרָתֵנוּ, וְאִם לֹא לְמַעֲנֵנוּ, לְמַעַנְךָ פְּעַל, וְאַל תַּשְׁחֵית זֶרַע שְׁאֵרִיתֵנוּ, וְחֹן אֹם הַמְיַחֲדִים שִׁמְךָ פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם

תָּמִיד

בְּאַהֲבָה

- שמברכים ברכת אהבה קודם ק"ש. עץ יוסף

וְאוֹמְרִים,

(דברים, ואתחנן ו:ד)

מכסין העיניים באמירת שמע, להראות שמאמינים בלא שום פילוספיא. עץ יוסף

- נ"ל עוד, דמאמינין גם מה שא"א לראות בעינים.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

- ה' שהוא עתה אלהנו, עתיד להיות ה' א' לכל האומות. רש"י
- ה' אלהנו ולבדו נעבוד בלא צירוף. וכמו בדברי הימים ב, יג:י. רשב"ם
- מדת הדין ומדת הרחמים הן א', ואין שינוי אלא בנו. לב אליהו שביבי לב א:עו, ב:פח. דובר שלום "עלינו"
- יכוון שהקב"ה שהוא אלקינו מיוחד בז' רקיעים ובארץ ובד' רוחות. עץ יוסף
- כל המכוון ב"אחד" [גמטריא י"ג], ניצול מגיהנם [דכתיב אש י"ג פעמים במתן תורה] וזוכה לגן עדת [דכתיב גן י"ג פעמים בבראשית]. עץ יוסף
- ה' שהיה קודם העולם, הוא אלקינו עכשיו, וגם ה' לעתיד. ענף יוסף שבת
- ה' שברא העולם הוא אלקינו ומשגיח עלינו בלא שום אמצעי. ענף יוסף שבת
  - * ה' שהכל מודים במציאותו, רק סבירא להם דהוא גדול כ"כ ולכן אין לו שום קשר בהעולם ומסר השגחתו לאחרים, אנו אומרים דהוא ג"כ אלקינו. עיון תפילה
- אחד = דאין דומה לו. עיון תפילה
- ה' אלקינו כנגד "אנכי", ה' אחד כנגד "לא יהיה לך". מ"ב סא:ב – כלבו, ענף יוסף

שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל: יְיָ אֱלָהֵנָא, יְיָ חַד.

נפילת אפים

קוראין נפילת אפים "תחנון" על שם "אנחנו מפילים תחנונינו לפניך". עיון תפלה

שמואל ב' כד:יד

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-גָּד צַר-לִי מְאֹד נִפְּלָה-נָּא בְיַד-יְהוָה כִּי-רַבִּים (רחמו) רַחֲמָיו וּבְיַד-אָדָם אַל-אֶפֹּלָה:

- אמרינן פסוק זה קודם נפילת אפים משום דהוזכר "נפלה נא". עיון תפלה
- ואינו בשום נוסח אשכנז ישן. עיון תפלה

רַחוּם וְחַנּוּן,

חָטָאתִי לְפָנֶיךָ,

- גמירי כשאדם אומר "חטאתי" אין מדת הדין שולט בו. עץ יוסף

יְיָ מָלֵא רַחֲמִים,

רַחֵם עָלַי

- רחם גמטריא אברהם – בזכותו. עץ יוסף

וְקַבֵּל תַּחֲנוּנָי.

תהילים ו:ב

יְהוָה אַל-בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל-בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי:

- אף אינו קשה כמו חימה, וניכר רק בפנים ולא בתנועת כל הגוף, וגם תוכחה אינו קשה כמו מוסר, דתוכחה בדברים רכים, ומוסר בדברים קשים ואפי' ע"י יסורים. עיון תפלה נפילת אפים

אף וחימה הן ב' מלאכי חבלה. עץ יוסף

- מזמור זה כנגד הו' מלאכי חבלה הנאמרין ביחזקאל ט:ב. עץ יוסף

תהילים ו:ג

חָנֵּנִי יְהוָה כִּי אֻמְלַל אָנִי

- דל כח. רש"י
- נכרת. עץ יוסף
- * מלשון מילה. עיון תפלה

רְפָאֵנִי יְהוָה כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי:

- כבר לקחתי מוסר, דזה טעם הפורענות. עץ יוסף

תהילים ו:ד

וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד (ואת) וְאַתָּה יְהוָה עַד-מָתָי:

- תביט ואינך רופא. רש"י

תהילים ו:ה

שׁוּבָה יְהוָה חַלְּצָה נַפְשִׁי

- חלץ היפך מלחץ. עיון תפלה

הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ:

- אפי' אם לא נפרע ממני כפי חטאי. עץ יוסף

תהילים ו:ו

כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה-לָּךְ:

תהילים ו:ז

יָגַעְתִּי | בְּאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל-לַיְלָה מִטָּתִי

- אשחה = לשון מאוס. רש"י

בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה:

- כפל הדברים. עין יוסף

תהילים ו:ח

עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי

- עששה = מאורה כהה. כאילו רואה מתוך זכוכית. רש"י
  - י"מ לשון עש ורקבון. רש"י – מנחם, עיון תפלה
- מכעס האויב. עין יוסף

עָתְקָה בְכָל-צוֹרְרָי:

- "עתקה" = נתישנה. רש"י
  - נעשה עינים כהים כמו זקן. עין יוסף
  - י"מ לשון "ויעתק משם ההרה." רש"י – מנחם

תהילים ו:ט

סוּרוּ מֻמֵּנִי כָּל-פֹּעֲלֵי אָוֶן כִּי-שָׁמַע יְהוָה קוֹל בִּכְיִי:

תהילים ו:י

שָׁמַע יְהוָה תְּחִנָּתִי

- כבר שמע. עיון תפלה

יְהוָה תְּפִלָּתִי יִקָּח:

- ואת"ל שלא כבר שמע, אני בטוח שסופו ליקח. עיון תפלה

תהילים ו:יא

יֵבֹשׁוּ | וְיִבָּהֲלוּ מְאֹד כָּל-אֹיְבָי

- כשראו הצלחה שלי. עין יוסף

יָשֻׁבוּ יֵבֹשׁוּ רָגַע:

- כשבאו לבקש מחילה, אני מוחלם מיד, ולכן אין ביוש שלהן אלא רגע. עין יוסף
- בושה כפולה – דלעתיד כשדן הקב"ה לרשעים לגהינם, הן מתרעמין שרצה דין אחרת, ועוד הקב"ה מראה גליונין שלהן ודן אותן פעם שנית לגהינם. רש"י
  - י"מ דלעתיד האומות קוראין לע"ז שלהן, ומאחר דאינן נענין אז קוראין להקב"ה. והקב"ה משיב להן דאילו קראו לי תחילה הייתי עונה אתכם, אבל עכשיו איני עונה אתכם. רש"י

קאי על מש"כ במקום אחר "וקרובי מרחוק עמדו". עיון תפלה

ה' אלהי ישראל

(כשאומרים "והוא רחום" אומרים "יי אלהי ישראל" וכו'.)

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,

- גמטריא תרי"ג – בזכות תורה ומצות. עץ יוסף

חלק מפסוק שמות לב:יב

שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם

- לעשות מחשבה אחרת להיטיב להם. רש"י

עַל-הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

- מה שחשב לעשות להם. רש"י

י' תיבות, דאין שכינה שורה בפחות מי'. עץ יוסף

- גם מספר קטן של "אלקי ישראל" כל א' י'. עץ יוסף

חלק מפסוק ישעיה סג:טו

הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה

כִּי הָיִינוּ לַעַג וָקֶלֶס בַּגּוֹיִם,

- עיין תהילים מד:יד.
- זה תפילה על חורבן ראשון. עץ יוסף

נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן לַטֶּבַח יוּבָל,

- עיין תהילים מד:כג, ישעיה נג:ז.

לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד וּלְמַכָּה וּלְחֶרְפָּה.

וּבְכָל זֹאת שִׁמְךָ לֹא שָׁכָחְנוּ, נָא אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ.

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ.

זָרִים אוֹמְרִים אֵין תּוֹחֶלֶת וְתִקְוָה,

- זה תפילה על חורבן שני. עץ יוסף

חֹן אֹם לְשִׁמְךָ מְקַוֶּה,

טָהוֹר, יְשׁוּעָתֵנוּ קָרְבָה,

- מבקשין מהקב"ה דהוא טהור וכו'. עץ יוסף

יָגַעְנוּ (כתיב: לא) [וְלֹא] הוּנַח-לָנוּ.

- יגענו לאסוף ממון ונכסים, והאויבים גובים וחוטפים הכל במסים. רש"י

רַחֲמֶיךָ יִכְבְּשׁוּ אֶת כַּעַסְךָ מֵעָלֵינוּ.

אָנָּא שׁוּב מֵחֲרוֹנְךָ, וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בָּחָרְתָּ.

כ"ח תיבות כנגד כ"ח עתים בקהלת. עץ יוסף

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ.

חוּסָה יְיָ עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ, וְאַל תִּתְּנֵנוּ בִּידֵי אַכְזָרִים,

(תהילים קטו:ב)

לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה-נָּא אֱלֹהֵיהֶם:

- "נא" = עתה. מצו"צ

* דהגוים מודים דהקב"ה עשה הנפלאות, רק אומרים דנעשה זקן ואין לו עוד כח ח"ו. עץ יוסף תחנון, הלל

- לכן תן כבוד וכו'. רש"י
- אבל אינן יודעין כח אלקנו [כמו שהמשיך הפסוקים]. רד"ק

לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד, וְאַל תְּאַחַר.

אָנָּא שׁוּב מֵחֲרוֹנֶךָ, וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בָּחָרְתָּ.

כ"ז תיבות כנגד א"ב עם מנצפ"ך. עץ יוסף

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ.

קוֹלֵנוּ תִּשְׁמַע וְתָחֹן, וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ בְּיַד אוֹיְבֵינוּ לִמְחוֹת אֶת שְׁמֵנוּ. זְכֹר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ,

כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם,

- עיין שמות לב:יג.

וְעַתָּה

חלק מפסוק ירמיהו מב:ב

נִשְׁאָרְנוּ מְעַט מֵהַרְבֵּה

וּבְכָל זֹאת שִׁמְךָ לֹא שָׁכַחְנוּ, נָא אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ.

ל"א תיבות כנגד שם "אל". עץ יוסף

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ.

(תהילים עט:ט)

עָזְרֵנוּ | אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ

- מחבלי משיח. עץ יוסף תחנון
- כבאנו לידי ניסיון. עץ יוסף

עַל-דְּבַר כְּבוֹד-שְׁמֶךָ

- שלא יתחלל. מצ"ד

וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל-חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

- שמורה שאתה חנון ורחום. מצ"ד
- יש יותר כבוד שמים בהצלחה שלנו ממיתתינו. עץ יוסף

י"ג תיבות כנגד "אחד". עץ יוסף

נ"ג אותיות כנגד נ"ג פרשות בתורה. עץ יוסף

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ.

שומר ישראל

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, שְׁמוֹר שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל, וְאַל יֹאבַד יִשְׂרָאֵל, הָאוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד, שְׁמוֹר שְׁאֵרִית עַם אֶחָד, וְאַל יֹאבַד גּוֹי אֶחָד, הַמְיַחֲדִים שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד.

שׁוֹמֵר גּוֹי קָדוֹשׁ, שְׁמוֹר שְׁאֵרִית עַם קָדוֹשׁ, וְאַל יֹאבַד גּוֹי קָדוֹשׁ, הַמְשַׁלְּשִׁים בְּשָׁלֹשׁ קְדֻשּׁוֹת לְקָדוֹשׁ.

(כאן מקום להוסיף בקשות)

מְתֻרָּצָה בְּרַחֲמִים וּמִתְפַּיֵּס בְּתַחֲנוּנִים, הִתָּרְצָה וְהִתְפַּיֵּס לְדוֹר עָנִי, כִּי אֵין עוֹזֵר. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ, כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים, עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ.

חלק מפסוק דברי הימים ב' כ:יב

וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה-נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ:

- כיתום שנכסיו ביד האפוטרופוס ואינו יודע מאומה, כן אנחנו עושין המצוות ואין יודעין כלל מה נעשין, רק תולין על הקב"ה לגמרי. עץ יוסף

תהילים כה:ו

זְכֹר-רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

- מימות אדם הראשון שאמרת לו ביום אכלך ממנו מות תמות, ונתת לו יום משלך – אלף שנים. רש"י
- מעולם זה תכלית מדת הרחמים, דאין המלאכים צריכין לו. עץ יוסף
- דהעולם אינו מתקיים אלא על מדת הרחמים. עץ יוסף
- המבקש מעשיר מה שכבר רגיל ליתן א"צ להרבות כ"כ תחינה. ולכן גם כאן הקב"ה כבר עשה ניסים לאבותינו. עץ יוסף תחנון

ז' תיבות כנגד ז' ימי בראשית שברא עולמו בחסד וברחמים. עץ יוסף

תהילים לג:כב

יְהִי-חַסְדְּךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ:

- רצונו בשביל הקב"ה, ולא משום הטובה שנמשך לנו ממנו. עץ יוסף
- "יחלנו" מורה על המקוה על דבר ברור, משא"כ לשון "קוה". עיון תפלה
  - יש לעיין א"כ למה אמרינן "קוה אל השם". נ"ל

(תהילים עט:ח)

אַל-תִּזְכָּר-לָנוּ עֲוֹנֹת רִאשֹׁנִים

- אם עשינו תשובה. מצ"ד

מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד:

- שאין לנו כח לסבול עוד. מצ"ד
- חטא מביא עניות, ועניות מביא חטא. אם המקטרג הראה העוונות אז נמשך החטאים, אבל אם אנו טוענין תחילה טענת עניות אז יכולין לנצח. ולכן מהר יקדמונו מדת הרחמים לטעון לנו טענת "כי דלונו מאוד". עץ יוסף
- ע"פ מש"כ במגילה יג: דלישראל מקדימין הרפואה למכה. דהרפואה הוא נס המנכה מזכויותיו, ואם הרפואה כבר שם קודם המכה אין הקטרוג נגדה כ"כ ואין הנס גדול כ"כ וא"צ לנכות כ"כ מזכויותיו. ולכן מבקשין דמאחר דדלונו מאוד מזכותים, צריך להקדים הרחמים. בן יהוידע מגילה יג: ד"ה מקדים

(תהילים קכג:ג)

חָנֵּנוּ יְהוָה חָנֵּנוּ כִּי-רַב שָׂבַעְנוּ בוּז:

חלק מפסוק חבקוק ג:ב

בְּרַגֶּז רַחֵם תִּזְכּוֹר:

- זכור אותו שאמר "ארחמך ה' חזקי" [תהילים יח:ב]. רמב"ן בראשית כד:א – מדרש
- תזכור אברהם. עץ יוסף. אפשר כוונתו בגמטריא

(תהילים קג:יד)

כִּי-הוּא יָדַע יִצְרֵנוּ זָכוֹר כִּי-עָפָר אֲנָחְנוּ:

- "כי הוא" גמטריא שם של מ"ב. עץ יוסף
- וא"א לנו ליפרד מתאוות. עץ יוסף

(תהילים עט:ט)

עָזְרֵנוּ | אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ

- מחבלי משיח. עץ יוסף תחנון
- כבאנו לידי ניסיון. עץ יוסף

עַל-דְּבַר כְּבוֹד-שְׁמֶךָ

- שלא יתחלל. מצ"ד

וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל-חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

- שמורה שאתה חנון ורחום. מצ"ד
- יש יותר כבוד שמים בהצלחה שלנו ממיתתינו. עץ יוסף

חצי קדיש

קריאת התורה

(אין אומרים "אל ארך אפים" בראש חדש, ערב פסח, חול המועד, תשעה באב, (יש שאין אומרים בט"ו באב) חנוכה, פורים ושושן פורים, י"ד וט"ו אדר ראשון, ובבית אבל.)

מנהג אשכנז:

ויש אומרים שניהם [עיון תפלה – מוכח מדברי כלבו ואבודרהם]

אֵל

- נותן שכר טוב לעושי רצונו. רש"י
- לעולם אינו חוזר מהבטחה טובה. עץ יוסף
- חסד של הקב"ה הוא חסד של אמת – דאינו מצפה לשום גמול בעבורו. עץ יוסף תחנון

(מקצת פסוק תהילים ו:ב)

אַל-בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי

(מקצת פסוק יואל ב:יז)

חְוסָה יְהוָה עַל-עַמֶּךָ

וְהוֹשִׁיעֵנוּ מִכָּל רָע.

חָטָאנוּ לְךָ אָדוֹן, סְלַח נָא כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ, אֵל.

מנהג פולין:

אַל אֶרֶךְ אַפַּיִם וּמָלֵא רַחֲמִים,

אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ.

- עיין תהילים כז:ט.

חְוֹסָה יְיָ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ,

- עיין יואל ב:יז.

וְהַצִּילֵנוּ מִכָּל רָע.

- בראשונה הושיענו מן הגלות, והשניה אפי' כשאנו בתוך הגלות הצילנו. עיון תפלה – כלבו ואבודרהם

חָטָאנוּ לְךָ אָדוֹן, סְלַח נָא כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ, אֵל.

כשפותחין ארון הקודש אומרים זה:

(במדבר, בהעלותך י:לה)

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה | יְהוָֹה

- לפי שהיה מקדים לפניהם ג' ימים היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. רש"י

וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ

- המכונסין. רש"י

וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ:

- הרודפים. רש"י

וַהֲוָה בְּמִטַּל אֲרוֹנָא, וַאֲמַר מֹשֶׁה: אִתְגְּלִי יְיָ, וְיִתְבַּדְּרוּן סָנְאָךְ, וְיֵעְרְקוּן בַּעֲלֵי דְּבָבָךְ, מִן קֳדָמָךְ.

(מקצת פסוק ישעיה ב:ג)

כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר-יְהוָה מִירוּשָׁלִָם:

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ.

בָּרִיךְ שְׁמַהּ דְּמָרֵא עָלְמָא, בָּרִיךְ כְּתָרֵךְ וְאַתְרֵךְ.

יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם,

וּפָרְקַן יְמִינָךְ אַחֲזִי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ,

וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא מְטוּב נְהוֹרָךְ,

- זה אור הגנוז מיום א' דבראשית. עיון תפלה

וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין.

יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא,

וְלֶהֱוֵי אֲנָא פְּקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקָיָא,

לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיָת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל.

אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא, וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא.

אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא, אַנְתְּ הוּא דְּשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא, וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא.

אֲנָא עַבְדָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּסָגִידְנָא קַמֵּה, וּמְקַמָּא דִּיקָר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן.

לָא עַל אֱנָשׁ רַחִיצְנָא,

וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמִיכְנָא,

- אע"פ דאמרינן "לעלום יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו" ופרש"י שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, אינני סמך עליהם כלל. עיון תפלה

אֶלָּא בֶּאֱלָהָא דִשְׁמַיָּא,

דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט, וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט, וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט,

וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טָבְוָן וּקְשׁוֹט.

בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ,

וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן.

יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבָּאי בְּאוֹרַיְתָא,

(וְתֵיהַב לִי בְּנִין דְּכָרִין דְּעָבְדִין רְעוּתָךְ,)

וְתִשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דִּלְבָּאי, וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל, לְטַב וּלְחַיִּין וְלִשְׁלָם. (אָמֵן.)

תהילים לד:ד

גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

- המשבח בו"ד לא רצה שאחרים ישבחוהו, כדי שיקבל הוא כל הטובה ממנו, משא"כ בהקב"ה. עץ יוסף

ו' תיבות כנגד ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים וכו'. עיון תפלה

דברי הימים א' כט:יא

לְךָ יְהוָה

- כל הגדולה וכו' בעולם מאתך. עץ יוסף

הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה

- בעוה"ז. עץ יוסף

וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד

- בעולם המלאכים. עץ יוסף
- אומר כן על עצמו – כל דברים אלו שקבל הוא מהקב"ה. עץ יוסף
- אלו הג' מפתחות שלא נמסרו לשליח: תחייה הוא חסד ונקרא גדולה, גשמים גבורה, ותפארת הוא מפתח החיה. בן יהוידע תענית ב. ד"ה שלשה

כִּי-כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא

לְכֹל | לְרֹאשׁ:

- לכל הממונה לראש. עץ יוסף
- אין כל שבחים אלו אלא הראש, אבל עיקר שבח לא הגענו. עץ יוסף

(תהילים צט:ה)

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:

- השתוחה לבין המקדש.
  - * דמאחר שהקב"ה קדוש, חלה קדושה בהדום רגליו. מצו"ד

(תהילים צט:ט)

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי-קָדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

- ביהמ"ק, כנ"ל. מצ"ד
- בא לחדש דאפי' אחר החורבן, ההר עצמו יש בו קדושה. עין יוסף
  - לא זז שכינה מכותל מערבי. עין יוסף
- קדושתו על אשר הוא מדקדק עם הצדיקים, כנ"ל. רש"י

אַב הָרַחֲמִים, הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים,

- עמוסים = טוענים על הקב"ה. עין יוסף
- גם י"ל על שם "עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו". עיון תפלה

וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵיתָנִים,

וַיַּצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת,

וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרַע מִן הַנְּשׁוּאִים,

- על כנפי נשרים. עין יוסף
  - א"נ ע"ש "נשואים מני רחם". עיון תפלה
- מתפללין ע"ז בשעת קריאת התורה, דתורה תבלין ליצה"ר. עיון תפלה
- עמוס לשון משא כבד, ונשוא משא קל. אחרית לשלום
  - העמוסים הן שאינן עושין רצונו של הקב"ה, וכביכול קשה יותר להקב"ה לישא אותם, ולהם צריך הקב"ה לזכור זכות אבות. אחרית שלום
  - והנשואין הן הצדיקים, ולכן מתפללין עליהן שיגער מהן היצה"ר שמתגרה יותר בצדיקים. אחרית לשלום

וְיָחֹן אוֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים,

וימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים.

הגבאי אומר:

זה המשך התפלה של "אב הרחמים", רק המנהג לחלקו לב'. עיון תפלה

וְתִגְלֶה וְתֵרָאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בִּזְמַן קָרוֹב,

- מזכירין מלכות רק בימות החול, דבשבת כבר יש גילוי מלכותו, "ישמחו במלכותך". אחרית לשלום

וְיָחֹן פְּלֵטָתֵנוּ וּפְלֵטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן.

הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה,

- לשמוע להקריאה. עיון תפלה

כֹּהֵן קָרֵב,

- כדרך שאמר הקב"ה לאהרן "קרב אל המזבח". עיון תפלה
  - ובדרך כלל לשון "קריבה" הוא לעבודת הכהונה. עיי"ש שהאריך בזה
- י"א דהיו אומרים "קרא" דאסור להעולה לקרות עד שא"ל "קרא", אבל עכשיו דאין העולה עצמו קורא משנין אותו ל"קרב". עיון תפלה

יַעֲמֹד

- להורות שאסור לקרוא מיושב. עיון תפלה

(פב"פ) הַכֹּהֵן,

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ.

- ו' תיבות כנגד הו' ימים שהפריש משה קודם מתן תורה. עץ יוסף
  - * זה רק לפי חד מ"ד בפ"ק דיומא. נ"ל

קהל:

(דברים, ואתחנן ד:ד)

וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם

חַיִּים

- הפילוסופים מאמינים דיש דיבוק להקב"ה לאחר מיתה, אבל אתם הדבקים גם בחיים. לב אליהו ב:יז

כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

- כל הדבק בהקב"ה א"א להענישו, רק חיים. לב אליהו ב:יג

וְאִתּוֹן, דְּאִתְּבְּקְתּוּן, בְּדַחְלְתָּא דְיְ, אֱלָהָכוֹן--קַיָּמִין כֻּלְּכוֹן, יוֹמָא דֵין.

ברכת התורה

ברכו

(ש"ץ) - **בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ.**

- צ"ל "המבורך" כדי שלא נראה כאילו הוציא עצמו מן הכלל. עץ יוסף
- מבורך בעצמו וא"צ ברכה שלנו, רק נחת רוח שעשינו רצונו. עץ יוסף
- המבורך בפי כל הבריות. ענף יוסף

(קהל וש"ץ) - **בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ**

- צ"ע למה צריכין לומר "המברך" מאחר דהם עצמו כבר ברכו? וי"ל דבא לתרץ איך מזכירין שם שמים אחר תיבה א', והתי' משום דכבר ברכו הש"ץ [עיין גמ' חולין צא]. עץ יוסף – אל"ר

לְעוֹלָם וָעֶד.

- צ"ע אם "לעולם ועד" הולך על "ברוך" או על "המברך". נ"ל

כשברך ברכה זו יכוון –

- על מעמד הר סיני,
- ומה שהשמיענו מתוך האש,
- והיא בית חיינו וכלי חמדתו שמשתעשע בו בכל יום. טור או"ח מז

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים,

- שכפה עלינו הר כגיגית, ולא עשה כן לשאר אומות כשהחזיר התורה עליהן. עץ יוסף
- כשהקב"ה אמר לשאר אומות לקבל התורה, רק המצוות, אבל עמילות בתורה מעולם לא ניתן אלא לכלל ישראל. רא"י פרידמן – ר"א קטלר
- זה קאי על אצם כריתת ברית, דהיה על ב' סיון, כשאמר הקב"ה, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". פחד יצחק חנוכה א' – גר"א

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

- לשון הוה, דבכל יום כשאנו עוסקים בה, הקב"ה ממציא לנו טעמים ודינים. טור, עץ יוסף
- טובה גדולה עשה הקב"ה שנתן לנו יכולת לחדש בתורה וקונים בו קנין כאילו אנו הבעלים. לב אליהו ב:ו
- לא אמרינן למי, דהוא כהפקר וכל הרוצה זוכה. עץ יוסף שחרית שבת

ואחר הקריאה יברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת.

וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ.

- הוא העץ החיים, דעד מתן תורה א"א לאכול ממנו, ועכשיו אנו יכולין לאכול כל מה שירצה! ר"מ סלומן יט אייר תש"ע
- נטע בתוכנו מעלות טובות ומדות מפוארות כאלו, ורק לישראל ונתן לנו את תורתו. לב אליהו שביבי לב ב:כז
- תורת אמת = שבכתב. חיי עולם = שבע"פ. דובר שלום – גר"א. עיון תפלה - טור
- אמרינן כן אחר הקריאה, דרק אחר שמחזיקין בה נעשה עץ חיים. עץ יוסף שבת
- גמטריא תרי"ג.
- מעת שניתנה תורה לישראל כל הנהגת העולם תלוי בהם. לב אליהו ג:מא, שביבי לב ב:קמד

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

מ' תיבות בין הב' ברכות כנגד ימים על הר סיני. עץ יוסף שבת

ט"ז קוראין בתורה כל שבוע, גמטריא "היא" ב"עץ חיים היא". ענף יוסף שבת

- ל"ב ברכות דהוא אות ראשון ואחרון בס"ת. ענף יוסף

סדר הפרשיות

פרשת בראשית

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמָּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: לוי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי-כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי-כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ-בוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ-בוֹ לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

פרשת נח

אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת-הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ-נֹחַ: וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יָפֶת: וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בָּשָׂר אֶת-דַּרְכּוֹ עַל-הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל-בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי-מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת-הָאָרֶץ: עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי-גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת-הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צֹהַר | תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמָּה תְכַלֶּנָּה מִלְמָעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים תַּחְתִּיִּם שְׁנִים וּשְׁלִשִׁים תַּעֲשֶׂהָ: לוי וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מַיִם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחֵת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגְוָע: וַהֲקִמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתָ אֶל-הַתֵּבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי-בָנֶיךָ אִתָּךְ: וּמִכֹּל | הַחַי מִכָּל-בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ: שלישי מֵהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת: וְאַתָּה קַח-לְךָ מִכֹּל-מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאָסַפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאָכְלָה: וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה:

פרשת לך לך

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֶךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ: וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה: וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה: לוי וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאֶה אֵלָיו: וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אָהֳלָה בֵּית-אֵל | מִיָּם וְהָעַי מִקֶּדֶם וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה: שלישי וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרָיְמָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרַי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת-מַרְאֶה אָתְּ: וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ אֹתָךְ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיּוּ: אִמְרִי-נָא אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן יִיטַב-לִי בַעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ:

פרשת וירא

וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם: וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה: וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל-נָא תַּעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ: יֻקַּח-נָא מְעַט-מַיִם וְרַחֲצוּ רגליכם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ: וְאֶקְחָה פַת-לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: לוי וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לושִׁי וְעֲשִׂי עֻגוֹת: וְאֶל-הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן-בָּקָר רַךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן-הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: שלישי וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל: וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו: וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים חָדַל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֹרַח כַּנָּשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה-לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אָמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי: הֲיִפָּלֵא מֵיהוָה דָּבָר לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן :

פרשת חיי שרה

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ: וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֵת לֵאמֹר: גֵּר-וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי: וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: שְׁמָעֵנוּ | אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קְבֹר אֶת-מֵתֶךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמְּךָ מִקְּבֹר מֵתֶךָ: וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ לִבְנֵי-חֵת: לוי וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת-מֵתִי מִלְּפָנַי שִׁמְעוּנִי וּפִגְעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר: וְיִתֶּן-לִי אֶת-מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת-קָבֶר: וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא-אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי | לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קְבֹר מֵתֶךָ: וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ: שלישי וַיְדַבֵּר אֶל-עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שָׁמָּה: וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ מַה-הִוא וְאֶת-מֵתְךָ קְבֹר: וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:

פרשת תולדות

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה: וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת-יְהוָה: לוי וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גֹיִם (גיים) בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאְמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בִּבְטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרֵי-כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן-שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: שלישי וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׂ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים: וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צַיִד בְּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת-יַעֲקֹב: וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן-הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל-יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן-הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה כִּי עָיֵף אָנֹכִי עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ אֱדוֹם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת-בְּכֹרָתְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה-זֶּה לִי בְּכֹרָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשָּׁבְעָה לִּי כַּיּוֹם וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת-בְּכֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב: וְיַעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלַךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת-הַבְּכֹרָה: וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אַל-תֵּרֵד מִצְרַיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ כִּי-לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-כָּל-הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהַקֹמתי אֶת-הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבֵּיתִי אֶת-זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל-הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: עֵקֶב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי:

פרשת ויצא

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: לוי וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל-מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל-הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֶזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה-נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: שלישי וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל-רֹאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם-הָעִיר לָרִאשֹׁנָה: וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם-יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן-לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ: וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן-לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:

פרשת וישלח

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם: וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד-עָתָּה: וַיְהִי-לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וָעֶבֶד וְשִׁפְחָה וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא-חֵן בְּעֵינֶיךָ: לוי וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אָחִיךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ וַיַּחַץ אֶת-הָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר אִם-יָבוֹא עֵשָׂו אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה: שלישי וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ: קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדֶּךָ כִּי בְמקלי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי-יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן-יָבוֹא וְהִכַּנִי אֵם עַל-בָּנִים: וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשַׂמְתִּי אֶת-זַרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסָּפֵר מֵרֹב:

פרשת וישב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: אֵלֶּה | תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שְׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת-אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבָּתָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים: לוי וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי-אֹתּוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָּא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם-נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי: שלישי וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמֹתָיו וְעַל-דְּבָרָיו: וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וַיְסַפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: וַיְקַנְאוּ-בוֹ אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר:

פרשת מקץ

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיְאֹר: וְהִנֵּה מִן-הַיְאֹר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ: וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אֲחֵרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיְאֹר רָעוֹת מַרְאֶה וְדַקּוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֵצֶל הַפָּרוֹת עַל-שְׂפַת הַיְאֹר: וַתֹּאכַלְנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמַּרְאֶה וְדַקֹּת הַבָּשָׂר אֵת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יְפֹת הַמַּרְאֶה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקַץ פַּרְעֹה: לוי וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שֵׁנִית וְהִנֵּה | שֶׁבַע שִׁבֳּלִים עֹלוֹת בְּקָנֶה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטֹבוֹת: וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבֳּלִים דַּקּוֹת וּשְׁדוּפֹת קָדִים צֹמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן: וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבֳּלִים הַדַּקּוֹת אֵת שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקַץ פַּרְעֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם: שלישי וַיְהִי בַבֹּקֶר וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פַּרְעֹה לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ וְאֵין-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפַרְעֹה: וַיְדַבֵּר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת-פַּרְעֹה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאַי אֲנִי מַזְכִּיר הַיּוֹם: פַּרְעֹה קָצַף עַל-עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֶת שַׂר הָאֹפִים: וַנַּחַלְמָה חֲלוֹם בְּלַיְלָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ חָלָמְנוּ: וְשָׁם אִתָּנוּ נַעַר עִבְרִי עֶבֶד לְשַׂר הַטַּבָּחִים וַנְּסַפֶּר-לוֹ וַיִּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פָּתָר: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הֵשִׁיב עַל-כַּנִּי וְאֹתוֹ תָלָה: וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֻהוּ מִן-הַבּוֹר וַיְגַלַּח וַיְחַלֵּף שִׂמְלֹתָיו וַיָּבֹא אֶל-פַּרְעֹה:

פרשת ויגש

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי דַּבֶּר-נָא עַבְדְּךָ דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל-יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה: אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיֵשׁ-לָכֶם אָב אוֹ-אָח: וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי יֶשׁ-לָנוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד זְקֻנִים קָטֹן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהֵבוֹ: לוי וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֵהוּ אֵלַי וְאָשִׂימָה עֵינִי עָלָיו: וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי לֹא-יוּכַל הַנַּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעָזַב אֶת-אָבִיו וָמֵת: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ אִם-לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת פָּנָי: וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי וַנַּגֶּד-לוֹ אֵת דִּבְרֵי אֲדֹנִי: שלישי וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ-שִׁבְרוּ-לָנוּ מְעַט-אֹכֶל: וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטֹן אִתָּנוּ וְיָרַדְנוּ כִּי-לֹא נוּכַל לִרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטֹן אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ: וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֲלֵינוּ אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה-לִּי אִשְׁתִּי: וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרַף וְלֹא רְאִיתִיו עַד-הֵנָּה: וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן וְהוֹרַדְתֶּם אֶת-שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה: וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ

פרשת ויחי

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי-יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה: וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא | לִבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וֶאֱמֶת אַל-נָא תַקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם: וְשָׁכַבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וּנְשָׂאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִדְבָרֶךָ: וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִּי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמִּטָּה: לוי וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרָיִם: וַיַּגֶּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל-הַמִּטָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה-אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי: שלישי וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מַפְרְךָ וְהִרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לִקְהַל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם: וְעַתָּה שְׁנֵי-בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ-לִי: וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ בְנַחֲלָתָם: וַאֲנִי | בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת-אֶרֶץ לָבֹא אֶפְרָתָה וָאֶקְבְּרֶהָ שָּׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִוא בֵּית לָחֶם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בָּזֶה וַיֹּאמֶר קָחֶם-נָא אֵלַי וַאֲבָרְכֵם:

פרשת שמות

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה: יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן וּבִנְיָמִן: דָּן וְנַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר: וַיְהִי כָּל-נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ-יַעֲקֹב שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם: וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכֹל הַדּוֹר הַהוּא: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: לוי וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת-פִּתֹם וְאֶת-רַעַמְסֵס: וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שלישי וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ: וַיְמָרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאַחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה: וַיֹּאמֶר בְּיַלֶּדְכֶן אֶת הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל-הָאָבְנָיִם אִם-בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ וְאִם-בַּת הִוא וָחָיָה: וַתִּירֶאןָ הַמְיַלְּדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַתְּחַיֶּינָה אֶת-הַיְלָדִים:

פרשת וארא

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וָאֵרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם: וְגַם הֲקִמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֵת אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָהּ: וְגַם | אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִים אֹתָם וָאֶזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי: לוי לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים: וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת-יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: בֹּא דַבֵּר אֶל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמָעֵנִי פַּרְעֹה וַאֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיְצַוֵּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

פרשת בא

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ: וּלְמַעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן-
בִּנְךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלַּלְתִּי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֹתֹתַי אֲשֶׁר-שַׂמְתִּי בָם וְיִדַעְתֶּם כִּי-אֲנִי יְהוָה: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתַי מֵאַנְתָּ לֵעָנֹת מִפָּנָי שַׁלַּח עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי: לוי כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ אֶת-עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בִּגְבֻלֶךָ:
וְכִסָּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל | אֶת-יֶתֶר הַפְּלֵטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבָּרָד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן-
הַשָּׂדֶה: וּמָלְאוּ בָתֶּיךָ וּבָתֵּי כָל-עֲבָדֶיךָ וּבָתֵּי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רְאוּ אֲבֹתֶיךָ וַאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הֱיוֹתָם עַל-הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן
וַיֵּצֵא מֵעִם פַּרְעֹה: שלישי וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד-מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שַׁלַּח אֶת-הָאֲנָשִׁים וְיַעַבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הֲטֶרֶם
תֵּדַע כִּי אָבְדָה מִצְרָיִם: וַיּוּשַׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עִבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וְמִי הַהֹלְכִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבִבְנוֹתֵינוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג-יְהוָה לָנוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-
טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֶגֶד פְּנֵיכֶם: לֹא כֵן לְכוּ-נָא הַגְּבָרִים וְעִבְדוּ אֶת-יְהוָה כִּי אֹתָהּ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיְגָרֶשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַרְעֹה:

פרשת בשלח

וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת-הָעָם וְלֹא-נָחָם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הִוא כִּי | אָמַר אֱלֹהִים פֶּן-יִנָּחֵם הָעָם בִּרְאֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ
מִצְרָיְמָה: וַיַּסֵּב אֱלֹהִים | אֶת-הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם-סוּף וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי
הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר:
וַיהוָה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדָּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה: לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד
הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם: לוי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֻׁבוּ וְיַחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל
צְפֹן נֹכַח תַּחֲנוּ עַל-הַיָּם: וְאָמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבֻכִים הֵם בָּאָרֶץ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: וְחִזַּקְתִּי אֶת-לֵב-פַּרְעֹה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאִכָּבְדָה
בְּפַרְעֹה וּבְכָל-חֵילוֹ וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: שלישי וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיֵּהָפֵךְ לִבַּב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל-הָעָם
וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי-שִׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ: וַיֶּאְסֹר אֶת-רִכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרָיִם
וְשָׁלִשִׁים עַל כֻּלּוֹ: וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים בְּיָד רָמָה:

פרשת יתרו

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן
מֹשֶׁה אֶת-צִפֹּרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ: וְאֶת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-
אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלֵנִי מֶחֶרֶב פַּרְעֹה: לוי וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֹנֶה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים:
וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חִתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חִתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק-לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם
וַיָּבֹאוּ הָאֹהֱלָה: וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אודֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדָּרֶךְ וַיַּצִּלֵם
יְהוָה: שלישי וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם
מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרָיִם: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: וַיִּקַּח
יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל | זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:

פרשת משפטים

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: אִם-בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם-בַּעַל
אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם-אֲדֹנָיו יִתֶּן-לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: וְאִם-אָמֹר
יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי: וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל-הַדֶּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו
אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: לוי וְכִי-יִמְכֹּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר-(לא) לוֹ יְעָדָהּ
וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא-יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ-בָהּ: וְאִם-לִבְנוֹ יְיַעֲדֶנָּה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ: אִם-אַחֶרֶת יִקַּח-לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנָּתָהּ לֹא
יִגְרָע: וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שלישי מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת: וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדֹו וְשַׂמְתִּי
לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: וְכִי-יָזִד אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ
וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת: וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: וְכִי-יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב:
אִם-יָקוּם וְהִתְהַלַּךְ בַּחוּץ עַל-מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא:

פרשת תרומה

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ-לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: לוי שֶׁמֶן
לַמָּאֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: אַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפֹד וְלַחֹשֶׁן: וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם: כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי
מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שלישי וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ
וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּית וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב: וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע
פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל-צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל-צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית: וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְהֵבֵאתָ אֶת-הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת
עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם: בְּטַבָּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֵרוּ מִמֶּנּוּ: וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

פרשת תצוה

וְאַתָּה תְּצַוֶּה | אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ-לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן: וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל-כָּל-חַכְמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת-בִּגְדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי: וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי: וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: וְעָשִׂו אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: שְׁתֵּי כְתֵפֹת חְבֻרֹת יִהְיֶה-לּוֹ אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר: וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי-שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שלישי שִׁשָּׁה מִשְּׁמוֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שִׁמּוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם: מַעֲשֵׂה חָרֹשׁ אָבֶן פִּתּוחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְשַׂמְתָּ אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל-שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן:

פרשת כי תשא

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: זֶה | יִתְּנוּ כָּל-הָעֹבֵר עַל-הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: לוי כֹּל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: הָעָשִׁיר לֹא-יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ-מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק-עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

פרשת ויקהל

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם: שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה יוּמָת: לֹא-תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: לוי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: וְכָל-חַכַם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: שלישי אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אָהֳלוֹ וְאֶת-מִכְסֵהוּ אֶת-קְרָסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחוֹ אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אַדָנָיו: אֶת-הָאָרֹן וְאֶת-בַּדָּיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: וְאֶת-מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת-כֵּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֹתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: וְאֶת-מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת-בַּדָּיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן: אֶת | מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת בַּדָּיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ: אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אַדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר: אֶת-יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת-מֵיתְרֵיהֶם: אֶת-בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וַיֵּצְאוּ כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

פרשת פקודי

אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל-פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: וּבְצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה-דָן חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בִּתְכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ: לוי כָּל-הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְלָאכָה בְּכֹל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי | זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכַּר וְאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֶת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת הַכִּכָּר כִּכָּר לָאֶדֶן: שלישי וְאֶת-הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם: וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שָׁקֶל: וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אַדְנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֵת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת-אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת-אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל-יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל-יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב: וּמִן-הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִּגְדֵי-שְׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

פרשת ויקרא

וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי-יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת-קָרְבַּנְכֶם: אִם-עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן-הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: לוי וְשָׁחַט אֶת-בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֹלָה וְנתח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ: וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל-הָאֵשׁ: וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפֶּדֶר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ: וְקִרְבָּו וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ-נִיחוֹחַ לַיהוָה: שלישי וְאִם-מִן-הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן-הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן-הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-דָּמוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פִּדְרֹו וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ: וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבְּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

פרשת צו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: צַו אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כָּל-הַלַּיְלָה עַד-הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמְכְנְסֵי-בַד יִלְבַּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת-הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֹלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: לוי וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת-הַדֶּשֶׁן אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל-מָקוֹם טָהוֹר: וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד-בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: שלישי וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי-אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל-הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בֶּחָצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשַּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: כָּל-זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק-עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר-יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

פרשת שמיני

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לְךָ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר-עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל-הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: לוי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קְרַב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת-עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ: וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל-קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת-הַחֵלֶב וְאֶת-הַכְּלָיֹת וְאֶת-הַיֹּתֶרֶת מִן-הַכָּבֵד מִן-הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: שלישי וְאֶת-הַבָּשָׂר וְאֶת-הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וַיִּשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת-הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת-הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל-הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּרְחַץ אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת-הַכְּרָעַיִם וַיַּקְטֵר עַל-הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה: וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת-שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ בָּרִאשֹׁונָה: וַיַּקְרֵב אֶת-הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט:

פרשת תזריע

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל-קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד-מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ: לוי וְאִם-נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל-דְּמֵי טָהֳרָהּ: וּבִמְלֹאת | יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן-יוֹנָה אוֹ-תֹר לְחַטָּאת אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל-הַכֹּהֵן: וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לְזָכָר אוֹ לִנְקֵבָה: וְאִם-לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה: שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: אָדָם כִּי-יִהְיֶה בְעוֹר-בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר-בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-בָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ | לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ: וְאִם-בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין-מַרְאֶהָ מִן-הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ לֹא-הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית:

פרשת מצורע

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל-הַכֹּהֵן: וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נרפא נִרְפָּא נֶגַע-הַצָּרַעַת מִן-הַצָּרוּעַ: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי-צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת-הַצִּפּוֹר הָאֶחַת אֶל-כְּלִי-חֶרֶשׁ עַל-מַיִם חַיִּים: לוי אֶת-הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת-עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת-שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת-הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת | הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים: וְהִזָּה עַל הַמִּטֻּהָר מִן-הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת-הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה: וְכִבֶּס הַמִּטֻּהָר אֶת בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר יָבוֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים: וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ אֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת-בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר: שלישי וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי-כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת-שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן: וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת-לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה :

פרשת אחרי

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי-יְהוָה וַיָּמֻתוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל-יָבֹא בְכָל-עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל-הַכַּפֹּרֶת: בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: כְּתֹנֶת-בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי-בַד יִהְיוּ עַל-בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנָף בִּגְדֵי-קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת-בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: לוי וְלָקַח אֶת-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְנָתַן אַהֲרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת-הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד-חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת-פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת-פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ: שלישי וְלָקַח מְלֹא-מַחְתַּת גֶּחָלֵי-אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה | עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע-פְּעָמִים מִן-הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: וְשָׁחַט אֶת-שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת-דָּמוֹ אֶל-מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת-דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל-הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: וְכִפֶּר עַל-הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל-חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: וְכָל-אָדָם לֹא-יִהְיֶה | בְּאָהֳלוֹ מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד-צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל-קְהַל יִשְׂרָאֵל:

פרשת קדושים

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אַל-תִּפְנוּ אֶל-הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לוי וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שַׁלְמִים לַיהוָה לְרִצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ: בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד-יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: וּבְקֻצְרְכֶם אֶת-קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שלישי לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא-תְכַחֲשׁוּ וְלֹא-תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: וְלֹא-תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת-שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: לֹא-תַעֲשֹׁק אֶת-רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא-תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד-בֹּקֶר: לֹא-תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

פרשת אמור

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: כִּי אִם-לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: לֹא יִטְּמָא בָּעַל בְּעַמָּיו לְהֻחֳלּוֹ: לֹא-(יקרחה) יְקָרְחָה קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת: קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת-אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ: לוי אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי-קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי-אֶת-לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדוֹשׁ יִהְיֶה-לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת-אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר-יוּצַק עַל-רֹאשׁוֹ | שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: וְעַל כָּל-נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא: וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: שלישי וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח: אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחֻלָּלָה זוֹנָה אֶת-אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם-בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: וְלֹא-יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ:

פרשת בהר

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תְבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה: שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרָע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ: לוי וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תקצור וְאֶת תְבְצֻר נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ: וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: שלישי וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל-אַרְצְכֶם: וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל-יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ: יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תְקִצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת-נְזִרֶיהָ: כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ: בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ:

פרשת בחוקותי

אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת-בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת-זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וישבתם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם: לוי וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן-הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם: וּרְדַפְתֶּם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב: וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רִבְבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפְנֵיכֶם לֶחָרֶב: וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם: שלישי וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ: וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי לְעָם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיֹת לָהֶם לַעֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת:

פרשת במדבר

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: שְׂאוּ אֶת-רֹאשׁ כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם: מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל-יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אַתָּה וְאַהֲרֹן: וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמַטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית-אֲבֹתָיו הוּא: לוי וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן-שְׁדֵיאוּר: לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן-צוּרִישַׁדָּי: לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב: לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן-צוּעָר: לִזְבֻלֻן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלֹן: לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצוּר: לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן-גִּדְעֹנִי: לְדָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדָּי: לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן-עָכְרָן: לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן-עֵינָן: אֵלֶּה (קריאי) קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: שלישי וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת: וְאֶת כָּל-הָעֵדָה הקהילו [הִקְהִילוּ] בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ עַל מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי:

פרשת נשא

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: נְשֹׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם-הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל-הַבָּא לִצְבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא: לוי וְנָשְׂאוּ אֶת-יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת-מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת-מָסַךְ | פֶּתַח | שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת-כָּל-כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: עַל-פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל-עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל-מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל-מַשָּׂאָם: זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: שלישי בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית-אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל-הַבָּא לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל-עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו: וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל-כֵּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת-כְּלִי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם: זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל-עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת-בְּנֵי הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל-הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי כָּל-הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פִּי יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה:

פרשת שלח

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: שְׁלַח-לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל-פִּי יְהוָה כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: לוי וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן-זַכּוּר: לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן שָׁפָט בֶּן-חוֹרִי: לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן-יְפֻנֶּה: לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר יִגְאָל בֶּן-יוֹסֵף: לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בִּן-נוּן: לְמַטֵּה בִנְיָמִן פַּלְטִי בֶּן-רָפוּא: לְמַטֵּה זְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בֶּן-סוֹדִי: לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן-סוּסִי: לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן-גְּמַלִּי: לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן-מִיכָאֵל: לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי בֶן-וָפְסִי: לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן-מָכִי: אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת-הָאָרֶץ וַיְקָרֵא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן-נוּן יְהוֹשֻׁעַ: שלישי וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לָתוּר אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת-הָהָר: וּרְאִיתֶם אֶת-הָאָרֶץ מַה-הִוא וְאֶת-הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא הָרָפֶה הַמְעַט הוּא אִם-רָב: וּמֶה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם-רָעָה וּמֶה הֶעָרִים אֲשֶׁר-הוּא יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: וּמֶה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם-רָזָה הֲיֵשׁ-בָּהּ עֵץ אִם-אַיִן וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִכּוּרֵי עֲנָבִים:

פרשת קרח

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן-יִצְהָר בֶּן-קְהָת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרָאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי-שֵׁם: וַיִּקָּהֲלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קְהַל יְהוָה: לוי וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו: וַיְדַבֵּר אֶל-קֹרַח וְאֶל-כָּל-עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר-בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו: זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל-עֲדָתוֹ: וּתְנוּ בָהֶן | אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב-לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: שלישי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קֹרַח שִׁמְעוּ-נָא בְּנֵי לֵוִי: הִמְעַט מִכֶּם כִּי-הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם: וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת-כָּל-אַחֶיךָ בְּנֵי-לֵוִי אִתָּךְ וּבְקַשְׁתֶּם גַּם-כְּהֻנָּה: לָכֵן אַתָּה וְכָל-עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל-יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה-הוּא כִּי (תלונו) תַלִּינוּ עָלָיו: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי-תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם-הַשְׂתָּרֵר:

פרשת חקת

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר | אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו: וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל-נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עֹרָהּ וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף: וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה: לוי וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעָרֶב: וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעָרֶב: וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֵפֶר הַפָּרָה | וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא: שלישי וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת-אֵפֶר הַפָּרָה אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטָּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם-לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: כָּל-הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת-מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא-זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל-הַבָּא אֶל-הָאֹהֶל וְכָל-אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכֹל אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בֶּחָלָל אוֹ-בְמֵת אוֹ בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בַקֶּבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל-כֶּלִי:

פרשת בלק

וַיַּרְא בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר אֵת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי: וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רב-הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל-זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת-כָּל-סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן-צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: לוי וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל-בִּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל-הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹ לִקְרֹא-לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי: וְעַתָּה לְכָה-נָּא אָרָה-לִּי אֶת-הָעָם הַזֶּה כִּי-עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכל נַכֶּה-בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר: וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וּקְסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל-בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק: שלישי וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי-מוֹאָב עִם-בִּלְעָם: וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מֵי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת-עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה קָבָה-לִּי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת-הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:

פרשת פנחס

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת-חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת-בְּרִיתִי שָׁלוֹם: לוי וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת-הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן-סָלּוּא נְשִׂיא בֵּית-אָב לַשִּׁמְעֹנִי: וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַת-צur רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְיָן הוּא: שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: צָרוֹר אֶת-הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם: כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נִכְלוּ לָכֶם עַל-דְּבַר-פְּעוֹר וְעַל-דִּבַּר בַּת-נָשִׂיא מִדְיָן אֲחוֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם-הַמַּגֵּפָה עַל-דִּבַר-פְּעוֹר: וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ | כָּל עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כֹּל יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל-יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

פרשת מטות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: אִישׁ כִּי-יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ-הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל-הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי-תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ: וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת-נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֵסָר אִסָּר עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם-הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כֹּל | נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ כִּי-הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: וְאִם-הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ: וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקֻמוּ: וְאִם בְּיוֹם שָׁמְעוֹ אִישָׁהּ הֵנִיא אֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת-נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ: לוי וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: וְאִם-בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ-אָסְרָה אִסָּר עַל-נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֵסָר אִסָּר עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם-הָפֵר יָפֵר אֹתָם | אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל-מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאֵסַר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֵפֵרָם וַיהוָה יִסְלַח-לָהּ: שלישי כָּל-נֶדֶר וְכָל-שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: וְאִם-הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל-יוֹם וְהֵקִים אֶת-כָּל-נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי-הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: וְאִם-הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת-עֲוֹנָהּ: אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

פרשת מסעי

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם: וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל-מִצְרָיִם: לוי וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל-בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת: וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר: שלישי וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשָׁב עַל-פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בַּעַל צְפֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְמָרָה: וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם: וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:

פרשת דברים

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מ֫וֹל סוּף בֵּין-פָּארָן וּבֵין-תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב: אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר-שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעַשְׁתֵּי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֲלֵהֶם: לוי אַחֲרֵי הַכֹּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרֹת בְּאֶדְרֶעִי: בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בַּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שֶׁבֶת בָּהָר הַזֶּה: פְּנוּ | וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם כְּנַעַן וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת: שלישי רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בֹּאוּ וּרְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם: וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

פרשת ואתחנן

וָאֶתְחַנַּן אֶל-יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר: אֲדֹנָי יֱהוִה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גָּדְלְךָ וְאֶת-יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וּכְגִבוּרָתֶךָ: אֶעְבְּרָה-נָּא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן: לוי וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב-לָךְ אַל-תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה: עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפֹנָה וְתֵימָנָה וּמִזְרָחָה וְרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: וְצַו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי-הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: נַבֶּשׁ בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר: וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם: לֹא תֹסִפוּ עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר

אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם: עֵינֵיכֶם הָרֹאוֹת אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרֵי בַּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ: וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: שלישי רְאֵה | לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם-חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: כִּי מִי-גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-קָרְאֵנוּ אֵלָיו: וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:

פרשת עקב

וְהָיָה | עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר-אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: וְהֵסִיר יְהוָה מִמְּךָ כָּל-חֹלִי וְכָל-מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל-שֹׂנְאֶיךָ: וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא-תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: כִּי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם: לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה וּלְכָל-מִצְרָיִם: הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְּרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֵּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם: וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יְשַׁלַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפָּנֶיךָ: לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא: לוי וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ מְעָט מְעָט לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר פֶּן-תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: וּנְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הִשָּׁמְדָם: וְנָתַן מְלָכֵיהֶם בְּיָדֶךָ וְהַאֲבַדְתָּ אֶת-שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא-יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הִשְׁמִדְךָ אֹתָם: פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: וְלֹא-תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ | תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי-חֵרֶם הוּא: כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְיִתֶם וּבָאתֶם וירשתם [וִירִשְׁתֶּם] אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם: וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עַנֹּתְךָ לְנַסֹּתְךָ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הֲתִשְׁמֹר (מצותו) מִצְוֹתָיו אִם-לֹא: וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֻךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִי-יְהוָה יִחְיֶה הָאָדָם: שלישי שִׂמְלָתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעָלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצֵקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה: וְיָדַעְתָּ עִם-לְבָבֶךָ כִּי כַאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ: וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר: אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהָרָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ:

פרשת ראה

רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וְהַקְּלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יְדַעְתֶּם: וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הַר עֵיבָל: הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעֲרָבָה מוּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֵלוֹנֵי מֹרֶה: כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ: לוי וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאֲדָמָה: אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת-כָּל-הַמְּקֹמֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יְרַשִּׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן: וְנִתַּצְתֶּם אֶת-מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת-מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת-שְׁמָם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא: לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכֹּל-שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָּׁמָּה: שלישי וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: וַאֲכַלְתֶּם שָּׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יֶדְכֶם אַתֶּם וּבָתֵּיכֶם אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל-הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו: כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עָתָּה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: וַעֲבַרְתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וישבתם [וְיָשַׁבְתֶּם] בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וִישַׁבְתֶּם-בֶּטַח:

פרשת שופטים

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק: לֹא-תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וְיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם: צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: לוי לֹא-תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל-עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: וְלֹא-תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא-תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וָשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: כִּי-יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ | אוֹ לַיָּרֵחַ

אוֹ לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי: וְהֻגַּד-לְךָ וְשָׁמָעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְהוֹצֵאתָ
אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שְׁעָרֶיךָ אֶת הָאִישׁ אוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: עַל-פִּי |
שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל-פִּי עֵד אֶחָד: יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל-הָעָם בָּאַחֲרֹנָה וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ: כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין-דָּם | לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר
אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: שלישי עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל-הַמִּשְׁפָּט
אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל-הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֵת
שָׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יְזִידוּן עוֹד:

פרשת כי תצא

כִּי-תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל-אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ: וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת-תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה: וַהֲבֵאתָהּ
אֶל-תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת-צִפָּרְנֶיהָ: וְהֵסִירָה אֶת-שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרֵחַ
יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: וְהָיָה אִם-לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא-תִמְכְּרֶנָּה בַּכֶּסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ
תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ: לוי כִּי-תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אְהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ-לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר
לִשְׂנוּאָה: וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת-בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר-יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת-בֶּן-הָאֲהוּבָה עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-
הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא לוֹ כִּי-הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: שלישי כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה
אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מְקוֹמוֹ:
וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: וְרָגְמוּהוּ כָּל-אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל-
יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ:

פרשת כי תבא

וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וְיָרַשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים
הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ: וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ
לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם
וָרָב: וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת-עָנְיֵנוּ וְאֶת-
עֲמָלֵנוּ וְאֶת-לַחֲצֵנוּ: וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים: וַיְבִאֵנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן-לָנוּ אֶת-
הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְשָׂמַחְתָּ בְכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: שלישי כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת-
כָּל-מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכֹל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא-עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: לֹא-אָכַלְתִּי
בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא-בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא-נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן-
הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:

פרשת נצבים

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ
מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: לְעָבְרְךָ בִּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאָלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם: לוי לְמַעַן הָקִים-אֹתְךָ הַיּוֹם | לוֹ
לְעָם וְהוּא יִהְיֶה-לְּךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אֲנֹכִי כֹּרֵת אֶת-הַבְּרִית
הַזֹּאת וְאֶת-הָאָלָה הַזֹּאת: כִּי אֶת-אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: שלישי כִּי-אַתֶּם
יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר-יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר-עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם: וַתִּרְאוּ אֶת-שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלֻּלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף
וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: פֶּן-יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם
הָהֵם פֶּן-יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת-דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בִשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ
לְמַעַן סְפּוֹת הָרְוָיָה אֶת-הַצְּמֵאָה: לֹא-יֹאבֶה יְהוָה סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף-יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל-הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה
וּמָחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: וְאָמַר הַדּוֹר
הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֵּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת-מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת-תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר-חָלָה יְהוָה בָּהּ:
גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל-אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמִחַ וְלֹא-יַעֲלֶה בָהּ כָּל-עֵשֶׂב כַּמְהֻפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם (וצביים) וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה
בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ: וְאָמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֳרִי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יְדָעוּם וְלֹא חָלַק
לָהֶם: וַיִּחַר-אַף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת-כָּל-הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל
וַיַּשְׁלִכֵם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה: הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

פרשת וילך

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא | עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם: וּנְתָנָם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם: חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָ: שלישי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָבוֹא אֵת אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם | וַיהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת: וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ | שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

פרשת האזינו

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי: יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב: כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: לוי הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: שִׁחַת לוֹ לֹא בָּנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל: הֲלַיהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ: שלישי זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ: בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ: יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ: יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר:

פרשת וזאת הברכה

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ (אשדת) אֵשׁ דָּת לָמוֹ: אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ: תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר: וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: לוי וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה: הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־(בנו) בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ: יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ: בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־יְקוּמוּן: לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן: שלישי וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכְתָּ יְהוָה אַרְצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת: וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים: וּמֵרֹאשׁ הָרְרֵי־קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם: וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי־אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה:

קריאה בתורה לתענית ציבור (שמות לב:יא-יד, לד:א-י)

וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג אֹתָם בֶּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: לוי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל־הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ אֶל־מוּל הָהָר הַהוּא: שלישי וַיִּפְס�ל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה | אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד | עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים: וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ: וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

קריאה לראש חודש (במדבר כח:א-טו)

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: לוי וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: שלישי עֹלַת תָּמִיד הָעֲשָׂיָה בְּהַר סִינַי רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כְבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל-עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: רביעי וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

קריאה לחנוכה (במדבר ז:א-ח:ד)

וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת-הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל-הַפְּקֻדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת-קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ-עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל-שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֻדָּתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הָעֲגָלֹת וְאֶת-הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבָּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֻדָּתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֻדָּתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי-עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִם אֶת-קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת-קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה: וְקָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב:

ביום השני הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן-צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר: הִקְרִיב אֶת-קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּכֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן-צוּעָר:

ביום השלישי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלֹן: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּכֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלֹן:

ביום הרביעי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן-שְׁדֵיאוּר: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּכֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן-שְׁדֵיאוּר:

ביום החמישי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן-צוּרִישַׁדָּי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶלְבְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּכֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן-צוּרִישַׁדָּי:

ביום הששי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּכֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן-דְּעוּאֵל:

בְּיוֹם הַשִּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי- שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד:

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהְצוּר: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי- שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהְצוּר:

בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן-גִּדְעֹנִי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי- שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן-גִּדְעֹנִי: בְּיוֹם הֲשִׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדָּי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי- שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדָּי:

בְּיוֹם עַשְׂתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן-עָכְרָן: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן-עָכְרָן: בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן-עֵינָן: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן-עֵינָן: זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קְעָרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי-כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה: שְׁלֹשִׁים וּמְאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע-מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה בַּכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמְאָה: כָּל-הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים-עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת: וְלִזְבַח | וֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתּוּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ: וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל- אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת-הַנֵּרֹת אֶל-מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל-מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד-יְרֵכָהּ עַד-פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת- הַמְּנֹרָה: וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת-הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל-הַפְּקֻדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת-קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ-עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל-שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֻדָּתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הָעֲגָלֹת וְאֶת-הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֻדָתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֻדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי-עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת- קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת-קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה: וְקָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב: בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן-צוּעָר נָשִׂיא יִשָּׂשכָר: הִקְרִב אֶת-קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן-צוּעָר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלֹן: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן- שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלֹן: בְּיוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן-שְׁדֵיאוּר: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד

כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-
כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן-שְׁדֵיאוּר: בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן-צוּרִישַׁדָּי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד: בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲלִישָׁמָע בֶּן-עַמִּיהוּד: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהְצוּר: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהְצוּר: בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן-גִּדְעֹנִי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן-גִּדְעֹנִי: בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדָּי: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדָּי: בְּיוֹם עֶשְׂתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן-עָכְרָן: קָרְבָּנוֹ קְעָרַת-
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן-עָכְרָן: בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן-עֵינָן: קָרְבָּנוֹ
קְעָרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּ֫סֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֹאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן-עֵינָן: זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
קְעָרוֹת כֶּ֫סֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי-כֶסֶף עֶשְׂרִים וְשָׁתֵּים עֶשְׂרֵה: שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הָקְעָרָה הָאַחַת כֶּ֫סֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל
כֶּ֫סֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע-מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה בַּכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-זְהַב הַכַּפּוֹת
עֶשְׂרִים וּמֵאָה: כָּל-הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנִים-עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר
לְחַטָּאת: וְלִכֹּל בְּקַר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתּוּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
הִמָּשַׁח אֹתוֹ: וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים
וַיְדַבֶּר אֵלָיו: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת-הַנֵּרֹת אֶל-מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: וַיַּעַשׂ
כֵּן אַהֲרֹן אֶל-מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד-יְרֵכָהּ עַד-פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא
כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת-הַמְּנֹרָה:

קריאה לפורים

וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר-לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי נִצָּב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה
וּמַטֶּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: לוי וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה
יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: וְיָדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד
וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עֲמָלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חָרֶב: שלישי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן
בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחֹה אֶמְחֶה אֶת-זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה | נִסִּי: וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֵּס יָהּ
מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר:

ברכת הגומל

ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש ויצא מבית האסורים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַגּוֹמֵל לַחַיָּבִים טוֹבוֹת, שֶׁגְּמָלַנִי כָּל טוּב.

ועונין הקהל אחריו: **אָמֵן. מִי שֶׁגְּמָלְךָ כָּל טוּב, הוּא יִגְמָלְךָ כָּל טוּב סֶלָה.**

מי שהגיע בנו לבן י"ג שנה ויום אחד יברך האב בשעה שבנו קורא בתורה פעם ראשונה ברכה זו בלא שם ומלכות:

בָּרוּךְ שֶׁפְּטָרַנִי מֵעָנְשׁוֹ שֶׁל זֶה.

- ר"ל שעוד לא נענש הבן בעון אביו. דעי"ז האב נענש בעוה"ב על מה שגרם עונש לבנו. דובר שלום

מי שברך לחולה

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחוֹלֶה (פלוני) **בֶּן** (פלונית), **בַּעֲבוּר שֶׁ**(פלוני בן פלוני) **יִתֵּן לְצְדָקָה בַּעֲבוּרוֹ. בִּשְׂכַר זֶה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִמְלָא רַחֲמִים עָלָיו, לְהַחֲלִימוֹ וּלְרַפְאֹתוֹ וּלְהַחֲזִיקוֹ וּלְהַחֲיוֹתוֹ, וְיִשְׁלַח לוֹ מְהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, לְרֹמ"ח אֵבָרָיו, וּשְׁסָ"ה גִּידָיו, בְּתוֹךְ שְׁאָר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, וּרְפוּאַת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְנֹאמַר אָמֵן.**

מי שברך לחולה

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחוֹלָה (פלונית) **בַּת** (פלונית), **בַּעֲבוּר שֶׁ**(פלוני בן פלוני) **יִתֵּן לְצְדָקָה בַּעֲבוּרָהּ. בִּשְׂכַר זֶה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִמְלָא רַחֲמִים עָלֶיהָ, לְהַחֲלִימָהּ וּלְרַפְאֹתָהּ וּלְהַחֲזִיקָהּ וּלְהַחֲיוֹתָהּ, וְיִשְׁלַח לָהּ מְהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם, לְכָל אֵבָרֶיהָ, וּלְכָל גִּידֶיהָ, בְּתוֹךְ שְׁאָר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, וּרְפוּאַת הַגּוּף, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְנֹאמַר אָמֵן.**

מי שברך ליולדת (וקריאת השם)

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הוּא יְבָרֵךְ אֶת הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת (פלונית) **בַּת** (פלוני) **וְאֶת** *לנקבה*:

בִּתָּה הַנּוֹלָדָה לָהּ בְּמַזָּל טוֹב, וְיִקָּרֵא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל (פלונית) **בַּת** (פלוני), **בַּעֲבוּר שֶׁבַּעְלָהּ וְאָבִיהָ יִתֵּן לְצְדָקָה. בִּשְׂכַר זֶה, יְגַדְּלָהּ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְנֹאמַר אָמֵן.**

לזכר:

בְּנָהּ הַנּוֹלַד לָהּ בְּמַזָּל טוֹב, בַּעֲבוּר שֶׁבַּעְלָהּ וְאָבִיו יִתֵּן לְצְדָקָה. בִּשְׂכַר זֶה, יְגַדְּלוּ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְנֹאמַר אָמֵן.

אל מלא

לזכר: **אֵל מָלֵא רַחֲמִים, שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים, הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה עַל כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים, אֶת נִשְׁמַת (פלוני) בֶּן (פלוני) שֶׁהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ, בַּעֲבוּר שֶׁ(פלוני בן פלוני) יִתֵּן צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתוֹ, בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתוֹ, לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יַסְתִּירֵהוּ בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים, וְיִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתוֹ, יְיָ הוּא נַחֲלָתוֹ, וְיָנוּחַ בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבוֹ. וְנֹאמַר אָמֵן.**

לנקבה: **אֵל מָלֵא רַחֲמִים, שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים, הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה עַל כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים, אֶת נִשְׁמַת (פלונית) בַּת (פלוני) שֶׁהָלְכָה לְעוֹלָמָהּ, בַּעֲבוּר שֶׁ(פלוני בן פלוני) יִתֵּן צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתָהּ, בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתָהּ, לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יַסְתִּירֶהָ בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים, וְיִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתָהּ, יְיָ הוּא נַחֲלָתָהּ, וְתָנוּחַ בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבָהּ. וְנֹאמַר אָמֵן.**

חצי קדיש

הגבהה

(דברים, ואתחנן ד:מד)

וְזֹאת הַתּוֹרָה

- מה שעתיד לסדר אחר פרשה זו. רש"י

אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְלָא, אוֹרַיְתָא, דְּסַדַּר מֹשֶׁה, קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

חלק מפסוק במדבר ט:כג

עַל-פִּי יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה:

- י"א דבאמת ראוי לומר כל הפסוק "ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, את משמרת ה' שמרו ע"פ ה' ביד משה".
- דבהוצאת הס"ל אמרינן "ויהי בנסוע", ובהנחתו "ובנוחו יאמר", וכשמטלטלין אותו בינתיים אמרינן "ע"פ ה' יחנו וכו'". דובר שלום – ר"ח מוואלאזין

(משלי ג:יח)

עֵץ-חַיִּים הִיא

- התורה נטועה אצל הקב"ה כמו עץ הנטועה באדמה. ואין כל הרוחות יכול לעקרו, והן הד' מלכיות בגזירותיו. דרך חיים פתיחה
- וגם הוא חיים, וכל שהוא עצמו חיים אין לו הפסק לאחר זמן. משא"כ בנ"א שיש בהן חיות יכול להסיר החיות ממנו. דרך חיים פתיחה

לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ

- אלו הלומדין. דרך חיים פתיחה
- לאותן שיודעין דהתורה מחזקת אותן ולא להיפך הוא עץ חיים, אבל תומכיה מאושר אבל אין להן עץ חיים. לב אליהו שביבי לב ב:מג

וֶתְמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר:

- ע"י גדרים וסייגים. עץ יוסף

(משלי ג:יז)

דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי-נֹעַם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

- לא יבא מכשול ע"י שמירת התורה. עץ יוסף

(משלי ג:טז)

אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד:

ישעיה מב:כא

יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

- לכן הרבה תורה ומצוות – וצ"ע, למה לא סגי בקצת מצוות ולהן הרבה שכר? י"ל דלכל א' יש נטיה לדבר אחר, ולכן נתן הרבה מצוות שכל א' יכול למצוא נטיה למצוה א' לעשותו בשלימות. עץ יוסף

יהי רצון

בשני ובחמישי בימים שאומרים תחנון, קודם שמכניסין הס"ת לארון קודש, יאמר החזן זה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, לְכוֹנֵן אֶת בֵּית חַיֵּינוּ, וּלְהָשִׁיב אֶת שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכֵנוּ, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, לְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל פְּלֵיטָתֵנוּ, וְלִמְנֹעַ מַשְׁחִית וּמַגֵּפָה מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, לְקַיֵּם בָּנוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, וְתַלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיהֶם, בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם, וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנִּשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת, וְיִקָּבֵץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ, וְנֹאמַר אָמֵן.

אַחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבַשִּׁבְיָה, הָעוֹמְדִים בֵּין בַּיָּם וּבֵין בַּיַּבָּשָׁה, הַמָּקוֹם יְרַחֵם עֲלֵיהֶם, וְיוֹצִיאֵם מִצָּרָה לִרְוָחָה, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה, הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְנֹאמַר אָמֵן.

הכנסת ספר תורה

(תהילים קמח:יג)

יְהַלְלוּ | אֶת-שֵׁם יְהוָה כִּי-נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ

- וכל אלו יכלו – חוץ מישראל כמש"כ לקמן. אב"ע

הוֹדוֹ עַל-אֶרֶץ וְשָׁמָיִם:

- "כי תחת שתחלה בסדר הקודם ירד ההוד משמים אל הארץ, בסדר הזה תעלה ההוד באור חוזר מן הארץ אל השמים ותשוב העגולה אל שרשה העליון." מלבים, צ"ע כוונתו.
- דהכל בכוחו. עץ יוסף
- רק אחר מתן תורה הודו על הארץ. עץ יוסף קריאת התורה

(תהילים קמח:יד)

וַיֵּרֶם קֶרֶן | לְעַמּוֹ

- ובזה הראה לכל העולם כולו. רד"ק
- ע"י שנתן להם את התורה. עץ יוסף קה"ת

תְּהִלָּה לְכָל-חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם-קְרֹבוֹ

- דנפשותן חלק אלוה ממעל. עץ יוסף
- קרבם ע"י התורה. עץ יוסף קה"ת

הַלְלוּיָהּ:

- והן ראש העגולה עד שתהילתם תעלה עם התהילה הראשונה, הללוהו במרומים. מלבים

הקדמה

חברו דוד שיאמרו מזמור זה כשיכניסו הארון לקדשי הקדשים. רד"ק

חברו דוד אחר דבר גורן ארנונה. אב"ע

זה שירת יום ראשון בבית המקדש. תמיד לג:

תהילים כד:א

לְדָוִד מִזְמוֹר

- "לדוד מזמור" מלמד ששרתה שכינה ואח"כ אמר שירה. "מזמור לדוד" מלמד שאמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה. פסחים קיז.

לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ

- הוא לה' משום דבדרך תולדה נבראה להיותה תחת המים, ובחפץ ה' יבש קצתה. אב"ע
- זה קודם שמברך, והוה כאילו מעל בקדשי שמים. ברכות לה.
- ללמד דאין קנין לנכרי בארץ ישראל לחפור שיחין ומערות. גיטין מז.

תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ:

- הארץ = אר"י, תבל = שאר ארצות. רש"י
- הארץ = מקומות דאינן מיושבין, תבל = מקום המיושב. מצו"צ, רד"ק
  - ארץ = הכל, תבל – מקום מיושב. עץ יוסף

תהילים כד:ב

כִּי-הוּא עַל-יַמִּים יְסָדָהּ

- על = סמוך. רד"ק
  - י"מ על = עם. אב"ע
  - אין ישוב רחוק מן הים י"ח יום, וזה לתועלת הלחות. רד"ק, אב"ע
- י"מ על ממש, ואע"ג דדרך הארץ לירד תחת המים, הקב"ה יסדה הארץ למעלה מן המים. מצו"ד
  - המים סובבים הארץ מכל צד, והאויר יסובב המים, והאש סובב האויר. נמצא דהארץ תחת המים לגמרי, אלא דהקב"ה צוה שתהיה מחצית הא' מגולה לשבת היצורים בה. רד"ק

וְעַל-נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ:

- ז' ימים וד' נהרות מקיפין ארץ ישראל. ב"ב עד:, רש"י
- כונן הארץ על ימים ונהרות לצורך הברואים. רד"ק
  - משא"כ הר ה', אינו לכל הבריאות, רק לנקי כפיים וכו'. רד"ק

תהילים כד:ג

מִי-יַעֲלֶה בְהַר-יְהוָה

- בית המקדש. מצו"ד
- ללמוד תורה. לב אליהו ב:לט
- הר של רוחניות עולין בתוכו. לב אליהו מערכות התשובה יב, וצ"ע כוונתו

וּמִי-יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ:

- לדור בו. אב"ע
- אפי' מי שמגיע לשם בתיקון המדות צריך רחמים גדולים שישאר שם. דהיצה"ר אינו מניחו עד מותו. לב אליהו

ר"ל, דאע"ג דכל הארץ הוא לה', זה ההר נקרא הר ה' ומקום קדשו, כי הוא מכוון כנגד כסא הכבוד. רד"ק

תהילים כד:ד

נְקִי כַפַּיִם

- מממון שאינו של יושר. מצו"ד
  - שלא נגע במה שאינו שלו, אפי' בשואל שלא מדעת, אפי' במקום שיודע שאינו מקפיד – אע"ג דאינו גזל, אינו נקי כפים. לב אליהו ב:לט
- שלימות במעשה. רד"ק, אב"ע
  - בעבור כל המעשים בידים. אב"ע
- שלא הגביה ידו על חבירו, אפי' לא הכהו. לב אליהו

וּבַר-לֵבָב

- ביראת ה' ולא מפחד אדם. מצו"ד
- שאינו חומד. לב אליהו ב:לט
- שלימות במחשבה. רד"ק, אב"ע
  - והוא העיקר. אב"ע
- כבישת המדות. לב אליהו תערכות תשובה יב

אֲשֶׁר | לֹא-נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי

- יראה מסור ללב, אבל יש גדר לזה, דאדם ימנע משבועת שוא. מצו"ד
- "נפשי" ר"ל שם של הקב"ה דהוא המדבר. רד"ק
  - וכתיב "נפשו" ר"ל אפי' נפשו של הנשבע לא ישא לשוא. רד"ק
  - כן פי' האב"ע, אלא דפי' דכינה שם השם ב"נפשי". אב"ע
- אינו בכלל הע"א מילין דכתובים וי"ו וקרינן יו"ד, משום דכתיב בוי"ו קטוע. א"א קמט:ב

וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה:

- שלימות בדיבור. רד"ק, אב"ע
- ושבועה באמת ובצדקה היא מצוה ליראי השם, "ובשמו תשבע". רד"ק
- משביעין הקב"ה לכל נשמה ביום הלידה להיות צדיק, ולהיות בעיניו כל ימיו כרשע, ולידע דהנשמה טהורה וצריך לשמרה בטהרה. נדה ל:

וכן היו זרע ישראל פעמים רבות כמו בימי יהושע והזקנים והשופטים והנביאים והמלכים כשרים. ולא היה כזה באומה אחרת. רד"ק

תהילים כד:ה

יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה

- ישא = יקח. מצו"צ, רד"ק
- ישא כנגד "לא נשא לשוא נפשי". אב"ע
- ישא – ר"ת יסורים של אהבה. בן יהוידע ברכות ה. ד"ה ונראה
- אדם זה יכול להתפלל על הברכה בביהמ"ק. מצו"ד
- מכאן דגנזי ברכה בשמים שנקרא ערבות. חגיגה יב:

וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ:

תהילים כד:ו

זֶה דּוֹר (דרשו) **דֹּרְשָׁיו**

- זה – ר"ל שכך מעשיו. רש"י, רד"ק
- כתיב דרשו דדור הוא לשון יחיד. וקרי דרשיו כנגד כל יחיד בדור. רד"ק
- דור שנבנה הבית בו. אב"ע
- י"א דור לפי הפרנס, וי"א פרנס לפי הדור. ערכין יז.
- כתיב חסר כנגד דוד, וקרי רבים כנגד ישראל. עין יוסף
  - נ"ל דזה כשיטת חכמים [פסחים?] דכל לשון יחיד בתהילים כנגד דוד, ורבים כנגד ישראל.

מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה:

- ר"ל בני ישראל. רד"ק, אב"ע

תהילים כד:ז

שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם

- דזה כבוד גדול לקבל מלך הכבוד. רד"ק
- שער = אסקופות עם המזוזות. רד"ק
  - ופתח = מה שנשאר מן השער מן הדלתות ולחוץ. רד"ק
- ראשיכם במקום שנים. רד"ק
  - נראה כוונתו, דקאי גם על שערים וגם על פתחים. נ"ל

וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם

- פתחי עולם = שקדושתן עולמית. רש"י, רד"ק
  - קבוע במקומו עד עולם משא"כ במשכן. מצו"ד
- "שאו" "והנשאו" כפל הלשון לגודל ההתנשאות. מצו"ד

וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד:

- השכינה השרוי בין הכרובים. רד"ק
- פסוק כאן מיירי במקום הארון, והוא נתנשאו להיות כבודים משום דהוא מקום השכינה. אב"ע לפי דעתי, יש לעיין

תהילים כד:ח

מִי זֶה֮ מֶ֪לֶךְ הַכָּב֫וֹד

- שואלים השער ופתח, ורהטו בתריה למיבלעיה עד שאמר שלמה "ה' עזוז וגבור. שבת ל.
- אם ישאל השואל מי זה וכו'. התי' הוא... אב"ע

יְהוָ֣ה עִזּ֣וּז וְגִבּ֑וֹר יְהוָ֥ה גִּבּ֖וֹר מִלְחָמָֽה׃

- מתגבר על הלוחמים עם אוהביו. מצו"ד
- אומרים כאן משום דהארון יוצא עמהן למלחמה. רד"ק
  - יש לעיין, דהלא הוא ארון אחר שיוצא למלחמה? נ"ל
- כל זמן ששכינה עם כלל ישראל ישבו לבטח כי לא יפחד מן האויב. אב"ע

תהילים כד:ט

שְׂא֣וּ שְׁעָרִ֣ים | רָאשֵׁיכֶ֑ם וְשֶׂא֥וּ פִ֝תְחֵ֗י עוֹלָ֥ם וְיָבֹ֥א מֶֽלֶךְ הַכָּב֑וֹד׃

- אפשר דכפל הדברים א' לבית ראשון וא' לבית העתיד, אבל בבית שני לא שרתה שכינה. מצו"ד, אב"ע
- י"מ דכפל כנגד מקדש למעלה וכנגד מקדש למטה. מהרש"א סנהדרין קז: ד"ה ואמר כ"ד רננות
- יש לעיין שינוי בין פסוק ראשון "והנשאו פתחי וכו'," לפסוק זה "ושאו פתחי וכו'." נ"ל

תהילים כד:י

מִי־הוּא֮ זֶ֤ה מֶ֪לֶךְ הַכָּב֫וֹד יְהוָ֣ה צְבָא֑וֹת הֽוּא־מֶ֝לֶךְ הַכָּב֗וֹד סֶֽלָה׃

- לאחר שבאו לביהמ"ק שוב לא יוצא עמהן למלחמה, ולכן לא אמר כאן "ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה." רד"ק
  - אלא כתוב "ה' צבאות" דכל צבאות ישראל באים בזה הבית להקריב להקב"ה. רד"ק
- לפי מש"כ לעיל דעכשיו מיירי בבית שלישי – אז לא יהיה עוד מלחמה. אב"ע
  - וכל בנ"א יהיו כמלאכים, ולכן נקראו צבאות. אב"ע
- י"מ ש"צבאות" על שם דהוא אדון צבאות המלאכים למעלה וצבאות ישראל למטה. עיון תפלה פסוקי דזמרה
  - וי"מ דהוא שם עצם הקב"ה רבים מלשון "צבי" דהוא דבר שלם שחפצים בו. עיון תפלה

(במדבר, בהעלתך י:לו)

וּבְנֻחֹ֖ה יֹאמַ֑ר שׁוּבָ֥ה יְהוָ֛ה

- לשון מרגוע כמו "בשובה ונחת תושעון". רש"י

רִבְבֹ֥ות אַלְפֵ֖י יִשְׂרָאֵֽל׃

- מגיד שאין שכינה שורה בישראל פחותים מב' אלפים וב' רבבות. רש"י

וּבְמִשְׁרוֹתַי, אָמַר: תּוּב יְיָ, שְׁרֵי בִּיקָרָךְ בְּגוֹ רִבְבָתָא אַלְפָיָא דְּיִשְׂרָאֵל.

(תהילים קלב:ח)

קוּמָ֣ה יְהוָ֣ה לִמְנוּחָתֶ֑ךָ

- למקום קבוע. מצ"ד

אַתָּ֥ה וַאֲרֹ֖ון עֻזֶּֽךָ׃

- שהראת לכל את עוזך בפלשתים כשלקחו אותו בשבי. מצ"ד

(תהילים קלב:ט)

כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ-צֶדֶק

- בגדי כהונה שמכפרים ומצדיקים את החוטאים. מצ"ד

וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ:

- הלויים בשיר. מצ"ד

(תהילים קלב:י)

בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ

- אמר כן על עצמו. עץ יוסף

אַל-תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:

- שלמה בבואו להכניס שם את הארון. רש"י

(משלי ד:ב)

כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל-תַּעֲזֹבוּ:

(משלי ג:יח)

עֵץ-חַיִּים הִיא

- התורה נטועה אצל הקב"ה כמו עץ הנטועה באדמה. ואין כל הרוחות יכול לעקרו, והן הד' מלכיות בגזירותיו. דרך חיים פתיחה
- וגם הוא חיים, וכל שהוא עצמו חיים אין לו הפסק לאחר זמן. משא"כ בנ"א שיש בהן חיות יכול להסיר החיות ממנו. דרך חיים פתיחה

לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ

- אלו הלומדין. דרך חיים פתיחה
- לאותן שיודעין דהתורה מחזקת אותן ולא להיפך הוא עץ חיים, אבל תומכיה מאושר אבל אין להן עץ חיים. לב אליהו שביבי לב ב:מג

וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר:

- ע"י גדרים וסייגים. עץ יוסף

(משלי ג:יז)

דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי-נֹעַם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

- לא יבא מכשול ע"י שמירת התורה. עץ יוסף

(איכה ה:כא)

הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה | אֵלֶיךָ (ונשוב) **וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:**

כאדם הראשון קודם החטא. עץ יוסף

אשרי

(תהילים פד:ה)

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה:

- שחי בשעת בנין המקדש. מצו"ד
- יושב ואינו עושה שכר ישיבה בידו, ועוד יהיה לו אושר כשיהללוך. עץ יוסף
  - מצות ישיבה גוררת מצות הילול. עץ יוסף
- המבקר המקדש ברגל אמר כן בקנאה על הכהנים, דמן האושר שאני מרגיש בפעם הזאת לשעה קלה אוכל שער כמה גדול אשרם שלהם שיושבים תמיד בביתך ואינן פוסקים לעולם מתהלתך. [עוד=תמיד] עיון תפלה

(תהילים קמד:טו)

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ

- שכל הטובה שלו. רש"י
- שמובטח מאת ה' למלאות כל שאלותיו. עץ יוסף
- שזכה להיות מיושבי ביתו של הקב"ה ולהודות לו. עץ יוסף
  - [כשקראו אחר " אשרי יושבי".]

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

שמיחד שמו עליהן ונקרא אלהי ישראל, גם יש שם ה' בתוך שם "ישראל". עץ יוסף

(הקדמה)

- כל האומר תהלה לדוד בכל יום ג"פ מובטח לו שהוא בן העולם הבא, משום דאתיא באל"ף בי"ת, ואית ביה נמי "פותח את ידך". ברכות ד:
  - וגם יש בו כמה רמזים לעוה"ב. עץ יוסף
  - גם יראה בו נפלאות הבורא ומשפטיו. רד"ק
  - ג' פעמים לעשות חזקה.
    - א"נ כנגד ג' שעות של תפילת חסידים הראשונים.
    - א"נ שיש בו ק"נ תיבות, וג"פ ק"נ = תפילה.
    - א"נ כנגד ג' תפילות. מעם לועז
- מצינו במזמור זה דמדבר בנסתר [מלכותו, גבורותיו] וגם לנוכח [מלכותך, גבורתיך]. וכן מצינו בכל הברכות, "ברוך אתה... במצותיו..." שאע"פ שהקב"ה נסתר ונעלם מהשגה, נגלה ונמצא בלבבות. מנחת שי

(תהילים קמה:א)

תְּהִלָּה לְדָוִד

- נקרא תהילה, דאין בו שאלה ובקשה. מצ"ד

אֲרוֹמִמְךָ

- שמצד עצמו הוא מרומם ונעלה מהשגה. מלבים
- בלב ובדיבור. של"ה

אֱלוֹהַּי הַמֶּלֶךְ

- זה יסוד כל המזמור. אב"ע
* וכן בכל המזמור ימצא דהאב"ע פי' על דרך מלכות הקב"ה ולמה הוא מעולה ממלך בב"ד. נ"ל
- אלהות הקב"ה תלוי במלכותו – דרק מי שמכיר מלכותו יכול לומר "אלהי". רד"ק

וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ

- משום הרוממות. אב"ע
- מפורסם ע"י שמך, ר"ל הברכה שנתן לנו. מלבים

לְעוֹלָם וָעֶד:

- י"ל דקאי על "שמך" דהוא לעולם. רד"ק, של"ה
- י"ל דקאי על הברכה. רד"ק
- ארוממך בעוה"ז, ואברכה לעולם ועד לעוה"ב. עץ יוסף

(תהילים קמה:ב)

בְּכָל-יוֹם אֲבָרְכֶךָּ

- לפי היום, מעין המאורה. מצ"ד, של"ה
- יום אחר יום עד שנמצא להיות תמיד. אב"ע
- דכל יום הברכה מחדשת, דהקב"ה מחדש מעשה בראשית בכל יום. מלבים

וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

- בכל יום אברכך בעוה"ז, ואהללה שמך לעולם ועד לעוה"ב. רד"ק, עץ יוסף

(תהילים קמה:ג)

גָּדוֹל יְהוָה

- הוא ראשית אחרית והכל משלו. מלבים, אב"ע – על "וגדלתו וכו'.", עץ יוסף

וּמְהֻלָּל מְאֹד

- יותר ממה שמהללין לו. מצ"ד, אב"ע, של"ה, רד"ק – על "וגדולתו וכו'."
- ולכן צריך להללו בכל יום. מעם לועז

וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר:

- א"א להכיר גדולתו מצד עצמותו. מלבים
* ולכן עד עכשיו אמר "אהללה שמך וכו'," דהוא הנהגות של הקב"ה שיש לנו רשות לשבח, אבל לא עצמותו של הקב"ה. עיון תפלה
- אפי' ע"י הילול בכל יום. מעם לועז
- בלא הקדמה זו אסור להרבות בשבח הקב"ה. מעם לועז

(תהילים קמה:ד)

דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ

- על הזקינים לספר מעשיך לבחוריהם מה שראו בימיהן. עץ יוסף
- ישבח לשון הוספה. מלבים
  - מאחר דא"א להשיג כל כגדולתו, מספרין לדור הבא והן יכולין להללו על הגדולות שהיו מקודם, ולהוסיף עליהן. רד"ק
  - יש דברים שאינן נגמרין בדור א', וא"א להשיג מעשי ה' אלא לאחר זמן. מלבים
  - גם יש דברים שכל דור מוסיפין לידע בסתרי הטבע מה שלא ידעו בדור הקודם. מלבים
    - ולכן "וגבורתיך יגידו", דהגדה הוא סיפור דבר חדש. מלבים
  - ומתוך שכל דור מוסיפין, אמרינן דהקב"ה מהולל מאוד. אב"ע
- א"א לשבח אלא המעשים, ולא עצמותו של הקב"ה. מלבים, מעם לועז – ב"י
  - וגם זה קשה לעשות שמא ימעט בשבחיו, מ"מ מאחר שעושין כן בכל דור, גם אני יכול לעשות כן. עיון תפלה, מע"ל
    - וכן יעשו דורות הבאים. עיון תפלה

וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ:

- כפל הדבר. מצ"ד
- להגיד גם מה ששמעו מדורות הראשונים. עץ יוסף
- יגידו זה לזה לאמר טוב לנו להודיע לבנ"א גבורותיו. רש"י
- מעשיך = נפלאות הטבע, גבורתיך = נגד הטבע, להתגבר על האויבים. מלבים

(תהילים קמה:ה)

הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ

- הדר הוא הלבוש הטבע על ההוד, וכמש"כ "הוד והדר לבושה." מלבים

וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ

- הוא מה שכנגד הטבע. מלבים
- ע"י הנפלאות הקב"ה נכבד כדכתיב, "ואכבדה בפרעה." רד"ק

אָשִׂיחָה:

- לרבים. רד"ק
- עם לבבי עיקר כבודיך, מה שא"א להדורות להבין. אב"ע
- דיבור הנפלט בלי כוונה, שרגיל לדברו בו תמיד. מלבים
- גם אני, הדר כבוד וכו' אשיחה. רש"י, עץ יוסף
  - וכ"כ רד"ק דפסוק זה כנגד פסוק הקודם.
  - לכן נראה ד"כבוד הודך" = מעשיך, ו"נפלאותיך" = גבורותיך. נ"ל
    - וכן פי' המלבים שניהן בשוה, כמש"כ לעיל.

(תהילים קמה:ו)

וְעֶזְוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ

- המופתים שהן ממדת הדין. מלבים

יֹאמֵרוּ

- הדורות. אב"ע

(וגדולתיך) **וּגְדוּלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה:**

- שאני מבין שגם הנוראות שרשם בחסד, להטיב לאוהבי שמו. מלבים
- שמא יבינו. אב"ע
- גם כאן פרש"י ורד"ק "גם אני" ולכן נראה ד"ועזוז נוראתיך" = "גדולתך". נ"ל
- כתיב ביו"ד וקרי בלא יו"ד.
- * דהי' גדולות כאן [גדולה, גבורה, מעשה, הוד, כבוד, טוב, צדקה, מלכות, נפלאות, נוראות] באמת הכל א'. וכל א' שייך במקום חבירו. רד"ק

(תהילים קמה:ז)

זֶכֶר רַב-טוּבְךָ יַבִּיעוּ

- כשמתבוננים יכירו שהכל מצד החסד. מלבים
- אם הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה וכו', אז הקב"ה תתמיד לעשות לנו ניסים. מעם לועז
- אלו דברים תמידיים כשמש ולבנה. מעם לועז
- יביעו המדבר ואינו שותק כלשון מעין הנובע. עץ יוסף

וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ:

- "זכרון צדקתך". מצ"ד, עץ יוסף
- בקול רם בפני כל אדם. עץ יוסף
- אלו דברים המתחדשים בכל יום לכל א' ע"י השגחה פרטית. מעם לועז

(תהילים קמה:ח)

חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה

- חנון = נתינה או ישועה. רחום = שמירה. רד"ק, עץ יוסף, אב"ע
- חנון = נותן חן. רחום = להציל מצרה. מע"ל

אֶרֶךְ אַפַּיִם

- אפי' כשצרך לענש הרשעים אינו מענש תכף. מלבים

וּגְדָל-חָסֶד:

- לחזורים בתשובה. מלבים
- יותר מן הראוי. רד"ק
- יותר ממה שיכול ליתן בשר ודם. עץ יוסף
- נ"ל אפשר לפרש, דכשהן חטאים והקב"ה מאריך להם אפים, נותן להם חסד אע"ג דהן משתמשין בו כנגדו.

(תהילים קמה:ט)

טוֹב-יְהוָה לַכֹּל

- לרעים ולטובים. מצ"ד, מלבים
- * ומחשב איך להחזירם בתשובה. מלבים
- גם לחיות. רד"ק
- והכתיב טוב ה' לקוויו? משל לאדם כשיש לו פרדס כשהוא משקה משקה את כולו, כשהוא עודר אינו עודר אלא טובים. סנהדרין לט:
- משא"כ מלך בו"ד אינו טוב אלא לקרובים אצלו. עץ יוסף, אב"ע

וְרַחֲמָיו עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו:

- דחלק ממדת רחמניות לבריאותיו. מעם לועז
- * וכן עלינו לעשות, כמעשה ברבי... ב"מ פה.
- אפי' לרשעים. עיון תפלה
- * ובשביל דבר זה לבד ראוי לומר פרק זה ג"פ כל יום. עיון תפלה
- * וכן יש לנו לרחם על כל בריות, אפי' עכברים שסורן רע, ומותר להרוג רק מה שסכנה לבנ"א. עיון תפלה
- נתן פרנסה אפי' לשרצים ורמשים. עץ יוסף

(תהילים קמה:י)

יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל-מַעֲשֶׂיךָ

- אם האדם מודה להקב"ה לכל הטובות שעשה לכל הבריאות, הוה כאילו גם הן שאין להם דעת משבחין להקב"ה. רד"ק
- * וכתב השל"ה דכל הבריאה אומרים שירה אע"ג דאין להם דעת.
- כל מעשיו לתכלית הטוב והשלימות. מלבים
- אלו עמי הארצות, דאילו לומדי תורה כאילו בראו את עצמן ["ללמד... לעשותכם"]. עץ יוסף

וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה:

- הם המתבוננים על הבריאה ועי"ז בא לברך הקב"ה בכל עת. רד"ק
- חסידים מקיימין מילי דברכות. ומבחינים לברך מעין הטובה. של"ה
- הן ת"ח, כדכתיב "ותורת חסד". עץ יוסף
- יברכו כה – בשם המפורש ובלשון הקדש. מנחת שי – זוהר

(תהילים קמה:יא)

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ

- זהו ברכת החסידים, שאומרים הכבוד למי שלא יבינו. אב"ע
- הנהגת טבעית. מלבים
- על בני ישראל המקבלים ברצון. מעם לועז
- שכל ברכה צריך להזכיר מלכות. עץ יוסף
- * לכן ע"פ השל"ה לעיל, יכול לפרש דחסידיך יברכוכה, שמקיימין מילי דברכות, והוא מה שמזכירין מלכות בכל ברכה. נ"ל

וּגְבוּרָתְךָ

- נגד הטבע. מלבים

יְדַבֵּרוּ:

- לשאר אומות. מעם לועז

(תהילים קמה:יב)

לְהוֹדִיעַ | לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו

- לקטנים. אב"ע
  - לבנ"א שלא יכירו כל זה. רד"ק
  - מוסיף על מה שאנו אומרים בין עצמנו. של"ה
  - ומגידים שיכירו קצת. מלבים
- זה הטעם דאמרינן כל זה. מצ"ד
- כדי שיראו אותו. עץ יוסף
- זה ביאור פסוק הקודם, דכל מעשי הבריאה מספרים בכבוד הקב"ה, אבל כל זה רק לפי השגת בנ"א. עיון תפלה

וְכִבְוד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:

- סדר פסוק זה, גבורה ואח"כ מלכות, להיפך מפסוק הקודם. דהחסידים יכולין להשיג אהבת ה' ע"י התבוננות ברוממותו, ומתוך כך לבא ליראה. אבל שאר העם צריכין להשיג יראת ה', ואח"כ לבא לאהבה. מעם לועז
  - נ"ל דיתפרש שפיר ע"פ הביאור שיש ב' מיני יראה – יראת העונש למטה מאהבה, ויראת הרוממות למעלה מאהבה.
    - מ"מ צ"ע סדר הפסוקים. נ"ל

(תהילים קמה:יג)

מַלְכוּתְךָ מַלְכֻיוּת כָּל-עֹלָמִים

- דלא כמלך בשר ודם. אב"ע
- ע"י טבע. מלבים
- על כל הש"י עולמות שיש לכל צדיק. עץ יוסף

וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל-דֹּר וָדֹר:

- יש לעיין למה אמרינן גודל לענין מלכות, ואריכות זמן לענין ממשלה.
  - אבל עיין רד"ק דפי' דכפל הענין, לכן נראה דפי' "כל עולמים" גם על אריכות זמן.
- נגד הטבע. מלבים
- מלכות = אדנות, ממשלה = הנהגת המדינה. עיון תפלה

(תהילים קמה:יד)

סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל-הַנֹּפְלִים

- לא אמר נו"ן שיש בה מפלתן של ישראל. ומ"מ סמכן ברוח הקדש, "סומך ה' וכו'." ברכות ד:, רש"י
  - גם יש רמז דלאחר נ' דורות נחרב הבית. עץ יוסף
- אע"פ שהוא גדול מאוד, משגיח על השפלים. מעם לועז
- ר"ל משנה מזלם לטוב. מלבים
- אפי' אינן ראויין ע"פ מדת הדין. מהרש"א ברכות ד:

וְזוֹקֵף לְכָל-הַכְּפוּפִים:

- י"מ נופלים וכפופים הן עניים. רד"ק, מלבים
  - י"מ נופלים שלא נפלו לגמרי, וכפופים שנפלו לגמרי. מצ"ד
  - י"מ נופלים מי שהיה למעלה ונפל, וכפופים שהיו שפלים מעולם. מעם לועז
- י"מ לענין עקרות. מעם לועז
- י"מ עשירים – דגם הן כפופים לפני הקב"ה. עץ יוסף נשמת
- תחילה מעלה העני ביותר ממצב "נופל" ל"כפוף", ורק אח"כ זוקפו. ועושה אותו לעט לעט לטובתו, כדי שלא יהיה עין הרע. עץ יוסף

(תהילים קמה:טו)

עֵינֵי-כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ

- אפי' חיות ועוף ושרצים. עץ יוסף
- אפי' חיות דאין בהן דעת, ישברו לפי טבעם את מאכלם, ואנו יודעין דלה' הוא התקוה. רד"ק
- להפך מלך בשר ודם דהמלך נתפרסם משל ציבור. אב"ע

וְאַתָּה נוֹתֵן-לָהֶם אֶת-אָכְלָם בְּעִתּוֹ:

- את לרבות משקין, בגדים בתים וסוסים וכל צרכיהם. עץ יוסף
- כל א' לפי טבעו, יש אוכלין ביום ויש בלילה. עץ יוסף
- בעת אכילה ממש. וכמש"כ בכתובות סו: מעם לועז
  - ר"ל פעמים אין לבריות בשפע, כגון בשעת רעבון, ופעמים "פותח..."
    - ובכל ענין שהקב"ה נוהג "צדיק ה' בכל דרכיו". עיון תפלה
- גמטריא "מלקוש", דבזמן המלקוש התבואה כמעט מוכן לאכילה. בן יהוידע תענית ו. יורה

(תהילים קמה:טז)

פּוֹתֵחַ אֶת-יָדֶךָ

- בהשפעה. רד"ק, מעם לועז
- ר"ת פא"י גמטרי"א הוי"ה ואדנ"י. עץ יוסף
- סופי תיבות "התך" דהוא מלאך הממונה על פרנסה. של"ה, עץ יוסף
  - והקב"ה מצוה אותו ליתן בשפע. עץ יוסף
- מכאן דמפתח של פרנסה ביד הקב"ה. תענית ב:

וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן:

- הקב"ה משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו. רש"י
- בעת רצון, אז הקב"ה נותן בשביעה. מלבים
- י"מ דנותן לכל בריאה מה שהוא רצה לאכול. של"ה
  - נראה דפסוק זה בדרך לא זו אף זו, ד"אכלם" בכלל "רצון". נ"ל
- י"מ דנותן גם מה שאדם רוצה אבל הוא בוש לשאול. מעם לועז
- י"מ דנותן להבריאות הרצון ותאוה לאכול. מעם לועז
  - שכל א' וא' יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו. מעם לועז

- שהקב"ה נותן לכל א' יכולת להיות שמח בחלקו. צל"ח ברכות ד:
- עיין מכתב מאליהו א' 17.
- למד מכאן דאם יש כפנא ומותנא בעיר, וא"א לשאול על ב', יש לשאול על הכפנא דהקב"ה משביע רק לחיים. תענית ח:
- סופי תיבות "עלין" שנותנין למאכל חיות. עץ יוסף
- ס"ת "לעני", שמשביעו במה שיש לו. עץ יוסף
- הקב"ע ישביע רק כפי רצונו, וא"א למעשה אדם לשנותו. לב אליהו קונטרת זכרון צבי ח'

(תהילים קמה:יז)

צַדִּיק יְהוָה בְּכָל-דְּרָכָיו

- ליתן למי שאין לו זכויות. מצ"ד
- כשמעניש, מעניש בצדקה. מעם לועז
  - צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, כדי שהעיקר לעוה"ב. מלבים
- אפי' כשמזמין חיה בפי חיה אחרת, עושה כן רק כשנגזר בלאו הכי שימות, רק גזר שמיתתו יהיה להנאת אחרים. רד"ק
- שנתן לכל דוקא מה שטוב לו כרופא מומחה. אב"ע, של"ה

וְחָסִיד בְּכָל-מַעֲשָׂיו:

- יותר מן הראוי. רד"ק
- הכל לתכלית החסד. מלבים
- כל מה שנותנין לנו ממדת החסד, דממדת הדין אין ראוי ליתן לנו כלום. של"ה
- אפי' אם מעניש הוא פחות ממה שמגיע לחוטא. מעם לועז
- תחילה צדיק ולבסוף חסיד. ר"ה יז:
- לאותן שזוכין יכול ליתן בצדק ובדין, ול"מעשיו" דהן העמי ארצים צריך ליתן בחסד, לפנים משורת הדין. עץ יוסף

(תהילים קמה:יח)

קָרוֹב יְהוָה לְכָל-קֹרְאָיו

- לכל עם. רד"ק
- אפי' לאותן שקוראים רק אחר שקראו לע"ז ולא מהני. מעם לועז
  - כן מצינו במנשה. נ"ל
- קרוב הוא להצילן. עץ יוסף
- בין ראוי בין אינו ראוי. לב אליהו א:ג

לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת:

- י"מ דסיפא בא לפרושי רישא, דקרוב רק להקוראים באמת. אב"ע, עץ יוסף. עיון תפלה – ויקרא רבא
  - נראה דס"ל דאינו נחשב קריאה כלל אם אינו באמת. ועיין של"ה.
  - י"מ דלשון "כל" פעמים כוונתו רק על המיעוט. עיון תפלה, עיי"ש דוגמאות
  - וי"מ דשומע לכל תפילות, רק דיש מדריגות. מלבים
    - הקוראים באמת נענו קודם הקריאה. מעם לועז

- באמת = פיו ולבו שווין. מצ"ד
  - י"מ שמבקש רק ההכריחיים. מעם לועז
  - זהו המפנה לבו מכל דבר ומתקרב אל הקב"ה לבד, ושכלו הולך ומתחזק להדבק באור העליון. ארחות צדיקים כג "האלהים"
    - שהוא רוצה להתקרב אל האמת, וזה מבוקשיו. לב אליהו א:ג, שביבי לב ב:קפג
  - יתן רק דברים שמביאים את האדם קרוב יותר להאמת. לב אליהו ג:לו
  - שכל דיבורו בעלמא הוא אמת. עץ יוסף
- כל הפסוקים יש להן וי"ו באמצע חוץ מזו. דוא"ו אות של אמת, ופסוק זה כתוב בו אמת בהדיא. מעם לועז

(תהילים קמה:יט)

רְצוֹן-יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה

- צ"ע, דאמרינן לעיל דמשביע לכל חי רצון? ואפשר דיש כמה פירושים ל"רצון", וכמ"ש לעיל. נ"ל
- אפי' הצרות לרצונם, כדי לכפר. של"ה

וְאֶת-שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:

- שאם מתחרט על שאלתם ראשונה הקב"ה שומע לבקשה שניה. מע"ל
- אע"ג דכבר גמר לעשות להם טובה, ממתין עד שיתפללו, דהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. מעם לועז – אלשיך, עץ יוסף
- יושיעם גם מצרות שבאו לכפרה. רד"ק

(תהילים קמה:כ)

שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת-כָּל-אֹהֲבָיו

- הן מדריגה יותר מיראיו, ולא יבא עליהן צרות כלל. רד"ק, אב"ע
- ואפי' בלא תפילה. מלבים
- "את" לרבות מחזיק לומדי תורה והמסייעים לדבר מצוה. עץ יוסף

וְאֵת כָּל-הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד:

- אותו שם ה' מדת רחמים ישמיד הרשעים. עץ יוסף
- לעתיד, כשיגיע ישראל למדרגת אהביו. רד"ק
  - משא"כ לירא נצלין מאויביהן, אבל אינן נשמדין. מלבים
- "את" לברות מסייע ידי עוברי עבירה, ומי שהיה בידו למחות ואינו מוחה. עץ יוסף

(תהילים קמה:כא)

תְּהִלַּת יְהוָה יְדַבֶּר-פִּי

- התחיל בתהילה, וכך יסיים. כי אין שבח כמו תהלה. מע"ל, עץ יוסף
- תהילה זאת, ידבר פי ג"פ בכל יום. מע"ל
- בלשון עתיד. אע"ג דאנו עומדים בסוף תהילים, עדיין הוא ההתחלה דא"א לגמור שבחיו של הקב"ה. מעם לועז, עץ יוסף

וִיבָרֵךְ כָּל-בָּשָׂר

- גם כאן כתב רש"י "וגם כל בשר וכו'." נראה דתהילה = ברכה. נ"ל
- לאחר תחיית המתים, דאז כל בשר יברך יחדיו. רד"ק
- תהילת היחיד צריך להיות כ"כ עד שגם כל סביביו מברכים. מעם לועז

שֵׁם קָדְשׁוֹ

- שם "אדני". דדוד דהיה במדריגת "נשמה" יכול להלל שם הוי"ה, אבל בנ"א שאינן מגיעין אלא למדריגת "רוח" דג"כ נקרא "בשר" יכולין להלל רק שם אדני. עץ יוסף

לְעוֹלָם וָעֶד:

- דאין קץ לתהילתו. מלבים
- תהלת ה' ידבר פי בעוה"ז, ויברך... לעוה"ב. עץ יוסף

(תהילים קטו:יח)

וַאֲנַחְנוּ | נְבָרֵךְ יָהּ

- כל העולם על המדריגה להלל חצי שם "יה". עץ יוסף
- כנגד הי"ה סעודות שאדם אוכל כל שבוע וצריך לברך עליהן ברכת המזון. עיון תפלה ברכת הטוב והמטיב

מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

- על הברכות שנוספות בכל עת. מצו"ד
- אנו שמכירין בהקב"ה יחיה אותנו בעוה"ז לזמן הקצוב לנו, וגם בעוה"ב לא ימותו נפשינו ויברכוהו לעדי עד. רד"ק
- אנו נענשין בגלות במקום מיתה, דבגלות יכולין לברך הקב"ה, משא"כ לאחר מיתה. חת"ס הגדה

<u>למנצח</u>

(אין אומרים למנצח בראש חדש, ערב פסח, חול המועד, תשעה באב, ערב יום כפור, חנוכה, פורים ושושן פורים, י"ד וט"ו אדר ראשון, ובבית אבל.)

הקדמה

- מזמור זה אמר דוד כששלח יואב עם ישראל למלחמה, והוא עומד בירושלים ומתפלל עליהן. רש"י
- י"מ דא' ממשוררי דוד היה אומר עליו ברדתו להלחם. עיון תפלה – אב"ע, רד"ק
- י"מ שנאמר על המאורע כשירד דוד ומעט עבדיו עם הפלישטים, ונשבה ע"י ישבי בנוב, ובא אבישי בן צרויה להצילו. עיון תפלה
- י"א דנאמר על משיח בן יוסף. עץ יוסף

תהילים כ:א

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד:

תהילים כ:ב

יַעַנְךָ יְהוָה בְּיוֹם צָרָה

- דבזמן משיח בן יוסף נתרבה הצרות. עץ יוסף

יְשַׂגְּבְךָ֥ שֵׁ֗ם | אֱלֹהֵ֣י יַעֲקֹ֑ב:

- ישגבך = יחזקך. עץ יוסף תחנון
- ששמר הבטחתו ליעקב לשמרו. רש"י
- שיעקב ראה צרות יותר משאר אבות. עץ יוסף תחנון, למנצח

תהילים כ:ג

יִשְׁלַ֣ח-עֶזְרְךָ֣ מִקֹּ֑דֶשׁ וּמִצִּיּ֥וֹן יִסְעָדֶֽךָּ:

- מהיכל קדשו. רש"י

תהילים כ:ד

יִזְכֹּ֥ר כָּל-מִנְחֹתֶ֑ךָ

- אלו התפילות שמתפללים במלחמה. רש"י

וְעוֹלָתְךָ֥ יְדַשְּׁנֶ֗ה סֶּלָה:

- "ידשנה" לשון שומן, כלומר יקבלם ברצון כעולות מחים. רש"י
- היו מביאין קרבנות קודם מלחמה, כדמצינו באברהם קודם מלחמת ד' מלכים. עץ יוסף
  - י"מ לעשותו דשן – לשלוח אש מן השמים לקבלה. עץ יוסף

תהילים כ:ה

יִתֶּן-לְךָ֥ כִלְבָבֶ֑ךָ וְכָל-עֲצָתְךָ֥ יְמַלֵּֽא:

- התפלל כן על הנלחמים. עץ יוסף

תהילים כ:ו

נְרַנְּנָ֥ה | בִּֽישׁוּעָתֶ֑ךָ וּבְשֵׁ֥ם-אֱלֹהֵ֗ינוּ נִדְגֹּ֥ל יְמַלֵּ֥א יְהוָ֑ה כָּל-מִשְׁאֲלוֹתֶֽיךָ:

- נדגול = לצאת בדגלים. עץ יוסף

תהילים כ:ז

זהו הרננה שיאמרו כשה' הושיע אותם. רש"י, עץ יוסף

עַתָּ֥ה יָ֝דַ֗עְתִּי כִּ֤י הוֹשִׁ֣יעַ | יְהוָ֣ה מְשִׁיחֹ֑ו יַעֲנֵ֥הוּ מִשְּׁמֵ֖י קָדְשֹׁ֑ו בִּגְבֻר֖וֹת יֵ֣שַׁע יְמִינֹֽו:

- מאחר דהקב"ה הושיע יואב, ידעתי דוד שהקב"ה חפץ בי. רש"י

תהילים כ:ח

אֵ֘לֶּ֤ה בָ֥רֶכֶב וְאֵ֗לֶּה בַּסּוּסִ֥ים וַאֲנַ֥חְנוּ | בְּשֵׁ֖ם-יְהוָ֣ה אֱלֹהֵ֑ינוּ נַזְכִּֽיר:

- "נזכיר" לשון הקטרה ותפילה. רש"י
- שאר אומות יש פרנסה דרך הטבע, אבל טבע פרנסה שלנו נפסק בחורבן הבית המקדש, ואנו תלויין רק בשם השם. ערוה"ש או"ח קלב:ג

תהילים כ:ט

הֵ֭מָּה כָּרְע֣וּ וְנָפָ֑לוּ וַאֲנַ֥חְנוּ קַ֝מְנ֗וּ וַנִּתְעוֹדָֽד:

- נתגבר עליהן. רש"י
- ר"ל כשאנו נופלים, הוא מכה מאבינו שבשמים שרצה שנעשה תשובה, ולכן לעולם יש תקוה, משא"כ לנכרי שנפל משום דנתמלא סאתו. לב אליהו ג:כח

תהילים כ:י

יְהוָה הוֹשִׁיעָה

- בה"א יתירה לרמוז ל"הושיע ה'," ר"ל השכינה שגם היא בגלות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- זה הקריאה בעת צרה. עץ יוסף

הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קָרְאֵנוּ:

- לא זו שה' שהוא מדת הרחמים הושיעה, אלא גם המלך דהוא מדת הדין יעננו מיד ביום קראינו. עץ יוסף
  - וזה יעשה בזמן הביהמ"ק, שאז יתיחדו הב' שמות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- ר"ת "יעננו ביום קראנו" – יב"ק.
  - ר"ת יחוד ברכה קדושה. עץ יוסף
  - כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתינו. ערוה"ש

ועם הע' של יעננו = יעקב, שכך עשה ליעקב כמש"כ, "לאל העונה אותי ביום צרתי." עץ יוסף

ובא לציון

(ישעיה נט:כ)

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה:

- בעלי תשובה זוכין לרוח הקדש. עץ יוסף

(ישעיה נט:כא)

וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר-שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא-יָמֻושׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

טעם קדושה זו:

- אמרינן קדיש ג' פעמים דהוא א' יותר ממלאכים, דיש לישראל קדושה נוספת כדכתיב "והתקדשתם והייתם קדושים". תקון תפלה
  - ולכן מתרגמינן אותו, בלשון שאין המלאכים נזקקין לו. תקון תפלה
- נתקן בשעת השמד שגזרו שלא לומר קדושה, ולכן אמרו אחר התפלה ומתרגם כדי שנראה כאילו רק עוסקים בתורה. תקון תפלה
  - ולכן מקדימין הב' פסוקים "ובא לציון" להתפלל על הגאולה דרק מחמת שעבוד גליות אנחנו צריכים לאחר את הקדושה. מחציה"ש או"ח קלב
    - ו"ואני זאת" דגם מבטלין ת"ת מחמת גזרת הגלות. מחציה"ש
  - ולכן אומרים לפניו "למנצח" דהוא תפלה על הצרות. פרמ"ג שם מ"ז א'
- בשביל עמי הארץ הבאין מאוחר לבית הכנסת, ולכן מתרגמינן אותו בלשון שהם מבינים. תקון תפלה – אבודרהם
  - ולכן אין אומרים אותו שבת שחרית, דכולן באין קודם תפלה. תקון תפלה

תהילים כב:ד

וְאַתָּה קָדֹושׁ יֹושֵׁב תְּהִלֹּות יִשְׂרָאֵל׃

- לשמוע תהלות. רש"י
- ממתין לתהילות ישראל קודם להמלאכים. עץ יוסף
- ממתינין לכניסה אחרונה, ואז מקבל כל התפילות יחד. עץ יוסף
- ר"ל התהילים שאמר יעקב בלילה בבית שם ועבר כשלא שינה. מהרש"א מגילה טו:
  - וע"י תהילים של לילה ע"י מרדכי זכו לנס פורים. מהרש"א

(ישעיה ו:ג)

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר

- כדי שכולם אומרים ביחד, דאם א' יתחיל מקודם חייב שריפה. עץ יוסף, עיון תפלה
- אין המלאכים הנשגבים ביותר שיש שום הישג של הקב"ה יכול לומר כלום, אבל מאחר דהמלאכים הפחותים שסוברים שאפשר לשבח הקב"ה אומרים קדוש, גם העליונים אומרים כן. הגדה שבחא דמרא – הקדמה
  - גם המלאכים תחתונים אין אומרים שירה עד ששומע מישראל שהם פחותין בהשגה מהם. שבחא דמרא
- יש מתחילים קדושה מכאן כדי שלא להתחיל באמצע פסוק. עיון תפלה
  - וצ"ע אם יוצאין בזה דין קדושה, דבמקום שיקדש עצמו שם השם, נהפך רק לסיפור דברים איך המלאכים עושים. עיון תפלה
  - וגם בקדושה בברכת ק"ש, וב"ברוך" מתחילין באמצע פסוק. עיון תפלה

קָדֹושׁ | קָדֹושׁ קָדֹושׁ

- הג' מדרגות, שאינו גשם, שאינו כח בגשם, ושאין לו שום חיבור כלל אל הגשם.
  - דלא כבשר ודם דהגוף גשם, הנפש הוא כח בגשם, ושכל הוא חיבור אל הגשם. עץ יוסף
- כנגד עולם העליון, עולם התיכון, ועולם השפל [הגלגלים]. ענף יוסף שחרית של שבת
  - עולם השפל עולם הגלגלים ועולם העליון – ר"ל דהוא קודש ומופלא מכולם. דובר שלום ברכות ק"ש, עיון תפלה – כמה ראשונים
  - י"מ עולם הגלגלים, עולם היסודות, ועולם המלאכים. עץ יוסף ובא לציון
- בשמים, ארץ, עוה"ב. עיון תפלה – תרגום
- כל א' אומר בעליונים ובתחתונים ובאויר. עץ יוסף מוסף של שבת
- ג"פ להגדיל הענין כמו "מלך מלכי המלכים". עץ יוסף ברכת ק"ש – גר"א

יְהוָה צְבָאֹות

- שהוא מתפשט בכל צבאות ובכולם קדוש ומופרש בקדושתו. עץ יוסף

מְלֹא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדֹו׃

- אע"פ שהוא מופלא מכל העולמות מצד עצמותו, מצד פעולותיו מלא כל הארץ. דבור שלום
- כל הארץ העיד על שלימותו. עיון תפלה
- השכינה ממלא כל הארץ כפשוטו. עיון תפלה

וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין, וְאָמְרִין,

קַדִּישׁ בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עִלָּאָה בֵּית שְׁכִינְתֵּה,

קַדִּישׁ עַל אַרְעָא עוֹבַד גְּבוּרְתֵּה,

קַדִּישׁ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא,

יְיָ צְבָאוֹת,

מְלֵיָא כָל אַרְעָא זִיו יְקָרֵה.

- אע"ג דהוא נעלם מכל, עדיין נגלה לכל ע"י מעשיו המורים על כבודו. עץ יוסף

(יחזקאל ג:יב)

וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל

בָּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

- "ברוך" אותיות כרוב. ענף יוסף שבת שחרית
- דאינן יודעין מקומו. עץ יוסף ברכת ק"ש
  - אפי' החיות הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד. עיון תפלה
  - "לא יראני האדם וחי" כולל גם מלאכים. עיון תפלה
- ר"ל כפי מעלתו. עיון תפלה ברכת ק"ש – רמב"ם
- מקום הקב"ה בהסתר, ואנו מברכים ומתפללים שממדרגת ההסתר הזה תגלה ותראה מלכותו עלינו. עיון תפלה
- גמטריא של ר"ת = ע"ב. ענף יוסף

וּנְטָלַתְנִי רוּחָא, וְשְׁמִעֵת בַּתְרַי קָל זְיִע סַגִּיא, דְּמְשַׁבְּחִין וְאָמְרִין,

בְּרִיךְ יְקָרָא דַיְיָ מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּה.

- תרגום זה מדפוס ווניצא ועיקר. עץ יוסף

(שמות, בשלח טו:יח)

יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

- אילו אמרו "ה' מלך" לא היה אומה ולשון שולטת בהן, אלא אמרו לשון לעתיד לבא. עץ יוסף, עיון תפלה - מכילתא
  - ד"ה' מלך" ר"ל שנתגלה כבודו בעולם, וזה לא נעשה עד גאולה אחרנה. ואילו היו מכירים בשלימות את נס קריאת ים סוף, ושכבר נתגלה כבוד הקב"ה, זה היה הגאולה השלמה. עיון תפלה
- לשון עתיד כסוד הברכות. רמב"ן
- ד' תיבות כנגד ד' תקופות, ט"ו אותיות נגד ט"ו מעלות, וגם כנגד ז' רקיעים וח' אוירים. עץ יוסף ברכת ק"ש

יְיָ מַלְכוּתֵיהּ, לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

- מביאים פסוק זה [משא"כ בשאר קדושה] משום שיש עליו תרגום. עץ יוסף

יְיָ מַלְכוּתֵהּ קָאֵם לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

דברי הימים א' כט:יח

יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ

שָׁמְרָה-זֹּאת לְעוֹלָם

- ר"ל השמחה של מצוה. לב אליהו שביבי לב ב:קיד

לְיֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבַב עַמֶּךָ

- ע"י אמירת קדושה דסדרא. עץ יוסף – אבודרהם
- ליציאת מחשבותם לפועל, לבנות בית מקדשך. עיון תפלה

וְהָכֵן לְבָבָם אֵלֶיךָ:

(תהילים עח:לח)

וְהוּא רַחוּם |

- אע"פ שלבם לא נכון עמו. רש"י
- אבל לא ויתר. עץ יוסף

יְכַפֵּר עָוֹן

- ע"י יסורין. עץ יוסף
- עון דכוונה בתפילה. עץ יוסף ובא לציון

וְלֹא-יַשְׁחִית

- האדם לגמרי. עץ יוסף
- יכפר בלא יסורין. לב אליהו זכרון צבי תהילים ג'

וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ

- כמה פעמים. רש"י

וְלֹא-יָעִיר כָּל-חֲמָתוֹ:

- אפי' כשעונשן, הוא מעט מעט. רש"י
- אף = כעס חיצוני, חמה = כעס פנימי. עיון תפלה
- כל = כלל. עץ יוסף ובא לציון

י"ג תיבות לרמוז י"ג מדות הרחמים. עץ יוסף

אמרינן כן אחר התפילה [בתחנון של ב' וה'], דד' אלו עומדין לגזול תפילתינו – הנחש [עון], משחית, אף וחימה. עץ יוסף - זהר

(תהילים פו:ה)

כִּי-אַתָּה אֲדֹנָי טּוֹב וְסַלָּח וְרַב-חֶסֶד לְכָל-קֹרְאֶיךָ:

- אפי' אם לא התפללו כראוי. עץ יוסף ובא לציון

(תהילים קיט:קמב)

צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת:

(מיכה ז:כ)

תִּתֶּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב

- בזכות יעקב. עץ יוסף

חֶסֶד לְאַבְרָהָם

- נתן הקב"ה המדות להם במתנה. לב אליהו ב:יג – ספר הבהיר
  - ורק אחר שעבד על מדה זו בכל כוחותיו. לב אליהו
- מתנת אר"י לאברהם בבחינת חסד, דלא הרגיש זכויות למתנה גדולה כזו. משא"כ ליעקב הוא בבחינת אמת, דכבר היה לו ירושה מאביו ואבי אביו. עיון תפלה

אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

- גבי עקידת יצחק. עץ יוסף

תהילים סח:כ

בָּרוּךְ אֲדֹנָי

- זה מן השיר האומר למעלה, "שירו לאלוקים." רש"י

יוֹם | יָוֹם

- זה מדת הלל, שלא להכן כל השבוע לשבת. עיין ביצה טז.
- כתב עץ יוסף ד"יום יום" קאי על "יעמס לנו".

יַעֲמָס-לָנוּ

- יתן לנו ישועה רבה מכל אשר נוכל שאת. רש"י
- ברכותיו וטובותיו. מצ"ד

הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה:

תהילים מו:ח

אמר ר"ע כל האומר ג' פסוקים "ה' צבאות" "ה' צבאות" "ה' הושיעה" אינו ניזק. עץ יוסף

ר' יוחנן היה אומר פסוק זה על שם מעשה שנעשה בו כשיצא לעיסקא עם אילפא... עיון תפילה

יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ

- י"מ ש"צבאות" על שם דהוא אדון צבאות המלאכים למעלה וצבאות ישראל למטה. עיון תפלה פסוקי דזמרה – עיין שבועות לה:
  - וי"מ דהוא שם עצם הקב"ה רבים מלשון "צבי" דהוא דבר שלם שחפצים בו. עיון תפלה
- בגלות. עץ יוסף
- ע"י השגחה פרטית. עיון תפלה
- חילוק בין "עמנו" ל"אתנו", ד"עם" מורה על רצון הקב"ה להיות עמנו. עיון תפלה, עיי"ש

מִשְׂגָּב-לָנוּ

- כשיש לנו צרות בפרנסה. עץ יוסף
- ע"י הצרות משגב לנו מגיהנם. עץ יוסף פסוקי דזימרא, הודו

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה:

(תהילים פד:יג)

יְהוָה צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ:

- ולא יתייאש לבו לאורך הגלות. עץ יוסף
- אדם = כל אדם אפי' רשע אם בוטח בה', הקב"ה משמרו. עיון תפילה – מדרשים, כגר"א ודלא כחובת הלבבות

ר' יוחנן היה אומר כן תמיד משום דכל ימיו היה בבטחון ולא עסק בשום דבר חוץ מתורה. גם מכר כל שיש לו כדי ללמוד. עיון תפילה

תהילים כ:י

יְהוָה הוֹשִׁיעָה

- בה"א יתירה לרמוז ל"הושיע ה'," ר"ל השכינה שגם היא בגלות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- זה הקריאה בעת צרה. עץ יוסף

הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קָרְאֵנוּ:

- לא זו שה' שהוא מדת הרחמים הושיעה, אלא גם המלך דהוא מדת הדין יעננו מיד ביום קראינו. עץ יוסף
  - וזה יעשה בזמן הביהמ"ק, שאז יתיחדו הב' שמות. עץ יוסף "יהי כבוד"
- ר"ת "יעננו ביום קראנו" – יב"ק.
  - ר"ת יחוד ברכה קדושה. עץ יוסף
  - כמספר הוי' אדני אהי' שהם עיקרי שמותיו יתברך שמהם השפעתינו. ערוה"ש

ועם הע' של יעננו = יעקב, שכך עשה ליעקב כמש"כ, "לאל העונה אותי ביום צרתי." עץ יוסף

בָּרוּךְ (הוא) אֱלֹקֵינוּ, שֶׁבְּרָאָנוּ לְכְבוֹדוֹ,

- דעל ידי הנהגתו בחסד ואמונה, הבריאות באין להכיר הקב"ה, כמו דמצינו באברהם. לב אליהו מערכות תשובה יב

וְהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים,

- שמקלקלין עולמות. עץ יוסף

וְנָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת,

- תורה שבכתב. עץ יוסף

וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ,

- תורה שבע"פ. עץ יוסף

הוּא יִפְתַּח לִבֵּנוּ בְּתוֹרָתוֹ

וְיָשֵׂם בְּלִבֵּנוּ אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ,

- אהבה = עשיית מצות עשה, יראה = מצות ל"ת. עץ יוסף

וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ

וּלְעָבְדוֹ בְּלֵבָב שָׁלֵם,

- בב' ביתי"ן, כמו "לבבך" – לעבוד הקב"ה גם ביצה"ר, ר"ל גם בשעת אכילה וכדומה. לב אליהו ב:לו

לְמַעַן לֹא נִיגַע לָרִיק,

- לימוד שלא לשמה. עץ יוסף

וְלֹא נֵלֵד לַבֶּהָלָה.

- דאם עבדו בלא לבב שלם, שלא לשמה, יקבל שכר בעוה"ז ולא יקבל שכר בעוה"ב. המשגיח [שטרן] 14
- יש שאינן קונין תורה כלל, כאשה עקרה. ויש שקונים ואובדין הכל כאשה שקוברת בניה. לב אליהו שביבי לב ב:סט
- הלומד לשמה ואח"כ פורש. עץ יוסף
- כמו "להבל". עיון תפלה
- עיין ישעיה סה:כג.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

שֶׁנִּשְׁמֹר חֻקֶּיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה,

וְנִזְכֶּה וְנִחְיֶה וְנִרְאֶה, וְנִירַשׁ טוֹבָה וּבְרָכָה, לִשְׁנֵי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ,

- ולא מלחמות וצרות. אחרית לשלום

וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

- דוקא ע"י החוקים, דהן למעלה משכלינו זכינו לעוה"ב דהוא ג"כ למעלה מהשגת כל אדם. לב אליהו זכרון צבי תפילה טו
- אין אנו מבקשים שכר, רק לעשות המצוות כראוי בענין שראויין לחיי עוה"ב. עץ יוסף

תהילים ל:יג

לְמַעַן | יְזַמֶּרְךָ

- בעבור זה יזמרך וכו'. מצו"ד
- הקב"ה מרפאהו כדי שיזמר. מלבים

כָּבוֹד

- הנשמה, דהוא כבוד של הגוף. מצו"צ
- הנפש. רד"ק, מלבים
- כל אדם שיש לו כבוד. אב"ע

וְלֹא יִדֹּם יְהוָה אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ:

- למען וכו' בעו"ז, ולא ידום לימות המשיח, לעולם אודך לעוה"ב. עץ יוסף ובא לציון

רש"י – בפיסקא זוטא דרש הפסוקים האחרונים על מרדכי ואסתר:

- "ואני אמרתי בשלוי וכו'," אמר המן.
- "אליך ה' אקרא" אמרה אסתר.
- "הפכת מספדי" אמרו מרדכי ואסתר וכל ישראל.
- ע"פ מה דדרשינן לענין פורים, י"ל הכוונה דלעולם לא יהא בטל, משא"כ שאר מועדות. מהרש"א מגילה ד.

(ירמיה יז:ז)

בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ:

- בעוד שהוא גבר – בימי נערות. עץ יוסף
- שהשיג ע"י תפילתו ולא השתדלות אחרת. עץ יוסף

(ישעיה כו:ד)

בִּטְחוּ בַיהוָה עֲדֵי-עַד כִּי בְיָהּ יְהוָה צוּר עוֹלָמִים:

- לשון רבים – עוה"ז ועוה"ב. עץ יוסף

תהילים ט:יא

וְיִבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא-עָזַבְתָּ דֹרְשֶׁיךָ יְהוָה:

ישעיה מב:כא

יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

- לכן הרבה תורה ומצוות – וצ"ע, למה לא סגי בקצת מצוות ולהן הרבה שכר? י"ל דלכל א' יש נטיה לדבר אחר, ולכן נתן הרבה מצוות שכל א' יכול למצוא נטיה למצוה א' לעשותו בשלימות. עץ יוסף

קדיש תתקבל

עלינו

מי חיבר "עלינו":

- מסתבר דהוא רב, שמחבר כל ברכות מוסף של ר"ה. עיון תפלה
- י"א דנתחבר ע"י יהושע בן נון. עיון תפלה – כלבו

* כ"כ בתשובות ר' האי גאון, אבל המעיין בו נראה שאינו כלשון הגאונים. מ"מ ראינו שיש קבלה זו בידי הראשונים שנתחברה ע"י יהושע בן נון. עיון תפלה
* נראה דודאי אין כל הלשון מזמן יהושע, דיש בו מלשון התנאים "יוצר בראשית" "הקב"ה" "שכינה". ואותן לשונות הוסיף רב. עיון תפלה

טעם אמירת "עלינו" בסוף תפלה – להחדיר בלבבינו אמונה קודם שחוזרין לבית. ב"ח או"ח קלג

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל,

- י"א לומר הלמ"ד בשוא כדי שלא נראה כמי שאמר "לא אדון". ענף יוסף – אות אמת

לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית,

שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת,

- ר"ת גמטריא נשמה – דמצינו ביה לשון עשייה, דהוא מאורו של הקב"ה. עץ יוסף

וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה,

- כאן מיירי בדינים, ולכן אמר "משפחות" דכל אומה יש לו דינים אחרים. משא"כ לעיל לגבי הנשמה אמרינן דרך כלל "גויי", דכל נשמותן שווין. עץ יוסף

שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם,

וְגֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם,

- גורל שלנו בהקב"ה. עץ יוסף

שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק,

חלק מפסוק ישעיה מה:כ

וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ:

צריך להפסיק מעט.

וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהוּא

חלק מפסוק ישעיה נא:יג

נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ

וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל,

- יקרו ר"ת יה קדוש רם ונשא. עץ יוסף, פרמ"ג א"א קלב:א - כלבו
- זה הכסא הכבוד. עץ יוסף

וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים, הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֱמֶת מַלְכֵּנוּ, אֶפֶס זוּלָתוֹ, כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ:

(דברים, ואתחנן ד:לט)

וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם

- מכונה משפט האחרון כיום שהוא מאיר להבחין על ידו בין טוב לרע. אחרית לשלום "עלינו"

וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל-לְבָבֶךָ

- ב' דברים נפרדים, דאמונה במחשבת הראש לא מהני כלום למעשיו, דהלב והראש כב' אנשים נפרדים, והמעשים הולכים אחר הלב. לב אליהו ג:ח

כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתָּחַת
אֵין עוֹד:

- כשאומר "אין עוד" יכוון באמונה שלימה. עץ יוסף

וְתֵדַע יוֹמָא דֵּין, וְתָתִיב לְלִבָּךְ, אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלָהִים, דִּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָּא וְשַׁלִּיט עַל אַרְעָא מִלְּרַע: לֵית, עוֹד.

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ,

- דעכשיו אינו ניכר לעין, דהקב"ה עושה הכל ע"י אמצעים. דובר שלום
- מי שמושל ברוחו אינו ניכר אם הוא מצד גבורה או חלישות כח, ולעתיד כשהקב"ה מגלה עצמו בהעברת גלולים וכו', אז נתברר דארך אפו היה מחמת גבורה. דובר שלום

לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ,

- גלולים על שם גלל, דבר מאוס. עיון תפלה
- מיני ע"ז שעובדים למזלות כדי לסבב השפעה מהם, לשון גלל וסיבה. דובר שלום

וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן,

- אלילים על שם דבר שאינו חשוב. עיון תפלה
  - נ"ל לכן אמרינן שניהם, דהן מאוסין, אבל גם יש לזבל שום חשיבות, ולכן קוראים אותם גם אלילים. נ"ל
- מיני ע"ז שאין בהם שום תועלת. דובר שלום

לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי,

וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ,

- אז, אפי' אותן שאין להן רוח ונפש, רק בשר יקראו בשמך. לב אליהו שביבי לב א:סו
- לתקן עולם – אלו הצדיקים שיכולים לתקן העולם, בני בשר הם הבינונים, וגם "להפנות אליך כל רשעי ארץ". אחרית לשלום

לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ.

- אלו החומסין ושודדין. דובר שלום

יַגִּידוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל,

- ארץ נקרא תבל דהוא מתובל. עץ יוסף
- אלו שסוברים דכל תכליתם כדי להענג בעוה"ז. דובר שלום

כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ,

- בשעת מיתה. עץ יוסף

תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן.

- בשעת לידה. עץ יוסף
- עיין ישעיה מה:כג.

לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ, וְיקַבְּלוּ כֻּלָּם אֶת עוֹל מַלְכוּתֶךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד.

כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא, וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד, כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ,

- אע"ג דאין מביאין מקרא אלא ש"לעולמי עד תמלוך", אילו אין המלכות שלו א"א להבטיח בזה. דובר שלום

(שמות, בשלח טו:יח)

יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

- אילו אמרו "ה' מלך" לא היה אומה ולשון שולטת בהן, אלא אמרו לשון לעתיד לבא. עץ יוסף, עיון תפלה - מכילתא

  * ד"ה' מלך" ר"ל שנתגלה כבודו בעולם, וזה לא נעשה עד גאולה אחרנה. ואילו היו מכירים בשלימות את נס קריאת ים סוף, ושכבר נתגלה כבוד הקב"ה, זה היה הגאולה השלמה. עיון תפלה

- לשון עתיד כסוד הברכות. רמב"ן
- ד' תיבות כנגד ד' תקופות, ט"ו אותיות נגד ט"ו מעלות, וגם כנגד ז' רקיעים וח' אוירים. עץ יוסף ברכת ק"ש

יְיָ מַלְכוּתֵיהּ, לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

וְנֶאֱמַר,

(זכריה יד:ט)

וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד

- רק מדת רחמים, שלא תהא מדת הדין בעולם. עץ יוסף

וּשְׁמוֹ אֶחָד:

- כל הארץ יהיה בקדושת בית המקדש והשם יקרא ככתיבתו. עץ יוסף
- כל נשמות יהיו לאחד. עץ יוסף – כלבו
- עובדין הקב"ה בלא צירוף. עץ יוסף מעריב
- שמות הקב"ה ע"פ הבנותינו בפעולותיו. וכל היודע איזה חכמה יותר יכול לכלול פרטיו בכללים מועטים, והיודע יותר יכלול אותן כללים לתוך כללים אחרים מאחר שהבין שהכל מיסוד א'. ולכן לעתיד כשידיעת הקב"ה שלימה, יכולים לכלול הכל לשם אחד, דבאמת הכל ממקור אחד. עיון תפלה
- שמות הקב"ה ע"פ הנהגתו, וכשיש צדיקים ורשעים רואין בב' הנהגות – חנון ורחום לצדיקים, ונוקם ובעל חימה לרשעים. ולעתיד דהכל יהיו צדיקים שמו יהיה אחד. דובר שלום "עלינו"

הפסוק התחיל בו' וסופו ד', מספר י' דהוא סוד. עץ יוסף – אריז"ל

קדיש יתום

שיר של יום – יום ראשון

הַיּוֹם יוֹם רִאשׁוֹן בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

הקדמה

חברו דוד שיאמרו מזמור זה כשיכניסו הארון לקדשי הקדשים. רד"ק

חברו דוד אחר דבר גורן ארנונה. אב"ע

זה שירת יום ראשון בבית המקדש. תמיד לג:

תהילים כד:א

לְדָוִד מִזְמוֹר

- "לדוד מזמור" מלמד ששרתה שכינה ואח"כ אמר שירה. "מזמור לדוד" מלמד שאמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה. פסחים קיז.

לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ

- הוא לה' משום דבדרך תולדה נבראה להיותה תחת המים, ובחפץ ה' יבש קצתה. אב"ע
- זה קודם שמברך, והוה כאילו מעל בקדשי שמים. ברכות לה.
- ללמד דאין קנין לנכרי בארץ ישראל לחפור שיחין ומערות. גיטין מז.

תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ:

- הארץ = אר"י, תבל = שאר ארצות. רש"י
- הארץ = מקומות דאינן מיושבין, תבל = מקום המיושב. מצו"צ, רד"ק
  - ארץ = הכל, תבל – מקום מיושב. עץ יוסף

תהילים כד:ב

כִּי-הוּא עַל-יַמִּים יְסָדָהּ

- על = סמוך. רד"ק
  - י"מ על = עם. אב"ע
  - אין ישוב רחוק מן הים י"ח יום, וזה לתועלת הלחות. רד"ק, אב"ע
- י"מ על ממש, ואע"ג דדרך הארץ לירד תחת המים, הקב"ה יסדה הארץ למעלה מן המים. מצו"ד
  - המים סובבים הארץ מכל צד, והאויר יסובב המים, והאש סובב האויר. נמצא דהארץ תחת המים לגמרי, אלא דהקב"ה צוה שתהיה מחצית הא' מגולה לשבת היצורים בה. רד"ק

וְעַל-נְּהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ:

- ז' ימים וד' נהרות מקיפין ארץ ישראל. ב"ב עד:, רש"י
- כונן הארץ על ימים ונהרות לצורך הברואים. רד"ק
  - משא"כ הר ה', אינו לכל הבריאות, רק לנקי כפיים וכו'. רד"ק

תהילים כד:ג

מִי-יַעֲלֶה בְהַר-יְהוָה

- בית המקדש. מצו"ד
- ללמוד תורה. לב אליהו ב:לט
- הר של רוחניות עולין בתוכו. לב אליהו מערכות התשובה יב, וצ"ע כוונתו

וּמִי-יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ:

- לדור בו. אב"ע
- אפי' מי שמגיע לשם בתיקון המדות צריך רחמים גדולים שישאר שם. דהיצה"ר אינו מניחו עד מותו. לב אליהו

ר"ל, דאע"ג דכל הארץ הוא לה', זה ההר נקרא הר ה' ומקום קדשו, כי הוא מכוון כנגד כסא הכבוד. רד"ק

תהילים כד:ד

נְקִי כַפַּיִם

- מממון שאינו של יושר. מצו"ד
  - שלא נגע במה שאינו שלו, אפי' בשואל שלא מדעת, אפי' במקום שיודע שאינו מקפיד – אע"ג דאינו גזל, אינו נקי כפים. לב אליהו ב:לט
- שלימות במעשה. רד"ק, אב"ע
  - בעבור כל המעשים בידים. אב"ע
- שלא הגביה ידו על חבירו, אפי' לא הכהו. לב אליהו

וּבַר-לֵבָב

- ביראת ה' ולא מפחד אדם. מצו"ד
- שאינו חומד. לב אליהו ב:לט
- שלימות במחשבה. רד"ק, אב"ע
  - והוא העיקר. אב"ע
- כבישת המדות. לב אליהו תערכות תשובה יב

אֲשֶׁר | לֹא-נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי

- יראה מסור ללב, אבל יש גדר לזה, דאדם ימנע משבועת שוא. מצו"ד
- "נפשי" ר"ל שם של הקב"ה דהוא המדבר. רד"ק
  - וכתיב "נפשו" ר"ל אפי' נפשו של הנשבע לא ישא לשוא. רד"ק
  - כן פי' האב"ע, אלא דפי' דכינה שם השם ב"נפשי". אב"ע
- אינו בכלל הע"א מילין דכתובים וי"ו וקרינן יו"ד, משום דכתיב בוי"ו קטוע. א"א קמט:ב

וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה:

- שלימות בדיבור. רד"ק, אב"ע
- ושבועה באמת ובצדקה היא מצוה ליראי השם, "ובשמו תשבע". רד"ק
- משביעין הקב"ה לכל נשמה ביום הלידה להיות צדיק, ולהיות בעיניו כל ימיו כרשע, ולידע דהנשמה טהורה וצריך לשמרה בטהרה. נדה ל:

וכן היו זרע ישראל פעמים רבות כמו בימי יהושע והזקנים והשופטים והנביאים והמלכים כשרים. ולא היה כזה באומה אחרת. רד"ק

תהילים כד:ה

יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה

- ישא = יקח. מצו"צ, רד"ק
- ישא כנגד "לא נשא לשוא נפשי". אב"ע
- ישא – ר"ת יסורים של אהבה. בן יהוידע ברכות ה. ד"ה ונראה
- אדם זה יכול להתפלל על הברכה בביהמ"ק. מצו"ד
- מכאן דגנזי ברכה בשמים שנקרא ערבות. חגיגה יב:

וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ:

תהילים כד:ו

זֶה דּוֹר (דרשו) **דֹּרְשָׁיו**

- זה – ר"ל שכך מעשיו. רש"י, רד"ק
- כתיב דרשו דדור הוא לשון יחיד. וקרי דרשיו כנגד כל יחיד בדור. רד"ק
- דור שנבנה הבית בו. אב"ע
- י"א דור לפי הפרנס, וי"א פרנס לפי הדור. ערכין יז.
- כתיב חסר כנגד דוד, וקרי רבים כנגד ישראל. עץ יוסף
  - נ"ל דזה כשיטת חכמים [פסחים?] דכל לשון יחיד בתהילים כנגד דוד, ורבים כנגד ישראל.

מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה:

- ר"ל בני ישראל. רד"ק, אב"ע

תהילים כד:ז

שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם

- דזה כבוד גדול לקבל מלך הכבוד. רד"ק
- שער = אסקופות עם המזוזות. רד"ק
  - ופתח = מה שנשאר מן השער מן הדלתות ולחוץ. רד"ק
- ראשיכם במקום שנים. רד"ק
  - נראה כוונתו, דקאי גם על שערים וגם על פתחים. נ"ל

וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם

- פתחי עולם = שקדושתן עולמית. רש"י, רד"ק
  - קבוע במקומו עד עולם משא"כ במשכן. מצו"ד
- "שאו" "והנשאו" כפל הלשון לגודל ההתנשאות. מצו"ד

וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד:

- השכינה השרוי בין הכרובים. רד"ק
- פסוק כאן מיירי במקום הארון, והוא נתנשאו להיות כבודים משום דהוא מקום השכינה. אב"ע לפי דעתי, יש לעיין

תהילים כד:ח

מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד

- שואלים השער ופתח, ורהטו בתריה למיבלעיה עד שאמר שלמה "ה' עזוז וגבור. שבת ל.
- אם ישאל השואל מי זה וכו'. התי' הוא... אב"ע

יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה:

- מתגבר על הלוחמים עם אוהביו. מצו"ד
- אומרים כאן משום דהארון יוצא עמהן למלחמה. רד"ק
  - יש לעיין, דהלא הוא ארון אחר שיוצא למלחמה? נ"ל
- כל זמן ששכינה עם כלל ישראל ישבו לבטח כי לא יפחד מן האויב. אב"ע

תהילים כד:ט

שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם וְשֶׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד:

- אפשר דכפל הדברים א' לבית ראשון וא' לבית העתיד, אבל בבית שני לא שרתה שכינה. מצו"ד, אב"ע
- י"מ דכפל כנגד מקדש למעלה וכנגד מקדש למטה. מהרש"א סנהדרין קז: ד"ה ואמר כ"ד רננות
- יש לעיין שינוי בין פסוק ראשון "והנשאו פתחי וכו'," לפסוק זה "ושאו פתחי וכו'." נ"ל

תהילים כד:י

מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

- לאחר שבאו לביהמ"ק שוב לא יוצא עמהן למלחמה, ולכן לא אמר כאן "ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה." רד"ק
  - אלא כתוב "ה' צבאות" דכל צבאות ישראל באים בזה הבית להקריב להקב"ה. רד"ק
- לפי מש"כ לעיל דעכשיו מירי בבית שלישי – אז לא יהיה עוד מלחמה. אב"ע
  - וכל בנ"א יהיו כמלאכים, ולכן נקראו צבאות. אב"ע
- י"מ ש"צבאות" על שם דהוא אדון צבאות המלאכים למעלה וצבאות ישראל למטה. עיון תפלה פסוקי דזמרה
  - וי"מ דהוא שם עצם הקב"ה רבים מלשון "צבי" דהוא דבר שלם שחפצים בו. עיון תפלה

שיר של יום – יום שני

הַיּוֹם יוֹם שֵׁנִי בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

תהילים מח:א

שִׁיר מִזְמוֹר לִבְנֵי-קֹרַח:

- על ימות המשיח. עץ יוסף

תהילים מח:ב

גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר-קָדְשׁוֹ:

- לעתיד לבא. רש"י
  - כשנבנה ירושלים. עץ יוסף

תהילים מח:ג

יְפֵה נוֹף

- לשון נוף של אילן, כי הוא הר הזיתים. רש"י – דונש
- יופי של כלה. רש"י
  - שכן קורין בכרכי הים לכלה ננפי. רש"י
- פי' מנחם כמו "שלשת הנפת". רש"י
- העולם נחלק לז' חלקים, ומזג אויר כל א' שונה זה מזה, והיוצא מחד לשני יחלה. וירושלים טוב לכולם. עץ יוסף

מְשׂוֹשׂ כָּל-הָאָרֶץ

הַר-צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן

- ירכתי צפון של המזבח, דשם שוחטין החטאות ואשמות, ומי שעצב על עבירות והביא הקרבן להתכפר יוצא שמח. ולכן נקרא "משוש כל הארץ". רש"י

קִרְיַת מֶלֶךְ רָב:

- י"מ דוד. עץ יוסף
- י"מ משיח. עץ יוסף

תהילים מח:ד

אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׂגָּב:

- לעתיד. רש"י

תהילים מח:ה

כִּי-הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו:

- במלחמת גוג ומגוג באו להלחם עליה. רש"י

תהילים מח:ו

הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמֵהוּ נִבְהֲלוּ נֶחְפָּזוּ:

- כשראו הקב"ה יוצא להלחם בגוים ההם. רש"י
  - * ראו הקב"ה בארמנותיה. עץ יוסף

תהילים מח:ז

רָעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה:

תהילים מח:ח

בְּרוּחַ קָדִים

- הוא לשון פורענות. רש"י
- רוח עזה מכולם. עץ יוסף

תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ:

- הם שכיני צור, היא אפריקא, ומאדום היא. רש"י
- גוג ומגוג באו באניות דרך ים תרשיש. עץ יוסף

תהילים מח:ט

כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ |

- מפי הנביאים. רש"י
  - * על הפלת גוג ומגוג. עץ יוסף

כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר-יְהוָה צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה:

תהילים מח:י

דָּמִינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ

- קוינו אל חסדך. רש"י
- י"מ לשון מחשבה. רש"י – מנחם

בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ:

תהילים מח:יא

כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כֵּן תְּהִלָּתְךָ

- כמו ששמך גדול, כן תהלתך גדול. רש"י
- כמו שידעו הנביאים, כך יהיה לעתיד לכל. עץ יוסף

עַל-קַצְוֵי-אֶרֶץ צֶדֶק מָלְאָה יְמִינֶךָ:

תהילים מח:יב

יִשְׂמַח | הַר-צִיּוֹן

- שוכני הר ציון. עץ יוסף

תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה

- שאר ערי יהודה [כמו וילכוד את קנת ואת בנותיה]. רש"י

לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ:

- שתעשה דין באומות. רש"י

תהילים מח:יג

סֹבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפُוהָ

- כך יאמרו לעתיד. עץ יוסף

סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ:

- מדבר אל הבונין - דעו כמה מגדלים ראוים לה. רש"י

תהילים מח:יד

שִׁיתוּ לִבְּכֶם | לְחֵילָהּ

- חומתה. רש"י
  - * חומה קטנה סביב חומה גדולה. עץ יוסף

פַּסְגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ

- הגביהו בירנותיה. רש"י

לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן:

- לדור לדור, שלא ראו מעולם עיר כזה. עץ יוסף
- את גובהה ואת יופיה. רש"י

תהילים מח:טו

כִּי זֶה | אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד

הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל-מוּת:

- כאדם המנהיג את בנו קטן לאט לאט. רש"י
- א"נ לעולמי עולמים. רש"י – מנחם

שיר של יום – יום שלישי

הַיּוֹם יוֹם שְׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

(תהילים פב:א)

מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵל

- כדי לראות אם ישפטו אמת. רש"י, מצו"ד

בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט:

- כאלו ישפוט עמהן. מצו"ד

(תהילים פב:ב)

עַד-מָתַי תִּשְׁפְּטוּ-עָוֶל וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ-סֶלָה:

- מדבר אל הדיינים. רש"י
- תשאו = חנופה. מצ"צ

(תהילים פב:ג)

שִׁפְטוּ-דַל וְיָתוֹם עָנִי וָרָשׁ הַצְדִּיקוּ:

- אם זה האמת. רש"י

(תהילים פב:ד)

פַּלְטוּ-דַל וְאֶבְיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ:

- שפט דל על ממון, ופלטהו מעושק גופו. עץ יוסף

(תהילים פב:ה)

לֹא יָדְעוּ | וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל-מוֹסְדֵי אָרֶץ:

- לא ידעו דע"י קבלת שוחד יתהלכו בחושך, וגם ימוטו כל מוסדי ארץ. רש"י
  - לא ידעו חומר העון. מצו"ד
- כי המבול בא מפני החמס. מצו"ד

(תהילים פב:ו)

אֲנִי-אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם:

- כשנתתי לישראל את התורה היה ע"מ שאין מלאך המות שולט עוד בכם, כמלאכים. רש"י

(תהילים פב:ז)

אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן

- מאחר שחטא כאדם הראשון, תמותון כמותו. רש"י, מצו"ד
- הלכתם אחרי מדותיו של אדה"ר. ומ"מ עדיין שוה למדרגת אדה"ר. לב אליהו ב:כ

וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ:

- כא' השרים – הראשונים שמתו.
  - מדרש אגדה – כא' השרים של מעלה שנאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום. רש"י
- כמו השרים דע"פ רוב הן עושקין דלים. עץ יוסף

(תהילים פב:ח)

קוּמָה אֱלֹהִים שָׁפְטָה הָאָרֶץ

- עכשיו התפלל שהקב"ה יכרית אותם הדיינין מישראל. רש"י
- א"נ לשפוט דין עני ואביון. מצו"ד
  - מאחר דאין הדיינים עושין כן. עץ יוסף

כִּי-אַתָּה תִּנְחַל בְּכָל-הַגּוֹיִם:

- גם באומות הקב"ה אוהב הדלים. עץ יוסף, מצו"ד

שיר של יום – יום רביעי

הַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

(תהילים צד:א)

אֵל-נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ:

(תהילים צד:ב)

הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל-גֵּאִים:

(תהילים צד:ג)

עַד-מָתַי רְשָׁעִים | יְהוָה עַד-מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ:

- ;אפי' אם אין לנו זכויות, ממה דהן שמחין על מפלתם, ע"פ דין צריך להשיב הפורענות עליהן. עץ יוסף

(תהילים צד:ד)

יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק

- דיבור חזק. מצ"צ

יִתְאַמְּרוּ כָּל-פֹּעֲלֵי אָוֶן:

- יתאמרו = ישתבחו. רש"י
  - יתרוממו. מצ"צ
    - יתגאו ויתגדל נגדך. עץ יוסף

(תהילים צד:ה)

עַמְּךָ יְהוָה יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ יְעַנּוּ:

- עמך = שאינן קרובים ומ"מ נקראים על שמיך. נחלתך = הצדיקים.
  - תחילה הנכרים נלחמים עם הרחוקים, וכשיראה שלא הציל הקב"ה אותן, נלחמים עם הצדיקים. עץ יוסף

(תהילים צד:ו)

אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וְיִתוֹמִים יְרַצֵּחוּ:

- ואח"כ נלחמין נגד אלמנה דהקב"ה דיין של אלמנה, ואח"כ גר דהקב"ה אוהב את הגר, ואח"כ יתום דהקב"ה אב ליתומים. עץ יוסף

(תהילים צד:ז)

וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה-יָּהּ וְלֹא-יָבִין אֱלֹקֵי יַעֲקֹב:

- אינו נותן לב להתבונן במעשיהם. מצ"ד

(תהילים צד:ח)

בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ:

- קצת שוטים שבעולם. רש"י

(תהילים צד:ט)

הֲנֹטַע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע

- צעקת עמו ועניו. רש"י
- השגחת השמיעה. מצ"ד

אִם-יֹצֵר עַׂיִן הֲלֹא יַבִּיט:

(תהילים צד:י)

הֲיֹסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ

- היוסר גוים בדור המבול והפלגה ופרעה, הלא יוכיח גם אתכם. מצ"ד, עץ יוסף

הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת:

- ולכן בהבטה מועטת יבין מעשיכם. מצ"ד
- וע"כ מה שאינו נפרע מרשעים שפיר יכול להיות למעלה מהשגתינו. עץ יוסף

(תהילים צד:יא)

יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי-הֵמָּה הָבֶל:

- מחשבות אדם סוברים להתגאות בנזר המלוכה. רש"י
- יודע שחושבים למה אינו נפרע מרשעים. עץ יוסף
- לגבי חכמת המקום. מצ"ד
- והקב"ה עושה לטובת ישראל. עץ יוסף

(תהילים צד:יב)

אַשְׁרֵי | הַגֶּבֶר אֲשֶׁר-תְּיַסְּרֶנּוּ יָּהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ:

- הצדיקים המעונים תחת ידיכם הן אשרים ובלבד שעוסקים בתורה ובמצוות. רש"י
- היסורין כדי ללמד אותנו לעשות דבר תורה. מצ"ד
- יכול ללמד מן התורה דיסורים טוב לצדיקים – "כאשר ייסר איש את בנו כל ה' אלקיך מיסריך", "למען ענותך". עץ יוסף

(תהילים צד:יג)

לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע

- היסורין גורמין להשקיט מן הצדיק דינו של גהינם. רש"י, מצ"ד

עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת:

- יהיה בשלוה עד שיכול ליתן לב לראות מפלת הרשעים. מצ"ד
- חפירת גיהנם. עץ יוסף

(תהילים צד:יד)

כִּי | לֹא-יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ

- בשביל שמו של ד' אותיות שיתמלא בקץ הימים. עץ יוסף "יהי כבוד"

וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב:

- עד בא דור זכאי שע"י זכותם יחפרו לעמלק ויתמלא השם. עץ יוסף
- הזכיר בפסוק זה עם ונחלה, כנגד מש"כ לעיל. עץ יוסף

(תהילים צד:טו)

כִּי-עַד-צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט

- עד שיצדיקו בשבילם. רש"י
- היסורים יבא וישוב ויבא עד כי ישאר מוצדק וזכאי. מצ"ד

וְאַחֲרָיו כָּל-יִשְׁרֵי-לֵב:

- אחרי המשפט יקבצו ליטול שכרם. רש"י
- אחרי היסורין נשאר ישר ולא יוסיפו לחטוא. מצ"ד

(תהילים צד:טז)

מִי-יָקוּם לִי עִם-מְרֵעִים מִי-יִתְיַצַּב לִי עִם-פֹּעֲלֵי אָוֶן:

- כשאני נלחם עם מרעים ופועלי און. עץ יוסף

(תהילים צד:יז)

לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט | שָׁכְנָה דוּמָּה נַפְשִׁי:

- בקבר. מצ"ד

(תהילים צד:יח)

אִם-אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה יִסְעָדֵנִי:

(תהילים צד:יט)

בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי

- כשאני מרבה במחשבות מתוגה וצער. מצ"ד
  - מתי אל נקמות הופיע. עץ יוסף

תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי:

- תנחומיך הנאמרים מפי הנביאים ישמחו נפשי. מצ"ד
  - ע"י מחיית עמלק. עץ יוסף

(תהילים צד:כ)

הֲיִחְבָּרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת

- האם יכול להדמות לך. רש"י
  - האם יתחבר שם י"ה בו"ה ע"י כסא הוות. עץ יוסף
- כסא של אנשים המשברים האביונים. מצ"ד

יֹצֵר עָמָל עָלֵי-חֹק:

- האומות היוצרים צלמים. רש"י
  - "להיותו חק להם עבודתם." רש"י
- הם ימציאו עמל על שמירת המצוות. עץ יוסף

(תהילים צד:כא)

יָגֹודּו עַל-נֶפֶשׁ צַדִּיק

- יאספו גדודים. רש"י, מצ"ד
- להחטיאו. עץ יוסף

וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ:

- חייבו בדין להרגו. רש"י

(תהילים צד:כב)

וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב

- בהצלה מפרעה. עץ יוסף

וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי:

- ממצרים. עץ יוסף

(תהילים צד:כג)

וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם | אֶת-אוֹנָם

- אונם = כוחם. מצ"צ

וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם

- באותה רעה שעביאו עלי. מצ"ד
  - * טביעה במים. עץ יוסף

יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

- אפי' אם יתמהמה, בודאי יכריתם. מצ"ד

(תהילים צה:א)

לְכוּ נְרַנְּנָה לַיהוָה נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ:

- אמרינן כן לעתיד. עץ יוסף, מצו"ד
- מזרזין זל"ז לרנן. מצו"ד

(תהילים צה:ב)

נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ:

- על הטובה הבאה. עץ יוסף

(תהילים צה:ג)

כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל-כָּל-אֱלֹהִים:

- על המלאכים. עץ יוסף, מצו"ד

שיר של יום – יום חמישי

הַיּוֹם יוֹם חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

(הקדמה)

זה מזמור נאמר על יציאת מצרים. רד"ק

(תהילים פא:א)

לַמְנַצֵּחַ | עַל-הַגִּתִּית לְאָסָף:

- גיתית הוא כלי שיר הבא מגת. רש"י, מצו"צ

(תהילים פא:ב)

הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ

- בפה. רש"י
- על מה שהסיר מעלינו העבודה בר"ה אע"ג דאין הגאולה עד ניסן. רד"ק

הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:

- בשופר. מצו"ד
  - בראש השנה. רש"י
- שיעקב הוא שירד עם בניו למצרים. רד"ק

(תהילים פא:ג)

שְׂאוּ-זִמְרָה וּתְנוּ-תֹף

- זמרה בפה. מצו"ד
- תנו קול תוף. א"נ תנו ידיכם בתוף. רד"ק

כִּנּוֹר נָעִים עִם-נָבֶל:

- י"א דהוא כינור הוא נבל. וי"א דנימין יתירות יש בין זה לזה. רש"י
  - כמדומה לי שיש גמ' בערכין שמוכח דהן ב' דברים. נ"ל
- למה נקרא שמו נבל, שהוא מנבל כל מיני זמר. רש"י
- בכל מיני זמר. רד"ק

(תהילים פא:ד)

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר

- בראש חדש. רש"י, רד"ק, מצו"ד
- נראה דטעם תקיעת שופר בר"ה לפי שבטלו אבותינו מעבודתם, והתרועה הוא סימן שילוח עבדים. רד"ק

בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ:

- כסה = יום מועד קבוע לכך – ר"ה. רש"י, מצו"צ, רד"ק

י"ג תיבות ומ"ט אותיות = ס"ב – מנין אותיות ב"יברכך" וב' ימים ר"ה. עץ יוסף ק"ש

(תהילים פא:ה)

כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:

- תקיעת שופר הוא חק. רד"ק
  - כי הוא יום משפט ובא התקיעה לזרז על התשובה ולזכות במשפט. מצו"ד
  - וכאן פי' הטעם למצוה זו. רד"ק

(תהילים פא:ו)

עֵדוּת | בְּיהוֹסֵף שָׂמוֹ

- השופר הוא העדות. רד"ק
- לשון עדי וקשוט – הרביד הזהב. מצו"צ, עץ יוסף

בֶּצֵאתוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם

- למשול על ארץ מצרים. מצו"ד
- יצא מבית האסורים בר"ה. רש"י
- הרד"ק פי' הכל על בטלת העבודה – דכל ישראל נקרא ע"ש יוסף.
  - י"מ "בצאתו" על ישראל שיוצאים ממצרים. רד"ק
  - וי"מ על הקב"ה דהוא יצא על מצרים לגואלנו. רד"ק – נכון בעיני

שְׂפַת לֹא-יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע:

- שלמדו גבריאל ע' לשון. רש"י, מצו"ד
- ישראל במצרים היו מדברים לשון אחרת שאינו לשוני. א"נ הכוונה דרובם לא היו מבינים לשון המצרים כי היו מדברים בלשה"ק. רד"ק

(תהילים פא:ז)

הֲסִירוֹתִי מִסֶּבֶל שִׁכְמוֹ

- דבר"ה בטלה העבודה מאבותינו במצרים. מצו"ד, רד"ק

כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה:

- מעבודת לבשל קדירות. רש"י, רד"ק

(תהילים פא:ח)

בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ

- כל כלל ישראל במצרים. רש"י

אֶעֶנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם

- אתה קראתני בסתר, ואני עניתיך בקול רעם בפרהסיא. רש"י, רד"ק
- אענך במה שהייתי מסתיר ממך. מצו"ד
- לסתור אתכם מן המכות. רד"ק

אֶבְחָנְךָ עַל-מֵי מְרִיבָה סֶלָה:

- ברפידים. רד"ק
- עשיתי כן אע"ג שידעתי שעתידים להמרותי במי מריבה. רש"י, מצו"ד
  - כן יהיה לעולם, דרכי להושיע אע"ג דנגלה לפני שיחטא. מצו"ד
- בחנתיך לראות אם תעמוד בנסיון ולא עמדת. רד"ק

(תהילים פא:ט)

שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ

- מאחר שאני עושה כל זאת, כדאי לשמוע לי. רש"י
- ואעידה - לשון התראה. מצו"צ

יִשְׂרָאֵל אִם-תִּשְׁמַע-לִי:

(תהילים פא:י)

לֹא-יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר:

(תהילים פא:יא)

אָנֹכִי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם

- חילוק בין "אנכי" ל"אני" – "אנכי" מוסיף ענין חדש – אני ולא אחר, או להורות התנגדות, או לרמוז גדולה וחשיבות. עיון תפלה

הַרְחֶב-פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ:

- הרחב פיך לשאול כל תאות לבך וכל אשר תשאלך אמלא. רש"י, מצו"ד
- * אם תשמע לי ולא יהיה בך אל זר וכו', וזכר שאנכי ה' וכו', אז הרחב פיך ואמלאהו. רד"ק

(תהילים פא:יב)

וְלֹא-שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא-אָבָה לִי:

- ובמדבר, בימי שופטים ומלכים. רד"ק
- אבה = רצה. מצו"צ

(תהילים פא:יג)

וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם

- לגלות. מצו"ד, רד"ק
- שרירות = מראית לבם. רש"י, מצו"צ
  - * = חוזק לבם. רד"ק

יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם:

- שעשו רע לעצמם. רד"ק

(תהילים פא:יד)

לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ:

- עדיין יכולין לעשות תשובה. רש"י

(תהילים פא:טו)

כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי:

- "כמעט" = בזמן מועט. רש"י, מצו"ד, רד"ק
- אשיב מכתי מעליכם לתת אותה עליהן. רש"י
- פעם אחר פעם עד שאכלם. רד"ק

(תהילים פא:טז)

מְשַׂנְאֵי יְהוָה יְכַחֲשׁוּ-לוֹ

- והן אומות העולם. רד"ק
- יהיו מכחשים לו לומר שאינם שונאים כי יפחדו מהעונש. מצו"ד, רד"ק
  - * נ"ל כמו שכתב בריש מס' ע"ז.

וְיִהְיֶה עִתָּם לְעוֹלָם:

- י"מ על השונאים - ויהי הפורענות עתם. רש"י
- י"מ על ישראל - עת וזמן ברכתם יהיה לעולם בלי הפסק אם שומע דבר ה'. רד"ק

(תהילים פא:יז)

וַיַּאֲכִילֵהוּ מֵחֶלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָּ׃

- משל לומר שהיה רב שפע. מצו"ד
- צור הוא מקום חזק, כלומר שלל גדולים ומעדניהם. רד"ק

שיר של יום – יום ששי

הַיּוֹם יוֹם שִׁשִּׁי בַּשַּׁבָּת, שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ׃

(תהילים צג:א)

יְהוָה מָלָךְ

- יאמרו כן לעתיד בימות המשיח, אז הראה כוחו. רש"י, מצו"ד
- ביום הששי שבו נברא אדם שתכליתו לעבד לו. עץ יוסף
  - לכן יש במזמור מ"ה תיבות גמטריא "אדם". עץ יוסף

גֵּאוּת לָבֵשׁ

- נכון להתגאות משום דהוא קדמון לכל. עץ יוסף
- לבישה כוונתו על דבר הנאה וראוי לו. עיון תפלה

לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר

- ע"י שבח התחתונים. עץ יוסף

אַף-תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל-תִּמּוֹט׃

- במלכו תשמח הארץ. רש"י
- אז יכיר הכל כי הקב"ה עשה הכל. מצו"ד
- מחמת השבח יורד השפע בכפליים. עץ יוסף
- כשהקב"ה ברא העולם התלבש במדת הדין, ועז דהוא התורה התאזר נגדו לומר עף תיכון תבל. עץ יוסף ק"ש – אלשיך

(תהילים צג:ב)

נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה׃

- כסא הכבוד נברא בבריאת העולם, אבל אתה – מעולה אתה. רש"י, מצו"ד, ע"פ עץ יוסף
- ללמד דאין חסרון במלכות הקב"ה קודם הבריאה, ואין הבריאה מוסיף דבר בשבילו. עיון תפלה

(תהילים צג:ג)

נָשְׂאוּ נְהָרוֹת | יְהוָה

- הן האומות השוטפין כנהרות, ישאו ויגביהו תמיד להתגאות נגדך. רש"י
- שנשאו הקב"ה קול על יראיו לירא ולהפחידם. מצו"ד
- כשדיים בחורבן ראשון. עץ יוסף

נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם

- חורבן שני. עץ יוסף
- מתפללין להקב"ה איך רואה כך מאחר דבנ"י הן הקוראין לך מלך. עץ יוסף ק"ש

יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם:

- מלשון שברון. מצו"צ

(תהילים צג:ד)

מִקֹּלוֹת | מַיִם רַבִּים

- מתן תורה. עץ יוסף

אַדִּירִים

- בנ"י המקיימין התורה. עץ יוסף ק"ש

מִשְׁבְּרֵי-יָם

- משבר ים של האומות. עץ יוסף ק"ש

אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה:

- יותר מקולות האומות, יד ה' תקיפה עליהן. רש"י, מצו"ד
- מן הנהרות ומים יכולים לראות גדלות הקב"ה, וכאילו יש קול חזק אומרים "אדיר במקום ה'." עיון תפלה
  - וה"ה כל הבריאה, ונקט דוגמא אחת, וממנו למדנו על הכלל. עיון תפלה
- י"מ דקאי על קודם הבריאה, דאין שבח הקב"ה עולה אלא מן התהום. עיון תפלה

(תהילים צג:ה)

עֵדֹתֶיךָ | נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה-קֹדֶשׁ

- מה שהבטיחו ע"י הנביאים לענין הבית המקדש נאמנו מאוד, אע"פ שארכו הימים. רש"י, מצו"ד, עץ יוסף
- עדות ז' פעמים בתורה דהבריאה טוב מאוד. עיון תפלה
  - ו"ביתך" זה העולם. עיון תפלה

יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים:

- ואותו הבית יהיה לארך ימים. מצו"ד

קדיש יתום

קטרת

תהילים כז:יד

קַוֵּה אֶל-יְהוָה

- אמרתי אל נפשי וכו'. מצ"ד
- ולא תחוש לדברי האויבים. רד"ק

חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ

- אם תחזק הוא יאמץ לבך. רד"ק

וְקַוֵּה אֶל-יְהוָה:

- אם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה. רש"י
- כפל הדבר להתמדתו. מצ"ד, רד"ק

שמואל א' ב:ב

אֵין-קָדוֹשׁ כַּיהוָה

- כנגד האל הקדוש. תקון תפלה

כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ

- כנגד שומע תפלה, דמתפללים רק להקב"ה שהוא שומע תפלתנו. תקון תפלה

וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ:

- צייר, שיכול לצור צורה בתוך צורה. רש"י

תהילים יח:לב

כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר זוּלָתֵי אֱלֹהֵינוּ:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ, אֵין כַּאדוֹנֵינוּ, אֵין כְּמַלְכֵּנוּ, אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ.

מִי כֵאלֹהֵינוּ, מִי כַאדוֹנֵינוּ, מִי כְמַלְכֵּנוּ, מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ.

נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ, נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ, נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ, נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ.

- ר"ת אמ"ן. עץ יוסף
- חסר י"ב ברכות בשמנה עשרה דשבת כנגד של חול, ולכן אמרינן כאן י"ב תהילות כנגדם. עץ יוסף

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ, בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ, בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ, בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ. אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ, אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ, אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ, אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים.

פְּטוּם הַקְּטֹרֶת:

- הוא לשון כתישה ותיקון. ב"י או"ח קלג - כלבו

(א) הַצָּרִי,

- כתבתי בפרשת כי תשא לענין "נטף"–
- הוא צרי ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף.רש"י
  - נראה דנקרא "הקטף" משום דשוברים ענפיו בימי החום והצרי זה בהקטיפה.עץ יוסף – רמב"ן
  - דהוא נקרא באלסמון, והוא מעץ האפרסמון.עץ יוסף
- פרש"י טריאק"ה בלעז.
  - וזה ודאי אינו, דטריאק"ה אינו סם א', אלא תערובת כמה מינים וגם יש בו דבש ובשר שרצים וכדומה, וודאי אין מכניסין אותו להקריב לפני הקב"ה! עץ יוסף

(ב) וְהַצִּפֹּרֶן,

- כתבתי בפרשת כי תשא לענין "שחלת" –
- שורש בשם חלק ומצהיר כצפורן. ובלשון המשנה קרוי צפורן. וכן תרגם אונקלוס "טפרא".רש"י
- באשכנז: נעגי"ל וואר"ץ. דרישה או"ח קלג:ה

(ג) הַחֶלְבְּנָה,

- כתבתי בפרשת כי תשא –
- שרף עץ הנקרא גלבא"ט. עץ יוסף
- ריחו רע, ונכלל ללמד דכל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית. כריתות ו:, רש"י

(ד) וְהַלְּבוֹנָה,

- כתבתי בפרשת כי תשא –
- הוא ג"כ שרף אילן. עץ יוסף

מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה.

- מנה = 100 דינר. דינר = דרהם וחצי. דרהם = ס"ד שעורות בינוניות. לכן מנה = 9600 שערות. עץ יוסף

(ה) מוֹר,

- מוס"ק. ב"ח – רמב"ם.
  - בא מבהמה טמאה, ונחשב מותר בפיך משום שנשתנה. פרמ"ג מ"ז ב'
- י"מ מין עשב. פרמ"ג – רמב"ן
  - לפ"ז אפשר דאין היתר לאכול מוס"ק אע"פ שנשתנה. פרמ"ג
- באשכנז: וויר"ץ. דרישה

(ו) וּקְצִיעָה,

- שורש עשב, ובמקרא נקרא "קדה". עץ יוסף, ב"ח
- באשכנז: איגב"ר. דרישה

(ז) שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ,

- דהוא דק כשער שבולת. עץ יוסף

(ח) וְכַרְכֹּם,

- זאפרא"ן. ב"ח, דרישה

מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה.

(ט) הַקֹּשְׁטְ שְׁנַיִם עָשָׂר,

- הוא שרש לבן רטוב. עץ יוסף
- רמז לחכמים שינהגו בקושט ובאמונה עם ישראל שהם י"ב שבטיים. דרישה

(י) וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה,

- קליפת עץ בושם. ב"ח
- רמז לזכות ג' אבות דהן העץ וחוזק של כלל ישראל. כשלוקח הקליפה מן העץ הוא מת, ואנן מרמזין שלא ימות זכות האבות. דרישה

(יא) וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה.

- לא נשתייר כי אם מעט בעולם ואינו מצוי. עץ יוסף
  - ולכן אינו קינמון שלנו. ב"ח
- באשכנז: צימרינ"ד. דרישה
  - לכאורה זה קינמון שלנו. ויש לעיין אם חולק על הב"ח [דלא מסתבר דמיוסד על הגמ'], או שהוא עכ"פ מין צימרינ"ד, אע"פ שאותו סוג עדיין לא נמצא. נ"ל
- כנגד תנ"ך וו' סדרי משנה. דרישה

בְּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין,

- שם עשב. ומלבנין בו הבגדים. עץ יוסף
  - "כרשינה" על שם מקומו. ב"ח
- י"מ בורית שבא מעשב הנקר כרשינה. דרישה
- וי"מ דהן ב' דברים בורית דהוא אהבלה, וגם כרשינה, ומשניהן ט' קבין. עץ יוסף
- וכל הדברים מכאן ולהבא אינן מן המנין, דאינן אלא לתקן הקטורת. עץ יוסף
  - ולכן שינה מלשון הקדש לארמי. דובר שלום
  - ונראה דאם חסרים אינו עובר כלום. ב"י
- כן משמעות המשך הברייתא דאם חסר א' מסמניה חייב מיתה. פר"ח [עיין פר"ח שהאריך לבאר השיטות בגמ' ואיזה מהן רק הו"א, ואיזה למסקנא.]
- כדמצינו דהביאו אומנין מאלכסנדריא שלא היו יודעין מה המעלה עשן, ואפי' הכי מקריבין הקטרת שלהם. ב"י
  - אינו ראיה, דמצינו כן גם בלחם הפנים שלא היו יכולים להוציאו מן התנור שלם, ולכאורה שלימות של לחם הפנים לעיכובא, אלא ראו שלא הצליחו ומיד החזירו אומנין ראשונים כדי שיהיה בהכשר. נ"ל
- צ"ע, דגמ' מפורשת דאם חסר מעלה עשן חייב מיתה. ט"ז ב'
  - י"ל דהוא רק ביוה"כ. פר"ח – משמעות רמב"ם. מחציה"ש - משנה למלך. פרמ"ג מ"ז ב' – חמד משה

יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא,

- יין חזק הנעשה בקפריסין שגדלין בצלף. עץ יוסף
- י"מ על שם מקומו. עיון תפילה – רש"י
  - י"מ מקום שבנה הורדוס לכבוד אמו ששמה קפרוס. עיון תפילה – ערוך
- בלשון ארמית, דחייב אדם לומר בלשון רבו. עץ יוסף

וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין, מֵבִיא חֲמַר חִוָּרָיָן עַתִּיק,

- נוטה ללבנונית מעט. עץ יוסף
  - ואינו לבן לגמרי, דלא"כ אינו יין. דובר שלום
- א"נ אפשר דהוא מענבים הגדלין במקום הנקרא חוורן שבכתוב בוף יחזקאל. עץ יוסף
- י"מ דהוא מלשון "אחרים" ר"ל כל יין אם הוא חזק. עיון תפילה – ר"ח ברלין

מֶלַח סְדוֹמִית רُבַע (הַקָּב),

- י"א שלא לומר "הקב", דכל "רובע" סתם הוא רובע קב. פר"ח – ר"י אשכנזי

מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא.

- עשב הגדל על שפת הירדן. דרישה

רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר: אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא.

- י"א דהוא מן בושם הגדל על שפת הירדן. עץ יוסף
- וי"א רעי של דג הגדל בירדן. עץ יוסף

וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ, פְּסָלָהּ,

- נכלל בו כל מיני מתיקה. עץ יוסף
- ופסלו אפי' נגעה בו מעט. משא"כ שאור עד שנתערב בו. עץ יוסף

וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ, חַיָּב מִיתָה.

- ר"ל מן הי"א סממנים, אבל אם חסר א' משאר דברים אינו חייב מיתה וכשר בדיעבד. עץ יוסף
  - וי"א דרק אם החליף א' מדברים ההן בדבר אחר כמו בורית סתם במקום בורית כרשינה וכדומה כשר בדיעבד, דעכ"פ התקין הקטורת רק לא בדרך המובחר, אבל אם לא תקנו כלל הוה קטורת זרה וחייב מיתה. עץ יוסף – יעב"ץ
- י"א חיוב מיתה רק ביוה"כ. רש"י

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף.

- ולכן אינו א' מסממני הקטרת. ב"ח או"ח קלג:ג
  - צ"ע מה מעייל תחתיו. נ"ל
- וי"מ דבא רק לפרש מה הוא. דרישה [וכמדומה שכך הוא בכמה מפרשים.]

בְּרִית כְּרַשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפָּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה,

- להעביר שחרוריתה. רש"י, עץ יוסף
- י"ג "מפני שהיא נאה". ירושלמי
  - י"מ כדי שהיא נאה, כמו הבבלי. ב"י או"ח קלג
  - י"מ דהוא לשון סגי נהור, דקודם תיקון באמת אינו נאה. ב"י

יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּפָּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה,

- י"מ כדי שריחו יהיה חזק. ב"י או"ח קלג - כלבו
- גרסא אחרת, "מפני שהיא עזה" וקאי על היין. ב"י – ירושלמי, עץ יוסף
  - י"מ על הצפורן, דמאחר דהיא עזה לא ישלוט בו האור ולא יהא ריחו נודף בלא היין להרכותו. ב"י - אבודרהם

וְהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ,

- לפי גרסתינו קאי על יין קפריסין, דגם מהני שרייה במ"ר אי לא משום הכבוד. ב"י – ועיקר
- י"ג יין קפריסין קודם לבורית כרשינה, ולפ"ז הכוונה דיכול ליפותו גם במ"ר וכו'. ב"י – אבודרהם
- ר"ל דהוא יפה לה אפי' יותר מיין קפריסין. דרישה

אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד.

- אילו היו יכולין לעשותו חוץ לביהמ"ק היו שורין בו במ"ר, דהציפורן חלק ואינו בולע כלום. עץ יוסף – יעב"ץ
- י"מ דאינו מי רגלים ממש, דח"ו להיות הו"א לשרות קטורת בו, אלא הוא נהר שנקרא "רגלים" ומאחר דשמו שם בזיון אין מכניסין אותו למקדש. ט"ז או"ח קלב:ב ועץ יוסף – כלבו
  - וצ"ע, דלמה שם הנהר גורם לו להיות אי כבוד? עץ יוסף – באר שבע
  - בירושלמי איתא בהדיא הטעם משום ריח רע. חת"ס
- צ"ע למה א"א להביא מי רגלים במקדש, הלא מביאין חלבנה וגם קרביים ופרשים של בהמות דהן מסריחין ביותר? וי"ל דדברים אלו הן גוף הקרבנות ולכן צריך להביאם, משא"כ המ"ר אינו אלא לתיקון בעלמא, ואם אפשר בענין אחר אין להביא אותו. עץ יוסף

(מגילה כח:)

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר (חבקוק ג) **הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות**

(ברבות סד.)

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיהו נד) **וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך**

אל תקרי בניך אלא בוניך

- דרש מדכבר כתב בניך, ולכן הו"ל לכתוב "ורב שלומם". עץ יוסף סידור
- יש לפרש דמאחר דת"ח מרבים דברים לומר "שלום עליך רבי ומורי" לת"ח חבירו, ואין אומרים שהוא יותר ממנו בחכמה. ולכן הביא הפסוק "שלום רב", שמרבים באמירת שלום. בן יהוידע ב"ק עג:

(תהילים קיט) **שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול**

- אינן נכוון מחופתן של ת"ח. עץ יוסף

(תהילים קכב) **יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך**

(תהילים קכב) **למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך**

(תהילים קכב) **למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך**

(תהילים כט) **ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:**

- כשבא ליתן עוז, נותן שלום תחילה, דהוא כלי מחזיק ברכה. עץ יוסף

שלום ו' פעמים כנגד ו' ימי בראשית. עץ יוסף

ברכו

(ש"ץ) - **בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ.**

- צ"ל "המבורך" כדי שלא נראה כאילו הוציא עצמו מן הכלל. עץ יוסף
- מבורך בעצמו וא"צ ברכה שלנו, רק נחת רוח שעשינו רצונו. עץ יוסף
- המבורך בפי כל הבריות. ענף יוסף

(קהל וש"ץ) - **בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ**

- צ"ע למה צריכין לומר "המברך" מאחר דהם עצמו כבר ברכו? וי"ל דבא לתרץ איך מזכירין שם שמים אחר תיבה א', והתי' משום דכבר ברכו הש"ץ [עיין גמ' חולין צא]. עץ יוסף – אל"ר

לְעוֹלָם וָעֶד.

- צ"ע אם "לעולם ועד" הולך על "ברוך" או על "המברך". נ"ל

מזמור לאסף

יש אומרים מזמור לאסף אחר שחרית כל יום

(תהילים פג:א)

שִׁיר מִזְמ֗וֹר לְאָסָֽף׃

(תהילים פג:ב)

אֱלֹהִ֥ים אַל-דֳּמִי-לָ֑ךְ

- לשונאיו. (עץ יוסף)

אַל-תֶּחֱרַ֖שׁ וְאַל-תִּשְׁקֹ֣ט אֵֽל׃

- מלפרוע מהן. (עץ יוסף)

(תהילים פג:ג)

כִּי-הִנֵּ֣ה אוֹיְבֶ֣יךָ יֶהֱמָיֻ֑ון

- נתקבצו המון רב. (עץ יוסף)

וּמְשַׂנְאֶ֥יךָ נָ֝שְׂא֗וּ רֹֽאש׃

- עולין מעלה מעלה. מצו"ד

(תהילים פג:ד)

עַל-עַ֭מְּךָ יַעֲרִ֣ימוּ סֹ֑וד וְ֝יִתְיָעֲצ֗וּ עַל-צְפוּנֶ֥יךָ׃

- נותנין עצה זל"ז. עץ יוסף
- ישראל שצפונין בסתר שלך. (עץ יוסף)

(תהילים פג:ה)

אָמְר֗וּ לְכ֤וּ וְנַכְחִידֵ֨ם מִ֥גֹּוי וְלֹא-יִזָּכֵ֣ר שֵׁם-יִשְׂרָאֵ֑ל ע�ֽוֹד׃

- נכרתם. עץ יוסף

(תהילים פג:ו)

כִּ֤י נוֹעֲצ֖וּ לֵ֑ב יַ֝חְדָּ֗ו עָלֶ֥יךָ בְּרִ֥ית יִכְרֹֽתוּ׃

- להשכיח שמך, שאין אתה קרוי אלא אלהי ישראל, ומאחר שלא יזכר שם ישראל, אף שמך הגדול אינו נזכר. (רש"י)

(תהילים פג:ז)

אָהֳלֵ֣י אֱ֭דֹום וְיִשְׁמְעֵאלִ֑ים מֹואָ֖ב

וְהַגְרִֽים׃

- הנולדים מבעל אחר. עץ יוסף, מצו"ד
  - יש לעיין, דנראה דאין לה בעל אחר. נ"ל
  - אפי' היתה לה בעל אחר, למה לא רצה לפרש בבני אברהם, כמו דאדום ישמעאל מאברהם. נ"ל

(תהילים פג:ח)

גְּבָ֤ל וְעַמּ֨וֹן וַעֲמָלֵ֗ק פְּלֶ֥שֶׁת עִם-יֹשְׁבֵ֥י צֹֽור׃

(תהילים פג:ט)

גַּם-אַשּׁוּר נִלְוָה עִמָּם

- אע"פ שעד היום נזהר מלהתחבר עם רשעים, כמש"כ בבראשית [ד'] שיצא מעצת דור הפלגה ונמרוד. (רש"י)
- אע"פ שראו גבורת השם נגד סנחרב. עץ יוסף, מצו"ד

* נ"ל דרש"י כתב כוונתו בימי דוד המלך, ועץ יוסף כתב הכוונה גם לדורות.

הָיוּ זְרוֹעַ לִבְנֵי-לוֹט סֶלָה:

(תהילים פג:י)

עֲשֵׂה-לָהֶם כְּמִדְיָן

- ע"י גדעון. רש"י

כְּסִיסְרָא כְיָבִין בְּנַחַל קִישׁוֹן:

(תהילים פג:יא)

נִשְׁמְדוּ בְּעֵין-דֹּאר

- איני יודע איזה מן המלחמות היו בעין דאר. רש"י

* י"מ מלחמת מדין. עץ יוסף, מצו"ד

הָיוּ דֹּמֶן לָאֲדָמָה:

- דמן = זבל מפוזר. (רש"י)

(תהילים פג:יב)

שִׁיתֵמוֹ נְדִיבֵמוֹ כְּעֹרֵב וְכִזְאֵב

- שרי מדין. מצו"ד

וְכִזְבַח וְכִצַלְמֻנָּע כָּל-נְסִיכֵמוֹ:

(תהילים פג:יג)

אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירְשָׁה לָּנוּ אֶת נְאוֹת אֱלֹהִים:

- נאות ביתו. (רש"י)
- בית המקדש. מצו"ד

(תהילים פג:יד)

אֱלֹהַי שִׁיתֵמוֹ כַּגַּלְגַּל כְּקַשׁ לִפְנֵי-רוּחַ:

- גלגל = ראשי קוצים שניתקין בימי החורף ופורחין מעט מעט. (רש"י)

(תהילים פג:טו)

כְּאֵשׁ תִּבְעַר-יָעַר וְכִלֶּהָבָה תְּלַהֶט הָרִים:

- דהרוח שם נושב בלהב וקשה לכבות. (עץ יוסף)

(תהילים פג:טז)

כֵּן תִּרְדְּפֵם בְּסַעֲרֶךָ וּבְסוּפָתְךָ תְבַהֲלֵם:

(תהילים פג:יז)

מַלֵּא פְנֵיהֶם קָלוֹן וְיבַקְשׁוּ שִׁמְךָ יְהוָה:

(תהילים פג:יח)

יֵבֹשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ עֲדֵי-עַד וְיַחְפְּרוּ וְיֹאבֵדוּ:

- שלא יועילו בקשתם. (עץ יוסף)

(תהילים פג:יט)

וְיֵדְעוּ כִּי-אַתָּה שִׁמְךָ יְהוָה לְבַדֶּךָ עֶלְיוֹן עַל-כָּל-הָאָרֶץ:

לְדָוִד

(אומרים בכל יום לאחר תפילת שחרית ומעריב מראש חדש אלול עד אחר שמיני עצרת)

תהילים כז:א

לְדָוִד | יְהוָה | אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא יְהוָה מָעוֹז-חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד:

- מאיר לי בעת צרה. מצ"ד

תהילים כז:ב

בְּקָרֹב עָלַי | מְרֵעִים׀ לֶאֱכָל אֶת-בְּשָׂרִי

- לשון קרב ומלחמה. עץ יוסף

צָרַי וְאֹיְבַי לִי

- ולכן ודאי לא יחזרו מדעתם. מצ"ד

הֵמָּה כָשְׁלוּ וְנָפָלוּ:

תהילים כז:ג

אִם-תַּחֲנֶה עָלַי | מַחֲנֶה׀ לֹא-יִירָא לִבִּי אִם-תָּקוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ:

- ב"ה' אורי וישעי... ה' מעוז חיי." רש"י, מצ"ד, רד"ק
  - באמירה זו. עץ יוסף

תהילים כז:ד

אַחַת | שָׁאַלְתִּי מֵאֵת-יְהוָה׀

- כבר מימים רבים. עץ יוסף

אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ

- כפל הענין להודיע כי בכל לבו מבקש כן. רד"ק
- כל השאלות ששאלתי כוונתי בכולם לדבר א'. בן יהוידע ברכות ל: ד"ה במקום
- דיש מבקשים דבר א' רק לצורך דבר אחר. אבל כאן שאלתי זאת משום דהוא המטרה שאני רוצה. לב אליהו שביבי לב ב:כג, ג:לג

שִׁבְתִּי בְּבֵית-יְהוָה כָּל-יְמֵי חַיַּי

- דמלחמת היצר הוא כל ימי חייו של אדם, וכדי לבטלו צריך ללמוד תורה. ר"א טוועריסקי י' אלול תש"ע
- שלא יצטרך לטרוח במלחמות אע"ג דמצליח, אלא להתעסק בצרכי הנפש ועבודת ה'. רד"ק

לַחֲזוֹת בְּנֹעַם-יְהוָה

- בנעימות התורה. מצ"ד

וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ:

- י"מ לשון בוקר, ליראות שם בכל בקר ובקר. רש"י – דונש
  - י"מ לשון "יבקר בין טוב לרע." רש"י – מנחם
  - י"מ לשון דרישה. מצ"ד
    - לחפש בשכלים הנפרדים שהם מלאכי שמים אשר הנפש גזורה מהם ואליהם תשוב. רד"ק
- אמרינן גם "שבתי" לשון קביעות, ו"לבקר" לשון עראי, דרוצים להיות בבית השם בקביעות, אבל להרגיש השמחה שבו כדבר עראי. ר"ד סוקניק

תהילים כז:ה

כִּי יִצְפְּנֵנִי | בְּסֻכֹּה ׀ בְּיוֹם רָעָה

- בבית המקדש. רש"י
  - נאמר על יואש בן אחזיה שהסתירתו יהושבע אחותו בעליית בית קדש הקדשים. רש"י – סדר עולם
- כתיב "סוכה" דפעמים נראה כאילו הסוכה נמצא שם בעצמו, אבל באמת הוא "סוכו" דהקב"ה ממציא אותו. ר' פיור

יַסְתִּרֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ בְּצוּר יְרוֹמְמֵנִי:

- העמיד רגלי על סלע. רש"י
- מרומם אותי להתגבר עליהן כאילו עמדתי על מקום גבוה. מצ"ד
- שלא ישיגני יד אויבי. רד"ק

תהילים כז:ו

וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֹיְבַי סָבִיבוֹתַי

- אע"ג דהקב"ה מציל אותי, עדיין טרוד אני במלחמה, ולכן אבקש שלא ילחמו בי עוד. מצ"ד

וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה

- זבחים שאומרים עליהן שיר. רש"י
- יותר מאילו נלחמים עלי ונצחתי אותם. מצ"ד
- תרועה = קול תרועת שמחה. מצ"צ

אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה לַיהוָה:

תהילים כז:ז

שְׁמַע-יְהוָה קוֹלִי אֶקְרָא וְחָנֵּנִי וַעֲנֵנִי:

- קולי אשר אקרא. מצ"ד
- מה שאני מבקש לעיל "שבתי בבית ה'." רד"ק

תהילים כז:ח

לְךָ | אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת-פָּנֶיךָ יְהוָה אֲבַקֵּשׁ:

- במקומך אני אומר כן לישראל. רש"י
  - לעצמי. מצ"ד, רד"ק
- זו היא השאלה ששאלתי, שלבי יאמר כן. רד"ק

תהילים כז:ט

אַל-תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ | מִמֶּנִּי אַל-תַּט-בְּאַף עַבְדֶּךָ

- תט לשון תכריע. רש"י
- אל תטה לנפול ביד האף. מצ"ד

עֶזְרָתִי הָיִיתָ

- בדברים גופיים, ועכשיו אני מבקש לצורך נפשי. רד"ק

אַל-תִּטְּשֵׁנִי וְאַל-תַּעַזְבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעִי:

- בעסקי עוה"ז שהם אף וכעס למתעסק בהם. רד"ק

תהילים כז:י

כִּי-אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי

- בשעת תשמיש להנאתן נתכוונו, כיון שגמרו הנאתן זה הופך פניו אילך וזה אילך. רש"י
- לא נתנו לי די מחסורי. מצ"ד
- אחר שיצאתי מגידולם. רד"ק

וַיהוָה יַאַסְפֵנִי:

- הקב"ה שומר את הטיפה וצר את העובר. רש"י
- נתן לי די מחסורי. מצ"ד, רד"ק

תהילים כז:יא

הוֹרֵנִי יְהוָה דַּרְכֶּךָ וְנַחֵנִי בְּאֹרַח מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרָי:

- שוררי = לשון הבטה, הן האויבים המביטים עלי בעין רעה. מצ"צ
- כי כשאכשל בדרכי ה' ואענש עליו ישמחו שוררי ויאמרו ידיהן רמה. מצ"ד, רד"ק
  - שהיו אומרים דאין לי חלק לעוה"ב. רד"ק

תהילים כז:יב

אַל-תִּתְּנֵנִי בְּנֶפֶשׁ צָרָי

- להתקיים תאות שונאי. רש"י, מצ"ד, רד"ק
- רצונם שלא יהיה לי פנאי לעבודת ה' אלא שאתעסק כל ימי במלחמות בעמל הגוף. רד"ק

כִּי קָמוּ-בִי עֵדֵי-שֶׁקֶר

- אומרים שאני רשע ואין לי חלק בה'. רד"ק
  - אומרים שאין לי חלק בעוה"ב. עץ יוסף

וִיפֵחַ חָמָס:

- דוברי רעה. רש"י, מצ"ד
- י"מ לשון מוקש. רש"י

תהילים כז:יג

לוּלֵא הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת בְּטוּב-יְהוָה

- אם לא בשביל אמונה שלי כבר קמו בי אותם עדי שקר וכלוני. רש"י, מצ"ד
- נקוד על לולא למדרש, יודע אני שאתה נותן שכר לצדיקים לעוה"ב אבל איני יודע אם יש לי חלק עמהם. רש"י

בְּאֶרֶץ חַיִּים:

- עוה"ז. מצ"צ
- לעוה"ב. רד"ק
  - והוא רק דרך משל, דאין שם "ארץ". רד"ק
- כמו כן עונש רשעים נקראו "גיהנם" ע"פ מקום סמוך לירושלים שמשליכים שם נבלות והיה שם אש תמיד, ולכן נקרא על שמו דרך משל. רד"ק

תהילים כז:יד

קַוֵּה אֶל-יְהוָה

- אמרתי אל נפשי וכו'. מצ"ד
- ולא תחוש לדברי האויבים. רד"ק

חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ

- אם תחזק הוא יאמץ לבך. רד"ק

וְקַוֵּה אֶל-יְהוָה:

- אם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה. רש"י

כפל הדבר להתמדתו. מצ"ד, רד"ק

קדיש יתום

למנצח לבני קרח

(בבית אבל אומרים למנצח)

תהילים מט:א

לַמְנַצֵּחַ | לִבְנֵי-קֹרַח מִזְמוֹר:

תהילים מט:ב

שִׁמְעוּ-זֹאת כָּל-הָעַמִּים

- מזמור זה מיוסד על בנ"א הבוטחים בעשרם. ולכן נאמר לכל העמים שכולם צריכין מוסר זה. רש"י, מצו"ד

הַאֲזִינוּ כָּל-יֹשְׁבֵי חָלֶד:

- חלד = עולם. רש"י
  - על שם שהיא נושנת וחלודה. רש"י
  - א"נ על שם החולדה, שכל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה. רש"י
- י"מ חלד = אנשי הזמן. מצו"צ

תהילים מט:ג

גַּם-בְּנֵי אָדָם

- ישמעאל וקטורה בני אברהם שנקרא האדם הגדול. רש"י

גַּם-בְּנֵי-אִישׁ

- בני נח הנקרא איש. רש"י
- גם הפשוטים גם החשובים. מצו"צ

יַחַד עָשִׁיר וְאֶבְיוֹן:

תהילים מט:ד

פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת:

- מחשבת לבי. רש"י
- לבד מה שנגלה בדברי, יש גם נסתרים בליבי. מצו"ד

תהילים מט:ה

אַטֶּה לְמָשָׁל אָזְנִי

- משל = תורה. רש"י
- המשל – כצאן וכו' לקמן. מצו"ד
- גם אני שומע למוסר זה. מצו"ד

אֶפְתַּח בְּכִנּוֹר חִידָתִי:

- ע"י הניגון יכול להבין דברים הנסתרים. מצו"ד

תהילים מט:ו

לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עְקֵבַי יְסוּבֵּנִי:

- העוונות שאני מזלזל בהם לומר דהן קלות מרשיעות אותי בדין. מצו"ד

תהילים מט:ז

הַבֹּטְחִים עַל-חֵילָם וּבְרֹב עָשְׁרָם יִתְהַלָּלוּ:

- כ"ש העשירים שדרכם לזלזל בדברים הקטנים הנ"ל. מצו"ד

תהילים מט:ח

אָח לֹא-פָדֹה יִפְדֶּה אִישׁ

- א"י לפדות אפי' אחיו ממיתה בממונו. מצו"ד, רש"י

לֹא-יִתֵּן לֵאלֹהִים כָּפְרוֹ:

תהילים מט:ט

וְיֵקַר פִּדְיוֹן נַפְשָׁם

- שיקר הפדיון לנפש מכל מה שאפשר להתעשר. מצו"ד, רש"י
- י"מ לשון מניעה. רש"י – מנחם

וְחָדַל לְעוֹלָם:

תהילים מט:י

וְיִחִי-עוֹד לָנֶצַח לֹא יִרְאֶה הַשָּׁחַת:

- אפי' אם חי לנצח לא ירבה כסף מספיק לפדיון. מצו"ד

תהילים מט:יא

כִּי יִרְאֶה | חֲכָמִים יָמُוּתוּ

- ועל כן חדל ליגע על פדיון אחיו. רש"י

יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יאבֵדוּ

- לא כתיב "יאבדו" לגבי חכמים, דאינן מתים אלא בעוה"ז. רש"י

וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם:

תהילים מט:יב

קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ | לְעוֹלָם

- מחשבותם לבנות להם בתים שיתקיימו לעולם. רש"י

מָשְׁכְּנֹתָם לְדֹר וָדֹר

קָרְאוּ בִשְׁמוֹתָם עֲלֵי אֲדָמוֹת:

- כאילו יהיו שלהם לעולם. מצו"ד
- למען יהיה להם לזכרון. רש"י
- בונים בתים שיקומו לעולם.ואע"ג דידעו דאין חיין לעולם, ס"ל דעכ"פ יתן הבית לבנים ובני בנים לדור דור, ויהו לו בני בנים נקראין על שמם, ולכן הוה כאילו עדין הוא חי. כלי יקר בראשית ו:יג

תהילים מט:יג

וְאָדָם בְּיקָר בַּל-יָלִין

- ביקר = בתפארת. רש"י
- אינו יודע אם העושר שלו יקיים עד הבקר. מצו"ד
- מה שחושב האדם ליקר – כסף וזהב, אין מביאין עמו בקבר. לב אליהו זכרון צבי תהילים א'

נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ:

- לשון דממה. רש"י
- אם רדף אחר העושר, נמשל בהן, ונדמה לבהמה. לב אליהו

תהילים מט:יד

זֶה דַרְכָּם כֶּסֶל לָמוֹ

- שטות. רש"י
- י"מ דיש להם חלב על כסליהם שאינן יועצות אותם לשוב. רש"י

וְאַחֲרֵיהֶם | בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה:

- ידברו מה אירע לראשונים. רש"י
- גם בניהם ממשיכים להתפאר בעושרם. מצו"ד
- אע"פ שזוכרים יום המיתה. רש"י

תהילים מט:טו

כַּצֹּאן | לִשְׁאוֹל שַׁתּוּ

- כצאן המתאסף לדיר. רש"י
- שתו – כמו שתתו – למדרגה התחתונה. רש"י

מָוֶת יִרְעֵם

- מלאך המות יאכלם. רש"י
- ל"א לשון רציצה. רש"י, מצו"ד
- גם הגוף גם הנפש יורדים לשאול, כמו צאן שכולו בתוך הדיר. מצו"ד

וַיִּרְדּוּ בָם יְשָׁרִים | לַבֹּקֶר

- ירדו – ימשלו. מצו"צ
- ליום הגאולה ישראל רודם בהם. רש"י
- אפי' קודם מיתה. מצו"ד

(וצירם) וְצוּרָם לְבַלּוֹת שְׁאוֹל

- צורם = חזקם. מצו"צ
- גיהנם כלה והם אינן כלים. רש"י

מְזֻבָּל לוֹ:

- מהיות להם מדור. רש"י
- הקב"ה מוציא חמה מנרתקה ומלהטת אותם. רש"י
  - * נ"ל משום דהחמה ברקיע ששמו "זבול".
- על שפשטו ידיהם בזבול והחריבו את ביהמ"ק. רש"י

תהילים מט:טז

אַךְ-אֱלֹהִים יִפְדֶּה נַפְשִׁי מִיַּד-שְׁאוֹל
כִּי יִקָּחֵנִי סֶלָה:

- יקח הנפש להיות עם הקב"ה. מצו"ד
- משום שהטיתי למשל אזני. רש"י

תהילים מט:יז

אַל-תִּירָא כְּי-יַעֲשַׁר אִישׁ

- אל תדאת מחמת קנאת העושר. מצו"ד

כְּי-יִרְבֶּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ:

תהילים מט:יח

כִּי לֹא בֶמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל

- ר"ל לא יקח כלל. מצו"ד

לֹא-יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ:

תהילים מט:יט

כִּי-נַפְשׁוֹ בְּחַיָּיו יְבָרֵךְ

- אמר שלום יהיה לי. אבל אחרים אינן אומרים כן עליו. רש"י

וְיוֹדֶךָּ כִּי-תֵיטִיב לָךְ:

- אם תשמע לדברי, הכל יודוך כי ישר את דרכיך. רש"י
  - * העשיר רק הוא מברך עצמו כשעודו בחיים, אבל הצדיק כולם יודו לו כשבא לו הטוב לעוה"ב. מצו"ד

תהילים מט:כ

תָּבוֹא עַד-דּוֹר אֲבוֹתָיו

- כשתמות תראה דור הרשעים אבותיו של רשע נידונים בגיהנם. רש"י

עַד-נֶצַח לֹא יִרְאוּ-אוֹר:

- בגיהנם. רש"י

תהילים מט:כא

אָדָם בְּיקָר וְלֹא יָבִין

- דרך החיים לניו, שאם ילך בה הרי נכבד. רש"י
- אינו מבין יקר האמיתי. לב אליהו

נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ:

- עיין פניני חיד"א הגדה 61.
- אדם שיש לו יקר במה שיכול להתענג אל ה', אם לא יבין את זה, נעשה כבהמה, אבל רק בדמיון דבאמת הוא גרוע יותר מבהמה כשהן שבעים אינם אוכלין עוד, משא"כ האדם. לב אליהו א' טו

מכתם לדוד

ביום שאין אומרים תחנון – אומרים כן בבית האבל

תהילים טז:א

מִכְתָּם לְדָוִד שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי-חָסִיתִי בָךְ:

- מה שפי' חז"ל "מכתו תמה" שנולד מהול – לא שייך לפרש כאן במזמור זה. רש"י
- א' מנעימות השיר. רש"י
- י"מ לשון כתר, שהוא על ראשו תמיד, ודבר זה היה רגיל לומר. רש"י

תהילים טז:ב

אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אָתָּה

- אמר כן לישראל, א"נ לנפשו. רש"י

טוֹבָתִי בַּל-עָלֶיךָ:

- לא עליך לעשות הטובים שעשה. רש"י

תהילים טז:ג

לַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירַי כָּל-חֶפְצִי-בָם:

- שנקברו בארץ. רש"י

תהילים טז:ד

יִרְבּוּ עַצְּבוֹתָם אַחֵר

- להכופרים בך. רש"י

מָהֲרוּ בַּל-אַסִּיךְ נִסְכֵּיהֶם מִדָּם וּבַל-אֶשָּׂא אֶת-שְׁמוֹתָם עַל-שְׂפָתָי:

- שמותם של ע"ז. רש"י

תהילים טז:ה

יְהוָה מְנָת-חֶלְקִי וְכוֹסִי

- כל טובתי ממנו. רש"י
- י"מ לשון חשבון. רש"י - מנחם

אַתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרָלִי:

- תומיך = השפיל – שהשפיל ידי על חלק הטוב. רש"י
  - א"נ לשון תמיכה כמש"כ, "ויתמוך יד אביו". רש"י
- כשאומר "ובחרת בחיים". רש"י

תהילים טז:ו

חֲבָלִים נָפְלוּ-לִי בַּנְּעִמִים

- כשנפל לי הגורל להיות בחלקך, חבל נעים הוא זה. רש"י

אַף-נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי:

- הכוונה, דגם אחר החלוקה עם שאר האומות חלק שלנו שפרה עלי. דדרך בנ"א, דלאחר חלוקה ס"ל דרוצה יותר בחלקו של שני. מאירי אבות ה:י

תהילים טז:ז

אֲבָרֵךְ אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר יְעָצָנִי

- עד כאן מדבר לענין כלל ישראל, ומכאן ואילך אמר דגם אני אברך וכו'. רש"י

אַף-לֵילוֹת יִסְּרוּנִי כִלְיוֹתָי:

- י"מ על אברהם שלמד תורה מאליו קודם מתן תורה. רש"י

תהילים טז:ח

שִׁוִּיתִי יְהוָה לְנֶגְדִּי תָמִיד

- כן צריך כדי לתקן מדות רעות שצריך לעיין בהם בכל עת. ארחות הצדיקים הקדמה "התבונן"

כִּי מִימִינִי בַּל-אֶמּוֹט:

- לעולם עזרני, ולכן שויתי ה' לנגדי תמיד. רש"י
- י"מ על הס"ת שלומד בו כל ימיו שנתנה בימינו. רש"י

תהילים טז:ט

לָכֵן | שָׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף-בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח:

תהילים טז:י

כִּי | לֹא-תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא-תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת:

- שהרי בעון גדולה שהיתה בידי העיר, ק"ו שמעתה לא תעזבני לסור ממך. רש"י

תהילים טז:יא

תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים

- לשון עתיד, ולא בדרך תפילה. רש"י

שְׂבַע שְׂמָחוֹת

- שמחה שאין לה קץ. רש"י

אֶת-פָּנֶיךָ נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח:

- בכת הקרובה לך. רש"י

קדיש יתום

הלל ומוסף ראש חדש

הלל

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרֹא אֶת הַהַלֵּל.

הללויה הללו עבדי ה'

(תהילים קיג:א)

הַלְלוּיָהּ |

- יה הוא שם של מדת הדין. ויש לנו ליתן שבח גם על מדת הדין שיש לנו בגלות, דרק ע"י גלות יש גאולה דעל ידו נתגלה שם ה'. מעשה נסים הגדה

הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה

- אבל לרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי. מצו"ד
- ולא עבדי פרעה. מגילה יד.
- ע"י הגאולה נעשו ישראל עבדי ה'. מעשה נסים

הַלְלוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה:

- בדרך כלל העבד מכיר אדונו יותר משאר בנ"א, ואע"פ שאנו עבדים של הקב"ה, עדיין אין לנו שום הישג של עצמיות הקב"ה וא"א להלל אלא שם השם. אחרית לשלום הגדה
- כשיצאו ממצרים יכולים להלל שם ה', שפרעה מכחש בו. עץ יוסף

(תהילים קיג:ב)

יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ

- ע"י ההילול. מצו"ד
- שם השם הוא מה שנגלה לנו לפי הנהגתו בעולם, ומתפללין שירבה כבוד שמו בהתגלות מעשיו לעיני כל חי. עיון תפלה יהי כבוד

מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

- דכל בני דעת חייבים לברכו. רד"ק
- שלא תטעה לומר דאחר מלחמת עמלק יש חיסרון בשם ה' ח"ו, רק דאין השפע ניכר בעולם כ"כ. עץ יוסף
- רק אחר הגאולה יכולים אנו לברך ברכות "ברוך אתה ה'," דקודם הגאולה "ושמי ה' לא נודעתי להם" והיו צריכין לברך "ברוך אל עליון". מעשה נסים
  - כעין זה כתב חת"ס, אלא פי' דקודם גאולה "הללויה" לשם י"ה.
- יש ב' גאולות, "הללו עבדי השם" כנגד גאולת הגוף, ו"יהי שם" כנגד גאולת נפש. חת"ס הגדה
  - וגאולת הגוף רק לזמן, אבל גאולת הנפש "מעתה ועד עולם." חת"ס

(תהילים קיג:ג)

מִמִּזְרַח-שֶׁמֶשׁ עַד-מְבוֹאֹו

- מזרח = מקום שזרח. מצו"צ
- ר"ל מפי היושבין במזרח ובמערב. מצו"ד

מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה:

- דאפי' העכו"ם מודים כי הוא הסיבה העליונה. רד"ק
- ע"י יציאת מצרים ידעו כל העמים גודל הקב"ה. רשב"ם הגדה
- ע"י מזרח שמש עד מבואו יכול להכיר הקב"ה כמו שעשה אברהם. עץ יוסף
- אפי' עובדי ע"ז – משל לעיר שמכבד מי שאינו מלך משום שסוברים דהוא מלך. המלך רצה להרוס העיר, אבל ראש העיר טען דבאמת הכבוד בשביל המלך, רק שלא ידעי מי הוא. כן עובדי ע"ז נותנין כבוד למי שבורא העולם, רק לא ידעו מי זה. ר"ז לעף
  - י"א שא"א לומר כן, דהמלך עדיין כועס עליהם – איך אתם חושבים שאדם בזוי כמו זה יכול להיות מלך! ר' אלחנן סימן – ר"ש פינקוס
  - לכאורה י"ל דשניהם אמת – ודאי אין לעובדי ע"ז שום טענה מחמת כן כדברי ר' פינקוס, מ"מ סוף סוף שם הקב"ה נתהלל עי"ז. נ"ל

(תהילים קיג:ד)

רָם עַל-כָּל-גּוֹיִם | יְהוָה

- כך אנו יודעין מחמת יציאת מצרים. רשב"ם הגדה
- היו סוברים העובדי ע"ז דהקב"ה רם כ"כ ואין לו השגחה בעולם שלנו. מעשה נסים, מלבים הגדה
- יותר ממה שבנ"א יכולים להללו. עיון תפלה

עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

- משכן כבודו על השמים. מצו"ד
- צבאות השמים השיגו יותר וידעו לרוממו יותר מהתחתונים. ואפי' הכי הקב"ה רם על השמים דלא השיגו כבודו. רד"ק, עיון תפלה

(תהילים קיג:ה)

מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת:

- פסוק זה מחובר עם פסוק ו' – מי עניו כה' אלהינו בשמים ובארץ, שהוא מגביהי לשבת ומשפילי לראות. רש"י, מצו"ד, רד"ק
- הגביה אותנו למעלה מן המזל. מעשה נסים
- "מגביהי, משפילי, מקימי, הושיבי, מושיבי" כולם יש יו"ד יתירה מצחות הלשון. רש"י, מצ"צ, רד"ק
  - ה' יו"ד יתירות, רמז לנ' מכות שהכה המצריים בים סוף. רשב"ם הגדה
  - של "מגביהי" ו"משפילי" לרמוז שמעולם לא ירדה שכינה למטה מי' ולא עלה משה ואליהו למעלה מי'. ענף יוסף

(תהילים קיג:ו)

הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

- יש מפרשים – מגביהי לשבת בשמים, המשפילי לראות בארץ. רד"ק
- נתן לנו השגחה פרטות. מעשה נסים
- מזכירין כאן תכלית כל המציאות – "מעתה ועד עולם" תכלית הזמן, "ממזרח שמש וכו'" תכלית המקום, "רם על כל גויים" תכלית הנפשות, "המגביהי לשבת" תכלית רום ועומק. חת"ס הגדה

(תהילים קיג:ז)

מְקִימִי מֵעָפָר דָּל

- ע"י השגחתו. מצו"ד
- ישראל ממצרים. רשב"ם הגדה

מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן:

- כפל הדבר. מצו"ד
  - י"מ מקימי לענין ממון, ומאשפות לענין כבוד. בן יהוידע תענית כא.
- דברים אלו שנעשה במהירות א"א אלא ע"י הקב"ה, דכל הנעשה ע"י המזלות נעשה לעט לעט. מעשה נסים, שבחא דמרא
- כמו שעשה לדוד שהיה רועה צאן והקב"ה הרים אותו להיות רועה על כל כלל ישראל. עיון תפלה

(תהילים קיג:ח)

לְהוֹשִׁיבִי עִם-נְדִיבִים

- לא די במה שמקימין אותו מן האשפה, אלא שמושיבו עם נדיבים. רד"ק
- משה ואהרן. רשב"ם הגדה

עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ:

- המעולים שבנדיבים. מצו"ד
  - לפי שעושים רצון האל. רד"ק

(תהילים קיג:ט)

מוֹשִׁיבִי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם-הַבָּנִים שְׂמֵחָה

- יעשה כנגד הטבע. רד"ק
- כוון לשרה, שאין לה אפי' בית הריון. מעשה נסים
- העקרה הולכת בחוץ וברחובות להפג צערה, וה' פותח רחמה ותלד ותשב בבית. מצו"ד
- העקרה אינה בטוחה בביתה, שמפחדת שמא בעלה מגרשה. עיון תפלה
- עקרת הבית היא ציון. רש"י
- אמרה כנסת ישראל שמיני כחולדה הדר בעיקר הבית. פסחים קיח:
- המצריים סבורין דהן בטלין מפו"ר, אבל ביציאת מצרים ראו שהוציא עמהן כמה בנים קטנים. רשב"ם הגדה

הַלְלוּיָהּ:

- "הללויה" – על כל אלה הנפלאות. רד"ק

בצאת ישראל

(תהילים קיד:א)

זה המשך מזמור הקודם – תראה נפלאות שהקב"ה עשה. עיון תפלה

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם

- אלו שבט לוי וכמותם שלא נתערבו כלל עם המצריים, ונשאר להם שם ישראל. מעשה נסים, יד חזקה

בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז:

- שמדבר בלשון שאינו לה"ק. רש"י, מצ"צ, רד"ק
  - דהיו מוכרחים לדבר בלשון מצרי, והקב"ה הוציאם מזה. רד"ק
- זה שאר בנ"י שערבו עם מצריים ולא נשאר להם שם "ישראל" ומ"מ זכו לגאולה משום דלא שינו לשונם ועדיין המצריים בבחינת "עם לועז". מעשה נסים, וכעין זה פי' המלבים הגדה, יד חזקה
- י"מ "מעם לועז" על המצריים, פירושו עם עז ועצום. מלבים הגדה
  - י"מ אכזרי. עיון תפלה
- כפל הדבר. מצ"ד
- יש לדרוש לשון "לועג", דהמלעגים על ישראל אין להם זכות לעבור במים [עיין ירושלמי פאה], ועל כן המצריים אינם יכולים לעבור. אחרית לשלום הגדה

יש ב' נסים בים סוף כנגד הב' בחינות ביציאת ישראל ממצרים –

- מה שנקרע הים – כנגד מה שנפרדה כלל ישראל מן המצרים, דהיו אדוקים בהם ובע"ז שלהם קודם יציאתן. אחרית לשלום הגדה
- מה שנעשה המים קשה כאבנים דהוא ענין חיבור – כנגד מה שנתדבק כלל ישראל בהקב"ה. אחרית לשלום

(תהילים קיד:ב)

הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ

- שיהודה קדשו שמו בירידת הים. רש"י, רד"ק
  - ועי"ז הראה אמונה ובטחון בהקב"ה, ולכן זכה שישראל יהיה תחת ממשלתו לעולם. מעשה נסים
- שהוציאם מעם טמא להיות קדש. רד"ק
  - ואמר יהודה, דהוא הראש בצאתם ממצרים, ונוסע בראש, ונכנס לים בראש. רד"ק
- "היתה" לשון נקבה, דהלך נחשון אחר מעשה תמר שקדשה שם שמים. מעשה נסים

יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו:

- ולא תחת ממשלת פרעה. רד"ק
- נתן לישראל ממשלה על הבריאה. יד חזקה
  - והראיה לזה – הים ראה וינס. יד חזקה

(תהילים קיד:ג)

הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס

- קרע כאילו פחד. רד"ק
- בזכות יוסף שנס מפני אשת פוטיפר. חז"ל
  - אע"פ שדרך בנ"א להסיר העדות כנגדו, ולכן הו"ל לחזור וליקח החלוק, מ"מ לא עשה כן כדי לברוח מהר מן היצה"ר. ר"ח שמואלביץ

הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר:

- דכל מימי בראשית נבקעו. רש"י
- י"א דמיירי בימי יהושע. מצו"ד, רד"ק, מלבים הגדה

(תהילים קיד:ד)

הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי-צֹאן:

- גבעה כמו הר, אלא דאינה גבוה כ"כ, וגם איננה מחודדת בראשה. רד"ק
- בזמן מתן תורה. מצו"ד
  - בלשון רבים, דאפשר דגם הרים הסמוכים להר סיני רעדו. רד"ק

(תהילים קיד:ה)

מַה-לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר:

(תהילים קיד:ו)

הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי-צֹאן:

(תהילים קיד:ז)

מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ

- "חולי" - יש בו יו"ד יתירה. רש"י, מצו"צ
- חולי לשון יצירה, כמו באין תהומות חוללתי. מצו"צ
- והארץ נכלל הימים וההרים וכו'. רד"ק
- זה טעם ל"מה לך הים כי תנוס", דהתנה הקב"ה עמו ממעשה בראשית ליקרע לישראל. מעשה נסים

מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב:

- שעתה נעשה לאלקי יעקב. עיון תפלה
- שקנה אותו מבית עבדים בכוחו. רד"ק
- כפל הדבר. מצו"ד
- הקב"ה חולל הארץ בשביל ישראל, ולכן בדין יבקעו המים לפניהם. חת"ס הגדה
- זה טעם "הירדן תסוב לאחור," דגם יש בו תנאי ממעשה בראשית. מעשה נסים
- כמו שעבר יעקב הירדן במקלו. אחרית לשלום
  - ב' אותיות ראשונות של "מלפני" עם ב' אחרונות של "יעקב" = במקל. אחרית לשלום

(תהילים קיד:ח)

הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם-מָיִם

- י"מ על הבאר במדבר. חת"ס, עיון תפלה
- י"מ על מים מתוקים יוצאים מן הצורים בשעת קריעת ים סוף. מעשה ניסים
- י"מ דהפך אגם מים להיות כצור בקריעת ים סוף. מלבים הגדה
- "ההפכי" – יו"ד יתירה. מצו"צ
  - ס"ת מרי"ם, דהבאר בזכותה. חת"ס הגדה
    - [עי"ז יש פי' למה יש כאן יו"ד יתירה. נ"ל]
- כמו שיעשה הים להיות יבש, כן היבש יכול לעשותו לח. רד"ק

חַלְּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ-מָיִם:

- "למעינו" יש בו וי"ו יתירה. רש"י, מצו"צ
- ומחמת דברים אלו נזדזע שר ההרים. מעשה נסים
- ההופכי הצור פעם ראשונה בפרשת בשלח, וחלמיש וכו' פעם שנית בפרשת חוקת. עיון תפלה
- ס"ת שו"מ, גמטריא משה עם הכולל. דאחר שמת מרים חזר הבאר בזכותו. חת"ס הגדה

לא לנו

בר"ח וו' ימים אחרונים של פסח אין אומרים "לא לנו".

(תהילים קטו:א)

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ

- לא בשבילנו ובכושר מעשינו. רש"י, מצו"ד
- כמו שקריעת ים סוף אינו בזכותינו אלא מחמת הקב"ה [וזה כוונת המזמור הקודם], ה"ה הגאולה שלימה יעשה "לא לנו". מעשה נסים
- אין לנו זכויות, וגם אפשר שכבר תמו זכות אבות. עיון תפלה

כִּי-לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל-חַסְדְּךָ עַל-אֲמִתֶּךָ:

- ויעשה לנו כמו שעשית ביציאת מצרים כל מש"כ במזמור הקודם. רד"ק
  - ובאמת יש ספרים שאין זה תחלת מזמור. רד"ק
- אמתך של ברית אבות, אפי' אם כבר כלו זכות אבות. עיון תפלה
- חסדך ואמתך קאי על הב' זמנים של גאולה, בחסדך דהוא זמן שנגאלין אפי' אינן עושין תשובה, ואמתך אם עושין תשובה. ובשניהם אמרינן לא לנו, דאפי' אם עושין תשובה מה דמהני תשובה ג"כ אינו אלא חסד של הקב"ה. הגדת יד חזקה

(תהילים קטו:ב)

לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה-נָּא אֱלֹהֵיהֶם:

- "נא" = עתה. מצו"צ
  - דהגוים מודים דהקב"ה עשה הנפלאות, רק אומרים דנעשה זקן ואין לו עוד כח ח"ו. עץ יוסף תחנון, הלל
- לכן תן כבוד וכו'. רש"י
- אבל אינן יודעין כח אלקנו [כמו שהמשיך הפסוקים]. רד"ק

(תהילים קטו:ג)

וֵאלֹהֵינוּ בַּשָּׁמָיִם

- אפי' חלש למעלה כגיבור יחשב. וכ"ש כשהגיבור למעלה. מצ"ד
- זה המשך מה שאמרו הגויים – הקב"ה רק בשמים. עיון תפלה
  - ואע"ג דזה אמת, פעולותיו ניכרין בכל העולם, ד"כל אשר חפץ עשה". עיון תפלה
- קושיית הגויים למה אין רואים שכר מצות בהאי עלמא, והתי' הוא שהן נשארין בשמים לעתיד לבא. הגדת יד חזקה

כֹּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה:

(תהילים קטו:ד)

עֲצַבֵּיהֶם

- על שם שהם עצבון לבוטחים בהם. רד"ק
- דבר הנעשה ברוב עמל. עיון תפלה
  - משא"כ בהקב"ה, הוא עשאנו ולא להיפך. ענף יוסף
- להיפך מהקב"ה, שגופם נגלה, אבל לא ראינו שום פעולותיו. עיון תפלה

כֶּסֶף וְזָהָב

- עושים מכסף וזהב כנגד הלבנה והחמה. אברבנאל
- כסף כנגד רחמים, וזהב כנגד דין. אחרית לשלום הגדה
- כלי הנעשה מכסף וזהב אח"כ נקרא על שם הכלי, משא"כ כשעושין צורת אדם מכסף וזהב לא נקרא אח"כ "אדם", דאינו יכול לדבר ולראות וכו' כבנ"א, ולכן עדיין נשאר בשם כסף וזהב. עץ יוסף

מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם:

- אע"ג דחכמי האומות עשו אותן רק דמיון לעליונים, המון העם יחשבו הצורות בעצמם אלוה שיש בו כח. רד"ק
- קדמוני עובדי ע"ז עושים דברים כדי שהמזלות משפיעים עליהן טובה. ואמרנו דאנו יציר כפיו של הקב"ה ויש לנו פה וכו', וא"כ יכול אנחנו לקבל השפעה מהקב"ה, ולמה ישפיל עצמנו לקבל ממזלות אלו דא"א להשפיע על הצורות שלהם לדבר וכו'. יד חזקה

(תהילים קטו:ה)

פֶּה-לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ

- פה יש לנכרים אבל לא ידברו בו תהלות השם. אברבנאל

עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ:

- לא יראו הנכרים נפלאות השם. אברבנאל

(תהילים קטו:ו)

אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ

- לא ישמעו הנכרים דברי הנביאים. אברבנאל

אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן:

- לא יבחינו הנכרים דברים אמיתיים. אברבנאל

(תהילים קטו:ז)

יְדֵיהֶם | וְלֹא יְמִישׁוּן

- אין הנכרים עושים מצות מעשיות. אברבנאל
- עיין עיון תפלה שפי' לשון "ימישון" ר"ל משמוש קל, דאפי' זה אין להם.
- עושים תבנית יד לע"ז. עיון תפלה – גר"א
  - דאילו קאי על הע"ז הנ"ל הו"ל לכתוב "ידים להם". עיון תפלה
    - י"מ דלא שייך "ידים להם" דידים ורגלים הן מעיקר צורת הגוף, וע"כ העושה צורת הגוף יש להם ידים ורגלים. עץ יוסף

רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ

- אין נכרים הולכים לעבודת השם. אברבנאל

לֹא-יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם:

- אפי' צפצוף בעלמא אין בהם. מצו"צ, רד"ק
- אין הנכרים מתפללים. אברבנאל
- אפי' הע"ז דעל ידיהם יכולים לראות את העתיד, אין הע"ז מדבר מכח עצמו. יד חזקה

(תהילים קטו:ח)

כָּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם

- דרך תפלה קללה או נבואה. עיון תפלה
  - י"מ דרך תפלה. עץ יוסף
- שיעשו רוחות רעות. ענף יוסף

כֹּל אֲשֶׁר-בֹּטֵחַ בָּהֶם:

- וַכל אשר בוטח בהם. רד"ק
- מאחר ששם כל כוחם בכוכבים ומזלות, והן עתיד להיות בטלין לעתיד, ה"ה העובדם. יד חזקה

(תהילים קטו:ט)

יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

- כמו שעובדי ע"ז נתקללו להיות כע"ז, ישראל שעובדין הקב"ה נתברכו להיות כהקב"ה כביכול. חת"ס הגדה
- ר"ל דהקב"ה עזרם ומגינם של העובדי ע"ז, א"כ כ"ש לישראל שבטח בה'. עץ יוסף

(תהילים קטו:י)

בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

- נכלל כהנים ולויים. רד"ק

(תהילים קטו:יא)

יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

- הגרים. רש"י
- חסידי אומות העולם. מצ"ד, רד"ק
- החכמים. רד"ק
- חסידי הדור. אברבנאל

ה' זכרנו יברך

(תהילים קטו:יב)

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ

- ה' שזכר אותנו מעולם, הוא יברך, וחזר לפרש למי יברך. מצו"ד, רד"ק
- אע"ג דבגלות אין לנו אלא זכר לפני הקב"ה, עדיין מברך אותנו. מעשה נסים, אברבנאל

יְבָרֵךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת-בֵּית אַהֲרֹן:

- בשעת הגאולה הקב"ה יברך כל א' בפרט. מעשה נסים

(תהילים קטו:יג)

יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם-הַגְּדֹלִים:

- הקטנים בעבור הגדולים. רד"ק
- הקטנים במעלה בזכות הגדולים במעלה. עץ יוסף
  - וממשיכים "יוסף ה' עליכם" על הגדולים במעלה. עץ יוסף
- א"צ לפרט קטנים וגדולים אצל בית ישראל ואהרן, ד"בית" נכלל קטנים וגדולים. רד"ק
  - וגם לא פרט לעיל לגבי הבטחון, דאין בקטנים דעת לבוטח. רד"ק
- כתר מלכות וכהונה, ויראי ה' כתר תורה. דובר שלום
  - ואצל כתר תורה שייך קטנים וגדולים, דיש דרגות. דובר שלום
- לכל א' השגחה פרטית לפי מדרגתו אפי' בזמן הגלות. יד חזקה

(תהילים קטו:יד)

יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם:

- דרך תפילה, או דרך נבואה. רד"ק

(תהילים קטו:טו)

בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה

- ר"ל יברך אתכם ויחזור ויברך. מצ"ד
- עושר. דובר שלום
  - ד"עליכם" חיים, "בניכם" בנים. דובר שלום

עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

- ולכן יש ביכולת לברך כל מי שירצה. רד"ק

(תהילים קטו:טז)

הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה

- לבדו, דאין לאדם בהם כלום. רד"ק

וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי-אָדָם:

- שהשגחתו על הארץ, ונותן ברכתו למי שישר בעיניו. מצו"ד
- ולכן יכול הוא להחליף אלו [שימית אותן], ויוליד אחרים במקומם. רד"ק
- מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום. סוכה ה.
- כל מי שאין לו קרקע אינו נקרא אדם. יבמות סג.
- מכאן שיש קנין לנכרים בארץ ישראל לחפור בורות. גיטין מז.
- השמים מספרים כבוד ה' מעצמן, אבל הארץ נתן לבנ"א לספר. לב אליהו שביבי לב ב:ס
- כל קדושה שקידשוה בנ"א בארץ אינה בטלה לעולם. לב אליהו ב:מג
- ואין חיבור ביניהם אלא ע"י התורה. יד חזקה

(תהילים קטו:יז)

לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ-יָהּ

- הן הכופרים העומדין למות מיתת עולם. מצו"ד
- הנכרים נחשבין מתים. עיון תפלה
- ולכן צריך לעשות תורה ומצוות בעוה"ז. שבת ל.

וְלֹא כָל-יֹרְדֵי דוּמָה:

- דומה = קבר שהוא מקום דממה. מצו"צ
- ונשמת הרשע תרד אל הקבר עם הגוף, ולכן נקראין "ירדי דומה". מצו"צ

(תהילים קטו:יח)

וַאֲנַחְנוּ | נְבָרֵךְ יָהּ

- כל העולם על המדריגה להלל חצי שם "יה". עץ יוסף
- כנגד הי"ה סעודות שאדם אוכל כל שבוע וצריך לברך עליהן ברכת המזון. עיון תפלה ברכת הטוב והמטיב

מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

- על הברכות שנוספות בכל עת. מצו"ד
- אנו שמכירין בהקב"ה יחיה אותנו בעוה"ז לזמן הקצוב לנו, וגם בעוה"ב לא ימותו נפשינו ויברכוהו לעדי עד. רד"ק
- אנו נענשין בגלות במקום מיתה, דבגלות יכולין לברך הקב"ה, משא"כ לאחר מיתה. חת"ס הגדה

פי' מעשה נסים על פסוקים אלו – עושה שמים וארץ רוחניים תמיד, ולמי עשאם, הלא כבר יש שמים לה' וארץ לבנ"א, וודאי אינן עשויים לרשעים המתים, אלא ע"כ הכל לתשלום גמול לנו, ולכן אנחנו נברך יה וכו'.

אהבתי

בר"ח וו' ימים אחרונים של פסח אין אומרים "אהבתי".

(הקדמה)

כך אמר דוד אחר שנפטר שאול והוא מלך. רש"י

(תהילים קטז:א)

אָהַבְתִּי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַּחֲנוּנָי:

- ר"ל אהבתי ה' משום ששמע קולי. מצו"ד
- אמרה ישראל רבש"ע אימתי אני אהובה לפניך, בזמן שתשמע קול תחנוני. פסחים קיח.
- אהבתי אפי' אם הקב"ה אינו מקדים ההצלה עד ששמע קול תחנוני, ואפי' "שומע" ממקום רחוק. מעשה ניסים
- אהבתי את תחנוני, משום שישמע ה' קולי. אברבנאל
- יש ב' מיני צעקה – קול בלא איזה בקשות, וצעקה דרך בקשה [כדאמרינן "קולי אל ה' אזעק, קולי אל ה' אתחנן"]. ואני אהוב אם הקב"ה עונה צעקה של קול כאילו נאמר דרך תחנונים. עץ יוסף ר"ה יז.
- לפרש הלשון –
  - י"מ כמו "קול תחנוני" ויו"ד יתירה. אחרית לשלום
  - י"מ "קולי בתחנוני" ובי"ת חסר. אחרית לשלום
  - י"מ "קולי, קול תחנוני" וחסר החיבור "קול". אחרית לשלום
  - י"מ שהקב"ה ישמע קולי, אבל רק אם הוא באמת טוב לי והוא "תחנוני". אחרית לשלום

(תהילים קטז:ב)

כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי

- במצרים. עץ יוסף
- לשון זה מורה על קריבת הקב"ה, ולא תפלה שצריך להשמיע לרחוק כשהקב"ה מסלק את השכינה. יד חזקה

וּבְיָמַי אֶקְרָא:

- בימי צרתי אקראנו, ובימי גאולתי אשבחנו. רש"י
- בכל ימי אשר אקרא, יטה אוזן לשמוע. מצו"ד
- בימי קדם כשהייתי בשלוה, אז הקב"ה הטה אזנו, לשמוע מקרוב. משא"כ עכשיו "אפפוני חבלי מות". מעשה נסים
- גם בגלות אני אתפלל שיודע שהקב"ה ישמע, כמו שראינו במצרים. אברבנאל, עץ יוסף
  - ולכן "בימי" אפי' אם יאריך הגלות אקרא לך. אברבנאל
- בי' ימי תשובה, דהוא זמן שמיעת תפילת יחיד. מהרש"א ר"ה יז.
- בכל זמן שארצה, ולא צריך לחפש עת רצון. יד חזקה

(תהילים קטז:ג)

אֲפָפוּנִי | חֶבְלֵי-מָוֶת

- לשון סיבוב. מצו"צ
- "חבלי מות" – חבורות אויבינו המבקשים להמיתני. רש"י
- יש לי פחד מגיהנם. מעשה נסים
- אלו יסורין של הבינוניים שעל ידיהן זוכין בדין. מהרש"א
  - אברבנאל

וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא:

- כפל הדברים משום שיש לו רוב צרות. מצו"ד
- צרת הגוף, ויגון על גיהנם. מעשה נסים
- מקרים מוצאים את האדם לא יוכל לברוח מהם [מצאוני], וגם הוא ימצאם שילך אחריהם למקום שימצאם [אמצא], כמו דאמרינן רגלוהי דבר אינש אינון ערבין ביה לאתר דמתבעי תמן מובילין יתיה. עיון תפלה
- בלשון עתיד – גם כשאני בשלוה הייתי מתפלל שלא יבא צרה ויגון. עץ יוסף

(תהילים קטז:ד)

וּבְשֵׁם-יְהוָה אֶקְרָא

- מכאן דכשם שמברכין על הטוב מברכין על הרעה. ברכות ס:
- הצדיקים יכולין להיות נקרא בשם השם, משום ד"חנון ה' וצדיק" ואם הן עושין כמו הקב"ה, זוכין להיות נקראין כך. מהרש"א
- סיבת הצרות לפעמים משום שמתאוה הקב"ה לתפלתם של צדיקים. יד חזקה
  - ופעמים כדי לפרוע ממנו העבירות כדי ש"מלטה נפשי" מגיהנם. יד חזקה

אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה נַפְשִׁי:

- "אנה" לשון בקשה והודאה. מצו"צ
- "אנה ד' וכו'," הוא הקריאה שאקרא. מצו"ד
- התפלל תחילה על הנפש, ורק אח"כ על הגוף. מעשה נסים

(תהילים קטז:ה)

חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם:

- אפי' מדת הדין כלולה ברחמים. עץ יוסף
- ולכן נותן יסורים להציל אותנו מגיהנם. יד חזקה

(תהילים קטז:ו)

שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְהוָה

- בנים קטנים של רשעים, הקב"ה מביאן לעוה"ב. שיטת ר"ע סנהדרין קי:
- זה רפואת הגוף, דהחומר הוא פתי. מעשה נסים
- הקב"ה שומר הפתאים יותר, שאינן בטוחין על כח עצמם. עץ יוסף
  - י"מ דהכוונה למי שאינו בוטח אלא בהקב"ה. עיון תפלה

דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:

- אע"פ שדלה אני במצות לך אני ולי נאה להושיע. פסחים קיח.
  - ולכן כתיב "קול תחנוני" דמבקש "חנינה" דהוא לשון מתנת חנם. הרי"ף ר"ה יז.
  - והטעם דראוי להיות ניצול, דעי"ז ניכר חסד של הקב"ה יותר. הרי"ף
- עשה אותי דל כדי להושיע אותי. מעשה נסים
- דל = חולה.
  - ר"ת דו"י דהוא חולה. והפכו יו"ד, דיו"ד של שם הוי"ה סומך החולים. חת"ס הגדה
- דלות מבלבל דעתי ועשני פתי. עץ יוסף

(תהילים קטז:ז)

שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמְנוּחָיְכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי:

- יו"ד של מנוחיכי, ועליכי, יתירים. מצו"צ
- היה אומר כן לנפשו, דיכול לחזור למנוחה, דודאי הקב"ה יצילו. מצו"ד
- כמו שהקב"ה מציל הגוף, כן יציל הנפש. מעשה נסים
- לחזור בתשובה להקב"ה. אברבנאל

(תהילים קטז:ח)

כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת

- "חלצת" – לשון הוצאה. מצו"צ
- ר"ל, דלכן יכול הנפש לבטוח בהקב"ה, מאחר דבכל פעם חלצת וכו'. מצו"ד
- במצרים. אברבנאל

אֶת-עֵינִי מִן-דִּמְעָה

- שלא ימות בני בחיי. עץ יוסף
- לעתיד שלא יהיה עוד מות. יד חזקה

אֶת-רַגְלַי מַדֶּחִי:

- בכניסה לאר"י מן המדבר. אברבנאל
- שלא לקיתי בממוני שהוא היקום במעמיד אדם על רגליו. עץ יוסף
- מהדחות בעצת יצרי הרע. עיון תפלה
- מיצר הרע. יד חזקה

(תהילים קטז:ט)

אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים:

- בארץ ישראל, שהיו רודפין אותו וע"כ צריך לברוח חוץ לארץ, אבל עכשיו חזרתי בע"כ. רש"י, מצו"ד
  - * באר"י, שאני מאמין שיבא משיח. עץ יוסף
- ארצות ב' – אר"י ועוה"ב. יד חזקה
- והוסיף המצו"ד דגם היה קרוב להיות מת ממש, ועכשיו עדיין בין החיים.
- לשון רבים לרבות תחיית המתים. מהרש"א
  - * א"נ דלעתיד יש לכל צדיק ארצות בהר ובעמק וכו'. מהרש"א
- "זה מקום שווקים". יומא עא.

(תהילים קטז:י)

הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר

- האמנתי דברי ציבא על מפיבושת כשאדבר "הנה לך כל אשר למפיבושת." רש"י
- אדבר בניסים העתידים. אברבנאל
  - * אחר הגאולה אדבר בצרת הגלות "אני עניתי מאוד", כמו שעושין בגאולת מצרים. עץ יוסף

אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד:

- עניתי בעוה"ז לכפר עוונותי, כדי שאזכה לעוה"ב. מהרש"א
  - * ומטעם זה האמנתי שאזכה לעוה"ב. מעשה ניסים
- אע"ג דכ"ע אומרים שבוטחין על הקב"ה, ברוב בנ"א הוא מן השפה ולחוץ. אבל האמנתי שאני בוטח בהקב"ה באמת. עיון תפלה
- אין בן דוד בא עד שיכלה פרוטה מן הכיס. ולכן כשאני עניתי מאוד אז האמנתי דיבא משיח. יד חזקה

(תהילים קטז:יא)

אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל-הָאָדָם כֹּזֵב:

- בחפזי מפני אבשלום, ומאחר שראיתי שאפי' בני בוגד בי ומבקש את נפשי, וכל ישראל גומלים לי רעה תחת טובה, לפיכך האמנתי לציבא לומר דגם מפיבושת כוזב. רש"י
- י"מ דאמר כן כשברח מפני שאול, דכתיב "ודוד נחפז ללכת". ואז אומר דאפי' שמואל הנביא כוזב שמשחני למלך. רש"י, מעשה נסים
  - * ואע"ג דאני חטא בזה, האמנתי משום דהעוני ממרק. מעשה נסים
  - * י"מ – דדוד אמר אז על כל אדם האומר שלא תהיה לי המלוכה הוא מכזב, וזהו האמונה "האמנתי כי אדבר וכו'." מצ"ד

- אני אמרתי ד"כל האדם" יזכה לעוה"ב, אבל זה כזב – רק כל ישראל. מהרש"א
- אפי' כשאני עושה השתדלות בחפזון, ר"ל בדרך טבע אדם מושך ידו מן האש [וגם דוד ברח מאבשלום וכדומה], באותו רגע עדיין אני אומר דכל השתדלות של אדם כזב, ואין עזרי אלא מאת הקב"ה. עיון תפלה
- כל אדם שמתייאש מן הגאולה כוזב. עץ יוסף

עיין אברבנאל שפי' לענין גלות, ולא הבנתי כל צרכו.

מה אשיב לה'

(תהילים קטז:יב)

מֶה-אָשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי:

- "תגמולוהי" = תגמוליו, רק על דרך לשון ארמי. מצו"צ
- קאי על מש"כ לעיל "כי ה' גמל עליכי." עיון תפלה
- אפי' לבנ"א שעושה עמך טובה א"א לשלם לו, דאפי' אם יעשה עמו ג"כ זה רק משום חיובו ולא מצד החסד, דהראשון עשה בלא שום חוב. אחרית לשלום
- כל מה שהקב"ה עשה בשבילי עדיין עלי, שלא שלמתי בשבילם כלום שא"צ הקב"ה לבריאותיו. עץ יוסף
  - בתוספת אותיות ה' וי' – בין מה שגמל עלי בעוה"ז הנברא בה' בין בעוה"ב הנברא בי'. עץ יוסף

(תהילים קטז:יג)

כּוֹס-יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא

- כוס של נסכים שהביא על הקרבנות תודה שנדר. רש"י, מצו"ד
- מכאן דדוד המלך הוא יברך בסעודת הצדיקים לעתיד. עיין פסחים קיט:

וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא:

- ורק על היין אומרים הלויים שירה, לכן "ובשם ה' אקרא". רש"י
- זה בחינת מה שהקב"ה מציל קודם התפילה. מעשה נסים
- לפרסם שמו ברבים. עיון תפלה
  - וזה ע"י הבאת הקרבנות. עיון תפלה

(תהילים קטז:יד)

נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם

- תמיד אני משלם מה שנדרתי בעת צרה, דלעולם הקב"ה מציל אותי. מעשה נסים

נֶגְדָּה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ:

- "נא" = עכשיו. והולך על "אשלם". מצו"צ
- באמירת שירה בגאולה העתידה. אברבנאל
- "נגדה" בה' יתירה, רמז להה' מקומות בבית המקדש – עזרת נשים, עזרת ישראל, אולם, היכל, דביר. אברבנאל

(תהילים קטז:טו)

יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו:

- הראני הקב"ה שדבר קשה וכבד בעיניו להמית חסידיו. רש"י
  - נראה הכוונה, שראה כן במה שהקב"ה הצילו ע"י ניסים. נ"ל, ואח"כ מצאתי דכ"כ מצו"ד
- "המותה" כמו "הביתה". רש"י
- כתוב על בן עזאי שהציץ ומת בתוך הפרדס. חגיגה יד:
- מכאן דחרב קשה ממות. ב"ב ח:
- יהיה יקר לחסידים המתים בזמן תחייתם. אברבנאל

(תהילים קטז:טז)

אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עַבְדֶּךָ

- אנה לשון תודה על החסד שאני עבד של הקב"ה. עץ יוסף

אֲנִי-עַבְדְּךָ בֶּן-אֲמָתֶךָ

- אינו דומה תרבות עבד הנמכר מעבד בן אמה. רש"י

פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי:

- ב' מוסרות שהיו עלי פתחתם – רות המואביה ונעמה העמונית. יבמות עז.

(תהילים קטז:יז)

לְךָ-אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא:

(תהילים קטז:יח)

נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ:

(תהילים קטז:יט)

בְּחַצְרוֹת | בֵּית יְהוָה

- העומדין בחצרות ירושלים הללו את ה' בשמעכם הנס הנעשה לי. מצו"ד

בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָם

- "בתוככי" – יו"ד יתירה. רש"י, מצו"צ
  - רמז להי' ניסים שנעשו בבית המקדש. אברבנאל

הַלְלוּיָהּ:

- כולם תהללו על הישועה שלי. עץ יוסף

הללו את ה'

(תהילים קיז:א)

הַלְלוּ אֶת-יְהוָה כָּל-גּוֹיִם

- לעתיד. מצו"ד
  - דאז נתגלה גאולת ישראל לעיני כל העולם. אברבנאל
- הילול קאי על המשבח מי שעשה טובה לאחרים, אבל אנו צריכין להודות [בפרק הבא] דמורה על מי שקבל הטובה. מעשה נסים

שַׁבְּחוּהוּ כָּל-הָאֻמִּים:

- גויים אפי' קטנים שאם להם שם כשבטים בודדים, ואומים הן הגדודים ומפורסמים. עיון תפלה
  - ולכן "האומים" בה"א הידיעה, שהם ידועים. עיון תפלה

(תהילים קיז:ב)

כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חַסְדּוֹ

- על כולנו – על ישראל בעבדותנו, והנכרים בשררותם שהאריך להם אפו. עץ יוסף
- הנכרים צריכים להלל על מה שגבר חסדו על ישראל, דהם יודעים הגזירות שרצו לעשות לישראל ונתבטלו בחסדי ה', יותר ממה שאנו יודעים. עץ יוסף
- דשפע יורד לכלל ישראל, ומהם לכל העולם. יד חזקה

וֶאֱמֶת-יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

- "אמת ה'," ששמר הבטחתו שהבטיח להאבות. רש"י
- אע"פ דכל מה שעשה לנו מצד חסדו, הקב"ה מחשבו כאילו בא לנו הטובות מצד הדין והאמת. אחרית לשלום
- לא נאמר "כי טוב" במפלתן של רשעים. אבל כל זה בזה"ז אבל לעתיד דנתברר דכשגבר חסד לישראל, גם לא נפרע מן הנכרים עד שהוא "אמת" ונתמלא סאתו, אז הללו ב"כי טוב". חת"ס הגדה
- לעתיד אם יהללו הקב"ה למה שיתגלה להם את האמת. יד חזקה

הודו לה'

(תהילים קיח:א)

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי-טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב

- הוא עצמו טוב. עץ יוסף, מצ"ד קיח:א
- שגובה חובתו של אדם בטובתו, עשיר בשורו ואת עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. פסחים קיח., עץ יוסף

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

- חסדו בשביל העולם ולא לעצמו. עץ יוסף
- חסדו קיימת לעולם. עץ יוסף
  - משא"כ חסד בו"ד. מצ"ד
- גם מה שלא נראה לנו טוב – דחסדו כדי להביא אותנו לעולם הנצחי. לב אליהו זכרון צבי תהילים ד'
- כ"ו פעמים במזמור, כנגד כ"ו דורות שהעולם בלא תורה ונתקיים בחסדו של הקב"ה. פסחים קיח., רש"י
- עלינו לראות שכל מה שעשה הקב"ה להן הוא ג"כ חסד לדורות. הגדה מעשה נסים "עבדים היינו"

(תהילים קיח:ב)

יֹאמַר-נָא יִשְׂרָאֵל

- יאמר עתה בעת הגאולה. מצו"ד, אברבנאל
  - נ"ל צ"ע הכוונה ב"עתה" "בעת הגאולה" דנראה דסתרי אהדדי.
- אותן שהן במעלה של "ישראל" צריכין להודות אפי' יותר. מעשה נסים
- דחסד הקב"ה רק משום ישראל. חת"ס

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

(תהילים קיח:ג)

יֹאמְרוּ-נָא בֵית-אַהֲרֹן

- דקיום ישראל על ידיהם. חת"ס הגדה
- דבעת הגאולה יחזור להם כל מעלות הכהונה שאין להם בגלות. אברבנאל

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

(תהילים קיח:ד)

יֹאמְרוּ-נָא יִרְאֵי יְהוָה

- אלו הלויים - מי לה' אלי גבי העגל. וגם כשאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה הן נלחמין נגדן. רש"י
- המתבודדים בתורה וחכמה. עין יוסף
- דבעת הגאולה יהיה להם הפנאי לידבק בהקב"ה. אברבנאל

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מן המצר

(תהילים קיח:ה)

מִן-הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ

- בגלות. עין יוסף

עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ:

- הקב"ה עונה כפי כח התפלה. ולכן כשקראתי בשם "יה" גם הקב"ה עונה באותו מדה. אהרית לשלום
- מרחביה = מקום רחב מאוד. עיון תפלה

(תהילים קיח:ו)

יְהוָה לִי לֹא אִירָא

- לעתיד כששמו שלם. וזה ק"ו ממה ש"עניני במרחב יה" אפי' בגלות. מעשה נסים

מַה-יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם:

- מלחמת גוג. מעשה נסים, עין יוסף

(תהילים קיח:ז)

יְהוָה לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי:

- אראה שכל מה ששונאי עושין באמת נהפך לטוב. לב אליהו ח"א שביבי לב א:ט – רש"ז מקעלם, שביבי לב א:סד, שביבי לב ב:קלא – סבא מקעלם
  - שבאמת כולו מהקב"ה לטובתי. עין יוסף
- אם אדם נצול בזכות עצמו, יכול לראות בהפלת שונאיו. עין יוסף
- י"מ שבקש מהבקב"ה להצילו מיד מי שנראה כעוזר ובאמת כוונתו לרעה, דאילו בשונאים מגולין "אני אראה" ויכול לשמר מהם. עין יוסף

(תהילים קיח:ח)

טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם:

- "לחסות" הוא דבר קל כמו צל, ואפי' הכי טוב יותר לחסות בה' למבטח – דהוא דבר בריא וחזק – באדם. רש"י
- בטחון כשבוטח על מה שהלה אמר ליתן לו, ואפי' הכי טוב יותר "לחסות" בה' דהוא שימת בטחון במי שלא הבטיח לו כלום. עץ יוסף
- כמו שעשו בבית ראשון בטחו במי שאמר שיקיף חומת ירושלים באש ובמים. מעשה נסים

(תהילים קיח:ט)

טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים:

- כמו שעשו בבית שני שבטחו בנקדימון בן גוריון.
- נדיבים הם המכובדים שבעם. אברבנאל

(תהילים קיח:י)

כָּל-גּוֹיִם סְבָבוּנִי

- במלחמת גוג ומגוג. רש"י
- דארץ ישראל באמצע העולם. מגילת ספר איכה א:יז
- היינו פלשתים ומואב. מעשה נסים
- חיל סנחרב. אברבנאל

בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם:

- "בשם ה'," ר"ל אבטח בה'. מצו"ד

(תהילים קיח:יא)

סַבּוּנִי גַם-סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם:

- סבוני כמה פעמים. מצו"ד
- זה ארם ועמון. מעשה נסים
- זה נבוכדנצר שבא על ירושלים הרבה פעמים. אברבנאל

(תהילים קיח:יב)

סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים

- כדבורים סביב כלי מלא דבש. מצו"ד
- יונים. אברבנאל
- כן יצרי הרע. מעשה נסים
- "סבב" מרחוק, "סוב" מקרוב.

* ולכן תחילה "כל גיום סבבוני" מרחוק, ואח"כ נתקרב ובאו עוד גויים מרחוק "סבוני גם סבבוני". ואז אותן שמרחוק ג"כ נתקרבו אע"פ שאין מקום, כמו דבורים ששעומדין א' ע"ג חבירו. עץ יוסף – גר"א

דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים

- "דעכו" לשון קפיצה ונתור ממהר להיות נתר ונתק ממקומו. ר"ל כאש שהודלק מקוצים שכבה מהר. ולשון זה נפל על אש ומים. רש"י, מצ"צ
  - אפי' אם הרגו רבים מישראל, עכ"ז אבטח בה'. מצו"ד
- זה גלות הארוכה. אברבנאל

בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם:

- כי אמילם כנגד הג' ברכות שקבל יעקב – ברכת אביו, ברכה שקבל מאביו, וברכה שקבל ממלאכו של עשו. עץ יוסף – ילקוט ראובני

(תהילים קיח:יג)

דַּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי:

- בבבל ובשאול. מעשה נסים
- בעוה"ז ובעוה"ב. עץ יוסף

(תהילים קיח:יד)

עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי-לִי לִישׁוּעָה:

הפסוק שוה לשמות טו:ב –

עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ

- היו"ד יתירה. רש"י ומצ"צ בתהילים קיח:יד
- י"מ עזי = "עוזי וזמרתי". כ"כ עץ יוסף
  - ואינו נראה, דא"כ הוה ליה לכתוב "עוזי". רש"י
  - י"מ עזרתי. עץ יוסף
- "זמרת" = אמירה, כמו "ה' האמירך היום". עץ יוסף
- העוז של הקב"ה, וגם מה שהוא כורת את האויב, היה לי לישועה. רש"י
  - בכל מקום שנקוד עָזִּי, סמוך ל"זמרת". וגם כתב אחריו "ויהי לי לישועה". ונראה פירושו, "עזי" ו"זמרת" הן שם דבר. רש"י
- גבורת הקב"ה ושבחו היה לי לישועה. עץ יוסף הלל
  - הקב"ה הושיע אותנו לכדי להראות חזקו ולמען אומר שבחו. עץ יוסף
- אין "עוז" אלא דין. דע"י מדת הדין בקע הים. רמב"ן

וַיְהִי-לִי לִישׁוּעָה

- "יהי" מורה על העבר וגם על העתיד. עץ יוסף
- זמרות גבורת ה' יהי לי לישועה. רש"י, מצ"ד
  - ר"ל, דהתשועה היתה למען הראות חזקו ולמען אזמר לו. מצו"ד

(תהילים קיח:טו)

קוֹל | רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים

- לעתיד. רש"י

יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל:

- פי' – והצדיקים יאמרו "ימין ה' וכו'." מצו"ד
- הכל מהקב"ה ולא כוחנו ועוצם ידינו. אברבנאל

דומה למש"כ בשירת הים, "ימינך ה' נאדרי בכח וכו'." וגם "עזי וזמרת" הוא משירת הים. להראות דכמו ששרו כן ביציאת מצרים, כן אנו שרים כן לעתיד. אברבנאל

(תהילים קיח:טז)

יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל:

- ימין ה' שמעולם רוממה, עתה עושה חיל. מצו"ד
- משום דימין הקב"ה רומם על כל כוחות שבעולם, כל חיל מתיחס אליו. אברבנאל

(תהילים קיח:יז)

לֹא אָמוּת כִּי-אֶחְיֶה

- מדרש אגדה – הקב"ה ברא העליונים בימין, ולכן לא שלטה בהן מיתה. ולעתיד יחיה הצדיקים בימינו, ואז לא אמות וכו'. רש"י
- לא אמות מיתת עולם [בגיהנם], דאחיה בתחיית המתים. עיון תפלה, עץ יוסף

וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ:

- אדם קודם החטא יכול להשיג הקב"ה בשלימות גם בלא מיתה, ואח"כ רק ע"י מיתה, וגם אנחנו מתפללים שיכולים לחזור למדרגת קודם החטא שלא למות ואפי' הכי יכולים לספר מעשה יה. אחרית לשלום

(תהילים קיח:יח)

יַסֹּר יִסְרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי:

- יסרני בגלות כדי לכפר על העוונות, ועי"ז למות לא נתנני. רש"י, מצ"ד
- יסורים שלא ארד לגיהנם. עץ יוסף
- א"נ דוד אמר על עצמו, שבא עליו יסורים בשביל המעשה של בת שבע, ועי"ז יש לו כפרה. רש"י
- בקש שהקב"ה מענישו בעצמו ולא ע"י אדם אחר. דרק אז מובטח דלמות לא נתתני. מגילת ספר איכה א:יד

(תהילים קיח:יט)

פִּתְחוּ-לִי שַׁעֲרֵי-צֶדֶק

- שער של ביהמ"ק. רש"י, מצו"ד
- ובפי' שני דמיירי בדוד, פי' דהן בתי כנסיות ומדרשות. רש"י

אָבֹא-בָם אוֹדֶה יָהּ:

(תהילים קיח:כ)

זֶה-הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

- "שערי צדק" הן ו' ספירות שבהן יש שפע לישראל. ו"זה השער" הוא גבורה דעד ימות המשיח אינו נפתח לנו. רע"ב סוף פירושו על רות
  - * א"נ "שערי צדק" הן מ"ט שערי בינה [ז' על ז' ספירות], ובינה עצמה הוא שער נ' שאינו נפתח אלא למשיח. רע"ב
- צדיקים באו בו להלל לה', גם אני אבא להודות. עץ יוסף
- שער זה של הודאה להקב"ה, זה השער למי שרצה להתקרב להקב"ה. אברבנאל

מכאן ואילך קוראין כל פסוק ב' פעמים.

- הטעם, דישי ודוד ואחיו ושמואל אמרם, מפני כבודם כופלים אותם להראות שאנ חושבין כל פסוק כפרשה בפנ"ע. ענף יוסף

(תהילים קיח:כא)

אוֹדְךָ כִּי עִנִּיתָנִי

- שהוציאנו מן הגלות. רש"י
- עיין פסחים קיט. דדרש מי אמר כל פסוקים אלו.

וַתְּהִי-לִי לִישׁוּעָה:

- ההודאה שוה בין בשעת העינוי בין בשעת הישועה, כי היסורין הן תכלית הטובה. וכן אנו רואין ש"אבן מאסו הבונים..." מעשה נסים

(תהילים קיח:כב)

אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים

- עם ישראל שהיה שפל בין האומות. רש"י
- דוד שהיה רועה, ועכשיו מלך. רש"י יד:ט

הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:

(תהילים קיח:כג)

מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹּאת

- ולא מחמת מזלות. עץ יוסף

הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ:

- "נפלאות" = מכוסה ונעלם. מצו"צ
  - דהגאולה שלמה לא יורה עליו הטבע. מצו"ד
- רק בעינינו, אבל אין פלא בעיניו יתברך. עץ יוסף

(תהילים קיח:כד)

זֶה-הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה

- יום הגאולה. מצו"ד, אברבנאל
  - יש יום קבוע לגאולה, אבל אנחנו מבקשים "אנא ה' הושיעה נא" קודם הזמן. עץ יוסף
- כיום דמצד א' אור מצד שני חשך, גם ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ איוב. חת"ס הגדה

נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ:

- דמאחר דעשאו ה' ודאי מתקיים. מצו"ד
- נשמחה בשמחת הקב"ה לפרסם גדולות שעשה עמנו. וזה שמחה של מצוה ולא בא על ידו תקלה. ר' יונה ברכות כא:

(תהילים קיח:כה)

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא

- עזרנו לעשות תשובה. עץ יוסף תחנון
- שם הויה יתאחד עם הישועה וגמרטיא זי"ת, שממנו שמן יורד על נשמת אלקים שהיא נר אלקים, ר"ת נ"א. חת"ס הגדה

- מתפללים לשם יהו"ה דהוא מדת נצחיות הקב"ה, דע"פ מדה זו א"צ לשלם שכר עכשיו, דיכול לשלם גם לאח"ז. ומתפללים דאפי' הכי הושיעה "נא" ר"ל עכשיו. אחרית לשלום

אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

- יצליח לנו לעשות תשובה כדי לזכות להישועה. אברבנאל
- במעשים טובים. אברבנאל
- מחלקין הפסוק לב', מפני שאמרוהו אחי דוד חציו ודוד חצי שני. ענף יוסף

(תהילים קיח:כו)

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה

- הבא לביהמ"ק להביא קרבנות. מצו"ד
  - בזמן בית שלישי. עיון תפלה
- יאמרו להמביאין בכורים ולעולי רגלים. רש"י
- הבא לעשות תשובה. אברבנאל
- הגויים הבאים להתגייר. אברבנאל
- י"מ אומרים כן למשיח. אברבנאל

בֵּרַכְנוּכֶם

- ברכנו אתכם. רש"י, מצו"ד

מִבֵּית יְהוָה:

- מהשוכן בה. מצו"ד
- בברכת כהנים. עיון תפלה
  - ברכנוכם = יברכך.
  - ויאר לנו = יאר.
  - אסרו חג = ישא, שהקב"ה יקבל קרבנותיכם. עיון תפלה
- לא תחשוב שאתם מספיקים מחיה לכהנים ולויים ומקדש, דהברכה שלכם מבית ה'. עץ יוסף

(תהילים קיח:כז)

אֵל | יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ

- אל בעל יכולת וכח, יאיר לנו. עץ יוסף
- אע"פ שהוא "אל" עדיין מאיר לנו. אחרית לשלום

אִסְרוּ-חַג בַּעֲבֹתִים

- אלו הקרבנות שהיו קושרין בכרעי מטותיהן לבדקם ממום. רש"י
  - ונקראו "חג" משום דרוב קרבנות באים בחג. מצו"צ

עַד-קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:

- דעיקר הקרבן הוא זריקת הדם על המזבח. מצו"ד
- קרבנות רמז להבאת נפש הבהמי ולאסור אותו ולהביאו עד מקום קדוש. אברבנאל

(תהילים קיח:כח)

אֵלַי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ:

(תהילים קיח:כט)

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי-טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

- הוא עצמו טוב. עץ יוסף, מצ"ד קיח:א
- שגובה חובתו של אדם בטובתו, עשיר בשורו ואת עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. פסחים קיח., עץ יוסף
- חסדו בשביל העולם ולא לעצמו. עץ יוסף
- חסדו קיימת לעולם. עץ יוסף
  - משא"כ חסד בו"ד. מצ"ד
- גם מה שלא נראה לנו טוב – דחסדו כדי להביא אותנו לעולם הנצחי. לב אליהו זכרון צבי תהילים ד'
- כ"ו פעמים במזמור, כנגד כ"ו דורות שהעולם בלא תורה ונתקיים בחסדו של הקב"ה. פסחים קיח., רש"י
- עלינו לראות שכל מה שעשה הקב"ה להן הוא ג"כ חסד לדורות. הגדה מעשה נסים "עבדים היינו"

יהללוך

יאמר במתון גדול, ותבא בלבו שמחה עצמוה בגודל אלהותו. עץ יוסף

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ, וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ, וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ, וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ, מַלְכֵּנוּ. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר, כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת.

יש אומרים פסוק זה בראש חודש אחר הלל:

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל.

מוסף לראש חדש

(דברים, האזינו לב:ג)

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא

- כי = כאשר. רש"י

הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

- מכאן עונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש. רש"י - תענית טז: [ולא מצאתי שם. יש לעיין בברכות סג]

אֲרֵי בְּשֻׁמָא דַּיְיָ, אֲנָא מְצַלֵּי: הַבוּ רְבוּתָא, לְקֳדָם אֱלָהָנָא.

תהילים נא:יז

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

- מחול לי ויהיה לי פתחון פה להגיד תהילתך. רש"י
  - מחול לי שאני יכול להעיר אחרים לתשובה. מצו"ד
- תחילה בקש על התחלת דיבור דהוא ע"י פתיחת שפתים, ואח"כ כולל כל כלי הדיבור שבפה. מהרש"א ברכות ד:

הטעם דאומרים פסוק זה לפני תפילת ש"ע:

- שאנו מתפללים שנוכל להתפלל בכוונה. עץ יוסף – לבוש
  - צ"ע, דא"כ למה אמרינן "שפתי"? נ"ל
- עוד טעם ע"פ סוד מאחר דשם ה' כתיב בא"ד. עץ יוסף - לבוש
  - דכשכתוב כך מורה על שהוא אדון מי שאומרו, ואמר כנגד עצמו. עץ יוסף – ר"ש בן חפני, רשר"ה
- דוד המלך אומרו כשהתפלל על חטא בת שבע, דהוא חטא של מזיד ולכן א"א להביא עליו קרבן (כמש"כ בפסוק לקמן בסמוך), ולכן התפלל שתפילתו מקובלת מאחר שא"א לו להביא קרבן. וכן אנו א"א להביא קרבנות, ולכן אמרינן פסוק זה. ר' יונה ברכות ג.
- כשאדם עומד בפני הקב"ה ימלא פחד עד שא"א אפי' לדבר, ולכן צריך להתפלל כך. לב אליהו מערכות תשובה ט' – יערות דבש

והוא כתפילה אריכתא מאחר דתקנו על ענין תפילה. גמ' ברכות ט:, עץ יוסף – ר' יונה

אבות

המלאכים תקנו אבות כשניצל אברהם מכבשן האש. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

ג' ברכות ראשונות יש בהן ק"ז תיבות, כנגד פרק מזמור לדוד הבו וכו' דהוא יסוד ג' ראשונות, עם פסוק "כי בראותו ילדיו וכו' עד יעריצו" דאחריו כתיב "וידעו תועי רוח" דלמדנו משם סמיכת חונן הדעת לג' ראשונות. טור או"ח קיג

ברכת אבות יש בו מ"ב תיבות –

- גם מתחיל בבי"ת וסיים במ"ם. טור
- כנגד שם של מ"ב דהוא כנגד האבות. טור
- כנגד התיבות בפסוקים, "ואעשך לגוי גדול" "ויברכהו" "כי ידעתיו". טור
- וכנגד תיבות בפסוקים, "אחר הדברים האלה" "ואברהם היה" "הביטו אל אברהם". טור

בָּרוּךְ אַתָּה

- מקור ברכות אתה. לב אליהו ח"ב ביאור ברכה ראשונה דש"ע
- משתחווים וזוקפין קודם שם השם, להראות דאין מחשבת הקב"ה מורידין אותנו אלא מעמידין אותנו. רשר"ה
  - ומטעם זה ג"כ אין משתחווים אלא בברכות בתחילה וסוף. רשר"ה, צ"ע כוונתו

יְיָ

- לכוון – היה הוה ויהיה, אדון כל. לב אליהו

אֱלֹקֵינוּ

- מנהיג ומשפיע על כל הבריאה. לב אליהו
- תחילה "אלקינו" ורק אח"כ "אלקי אבותינו" אע"ג דהוא שלא כסדר הזמן –
  - דלעולם מתחילין בהקרוב יותר. עיון תפלה
  - דכך הוא דרך עבודה, צריך אדם להאמין בהקב"ה ע"פ שכלו, ועל מה שלמעלה מהשגתו יש לסמוך על קבלתו. דובר שלום

וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ,

- מכירין אנו הקב"ה ע"י דיבורו לאבותינו ומעשיו שעשו בשבילם. רשר"ה
- אין אומרים "מלך העולם" דקודם שבאו האבות עדיין לא נודעו שמו בעולם. דעת זקנים ב"ת בראשית כד:ז, חזקוני שם
  - י"א ד"אלקי אברהם" כמלכות, מאחר דאברהם הודיע את העולם על מלכותו. ב"י או"ח קיג – תוס', רא"ש
  - י"א ד"האל הגדול וכו'" במקום מלכות. ב"י – רא"ש
  - י"א דא"צ מלכות אלא בברכת פירות ומצוות. עיון תפלה – שוחר טוב
- נאמן – כמו רע ורע אביך. לב אליהו

אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אֱלֹקֵי יִצְחָק, וֵאלֹקֵי יַעֲקֹב,

- אמרינן "אלהי" גבי כולן –
  - ללמד שכל א' מצד עצמו עמד על החקירה שאין א' אלא אלהנו. עץ יוסף – פנים מאירות
  - כל א' יש דרגא גדולה יותר, דעל אברהם לא כינה אלהותו בחייו, ועל יצחק בחייו רק בהיותו סומא, ועל יעקב בהיותו בריא ושלם, משום דלא יצא ממנו פסול. עץ יוסף – אלשיך
- רק "ואלקי יעקב" בוי"ו החיבור, דמצינו אצלו שמיחס אמונתו גם בקבלה מאבותיו. דובר שלום

הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא,

- "האל" – מה שאנו יכולים להשיג ממדת הקב"ה. דובר שלום
  - "גדול" – מה שקבלנו מהשגת אברהם שהיה מדת גדולה. דבור שלום, עץ יוסף
  - "גיבור" נגד מדת יצחק. דובר שלום, עץ יוסף
  - "נורא" כנגד מדת יעקב, כמש"כ ויירא ויאמר מה נורא וכו'. דבור שלום, עץ יוסף
- גם כאן רק "והנורא" בוי"ו החיבור, כמו דלעיל. וגם מדת תפארת של יעקב אבינו הוא החיבור בין חסד לגבורה. דובר שלום
- גדול כנגד עולם המלאכים שה' הוא גדול שבכולן,
  - "גבור" כנגד עולם הגלגלים ומזלות שה' מסבב אותן בגבורה.
  - "נורא" כנגד עולם המעשים, ע"י נוראותיו שעושה עמנו. עץ יוסף – אבודרהם
- אל = מדת החסד,
  - גבור = מדת הדין,
  - נורא = שיתוף המדות. לב אליהו שביבי לב ב:קפא, וביאור ש"ע
- גדול – שגדלת על כל מעשה בראשית. עץ יוסף ערבית לשבת
- גבור – להפרע מעוברי רצונך. עץ יוסף ערבית לשבת
- נורא – הכל יראים מדינך שהוא אמת ואין אתה נושא פנים. עץ יוסף ערבית לשבת

אֵל עֶלְיוֹן,

- שליט בכל הג' עולמות הנ"ל. עץ יוסף – אבודרהם
- ואע"ג דהוא אל עליון, הוא עושה עמנו חסדים טובים וכו', ולכן אין אנו צריכין אמצעי. רשר"ה
  - "אל עליון" ר"ל שאינו צריך שום תועלת מברואיו, ואפי' הכי גומל להם חסדים. דובר שלום
- למעלה מכל מושג ומחשבה. לב אליהו

גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים,

- טובים יותר מחסדים שעושין בשר ודם. עץ יוסף – אבודרהם
  - דמתנת בו"ד א"א לדעת אם טובה זו לא יגרום לו היזק לאח"ז. עיון תפלה
- שאין מדת הדין מעורב בהן. עץ יוסף
- ר"ל השכר שנתן לנו על מצוות הוא חסד, דמראה כאילו עשה מעצמו ואינו נהמא דכיסופא. לב אליהו שביבי לב א:כח ב:קפא, ביאור לש"ע
  - עפ"ז יכול להבין איך שייך חסדים שאינן טובים. שם בהערה

וְקוֹנֵה הַכֹּל,

- ע"י החסדים. עץ יוסף – ר' בחיי
- מתקן הכל, ע"פ "יודע שור קונהו". לב אליהו שביבי לב ב:קפא, פי' ש"ע

וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת,

- אע"ג דחסד האבות אינו כלום כנגד חסד הקב"ה עמהן, וכמו שאמר יעקב, "קטנתי מכל החסדים וכו'," זוכר חסדי אבות לבני בניהם כאלו עשו עמו חסד חנם. עץ יוסף
- ע"י חסד של הקב"ה אנו יכולין לבטוח על זכות אבות עד סוף כל הדורות. רשר"ה
- אע"ג דקונה הכל ומקיף הכלליות, מ"מ מצמצם השגחתו אל הפרט וזוכר חסדי אבות. עיון תפלה

וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם, לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.

- דאפי' אם תמה זכות אבות, גאולתו לעולם קיימת, שהבטיח בה בשמו הגדול. טור או"ח קיג, עץ יוסף – לבוש
- האהבה משום זכות אבות. רשר"ה
- אע"פ שהגאולה לא משום מעשי כלל ישראל רק למען הקב"ה, מ"מ עושה אותו באהבה. עיון תפלה
- מבקשים שהקב"ה יביא הגאולה אפי' אין אנו ראויין, לפנים משורת הדין. וזכות שלנו מדה כנגד מדה ממה שקיימו האבות את התורה דהיה לפנים משורת הדין, דעדיין לא נצטוו. דובר שלום

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן.

- עוזר – בענין שא"א לאדם לעשות הכל בכוחות עצמו.
- ומושיע - היכא דא"א לעשות שום דבר לעצמו.
- ומגן - ישועה למעלה מן הטבע. לב אליהו שביבי לב ב:קפא, ש"ע
  - י"מ מגן קודם שבא הצרה כלל. עיון תפלה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן אַבְרָהָם.

- כמו שהוא מגן על אברהם באור כשדים ובמלחמת הד' מלכים, שכל מעשה האבות סימן לבנים. עץ אבות
  - יש לנו לילך אחר מעשה אברהם ולעמוד בכל הנסיונות, ואז יכול לבטוח דהקב"ה יהיה מגן גם לנו כמו שהיה עם אבותינו. רשר"ה
- א"צ להזכיר הבנים דמאחר שהכתיר את אברהם במגנו, ממילא גם צאצאיו המתיחסים אחריו כמותו. עיון תפלה
- למעלה מדרך הטבע – ויוצא אותו החוצה... כה יהיה זרעך". לב אליהו ש"ע

גבורות

המלאכים תקנו ברכת תחיית המתים כשנעקד יצחק. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

יש בו נ"א תיבות, כנגד תיבות של הד' פסוקים דהברכה מיוסד עליהן, והן הפסוקים שלמדנו הד' דברים שהמפתח רק ביד הקב"ה. טור או"ח קיד:א

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי,

- שלא כבשר ודם שלאחר זמן תש כחו. עץ יוסף

מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ.

- הכוונה למאמר חז"ל, "גדול יום הגשמים שאפי' ישוע פרה ורבה בו, שנאמר תפתח ארץ ויפרו ישע." ומיירי בתחיית המתים, דעיקר הישועה הוא בתחיית המתים. עץ יוסף
- "מחיה" לשון פועל, משא"כ לגבי אלישע אמרינן "החיה את בנה" דהוא לשון הפעיל, דהוא גורם שהקבה מחיה אותו. עיון תפלה
- להיפך מגבורת בנ"א דהן הורגים את החיים. עיון תפלה
- אמרינן "מחיה מתים" כמה פעמים בברכה זו, וכל א' כוונתו לדבר אחר. ריטב"א ריש תענית
  - כאן פירושו שמחיה בנ"א ע"י גשמים. ריטב"א

בחורף:

מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם.

- מזכירין כאן, דגם גשם הוא חיים לעולם. ירושלמי תענית א:א, טור או"ח קיד:א, ועיין ב"י דפי' כן בגמ' שלנו.
- נתקן כאן דהוא ג"כ רמז לתחיית המתים, דמשיב רוח הנשמה ומוריד גשם התחייה. עץ יוסף
- גם דומה לתחיית המתים, דהוא דבר שאינו תחת הטבע, ונראה בו יד השם. עץ יוסף תענית א:יג – גר"א
- נ"ל דיש כאן רמז להשיב לנו לחיי רוחניות ולהוריד התאוות לגשמיות.
- בה"א הידיעה, דלא כל רוח מביא גשם, ולא כל גשם מביא כלכלת חיים. עיון תפלה
- סמוך ל"רב להושיע", דאמרינן גדול יום הגשמים שאפי' ישועה פרה ורבה בו. עיון יעקב תענית ז:

בקיץ:

מוריד הטל.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד,

- ולא משום צדקת הבריות. עץ יוסף

מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים,

- הרחמים על הנפשות המתאבלות על אבידת גופם. ו"רבים" על מה שמחזירין בלבושיהן. עץ יוסף
- דאם אדם מת משום חטאתיו, איך יזכה בקבר לתחיית המתים. והתי' דה' ממית בצדק, אבל מחיה ברחמים. נ"ל ע"פ מהרש"א סנהדרין צב: ד"ה ומה. כעין זה נמצא בלב אליהו ב:לו
- החיים אע"פ שמתפללין למחיתם, אפי' הכי לא מספיק והקב"ה מכלכל אותם בחסד. אבל מתים שאינם יכולים אפי' להתפלל לא סגי בחסד הקב"ה להחיותם, אלא צריך רחמים רבים. עיון תפלה
- כאן הכוונה לבנ"א שקרב קצם למות, והקב"ה מאריך ימיהם. ריטב"א
- רמז גם לרוחניות, דמכלכל הצדיקים במלחמתם נגד היצה"ר. וגם מחיה הרשעים שנקראין מתים ומקבלים תשובתן. לב אליהו ב:לו

סוֹמֵךְ נוֹפְלִים,

- פעמים שהרופאים ס"ל דהוא כבר מת, והקב"ה מחייהו. עץ יוסף
- להיפך מגבורת בשר ודם שיכולים להשפיל אנשים. עיון תפלה
  - וכן הוא ברופא חולים, מתיר אסורים. עיון תפלה

וְרוֹפֵא חוֹלִים,

וּמַתִּיר אֲסוּרִים,

- דגם האסורים כמתים. עץ יוסף

וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר,

- ר"ל המתים. עץ יוסף
  - דאפי' לא הושיעו בעוה"ז, מקיים אמונתו עמו בעוה"ב ובבניו. רשר"ה
  - ע"י תחיית המתים. רשר"ה

- כבר כתיב "מחיה מתים", אלא כאן מיירי באותן אנשים גדולים דלעולם לא נרקבו, רק ממתינין עד שיקיים אמונתו שיתן להם רשות לקום, כמו דמצינו בשבת [קנב:]. לב אליהו שביבי לב א:כא
- להיפך ממדת בשו"ד שע"י גבורתו א"צ לקיים דבריו, שמי יכריחנו. עיון תפלה

מִי כָמְוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ,

- דאע"ג דמצינו בכמה צדיקים שיכולין הן להחיות מתים, עדיין אינן דומין להקב"ה.
  - "מי כמוך בעל גבורות" - דאותן צדיקים לא החיה אלא ע"י תפילה להקב"ה שהקב"ה מחייה אותם.
  - "ומי דומה לך" - דאותן שהחיו הצדיקים ימותו אח"כ. משא"כ אחר תחיית המתים של הקב"ה לא יהיה שום מיתה. עץ יוסף

מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה

- גם מה שממית הוא מן גבורתו, דרק ע"י המיתה יבא לידי התחייה, ורק עי"ז נתקן מחטא אדם הראשון. כמו זריעת זרע דמוכרח קודם הצמיחה. לב אליהו ב:לו
- כאן הכוונה על תחיית המתים בעה"ז ע"י הנביאים כמו שמצינו אצל אליהו ואלישע. ריטב"א

וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.

- דרך צמיחה, לאט לאט, שא"א לסבול ישועה גדולה בבת אחת. עיון תפלה
- מיתה וגלות אינן לרע, אלא כמו זריעת זרעים שאע"פ שנראה שהוא כליית הזרע, באמת הוא הכנה לצמיחה יותר גדולה וטובה ממנה. דובר שלום

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים.

- כשאומר מילים אלו, יכוין במחשבתו בזה"ל – "בשמחה עצומה אני מאמין באמונה שלימה ואמתית בזה שאתה עתיד להחיות מתים." עץ יוסף – יוש"ה
- זכות הוא לנו להאמין בתחיית המתים אע"ג דלא ראינו. עץ יוסף – רוקח
- כאן על תחיית המתים של עולם הנשמות. ריטב"א

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְחַיֵּה הַמֵּתִים.

- איתא במדרש, "אמונים נוצר ה', אלו שאומרים אמן באמונה, אומר ש"ץ מחיה המתים והם עונים אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים. אומר גואל ישראל והם עונים אמן ועדיין לא נגאלו... אומר בונה ירושלים והם עונים אמן אע"פ שעדיין היא בחורבנה." טור קכד – ר' עמרם, עץ יוסף

הוזכר בברכה זו תחיית המתים ה' פעמים:

- כנגד הה' חלקי נפש האדם – נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה. עיון תפלה
- כנגד הה' פעמים בעוה"ז שיש תחיית המתים – אליהו, אלישע, יחזקאל, צדיקים לעתיד לבא קודם הגאולה, ואחר הגאולה לכ"ע. עיון תפלה

קדושה

עיקר עבודתינו בעולם להקדיש שם שמים, ואפשר לעשות כן רק בצבור, ולכן אמרינן ביחד דזה כוונתינו. רשר"ה

נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם, כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם

- מלאכים יש להן בחירה, מ"מ לא שייך בהן עון, מאחר דשכלם גדול כ"כ והכרתם של הקב"ה כ"כ שא"א להם לחטוא. כן אנו מבקשים דהקב"ה יגלה כבודו בענין שגם אנחנו א"א לחטוא. לב אליהו רשימות ד'
- יש להתבונן כמה הכנות עושין מלאכים קודם שמוכנים לומר "קדוש", גם אנו צריכים לקדש עצמינו במה דאומרים שמוכנים לקדש שם הקב"ה בעולם. ענף יוסף

כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ,

- בגרסת הטור יש י"ד תיבות כנגד תיבות בפסוק "וקרא זה אל זה". טור קכה
- טעם לגרסא שלנו – לומר כ"א תיבות קודם הזכרת שם השם, כמו שעשה משה. מ"א קכה:ב (ישעיה ו:ג)

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר

- כדי שכולם אומרים ביחד, דאם א' יתחיל מקודם חייב שריפה. עץ יוסף, עיון תפלה
- אין המלאכים הנשגבים ביותר שיש שום הישג של הקב"ה יכול לומר כלום, אבל מאחר דהמלאכים הפחותים שסוברים שאפשר לשבח הקב"ה אומרים קדוש, גם העליונים אומרים כן. הגדה שבחא דמרא – הקדמה
  - גם המלאכים תחתונים אין אומרים שירה עד ששומע מישראל שהם פחותין בהשגה מהם. שבחא דמרא
- יש מתחילים קדושה מכאן כדי שלא להתחיל באמצע פסוק. עיון תפלה
  - וצ"ע אם יוצאין בזה דין קדושה, דבמקום שיקדש עצמו שם השם, נהפך רק לסיפור דברים איך המלאכים עושים. עיון תפלה
  - וגם בקדושה בברכת ק"ש, וב"ברוך" מתחילין באמצע פסוק. עיון תפלה

קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ

- הג' מדרגות, שאינו גשם, שאינו כח בגשם, ושאין לו שום חיבור כלל אל הגשם.
  - דלא כבשר ודם דהגוף גשם, הנפש הוא כח בגשם, ושכל הוא חיבור אל הגשם. עץ יוסף
- כנגד עולם העליון, עולם התיכון, ועולם השפל [הגלגלים]. ענף יוסף שחרית של שבת
  - עולם השפל עולם הגלגלים ועולם העליון – ר"ל דהוא קודש ומופלא מכולם. דובר שלום ברכות ק"ש, עיון תפלה – כמה ראשונים
  - י"מ עולם הגלגלים, עולם היסודות, ועולם המלאכים. עץ יוסף ובא לציון
- בשמים, ארץ, עוה"ב. עיון תפלה – תרגום
- כל א' אומר בעליונים ובתחתונים ובאויר. עץ יוסף מוסף של שבת
- ג"פ להגדיל הענין כמו "מלך מלכי המלכים". עץ יוסף ברכת ק"ש – גר"א

יְהוָה צְבָאוֹת

- שהוא מתפשט בכל צבאות ובכולם קדוש ומופרש בקדושתו. עץ יוסף

מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

- אע"פ שהוא מופלא מכל העולמות מצד עצמותו, מצד פעולותיו מלא כל הארץ. דבור שלום
- כל הארץ העיד על שלימותו. עיון תפלה
- השכינה ממלא כל הארץ כפשוטו. עיון תפלה

לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ:

(מקצת הפסוק ביחזקאל ג:יב)

- "ברוך" אותיות כרוב. ענף יוסף שבת שחרית
- דאינן יודעין מקומו. עץ יוסף ברכת ק"ש
  - אפי' החיות הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד. עיון תפלה
  - "לא יראני האדם וחי" כולל גם מלאכים. עיון תפלה
- ר"ל כפי מעלתו. עיון תפלה ברכת ק"ש – רמב"ם
- מקום הקב"ה בהסתר, ואנו מברכים ומתפללים שממדרגת ההסתר הזה תגלה ותראה מלכותו עלינו. עיון תפלה
- גמטריא של ר"ת = ע"ב. ענף יוסף

וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר:

- באמת ראוי לומר בקדושה פסוק של תורה, "ימלוך ה' לעולם ועד," אלא דרצה להזכיר ציון, דבכל התפלות אנו מזכירין או ציון או ירושלים. ענף שבת שחרית – אבודרהם, עיון תפלה
  - ב"ובא לציון" אומרים "ימלוך ה' לעולם ועד", דכבר הוזכר ציון. עיון תפלה

(תהילים קמו:י)

יִמְלֹךְ יְהוָה | לְעוֹלָם

- בשמירת בניו. רש"י
- כל זה יעשה לעתיד כשהקב"ה ימלוך לעולם. רד"ק, עץ יוסף
- הו"ל לכתוב "ה' ימלוך" כמש"כ בשירה על הים, אלא שלא לסמוך שם ה' ל"דרך רשעים יעות". מעם לועז

אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן

- השוכן בציון. מצ"ד
- הוזכר ציון דמשם תצא הוראה לכל העולם. רד"ק
- וי"מ על ישראל. עץ יוסף, ב"י קכה – ארחות חיים
- צריכין אנו למלוך הקב"ה ע"י שמירת התורה שיוצא מן ציון. רשר"ה

לְדָר וָדֹר

- שם ה' מורה על השגחה כלליות, ולכן הוא "לעולם" שוה לעולם. משא"כ "אלהיך" דהוא השגחה פרטית על כלל ישראל שנשתנה בכל דור ודור לפי צרכיו וזכיותיו. מלבים

הַלְלוּיָהּ:

- כשימלוך לעולם, אז כל בנ"א יהללו ה'. רד"ק

ש"ץ: **לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ,**

וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ,

וְשִׁבְחֲךָ, אֱלֹהֵינוּ, מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד,

- עיין אחרית שלום דפי' דתוארים "גדלך, קדושתך, אלקינו" כל א' גדול מחבירו בשבח מעשי פלאי של הקב"ה, ולכן גם חיוב שבח שלנו נתגדל יותר בכל א'.
- עין עיון תפלה שהאריך בקריאת מילת "ושבחך", ובקיצור ס"ל לקרות מילים שלא נמצאו בכתובים כפי מנהג העם ולא ע"פ חוקי דקדוק.

כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַקָּדוֹשׁ

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמְּךָ נָתָתָּ,

זְמַן כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם,

- שעיר ר"ח על טומאת מקדש. עץ יוסף
- א"נ עולת ר"ח מכפרת על תולדות ימי החדש. עץ יוסף
- י"מ דמיום שנתלו המאורות נפלה אסכרה בתינוקות. עץ יוסף

בְּהְיוֹתָם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ זִבְחֵי רָצוֹן,

- עולות של מוסף. עץ יוסף

וּשְׂעִירֵי חַטָּאת לְכַפֵּר בַּעֲדָם,

זִכָּרוֹן לְכֻלָּם יִהְיוּ,

וּתְשׁוּעַת נַפְשָׁם מִיַּד שׁוֹנֵא.

- מיד היצה"ר – ע"י הכפרה. עץ יוסף
- עשו. עץ יוסף

מִזְבַּח חָדָשׁ בְּצִיּוֹן תָּכִין,

וְעוֹלַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲלֶה עָלָיו,

וּשְׂעִירֵי עִזִּים נַעֲשֶׂה בְרָצוֹן,

וּבַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשְׂמַח כֻּלָּנוּ,

וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ הַנִּשְׂמָעִים בְּעִירֶךָ,

הָאֲמוּרִים לִפְנֵי מִזְבְּחֶךָ,

אַהֲבַת עוֹלָם תָּבִיא לָהֶם,

- שלא יהיה עוד שעבוד. דובר שלום

וּבְרִית אָבוֹת לַבָּנִים תִּזְכּוֹר.

- היה רמז למוסף ר"ח בברית בין הבתרים. דובר שלום

וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה,
וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם,
וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ,
תְּמִידִים כְּסִדְרָם, וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם.
וְאֶת מוּסַף יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה, כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ,
כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ, עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, מִפִּי כְבוֹדֶךָ, כָּאָמוּר:
(במדבר, פנחס כח:יא)
וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

- פר – בהמה של עבודה, גם אנו צריכין לעבוד הקב"ה כל א' וא'. איל רמז לעשירות או שררה, וגם אנחנו ע"י עבודת ה' למעלה משאר אומות. כבש – רמז להכנאה. (רשר"ה)

וּבְרֵישֵׁי, יַרְחֵיכוֹן--תְּקָרְבוּן עֲלָתָא, קֻדָּם יְיָ: תּוֹרֵי בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר חַד, אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁבְעָא שַׁלְמִין.

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִדְבָּר,

- כאן "נסכיהם" ר"ל השמן של המנחות. עץ יוסף

שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר, וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל, וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ,
וְיַיִן נִסְכּוֹ,
וְשָׂעִיר לְכַפֵּר,
וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם.

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, חַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה,
לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה,
לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה,
לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה,
לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה,
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם,
לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן
(בשנת העבור: **וּלְכַפָּרַת פֶּשַׁע).**

- אומרים אותו רק עד חדש העיבור, דטעם אמירתו כדי שיודעים שהשנה מעוברת. ענף יוסף

כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת,

- וחקק דמות יעקב בלבנה. עץ יוסף

וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ.

- שישראל מונין ללבנה. עץ יוסף
- קבע שהחדשים יהיו קבועים ע"י ישראל. עץ יוסף

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

עבודה

הקדמה:

- המלאכים תקנו עבודה כשהשרה הקב"ה שכינתו על המשכן. ב"י או"ח קיא – שבה"ל
  - וי"א כשהחזיר שכינתו בבית שני. ב"י – ארחות חיים

רְצֵה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם,

- כשיש ציבור מתפללין הוא עת רצון. עץ יוסף
- צריך תחילה ש"ישראל" יהיו ברצון [ר"ל שמקדשין עצמן] ורק אח"כ יכול לקבל ריצוי לתפילות. רשר"ה
- אם ישראל ברצון, אז הקב"ה מקבל התפלות אפי' אינם נאמרין בכוונה הראויה. עיון תפלה

וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,

- קדש הקדשים. ואח"כ כוללים גם "אשי ישראל", עבודת חוץ. עיון תפלה

וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל,

- י"מ דהוא דבוק למש"כ מקודם – "והשב". תוס' מנחות קי. ד"ה ומיכאל. מ"ב א' – גר"א - עיקר
  - א"א לפרש כן כפי מנהג הגאונים שהתחילו ב"ואשי ישראל" בתפלות שאין בהן ברכת כהנים.
  - צ"ע, דא"כ הו"ל לכתבו קודם "לדביר ביתך". ט"ז קכ:א
- י"מ דהוא דבוק למש"כ אח"כ – "תקבל ברצון":
  - אשי ישראל הן הקרבנות, ומתפללים על התפלה שהיא במקום קרבן. תוס'
    - צ"ע, דא"כ למה צריך לומר עוד "ותפלתם", דאילו הוא רק פירוש א"צ הוי"ו. ט"ז
      - וי"ל דיש ב' מיני תפלה – בזמנה דהוא במקום קרבן, ותפלה שלא בזמן. ט"ז
  - במדרש, מיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים [א"נ כבשים של אש] בכל יום ע"ג מזבח, וזהו "אשי ישראל". תוס' מנחות. ט"ז - עיקר
  - י"מ דקאי על קרבנות ממש, ומתפללים דכשישוב העבודה אז תקבל הקרבנות ברצון. נ"ל

וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן,

- יש גורסין "תקבל מהרה".
  - ולפי הפי' דמיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים, אין לומר "מהרה" על מיתת צדיקים.
    - ויש לקיים הגרסא, דאין מתפללין שתמהר הקרבת מיכאל, אלא שתמהר קבלת הקב"ה על ההקרבות שכבר הקריב.
    - א"נ אפשר שמיכאל הקריב נשמות של צדיקים שכבר מתו הרבה שנים. ובאמת כן משמע מאריז"ל. עץ יוסף – אל"ר
    - ולהשלים הל"ד תיבות, אמרינן "והשב את העבודה."

וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

- ר"ל אפי' כשאין לנו עבודה בפועל, ורק התפילה יהיה לרצון. עץ יוסף, עיון תפלה

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.

- כמו שראו ישראל ביציאתם ממצרים. כוזרי
- * ויחשוב שהשכינה כנגדו באותו זמן, וישתחוה כנגדו באומר "מודים". כוזרי
- רק הנגאל בזכות עצמו יכול לראות, ולא כשנגאלו בזכות אבות.
- * והבטיח הקב"ה לע"ל יגאלו ישראל בזכותם, בזכות שסובלים גלות המר ומקבלים באהבה ומאמינים ביחודו ומצפים לישועה, כמו במצרים נגאלו בזכות האמונה. עץ יוסף – יערת דבש
- אע"ג דציון במשפט תפדה, מה שאנו יכולין לראות הוא ברחמים. לב אליהו ח"א שביבי לב א:ג

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.

- לשון הוה – דע"י קבלת עונש גלות זוכין לכך. דובר שלום
- * א"נ ע"פ המדרש שבכל לילה השכינה חוזר לבית המקדש ומיללת שמה. דובר שלום

מודים

המלאכים תקנו מודים כשהביא שלמה הארון לבית קדשי קדשים. ב"י או"ח קיא – שבה"ל

הודאה אחר עבודה, דבלא עבודה א"א להודות. רשר"ה

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ,

- י"מ "מודים" תרגום להשתחואה. ולכן כורעין בברכה זו. עיון תפלה - אבודרהם
- גמטריא "מודים" מאה, לרמוז שאנחנו מודים לו במאה ברכות בכל יום. עץ יוסף
- "הודאה" מלשון "יד", דלא סגי להודות בפה, אלא צריך לייחד כל מעשינו להקב"ה [עיין ישעיה מד:ה]. רשר"ה
- י"מ דהוא לשון הודאת בעל דין, דמודים למה שהקב"ה הוא אלקינו וכו'. פחד יצחק חנוכה ב'

שֶׁאַתָּה הוּא, יְיָ אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְעוֹלָם וָעֶד,

- שם אלהותך עלינו ועל אבותינו להיותך נקרא אלהי יעקב. עץ יוסף
- שלא החליף אותנו באומה אחרת. עץ יוסף

צוּר חַיֵּינוּ,

- דנחצב חיותנו ונשמותינו מהקב"ה. עץ יוסף

מָגֵן יִשְׁעֵנוּ,

- פי' רשר"ה "ישענו" מלשון "יש". רשר"ה

אַתָּה הוּא

לְדוֹר וָדוֹר,

- י"מ דקאי על "אתה הוא", וי"מ דקאי על ההמשך – "לדור ודור נודה לך", ו"אתה הוא" הוא המשך מ"מגן ישענו אתה הוא". עיון תפלה

נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ,

- "נודה" על חיינו המסורים וכו', על שם "חי חי הוא יודך".
  - ו"נספר" על נשמותינו הפקודות וכו'. על שם "כל הנשמה תהלל יה". עץ יוסף
- "הודאה" קאי על ב' דברים – הודאת בעל דין, וגם הכרת הטוב. "מודים... שאתה וכו'," הוא כהודאת בעל דין, "נודה לך... על חיינו" הוא הודאה של הכרת הטוב. פחד יצחק חנוכה ב'

עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ,

וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ,

- בכל לילה, ולא תפס הפקדון מחמת החוב שאנו חייבין מחמת העבירות. עץ יוסף – יערת דבש
- כל זמן שהאדם נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונו. עיון תפלה - ספרי

וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ,

וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ

- ניסים הן הנגלות, ונפלאות הן הנסתרות. עץ יוסף
  - הנגלות לכל כלל ישראל ולכן אמרינן "עמנו" משא"כ הנפלאות הכל לפי מדרגת כל יחיד ויחיד. לב אליהו ב:לז
    - הנגלות הוא מה שישראל עומד בין האומות, וזה בכל יום. לב אליהו ג:יב
    - הנפלאות הוא הטבע, דג"כ כולו נס. לב אליהו ג:יב

שֶׁבְּכָל עֵת,

עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם,

- ערב ובקר וצהרים כנגד "לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם... מקטב ישוד צהרים." עץ יוסף
- קאי על "נודה לך" ואלו הג' תפילות ביום. לב אליהו שביבי לב ב:קכח, רשר"ה, עיון תפלה

הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ,

- "הטוב" לנוכח. עץ יוסף
- דכל שהוא עושה הוא טוב, אפי' אם אין אנו מכירין כן. רשר"ה

וְהַמְרַחֵם, כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ,

- אין סוף לרחמים שלו. רשר"ה

מֵעוֹלָם

- י"מ דקאי אדלעיל מיניה – לא תמו חסדיך מעולם. עיון תפלה

קִוִּינוּ לָךְ.

- משום דכל שהוא עושה הוא טוב, ומשום דאין סוף לרחמיו. רשר"ה

מודים דרבנן

משום דהודאה יסוד גדול, לא סגי באמירת אמן על ברכת הש"ץ, אלא כל א' מקהל צריך להודות בעצמו. רשר"ה

נקרא מודים דרבנן משום דהוא מיוסד על כמה נוסחאות של האמוראים במס' סוטה [מ.]. רשר"ה

- י"מ משום דלא תקנוהו אנשי כנה"ג, אלא דרבנן דבי מדרשא אמרוהו. עיון תפלה [אפשר דהוא שוה למש"כ רשר"ה]

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר, יוֹצְרֵנוּ, יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ, וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ, לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וּלְעָבְדְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם,

עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ.

- תחיינו וכו' בזכות שאנחנו מודים לך. עץ יוסף – לבוש
- י"מ מודים לך על שנתת בלבנו להיות מודים לך. עץ יוסף – יעב"ץ, רשר"ה – משמעות גמ' סוטה שם
  - שזכיתנו מכל האומות וקרבתנו להודות לך. עץ יוסף – אבודרהם
- י"מ דקאי על מה שהש"ץ אומר מודים, ואנחנו עכשיו מוכנים לענות עליו אמן. ב"י או"ח קכז – ערוך
- י"מ דהודאות אלו נוספים על מה שאנחנו מודים לך בתפילות. עיון תפלה
- י"ג "עד שאנחנו מודים לך" ר"ל בעוד שאנו בחיים ויכולים להודות לך. ב"י – ארחות חיים

בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת.

לחנוכה:

עַל הַנִּסִּים, וְעַל הַפֻּרְקָן, וְעַל הַגְּבוּרוֹת, וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת,

וְעַל הַמִּלְחָמוֹת,

- מודים על המלחמות עצמן, דעל ידיהן אנו מכירין ערך המצוות שאנו מלחמים בשבילן. ד"מצוה שמסרו ישראל עליהן למיתה בשעת גזרת המלכות עדיין הוא מוחזקת בידן" [שבת קל.]. רשר"ה
- גם על ידיהן אנו מכירין שהקב"ה רצה בקיום שלנו אפי' על דרך ניסית. רשר"ה
- י"ג "על" בלאו וי"ו, וההודאה רק על התשועות מן המלחמות. ענף יוסף – שערי תפילה

שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה.

יש בו קכד תיבות כנגד "יוחנן". וי"א קכה תיבות כנגד "כהנים". פרמ"ג א"א תרפב:א

- לפי גרסא שלנו יש רק ק"ח תיבות. וצ"ע. נ"ל

בִּימֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל,

- יוחנן הוא בן שלישי לשמעון הצדיק [אחר שמעי וחניו]. עיון תפלה
  - וקודם שיוחנן היה כה"ג, אלעזר אחיו של שמעון הצדיק היה כה"ג, והוא ששלח הע' זקנים לתרגם התורה לתלמי. ירע דבר זה בעיני הסנהדרין והסירוהו מכהונתו, ושמש מנשה בנו תחתיו, ואחרי מותו כיהן יוחנן. עיון תפלה
- י"מ דמכב"י ר"ת מתתיהו כהן בן יוחנן. עיון תפלה

חַשְׁמוֹנַאי וּבָנָיו,

- "חשמונאי" – י"א דהוא כינוי של יוחנן. וי"א דהוא לשון גדולה. פרמ"ג, עץ יוסף בשמו

כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יָוָן הָרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל

לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ,

- דאין דבר שיעבירם מחקים כשכחת התורה. רשר"ה
- אין הכוונה לביטול תורה, דזה בכלל "להעבירם וכו'," אלא הכוונה דרצו לבטל מה שאנו מתאימין לקבלת התורה יותר משאר אומות מכח האבות. פחד יצחק חנוכה ד'

וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ,

- משכיחים תורתך מחמת קנאה, דהיא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. אבל החוקים דאין אנו עושין אלא לעשות רצון הקב"ה והאומות מונין אותנו עליהן, אין זה מחמת קנאה אלא זדון לבם. פרמ"ג או"ח מ"ז תרפב:א, עץ יוסף בשמו

וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם,

- אע"ג דלא הקדימו תפלה לצרה. פרמ"ג, עץ יוסף בשמו

רַבְתָּ אֶת רִיבָם, דַּנְתָּ אֶת דִּינָם,

- רבת ריבם אפי' קודם שדנת דינם, דהקב"ה לעולם יבקש את הנרדף, וכ"ש שרבים רודפים את המועטים. עיון תפלה

* והטעם לזה, כדי שלא יאמרו בגוים עזבת את הארץ ותעשה אדם כדגי הים שהגדול מחברו בולע את הקטן. עיון תפלה

נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם, מָסַרְתָּ גִּבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים,

וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים,

- בני לוי מועטים באוכלוסין. דובר שלום – ב"ר

וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים,

- הטמאים רשעים וזדים כאן מיירי בישראלים שעזבו דתם ונתחברו להייונים. רשר"ה
- דתורה מתשת כוחו של אדם, משא"כ נכרים שאכלי שקצים חביל גופייהו. דבור שלום, פרמ"ג, עץ יוסף
- י"מ דקאי על "דנת את דינם" ודן שראוי שטמאים נופלים ביד טהורים. עיון תפלה

וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים,

וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ.

- על שם הפסוק (תהילים קיט:נא), "זדים הליצוני עד מאוד, מתורתך לא נטיתי." ב"י או"ח תרפב
- עוסקי ר"ל שלומדין וגם מקיימין. רשר"ה
- טמאים וטהורים = מחשבה, רשעים וצדיקים = מעשה, זדים ועוסקי תורתך = דיבור. דובר שלום

וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ,

וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה.

- כי בכל שנה משפיע בימים הללו תשועה ופדיון. עץ יוסף

וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,

- רק אחר שהעמיד קדושת ישראל על מעמדן יכול לטהר הבהמ"ק, דאילו ישראל בטומאה אין הבהמ"ק מועיל כלום. רשר"ה

וּפְנוּ אֶת הֵיכָלֶךָ, וְטַהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ,

וְהַדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ,

- ע"י נר הטהור של מתתיהו הדליק הנרות בשאר חצרות ישראל, והסימן לזה ע"י הנס במנורה שבביהמ"ק. רשר"ה

וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ,

לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

- א"א להלל עד שמודה על מה שאנו יכולין ללמוד תורה ולקיימה. רשר"ה

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.

- על כל התהלות והודאות. עץ יוסף

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה,

- "חיים" ר"ת חבוש, יסורים, ים, מדבר. עץ יוסף
- ע"י שראו מה שנעשו לישראל. רשר"ה

וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת, הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת.

- הטוב = שטוב. עיון תפלה
- משא"כ לשאר בנ"א אין להודות שמתוך שבחו אתה בא לידי גנותו לפי שכל א' מעורב בו טוב ורע. משא"כ הקב"ה הוא טוב ולכן לך נאה להודות. עץ יוסף

ברכת כהנים

הש"ץ אומר בשחרית, ובתענית ציבור גם במנחה:

- כמו שהכהנים ברכו כלל ישראל כשהשלים העבודה. עץ יוסף

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה

- לשון זה בא לדייק דרק בתורה היא משולשת, אבל בבית המקדש מברכין אותו ברכה אחת. דובר שלום
  - גם עכשיו כשבאו לברך ברכת כהנים ג"כ אמרינן "ברכנו בברכה המשלשת" דחוץ ממקדש ג"כ מברכין אותו בג' ברכות. דובר שלום
- עיין אחרית שלום דהביא בכמה ברכות בתורה מצינו דהן משולשין.

הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים, עַם קְדוֹשֶׁךָ, כָּאָמוּר.

אם יש כהנים המברכים:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.

(במדבר, נשא ו:כד)

יְבָרֶכְךָ יְהוָה

- יתברכו נכסיך. רש"י
  - שיתרבו בניך בנותיך. עץ יוסף על ברכת כהנים בש"ע

וְיִשְׁמְרֶךָ:

- שלא יבאו שודדים ליטול ממונך. רש"י
  - אין הקב"ה כבו"ד שאינו יכול לשמור מתנתו. רש"י
- מיצר הרע, שלא תהא העושר שמור לרעתך. עץ יוסף על ברכת התורה. ר"י קלצקי – אור החיים
- מעין הרע. עץ יוסף על ש"ע

יְבָרֶכְךָ יְיָ, וְיִטָּרֶנָּךְ.

- לית ביה תרגום. ואף שיש לנו תרגום, אפשר דאינו מקובל מסיני. (עץ יוסף על הסידור – של"ה, מחציה"ש רפה:ב – תר"י, מכון ממרא - כתבי יד תימן העתיקין.)

ס

(במדבר, נשא ו:כה)

יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יראה לך פנים שוחקות. רש"י
  - פניו של זעם תהפך לרחמים. עץ יוסף על סידור
- כדי לדעת מה הקב"ה רצה ממנו, ומה תכלית חייו. רשר"ה
  - ויכול לדעת את זה ע"י לימוד התורה. רשר"ה
- חילוק בין "לך" ל"אליך", ד"לך" הוא התכלית, ו"אליך" דבר להגיע להתכלית. ולכן יאר ה' פניך אליך, אין זה התכלית, רק "ויחנך". וכן בפסוק הבא, הקב"ה ישא פניך אליך, והתכלית הוא "לך שלום". אחרית שלום

וִיחֻנֶּךָּ:

- יתן לך חן. רש"י
- אע"פ שאינו כדאי. עץ יוסף
- בכל מקום שאתה הולך. עץ יוסף - ברכת התורה

יָאֵר יְיָ שְׁכִינָתֵיהּ לְוָתָךְ, וִירַחֵים עָלָךְ.

ס

(במדבר, נשא ו:כו)

יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ

- יכבוש כעסו. רש"י
- פניו של רצון. עץ יוסף על ש"ע
- שתכלית שלך יהיה דבר דעל ידו יהיה קידוש השם. רשר"ה

וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

- בכניסתך, ביציאתך, ועם כל אדם. עץ יוסף על ברכת התורה
- כדי להיות מצליח בתכלית שלו. רשר"ה

יְסַב יְיָ אַפּוֹהִי לְוָתָךְ, וְיִשַׁוֵּי לָךְ שְׁלָם

אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום. יהי רצון שתשים עלינו ועל כל עמך בית ישראל חיים וברכה למשמרת שלום.

שלום

המלאכים תקנו שלום כשנכנסו בנ"י לאר"י, ונתקיים "ונתתי שלום בארץ". ב"י או"ח קיא – שבה"ל
ברכת שלום אחר עבודה והודאה, ללמד אין שלום אמיתי אלא הבא מתוך עבודה והודאה לה'. רשר"ה

<u>בשחרית ומנחה בתענית ציבור:</u>

שִׂים שָׁלוֹם

- לשון "שימה" כוונתו שאין בו שום שינוי לעולם. אחרית שלום "ושמת שמו אברהם"
- כתב "שלום" ד' פעמים, כנגד הד' גליות. עץ יוסף

טוֹבָה וּבְרָכָה, חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים,

- ו' ברכות כנגד הו' ברכות של ברכת כהנים:
  - שלום - כנגד "וישם לך שלום".
  - טובה - כנגד "יאר ה'," וכמש"כ "וירא ה' את האור כי טוב."
  - ברכה - כנגד "יברכך".
  - חן - כנגד "ויחונך"
  - חסד - כנגד "וישמרך" כמש"כ (דברים ז:יב), "ושמר... את החסד".
  - ורחמים - כנגד "ישא ה' פניו". עץ יוסף – גר"א

עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

- יש לעיין פירוש "עלינו" כשאדם מתפלל ביחידי. וי"ל דשלום שלא יהא מחלוקת בין עכ"פ ב' בנ"א, ולכן אומרים "עלינו" ר"ל ביני ובין כל שהוא כנגדי. דובר שלום
  - י"מ דהוא כנגד ברכת כהנים, דהכהנים אומרים שהקב"ה יברך אותם ואת כל כלל ישראל, כפי הב' פירושים בפסוק "ואני אברכם". דובר שלום
- לכן אמרינן נוסח זו רק בשחרית דיש בו ברכת כהנים. דובר שלום

בָּרְכֵנוּ, אָבִינוּ, כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד

- כאחד ר"ל כאברהם אבינו שנקרא א'. ב"י או"ח קכב – גאונים, עץ יוסף

בְּאוֹר פָּנֶיךָ,

- על שם ברכת כהנים , "יאר ה' פניו". עץ יוסף
- יש רמז ליצחק, שנאמר בו "בהר ה' יראה". עץ יוסף. ולא הבנתי כוונתו.
- גילוי אהבה והרצון. עיון תפלה
- כח האחדות. אחרית לשלום

כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, תּוֹרַת חַיִּים

- על שם "תורה אור". עץ יוסף
- הוא תורה שבכתב. עץ יוסף – פי' המחזור

וְאַהֲבַת חֶסֶד,

- אהבת חנם. עיון תפלה
- הוא תורה שבע"פ. עץ יוסף
- וזה רמז ליעקב אבינו שלמד תורה י"ד שנה בבית שם ואבר. עץ יוסף

וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם,

- ז' דברים קבלנו מ"אור פניך". דהארת פנים הוא מדת אמת דהוא התאחדות ז' הספירות. כמו דאור טבעי הוא התאחדות הז' צבעונים בקשת. אחרית לשלום

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה

- אפי' כשאין ברכת כהנים. עיון תפלה

בִּשְׁלוֹמֶךָ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם.

תהילים יט:טו

מעלות פסוק זה:

- י' תיבות. מ"ב קכב:ח – סדר היום
- תחלתו י' וסופו י'. מ"ב – סה"י
- יש בו י' יודי"ן. מ"ב – סה"י
- מ"ב אותיות. מ"ב – סה"י
- ולכן צריך לומר אותו בנחת ולכוין. מ"ב – סה"י

יִהְיוּ לְרָצוֹן | אִמְרֵי-פִי

- לפיוס. רש"י

וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ

- שלא אחשוב מחשבות חיצונות. עץ יוסף
- התפילות הנאמרות רק ב"אמרי פי" בלא כוונה יהיו מקובלים עם אותן שנאמרו ב"הגיון לבי" בכוונה. עיון תפלה
  - וזה פי' הגמ' דאם א"א לכוון בכולן, עכ"פ יכוון באבות, דעי"ז כל התפלה נתקבל. עיון תפלה

יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

- "בוחן כליות ולב". עץ יוסף על ש"ע. ואיני יודע כוונתו.
- צורי להצילני מחטא, וגואלי למחול אחר החטא. עץ יוסף
- צורי בעוה"ז, וגואלי בעוה"ב. עץ יוסף, עיון תפלה
- צורי בים וגואלי בהר סיני. עיון תפלה
- אלו ג' דברים שניכר אלהות הקב"ה – ה' כגנד הבריאה, צור גבורת הקב"ה, וגואלי מצד טוב הרחמים. אחרית לשלום

אלהי נצור

אמר ר"א לפיאן דהוא עצמו א"א לומר תפילה זו, דמשמע ביה דהוא כבר עשה כל מה שאפשר לו לעשות לשמור לשונו מרע ושלא להקפיד על המקללין אותו ומחוסר רק סייעתא דשמיא, ולכן אמר אותו רק בלשון רבים. לב אליהו א:כד

אֱלֹהַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע,

- לדבר על אדם כשר. עץ יוסף שחרית שבת
- כדי שלא להפסיד הטהרה של הפה שהשיג ע"י התפילה. רשר"ה – יעב"ץ

וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה,

- אפי' לדבר על עושין מרמה. עץ יוסף שחרית שבת

וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם,

- דאפשר לשתוק אע"ג דהשנאה שמורה בלבו, ומבקשים שגם הנפש עצמו תדום. עץ יוסף שחרית שבת

וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה.

- מוכן לקבל דריסה כעפר. ואפי' הכי מטיב להדורסין עליו. עץ יוסף שחרית שבת
- להסתיר מעשי מבנ"א, כדי להרחיק מכבוד וגאוה. דדברים אלו מפסידין לחכמת התורה. עיון תפלה
  - ולכן אמרינן מיד "פתח לבי בתורתך". עיון תפלה
- דברים אלו הם התקנה לשמור לשונו מרע – להשפיל דעתו ולעסוק בתורה [עיי עירובין טו:]. עיון תפלה – רי"צ ממינסק

פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי.

וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה, מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם.

- שיהיה לי שמירה ע"י עשיית המצוות. עץ יוסף
- "כל החושבין" לרבות כוחות החיצונים. עץ יוסף – מחזור כ"ב
- על שם גמ' גיטין ז., דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים, השכם והערב עליהם לביהמ"ד והם כלים מעליהן. דובר שלום

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ.

- הד' דברים שנתחללו ע"י חורבן וגלות. אחרית לשלום
  תהילים ס:ז

מכאן עד סוף המזמור כמעט שוה לסוף מזמור ק"ח, וכתבתי הכל כאן.

לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ

- ינצלו מרע. רש"י ס:ז, מצו"ד

הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ (ועננו) וַעֲנֵנִי:

- אשר השיבות אחור בהתחזק אויביהם. רש"י ק"ח
- שמדת הרחמים יתגבר על מדת הדין. עץ יוסף שמנה עשרה
- שכל עמך וידידך תלויין בי. רש"י קח:ז

מי ששכח "על הניסים" בחנוכה ופורים, יאמר כאן: **הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.** לחנוכה: **בימי מתתיהו וכו'.** לפורים: **בימי מרדכי וכו'.**

תהילים יט:טו

מעלות פסוק זה:

- י' תיבות. מ"ב קכב:ח – סדר היום
- תחלתו י' וסופו י'. מ"ב – סה"י
- יש בו י' יודי"ן. מ"ב – סה"י
- מ"ב אותיות. מ"ב – סה"י
- ולכן צריך לומר אותו בנחת ולכוין. מ"ב – סה"י

יִהְיוּ לְרָצוֹן | אִמְרֵי-פִי

- לפיוס. רש"י

וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ

- שלא אחשוב מחשבות חיצונות. עץ יוסף
- התפילות הנאמרות רק ב"אמרי פי" בלא כוונה יהיו מקובלים עם אותן שנאמרו ב"הגיון לבי" בכוונה. עיון תפלה
  - וזה פי' הגמ' דאם א"א לכוון בכולן, עכ"פ יכוון באבות, דעי"ז כל התפלה נתקבל. עיון תפלה

יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

- "בוחן כליות ולב". עץ יוסף על ש"ע. ואיני יודע כוונתו.
- צורי להצילני מחטא, וגואלי למחול אחר החטא. עץ יוסף
- צורי בעוה"ז, וגואלי בעוה"ב. עץ יוסף, עיון תפלה
- צורי בים וגואלי בהר סיני. עיון תפלה

אלו ג' דברים שניכר אלהות הקב"ה – ה' כנגד הבריאה, צור גבורת הקב"ה, וגואלי מצד טוב הרחמים. אחרית לשלום

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ,

- זה ק"ו – דאנחנו צריכין שלום יותר מן המלאכים, דאנו בני מחלוקת. עץ יוסף ברכה"מ

וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל,

- אמרינן בהרבה מקומות "כל ישראל" לרבות גם האומר עצמו. עיון תפלה
  - ויש לעיין דבכמה מקומות לא אמרינן "כל". עיון תפלה

וְאִמְרוּ אָמֵן.

- יחיד אומר אמן אחר ברכת עצמו –
  - משום דשלום שם של הקב"ה. עץ יוסף ברכה"מ
  - כלפי המלאכים המלוים אותו. עץ יוסף
    - אין מתפללין למלכים, אלא להקב"ה שיסייעוהו מלאכי השרת ולא יהו לו צרים מלמעלה. עיון תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ,

- אומרים כן אחר שפסע ג' פסיעות לאחוריו לכבוד השכינה, לבטל הג' פסיעות שפסע נבוכדנצר לכבוד ה' ועל ידיהן זכה למלכות להחריב בית אלהנו. עץ יוסף
- משום דהתפללנו על מדת הענוה ושלא להיות עזים, מתפללין על בנין המקדש, דאז יתבטל מדת עזות, ואם ישאר מקצת עזות הציץ מכפר עליו. ענף יוסף שבת
- דלא כמו עכשיו דרק יכולין ללמוד ענין הקרבנות. דובר שלום

וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ,

- שאין תורה בלא ביהמ"ק. עץ יוסף
- אם אין אנו זוכין לבנות ביהמ"ק, עכ"פ תן לנו לב ללמד דיני קרבנות, דכל הלומד כאילו הקריבם. עץ יוסף
- ועי"ז מתקן העזות בטבע שלנו [חלקנו], דמשתמשין בו לשאול לרב כל ספיקות ולא יבוש. ענף יוסף
- דלא כמו שדרשו [שבת קלח.] עתידה תורה שתשתכח מישראל, ועוד [סנהדרין צז.] אין בן דוד בא עד שיתמעטו התלמידים. עיון תפילה

וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה

- אם אין תורה, אין יראה. עץ יוסף

כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת.

וְעָרְבָה לַיְיָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם, כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת.

פי' דאפי' אם אין תפילתינו בכוונה שלימה שאין בו חיות ולכן אינו כקרבן של בע"ח, עכ"פ יש להקב"ה לקבלן כקרבן מנחה. ר' שמחה קוק – גרי"ז

ברכי נפשי

(תהילים קד:א)

בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת-יְהוָה יְהוָה אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ:

- הדר = "הדרן" ר"ל היפך מהוד, מידת רחמים ודין ביחד. עץ יוסף שבת מנחה

(תהילים קד:ב)

עֹטֶה-אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה:

- כשלמה, מלביש את העולם. מצ"ד
- כיריעה, סביב הארץ. מצ"ד

(תהילים קד:ג)

הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו

- מים העליונים. והם כתקרה של עלייה. מצ"ד

הַשָּׂם-עָבִים רְכוּבוֹ

- כמו רוכב שיכול להטות הבהמה לאיזה דרך שירצה. עץ יוסף

הַמְהַלֵּךְ עַל-כַּנְפֵי-רוּחַ:

- מוליך העבים במרוצה. מצ"ד

(תהילים קד:ד)

עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לֹהֵט:

- עושה רוחות שלוחיו. רש"י, מצ"ד

(תהילים קד:ה)

יָסַד-אֶרֶץ עַל-מְכוֹנֶיהָ בַּל-תִּמּוֹט עוֹלָם וָעֶד:

(תהילים קד:ו)

תְּהוֹם כַּלְבוּשׁ כִּסִּיתוֹ

- שלא יעלה וישטוף העולם. מצ"ד

עַל-הָרִים יַעַמְדוּ-מָיִם:

- מי אוקיינוס גבוה מכל העולם. רש"י
- יש מי הים על ההרים שאינם נשפכים למטה כדרך המים. מצ"ד

(תהילים קד:ז)

מִן-גַּעֲרָתְךָ יְנוּסוּן מִן-קוֹל רַעַמְךָ יֵחָפֵזוּן:

- ממאמר, "יקוו המים" מהרו ללכת למקומן. רש"י, מצ"ד
- רעמך = קולו כרעם. מצ"ד

(תהילים קד:ח)

יַעֲלוּ הָרִים יֵרְדוּ בְקָעוֹת אֶל-מְקוֹם זֶה | יָסַדְתָּ לָהֶם:

- המים יעלו להרים נגד טבעם. מצ"ד

* אחר שהלכו לבקעות, לא נשאר שם כטבעם אלא הולכים למקומם. מצ"ד

(תהילים קד:ט)

גְּבוּל-שַׂמְתָּ בַּל-יַעֲבֹרוּן בַּל-יְשׁוּבוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ:

- חול סביב שפתו. רש"י, מצ"ד

(תהילים קד:י)

הַמְשַׁלֵּחַ מַעְיָנִים בַּנְּחָלִים בֵּין הָרִים יְהַלֵּכוּן:

(תהילים קד:יא)

יַשְׁקוּ כָּל-חַיְתוֹ שָׂדָי יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם:

(תהילים קד:יב)

עֲלֵיהֶם עוֹף-הַשָּׁמַיִם יִשְׁכֹּון מִבֵּין עֳפָאִים יִתְּנוּ-קוֹל:

- על המעינות. רש"י, מצ"ד
- עפאים = ענפים. רש"י
  - י"מ עלים. מצ"ד

(תהילים קד:יג)

מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ:

- מעליותיו = מעננים שהן לצד השמים. מצ"ד
- פרי העננים, וזה מטר. מצ"ד

(תהילים קד:יד)

מַצְמִיחַ חָצִיר | לַבְּהֵמָה
וְעֵשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם

- כמו צבעים וכדומה. מצ"ד

לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן-הָאָרֶץ:

(תהילים קד:טו)

וְיַיִן | יְשַׂמַּח לְבַב-אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב-אֱנוֹשׁ יִסְעָד:

- ג"כ מוציא מן הארץ. רש"י
- יסעד = ירפא מחולשו. עין יוסף

(תהילים קד:טז)

יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי יְהוָה

- במטר. מצ"ד
- בגן עדן. רש"י

אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע:

- אילני סרק שאין בנ"א נוטעין אותן, הקב"ה נוטען. מצ"ד

(תהילים קד:יז)

אֲשֶׁר-שָׁם צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ

- כאילו הקב"ה עשה הארזים כדי שהצפורים יקננו בהן. מצ"ד
- ישראל. רש"י

חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ:

- ברוש מין אילן סרק. עין יוסף

(תהילים קד:יח)

הָרִים הַגְּבֹהִים לַיְעֵלִים סְלָעִים מַחְסֶה לַשְׁפַנִּים:

- משגיח על הכל לתת להם כפי טבעם. עין יוסף

(תהילים קד:יט)

עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים

- למנות זמנים ורגלים. רש"י, מצ"ד

שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ:

- אבל ירח פעמים בא בארוכה ופעמים בקצרה. רש"י, מצ"ד

(תהילים קד:כ)

תָּשֶׁת-חֹשֶׁךְ וְיִהִי לָיְלָה בּוֹ-תִרְמֹשׂ כָּל-חַיְתוֹ-יָעַר:

- בכל יום. רש"י
- שמת גבול לחשך להיות בלילה. מצ"ד
- בלילה יש רשות למחבלים. רש"י בראשית יב:כב

(תהילים קד:כא)

הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אָכְלָם:

(תהילים קד:כב)

תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסֵפוּן וְאֶל-מְעוֹנֹתָם יִרְבָּצוּן:

- כל החיות ונחבאין במסתרים. רש"י

(תהילים קד:כג)

יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ עַד-עֶרֶב:

(תהילים קד:כד)

מָה-רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ | יְהוָה

- רבו = גדולים. א"נ רבו במספר. עץ יוסף

כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ:

- הן מלאים בתפקיד, שאין דבר א' ריק בעולם. לב אליהו ב:יז,לט – עקידה

(תהילים קד:כה)

זֶה | הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם-רֶמֶשׂ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם-גְּדֹלוֹת:

- רחב מקום. רש"י
- כל שיש ביבשה יש בים. מצ"ד, ע"י

(תהילים קד:כו)

שָׁם אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן

- מנפלאות הקב"ה, שנתן חכמה בלב מנהיגי הספינה להוליכה למקום הנרצה. מצ"ד

לִוְיָתָן זֶה-יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק-בּוֹ:

- ג' שעות ביום, כדאיתא בע"ז. רש"י
- שהלויתן משחק בהים, דאינו ירא משום בריה. מצ"ד

(תהילים קד:כז)

כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן לָתֵת אָכְלָם בְּעִתּוֹ:

(תהילים קד:כח)

תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֹטוּן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׂבְּעוּן טוֹב:

- פעמים בצמצום, פעמים בשפע. מצ"ד, ע"י

(תהילים קד:כט)

תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תֹּסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל-עֲפָרָם יְשׁוּבוּן:

- תסף = כליון. רש"י
- ✱ = אספה. מצ"צ

(תהילים קד:ל)

תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה:

- בתחיית המתים. רש"י, מצ"ד, ע"י

(תהילים קד:לא)

ז' תיבות כנגד ז' ימי בראשית. עץ יוסף

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם

- כי נראה פלאי ברואיו והשגחתו. מצ"ד, עץ יוסף
- כל דברים אלו שהן בבריאת העולם נברא לכבוד הקב"ה, וכבוד זה יתקיים לעולם. עיון תפלה

יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו:

- משא"כ בו"ד פעמים סוף מעשיו לרעתו. מצ"ד, עץ יוסף
- ישמח לעתיד. דלומדי תורה כאילו בראו את עצמן ["ללמד.. לעשותכם"], ו"מעשיו" הן עמי הארץ. ואין הקב"ה שמח בהן אלא לעתיד כי מלאה הארץ דעה. עץ יוסף
- ראוי להקב"ה לשמוח במעשה בראשית כי נפלאים הם. עיון תפלה
- לעתיד, כבוד הקב"ה יהיה שלם כשכולם מכירים את הקב"ה. עיון תפלה

(תהילים קד:לב)

הַמַּבִּיט לָאָרֶץ וַתִּרְעָד יִגַּע בֶּהָרִים וְיֶעֱשָׁנוּ:

- משא"כ בו"ד פעמים הוא מרעיד ממעשיו. מצ"ד
- כמו בהר סיני. רש"י

(תהילים קד:לג)

אָשִׁירָה לַיהוָה בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי:

- בעודני חי. רש"י
- כפל הדבר. מצ"ד

(תהילים קד:לד)

יֶעֱרַב עָלָיו שִׂיחִי

- יקבל תפלתי ברצון. מצ"ד, עץ יוסף

אָנֹכִי אֶשְׂמַח בַּיהוָה:

- בישועתו. עץ יוסף

(תהילים קד:לה)

יִתַּמּוּ חַטָּאִים | מִן-הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים | עוֹד אֵינָם

- חוטאים. רש"י
- שלא יחטאו עוד, ואז לא נשאר רשעים. מצ"ד, עץ יוסף

בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת-יְהוָה הַלְלוּיָהּ:

הללויה = הילול גדול מאוד. עיון תפלה הלל

קדיש

- למה נאמר בארמית:
  - י"א משום שתפלה נאה הוא ולא רצו שהמלאכים מתקנאין בנו. הובא בתוס' ברכות ג. ד"ה ועונין
    - אינו נראה, דיש כמה תפילות נאות בלשוה"ק. תוס', ועיין לקמן בשם הב"ח
  - י"מ דרגילין לומר קדיש אחר הדרשה, ושם היו עמי הארצות שלא מבינים לשה"ק, ותקנו לומר בארמית כדי שיהיו מבינים. תוס', כעין זה בערוה"ש נה:א
    - כן נראה, דמצינו בחז"ל דבני אר"י היו אומרים אותו בלשון הקדש. עיון תפלה
  - י"א דהוא מזכיר חרובן הבית וגלות, ולא רצה שיבינו המלאכים לקטרג עלינו. טור
    - רק המלאכים המקטרגים אינם מבינים ארמית. משנ"א י' – מהרש"א
    - לכאורה יש כמה תפילות כזה גם בלשון הקדש? נ"ל
  - י"מ דרק הב' דברים יחד גורם הקטרוג – תפלה נאה שמלאכים מתקנאין, אבל בזה לבד אין לנו שום נ"מ אם הן מקנאין אם לאו. אבל מאחר דגם מזכירין חורבן מעורר המלאכים לקטרג כדי שלא לדאוג הקב"ה על החורבן לומר דכך ראוי להיות ממדת הדין. אבל מאחר דדרך המלאכים בדרך כלל להליץ בעדינו, אם לא שכבר ערערו קנאתם לא היו מקטרגים. ב"ח
  - י"מ דהוא לשון הסטרא אחרא, דתפילה זו משבר כח הס"א. (ב"י – זהר)°
    - שאומרים לו ליכלו לצד כי המלך ה' צבאות יבא, ולכן צריך לומר בלשונו. פרמ"ג מ"ז א'

י' לשונות של שבח כנגד י' לשונות הילול בתהילים. ענף יוסף

- י"מ כנגד הי' מאמרות שנבראו העולם. ועל זה אמרינן "בעלמא די ברא וכו'." עץ יוסף – של"ה
  - והי' מאמרות כנגד הי' דברות. ומפסיקין בין ב' ראשונים לח' אחרונים כמו בלוחות דהב' ראשונים שמענו מפי הקב"ה, והח' אחרונים מפי משה. עץ יוסף – רש"ל. ב"י נו:ג - לבוש
- יש מונין ט"ו – דגם יש "וימליך, שירתא, תושבחתא ונחמתא" – כנגד הט"ו שיר המעלות. עץ יוסף – ראב"ן
  - א"נ כנגד שם של "יה". עץ יוסף – אל"ר

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא.

- צריך החזן להדגיש הג' של יתגדל, דלא ישמע כ"יתקדל". עץ יוסף – של"ה
- מיוסד על הפסוק "והתגדלתי והתקדשתי" האמור במלחמת גוג ומגוג, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, דכתיב "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד." טור, עץ יוסף - לבוש
- ששמו גדול ע"י הנהגתו וקדוש מצד עצמו. דובר שלום
- כשעושה דין עם הרשעים. עיון תפלה
- י"מ שמיה = שם יה, דהשם עכשיו הוא חסר, ואחר מחיית עמלק יהיה רבא. טור, עץ יוסף - לבוש
  - ו"רבא" בהיפוך אותיות "ברא" דבשם "יה" יצר העולם. עץ יוסף – אל"ר
- וי"מ "שמיה רבא" ר"ל שמו הגדול. טור

בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵה,

- דאין בשעת בריאה אפי' מלאכים דאינן נבראין עד יום ב'. עץ יוסף סוף פד"ז
- כרעותיה = כרצונו. וקאי על "יתגדל ויתקדש" דזה רצון הקב"ה. עיון תפלה – גר"א
  - ראיה מלשון "על הכל" בהוצאת ס"ת, "עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא, שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יְרֵאָיו, וְכִרְצוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל." דע"כ "כרצון יראיו וכו'" לא קאי על בריאת העולם. עיון תפלה
  - עיין דובר שלום שהביא ב' אפשריות.

וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵה

- יראה מלכותו עלינו. עץ יוסף ספד"ז
- אין מלכותו תלוי בכוחות אחרות. דובר שלום

בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

- משום דכתיב דלא ישארו כי אם א' מעיר וב' ממשפחה, מברכין ישראל בזה. עץ יוסף – אל"ר, כן נראה דעת דובר שלום
- משום דאין מלכות נוגעת בחברתה, צריך להתפלל דגם הפרנסין של דור שלנו יזכו לראות משיח. עץ יוסף ספד"ז
- לא כולל עצמו, אפשר משום דבקידוש שם שמים צריך שלא יהיה לו שום נגיעה עצמית, ולכן אמר שרצה כן אפי' אם אינו בכלל. לב אליהו זכרון צבי חז"ל ו'
- הכוונה כאן שיעשה אדם קידוש השם בחייו. ולא רק בכלל חייו, אלא בכל יום ויום של חייו. לב אליהו
  - ולכן אמרינן רק "ובחיי כל בית ישראל" דא"א להכלל לעשות כן, רק יחידים. ולכן גם לא כולל עצמו ב"בחייכון וביומיכון" דנראה כגאוה. לב אליהו

בַּעֲגָלָא

- דבר שלמעלה מן הטבע א"צ המשכת זמן. דובר שלום

וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן.

- צריך לומר בעגלא עד אמן בנשימה א'. עץ יוסף – אל"ר

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ

- י"מ ששם "יה" יהיה רבא ושלם לעתיד. תוס' ברכות ג. ד"ה ועונין – מחזור ויטרי
  - וצ"ע, מגמ' [ברכות ג.], "יהא שמיה הגדול מבורך". תוס'
  - ומה שאומרים גם מתחילה "שמה רבה" נראה משום דגם שם אלהים נחלק בשעת החורבן ו"ים" עלה למרום. פרמ"ג מ"ז נו:ג
- מאחר די"א ד"שמה רבא" הוא דבר א' – שמו הגדול, יש לומר "שמה רבא מברך" בנשימה א'. עץ יוסף – רמ"א
- מברך בקמץ ולא בחולם, דהוא לשון ארמי. עץ יוסף – של"ה

לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל

- ח' מיני שבח. כנגד הז' רקיעים וכנגד רקיע שעל ראשי החיות. עץ יוסף – כלבו, מ"ב
  - י"א דצריך ז' כנגד ז' רקיעים, אבל מפסיקים אחר "יתברך" ולכן אינו מן המנין. עיון תפלה - מנהיג
- אין להדגיש הב' ב"יתברך" כדי שלא ישמע כ"יתפרך". עץ יוסף – של"ה
- יש לחתוך הה' ב"יתהלל" כדי שלא ישמע כ"יתחלל". עץ יוסף – של"ה

שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא

- שם של קודש. וקודש = ת"י שנים שעמדו הבהמ"ק הראשון, שבו הכהנים קורים השם ככתבו. ומתפללין שיחזור להיות שלם. עץ יוסף - כלבו

בְּרִיךְ הוּא,

- י"מ דיש לקרותו אם "לעלא וכו'," עץ יוסף – ד"מ
- י"מ דהוא מחובר עם למעלה "שמה דקודשא". עץ יוסף – גר"א

לְעֵלָּא מִן כָּל

(בעשי"ת: **לְעֵלָּא וּלְעֵלָּא מִכָּל**)

בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא

וְנֶחֱמָתָא,

- הנחמה על שאין שמו נזכר. עץ יוסף – כלבו
  - י"מ על הגלות. עץ יוסף – אל"ר
- הנחמה בנחמת ציון יהיה יותר משאר נחמות של בנ"א. עץ יוסף ספד"ז
- "ומצאנו שהקב"ה נתנחם בנחמות שנאמר וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמן דוד עבדי, כיון שאמר למעני יראה שהוא מתנחם בנחמות." עץ יוסף ספד"ז, ולא הבנתי כוונתו.
- י"מ דבלשון ערבי הוא לשון תפארת והלול. אחרית שלום
- י"מ הכוונה לכל השירות ותשבחות שיאמרו לעתיד אחר הנחמה. עיון תפלה
- ד' קלוסין כנגד ד' אותיות בשמו. עץ יוסף - כלבו
- י"ג "נהמתא", אבל אינו נראה לשנות הגרסא, ועוד דמלת נהם הוא נהמת הרעה. אחרית לשלום

דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא,

- מתחילת בריאת העולם עד עתה. עיון תפלה

וְאִמְרוּ אָמֵן.

(עד כאן חצי קדיש)

קדיש דרבנן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר.

יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא, חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין, וְחַיִּין אֲרִיכִין, וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי, וּפֻרְקָנָא, מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא (וְאַרְעָא), וְאִמְרוּ אָמֵן.

קדיש תתקבל:

תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן

- צלי לשון תפלה, ובעותהון לשון בקשות. דובר שלום

דְּכָל (בֵּית) יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן.

בכל קדיש שלם מסיימין:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא,

וְחַיִּים (טוֹבִים)

- דמצינו שלום גם למתים. דובר שלום

עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל,

וְאִמְרוּ אָמֵן.

עֹשֶׂה שָׁלוֹם (בעשי"ת יש אומרים: הַשָּׁלוֹם) **בִּמְרוֹמָיו,**

- שהמלאכים אש ומים ואין א' מכבה את חבירו. עין יוסף – לבוש
  - י"מ מיכאל של אש, וגבריאל של מים. פרישה נו:טו – ר"א מפראג
    - כן הוא בדברים רבה ה:יב, אבל ברוב מקומות הפוך, דמיכאל של מים וגבריאל של אש. הגהות והערות
  - י"מ מלאך א' יש שחציו אש וחציו שלג. פרישה – ירושלמי ר"ה ב:ד

הוּא (בְּרַחֲמָיו) יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל,

וְאִמְרוּ אָמֵן.

- ענין אמן להחליט בפה שהברכה יתקיים. ולכן הוא גדול מן המברך. דובר שלום
  - בחרו במילת "אמן" דמנינו צ"א, כשם הוי"ה וא"ד, דהן צינור דרחמים. דובר שלום
  - גם אותיותיו מורה על קיום, דאות א' לא נשתנה לאיזה צד שיתהפך אותו. ואותיות מ' ון' נקראין כסדרן ולמפרע. דובר שלום
    - גם יש לאות ו' מעלה זו, ולכן פעמים אמרינן "אמן ואמן". דובר שלום
- נראה דאין "עושה שלום" חלק מן הקדיש, רק סיום תפלה, וכן מצינו דמסיימין כמה תפלות וברכת המזון בתפלה זו. פרישה או"ח סוף סי' קלב